Degete mici
Filip Florian

Ediţia a II-a
Prefaţa de Simona Sora
Editura Polirom, 2007

v.1.0

---

www.polirom.ro

Filip Florian
Degete mici

© 2005, 2007 by Editura Polirom
Toate drepturile rezervate

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
FLORIAN, FILIP
Degete mici / Filip Florian; ed. a II-a; pref. de Simona Sora. — Iaşi: Polirom, 2007
ISBN: 978-973-46-0583-5
I. Sora, Simona (pref.)
821.135.1-31

Cuprins

Prefaţă – Degetul lui Mercur 3
Capitolul I 9
Capitolul II 30
Capitolul III 63
Capitolul IV 78
Capitolul V 132
Capitolul VI 171

Prefaţă
Degetul lui Mercur

Romanul de debut al lui Filip Florian e mai apropiat de micile romane nocturne central-europene – ironice, realist-magice, intertextuale şi relativizante – decât de literatura care se scrie astăzi la noi. Ca la Hrabal, la Pavic sau la Gyorgy Konrad (ori, poate, mai degrabă ca la Richard Wagner, Herta Müller sau Dora Pavel), incredibilul devine realitate, lumea se răstoarnă programatic şi „se scrie" pe sine aproape cronicăreşte, cu toate sensurile la vedere, dar fără niciun Sens imediat. Adevărul e înlocuit de o puzderie de adevăruri mai mici, dar la fel de îndreptăţite, Dreptatea devine dreptul fiecăruia, Libertatea tuturor capătă aerul unei permanente eliberări. Singura coerenţă de ansamblu, în aceste romane, extrem de diferite, o dă povestea, o poveste bine spusă, ironic asumată şi pe cât de teribilă, pe atât de tandră.

Povestea care se spune este simultan spectaculoasă şi banală, gravă şi plină de un umor organic, dizolvantă şi coagulantă. Într-o mică staţiune balneoclimaterică de provincie, un copil descoperă o groapă comună în mijlocul unui castru roman. În confuzia de la începutul anilor '90, toată lumea îşi revendică dreptul de a elucida drama, crima, misterul morţilor aruncaţi la grămadă: poliţia şi serviciile secrete, presa şi opinia publică locală, societatea civilă şi comunitatea ştiinţifică. Nu întâmplător naratorul *necreditabil* al poveştii aparţine acesteia din urmă, deşi într-un registru slab, ingenuu, bezmetic. Petruş e un tânăr arheolog în cămaşă cadrilată, veşnic pândit de o criză de ulcer, fără relief sau convingeri tari, dar cu o încăpăţânare instinctivă şi cu un respect organic pentru diversitatea vieţii. El face cronica unui tipic orăşel de provincie de la marginea imperiilor, dintr-o provincie a provinciei. Poate şi din acest motiv el nu rezistă tentaţiei spectaculosului, nerezumându-se la a colaţiona cele şase monografii din biblioteca oraşului sau la a verifica date şi fapte. Deasupra

arheologului cu vocaţia scrisului se află însă naratorul *creditabil,* păpuşarul ironic şi rece care ştie cu precizie de ceasornic ce-i fac personajele – din cea mai strictă actualitate a povestirii – la ora trei fără douăzeci noaptea, care se amestecă autoritar în gândurile bietului Petruş, prins între reverii amoroase şi dileme auctoriale. Petruş ascultă şi transmite, asezonându-le intertextual şi fabulatoriu, amintirile interbelice ale lui tanti Paulina, gazda sa, sau trecutul englezesc al unei fete de pension din mica burghezie locală, ajunsă *Lady* Embury; ochiul celuilalt narator vede tot, intră în perspectivele tuturor, dar ne spune numai ce contează în economia poveştii. Dacă flegmaticul Petruş se aprinde după fiinţa exotică cu părul roşu din monografiile conspectate, uitând-o însă în arhiva prăfuită de îndată ce apare horticola Jojo, naratorul dur şi „ambasadorii" lui nu uită niciun fir şi deapănă *a tour de role* zeci de poveşti intricate, în faţa cărora istoria reală (inclusiv istoria mare) trece între paranteze.

Dincolo însă de narativismele la care autorul ne incită ironic în finalul romanului, adevăratul arheolog al poveştii este călugărul Onufrie, Omul-Raţă, înrudit cu miraculoşii idioţi care populează literaturile central-europene şi le irizează spectral.

„Să învăţăm de la idioţi" este nu doar lecţia Europei Centrale, ci şi lecţia scripturilor. Idiotul dostoievskian, omul simplu, lipsit de organul îndoielii, are întotdeauna rolul de a numi univoc lucrurile, de a le fixa definitiv în materia problematică a realităţii. Omul unei singure idei – în cazul de faţă, credinţa –, o idee cât toate celelalte, Onufrie străbate ca în vis cei cincizeci de ani de istorie românească sub comunism, un coşmar mai degrabă răscumpărat prin revelaţie. Spre deosebire de Svejk, „idiotul oficial" al lui Hasek, de micul Siegfried al lui Hrabal (rodul nefericit al „coitului naţional-socialist" dintre un ceh şi o nemţoaică) sau de straniul Bandula al lui Gyorgy Konrad, idioţii din literatura noastră recentă – mai degrabă simpli decât neinteligenţi – sunt mai ales recipienţi şi propovăduitori ai revelaţiei. Ilie Cazane al lui

Răzvan Rădulescu e unul, Vespasian Moisa al lui Bogdan Suceavă e un altul.

Istoria lui Onufrie aruncă povestea într-un realism magic, colorat local cu retorica şi tonalitatea *Vieţii Sfinţilor*. În hagiografia călugărului Onufrie (numit şi Moţatul, din pricina unui smoc de păr rebel, cu viaţă proprie, moştenit prin blestem de la mama care devorase ficaţii a 49 de raţe bete), esenţială e litania ce ritmează povestea: „de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere lui Onufrie". Între cele trei revelaţii se desfăşoară viaţa lui împlinită, chiar dacă prima „pogorâre" e doar o minunată reverie de compensaţie, una retrospectivă, prin „reducere la absurd".

Viaţa şi faptele lui Onufrie-Moţatul, botezat Gherghe, reprezintă contrabalansul ironic-autohton al altui personaj (de astă dată cvintuplu): grupul de tineri argentinieni antropologi veniţi să facă expertiza oaselor din groapa comună. Groapa e locul *însemnat,* unde se adună – cu poveştile ei – lumea pestriţ-provincială: călugărul şi şeful poliţiei, maiorul Maxim şi recurentul soldat rus Andrei Butâlchin, colonelul-magistrat care colecţiona degetele mici ale cadavrelor, frageda Jojo şi arheologul ulceros, până şi fotograful oraşului, însoţit de dromaderul Aladin, cumpărat din Iordania. Cu ei se suprapune – ca o mână cu cinci degete – acest grup al argentinienilor, moştenitori ai altei drame –, „boala cronică naţională – los desaparecidos". Colaj de relatare jurnalistică/eseu politic/cronică fotbalistică, paginile despre „la ruta de los argentinos hacia Rumania" sunt o mostră de virtuozitate a limbajelor şi registrelor. Argentinienii, meseriaşi ai gropilor comune presărate în pampas, dar mai ales în ocean, spun un adevăr pe care nimeni nu vrea să-l audă, poate nici chiar cititorii acestui roman. Un adevăr ştiinţific, care va să zică, ceva anost, măsurabil cu şublerul şi cuantificabil cu balanţa. Iar ca bonus, dezleagă enigma degetelor mici furate din mormântul comun – specialitatea lor.

Nu ştiu dacă Filip Florian a vrut să ne facă să ne

gândim – manevrând tot felul de fiinţe mici, obiecte mici, mize mici – la vreo semnificaţie ezoterică. Deget al forţei vitale, conţinând *nyama,* puterea mâinii, şi simbolizând persoana în totalitatea ei, dar şi măştile acesteia, degetul mic este, în acelaşi timp, şi degetul dorinţelor ascunse, al puterii oculte şi al divinaţiei, într-un roman în care lucrurile se leagă în mod miraculos, în care se descoperă comori chiar şi în peretele din bucătărie, în,care visele şi ghicitul (ironic) în cărţi ritmează o realitate cenuşie, bolnavă şi vag promiscuă, semnificaţia nu poate fi întâmplătoare. Aşa cum arătătorul (degetul pe care Onufrie îşi cresta anii dintre „pogorârile" Preacuratei) e degetul lui Jupiter, degetul mic este degetul lui Mercur, simbolul tranzacţiilor diurne (comerciale) sau nocturne (călăuza morţilor spre Infern). Deloc întâmplător, colecţionarul de degete mici este colonelul-magistrat, simultan omul puterii şi al legii, purtătorul unei amulete confecţionate din propriul deget amputat. Piază rea şi spectru al trecutului neelucidat, securistul de lângă noi e deconspirat, până la urmă, de antropologii din altă emisferă, de memoria lor bolnavă şi de simţurile pe care boala memoriei le-a ascuţit. Bătălia simbolică pe buza gropii între magicul Onufrie şi maleficul colonel-magistrat e decisă (tot) ironic prin palma argentiniană: între binele care nu cunoaşte răul şi răul care ştie cum se confiscă instrumentele binelui trebuie să medieze păstrarea, cu orice preţ, a memoriei.

Probabil că genul acesta de literatură rară, atingând profunzimile ficţionale ale memoriei, de care literatura central-europeană este îmbibată, va reveni, cu timpul, şi la noi. Nu ar fi decât refacerea organică a legăturii pierdute (în egotisme sterile, erotisme previzibile şi mizerabilism cenuşiu) cu acea proză românească de dinainte de 1989 (a unor Ştefan Bănulescu, Ştefan Agopian, Radu Petrescu) care ne mai ajută şi azi să nu ne pierdem încrederea în literatură.

Simona Sora

Mirelei, care face cea mai bună cafea din lume. Râsul ei mă topeşte.

Capitolul I

1

Toţi oamenii aceia care nu rezistaseră tentaţiei de a redacta monografia oraşului lor – un învăţător, un avocat, doi călugări, un medic veterinar şi un şef de gară – trăiseră cu convingerea că, după ce castrul roman fusese părăsit (sau incendiat sau lovit de o molimă nimicitoare sau bătut de Dumnezeu), pământul îl înghiţise definitiv. Credeau că straturi de nisip, argile, sedimente de tot felul şi cernoziom se aşezaseră de-a lungul istoriei, groase, dense, peste Principia, peste thermae, canabae şi horreum, îşi spuneau că o vegetaţie carnală, agresivă ocupase colinele. Odată cu precizarea originilor urbei şi a primelor atestări documentare, autorii acelor cronici duioase lăsau vestigiile deoparte, până în 1932, când, notau ei, o entuziastă echipă de arheologi scosese la iveală câteva ziduri surpate. Momentul era consemnat succint, dar ceea ce părea să impresioneze nu era apariţia ruinelor, ieşirea lor la lumină după două milenii de întuneric, ci prezenţa în grupul profesorilor şi al studenţilor a unei făpturi speciale. Existau referiri ostile sau admirative (în niciun caz neutre) la acel personaj, iar în lucrarea avocatului Stratulat, alături de-un portret în cărbune, întâlneai o descriere amănunţită a femeii tunse foarte scurt, purtând întotdeauna pantaloni de călărie şi cizme cu carâmb, posesoarea unui portţigaret din chihlimbar lung de douăzeci de centimetri. Era o vorbitoare de franceză fără egal, aflai din rândurile maestrului, se mişca lent, rotund, îi strunea autoritar pe zilierii angajaţi pentru săpături, în vreme ce din bluzele ei vaporoase se prelingea un parfum de smochine. Gavrilescu, veterinarul, o compara cu o găinuşă moţată de munte, cu penele înfoiate, în stare să provoace în perioada numitului lupte pline de cruzime între cocoşi; ceferistul o văzuse circulând doar în cuşetele

de lux ale expresului, însoţită mereu de domni eleganţi (între care, adesea, un ministru şi un general), al căror rest de pasiune se consuma la mesele de ruletă şi de bacara ale cazinoului. Din textele învăţătorului şi ale părintelui stareţ răzbăteau, în schimb, iritarea şi deplângerea faptului că, în vara şi toamna acelui an, tânăra generaţie sau, în sens mai larg, turma credincioşilor era predispusă să o apuce pe căi greşite. Dascălul era contrariat că la Şcoala de fete se răspândise moda tăierii bretonului şi a retezării cozilor, că elevii de gimnaziu şi liceenii se înghesuiau să participe ca voluntari, în timpul cursurilor şi nu numai, la dezvelirea construcţiilor antice, iar arhimandritul Macarie constata cu maliţie că numărul capilor de familie în biserică, la sfânta liturghie, scădea îngrijorător şi că tihna multor cupluri, după conţinutul spovedaniilor, era în pericol. Singurul care ignora cu desăvârşire acea fiinţă exotică şi întâmplările pe care le genera, unicul din a cărui scriere nu puteai deduce nici măcar că fermecătoarea amazoană s-a născut vreodată, era celălalt monah, părintele Ioanichie. Ca promotor al unei teorii de pură descendenţă biblică, vechi-testamentară, el nu se îndoia că asupra cetăţii se abătuseră cândva, laolaltă, mânia Tatălui şi cea a Fiului, unite într-o forţă pustiitoare şi purificatoare, capabilă să acopere cu flori, tufe şi arbori, de-a lungul a şaptesprezece secole, un loc al nelegiuirilor între bărbaţi. Şi acest slujitor al Domnului, al cărui mormânt stătea printre cele ale fraţilor de rând, în curtea mânăstirii, fusese sigur că dezgroparea primei pietre din bătrânul castru însemnase redeşteptarea răului, a viciului, pe care el unul o descifra în gesturile oamenilor, în pornirile lor.

Găsisem cele şase monografii într-un cotlon al bibliotecii publice, la capătul unei săptămâni de căutări. Norocul venise împreună cu criza de ulcer, fiindcă abia semnele durerii şi cenuşiul de pe chipul meu treziseră, după câteva încercări ratate, un soi de solidaritate în tristeţea acră a cucoanei care administra instituţia. Doamna Mia (aşa mi s-a prezentat) scosese cu o expresie

complice lanţul de chei care-i pendula între sânii uriaşi şi, chinuită de obezitate, deschisese uşa unei încăperi mici, aflată şi ea, ca toate celelalte, sub influenţa climei fără anotimpuri din asemenea spaţii – un aer coclit, amestec de praf, hârtie macerată şi otrăvuri pentru gândaci. Era o debara strâmtă, sortită măturilor, cârpelor de podele şi bidoanelor cu gaz, care nu-şi împlinea menirea. Ceea ce aveam în faţă, sub perdeaua pânzelor de păianjen şi a căcărezelor de şoareci, reprezenta o veche donaţie a primăriei (memoria vie a localităţii, îmi şoptise grăsana), compusă din ordine de zi ale regimentului de gardă, schiţe ale monumentelor, cărţi de onoare ale sanatoriului, cazinoului şi hotelurilor, afişe ale balurilor de caritate, acte dotale, foi matricole şi testamente ale unor persoane de vază, programe ale curselor automobilistice de coastă, imnuri ale cercetaşilor şi ale străjeriei, hotărâri de consiliu privind denumirea străzilor principale, proiecte ale unor clădiri niciodată ridicate, precum teatrul, patinoarul şi schitul de la grota Sfânta Veronica. Îmi trebuiseră o dimineaţă întreagă şi o jumătate de folie de ranitidină pentru a extrage manuscrisele de la care aşteptam atât de mult din vrafurile de documente gălbejite, dintre planuri, catastife şi mape. La sfârşitul acelei operaţiuni, cămaşa mea cadrilată devenise de un gri uniform, gura şi nările mi se umpluseră cu o pulbere înecăcioasă, sălcie, iar noţiunile de săpun şi de baie fierbinte îmi păreau mai ademenitoare ca oricând. Naivitatea mă lăsase să-mi imaginez că voi studia sutele de pagini în tihnă, cu ceaiuri de sovârf şi cu pâine prăjită alături, cu melodiile fraţilor Mills curgând în surdină, cu buiota caldă pe burtă, lungit în patul moale, odihnitor, din camera pe care o închiriasem la tanti Paulina. Cât cotrobăisem însă prin maldărele de registre, ore în şir, bruma de bunăvoinţă a bibliotecarei dispăruse, amărăciunea murată îi acoperise iarăşi trăsăturile. Mă fixa cu ochii ei mici, adânciţi între pleoapele umflate, respira gâfâit, către forma astmatică şi susţinea că piesele rare, din fondul special, nu pot fi consultate decât în sala de lectură.

Îmi alesesem locul cel mai luminos, lângă una dintre ferestrele sudice şi, ori de câte ori reuşeam să plec de la şantierul arheologic, parcurgeam atent textele acelea uitate. Într-o companie de obicei neplăcută, alcătuită din prietenele doamnei Mia şi din pensionari care completau buletine loto, speram să descopăr o întâmplare veche sau măcar un indiciu privitor la osemintele dintre ruine. Aveam de-a face cu scrisuri deloc asemănătoare, de la cel îngrijit, cu excese caligrafice, al fostului stareţ şi până la cel rebel, greu descifrabil, al veterinarului. Topica şi relaţia cu ortografia difereau şi ele, la fel stilul narativ, dar, peste toate, exista un supărător fond comun, un fel de înţelegere tainică a cronicarilor de a trata polemic aceleaşi evenimente. Şeful de gară, bunăoară, punea anularea vizitei lui Franz Joseph pe seama unui complot de început de secol al feroviarilor maghiari, învăţătorul vedea în acea bruscă schimbare a programului imperial o lecţie dată lui Carol I, doctorul Gavrilescu explica incidentul prin nepotrivirea datei voiajului cu sezonul vânătorii de vulpi, iar avocatul Stratulat presupunea că decizia curţii de la Viena era consecinţa unor raţiuni de amor, imposibil de cuprins în comunicatul oficial. La acest capitol, în ciuda situării lor pe trepte atât de depărtate ale ierarhiei ecleziastice, Macarie şi Ioanichie se întâlneau totuşi în convingeri, interpretând gestul ultimului Habsburg-Lotharingia ca pe o infamie aruncată de catolicism în obrazul ortodoxiei. Cât priveşte faptele care mă interesau, de care depindea continuarea cercetărilor la castrul roman, era clar că, dacă nu voi găsi informaţii într-una dintre lucrări, atunci ele vor lipsi din toate celelalte. Or, între coperţile de culoare maronie care ocroteau varianta juristului, nu se afla nimic în stare să explice prezenţa zecilor de schelete în perimetrul cetăţii. Ajunsesem la finalul acelei relatări într-o zi de miercuri (îmi amintesc precis, fiindcă lumea se întorcea de la stadion, de la un meci de cupă), se apropia de ora şase, ora închiderii, şi, cum de la prânz ignorasem pesmeţii şi brânza de vaci, stomacul mă chinuia cumplit. Zvâcnirile ulcerului şi

dezamăgirea mea o îmblânziseră din nou pe bibliotecară, care simţise nevoia, în camera pustie, să se aşeze lângă mine şi să-mi turuie ce despre fuga de cărţi a oamenilor. Soarele se făcuse pitic şi era gata să dispară după o culme împădurită, când i-am simţit degetele umede între picioare.

Nu puteam renunţa să citesc restul manuscriselor, miza era prea mare, dar, în noile împrejurări, eram dependent de programul altora. De câte ori sala de lectură era goală, evitam să intru, iar atunci când ultimele persoane plecau, mă grăbeam să le însoţesc. Grăsana, deşi purta deseori ochelari, unii romboidali, cu şnur auriu, se comporta după acel episod stânjenitor de parcă aş fi fost transparent, imposibil de observat. Indiferenţa ei jucată avea ceva ameninţător, dar, prin comparaţie cu încăpăţânarea şefului poliţiei ori cu neînduplecarea foştilor deţinuţi politici şi a ziariştilor sosiţi de la Bucureşti, părea o copilărie. Domnii aceia în vârstă, chinuiţi şi deopotrivă fascinaţi de trecut ca şi tinerii gazetari, anticomunişti târzii, nu acceptau că mulţimea rămăşiţelor trupeşti ar fi putut fi altceva decât urmarea unei execuţii sumare, consumată pe marginea unei gropi comune, în anii ’50. Opinia istoricilor nu-i interesa, ezitarea medicului legist le părea suspectă, rod al laşităţii, iar faptul că procurorii nu identificaseră niciun glonţ era considerat un semn al complicităţii peste decenii cu autorii masacrului. Erau credincioşi propriei teorii, care năştea comentarii şi articole de presă categorice. Absenţa unor dinţi proba, în viziunea lor, schingiuirile premergătoare împuşcării, spărturile craniilor erau percepute ca o dovadă a folosirii pistolului şi a bâtei, situarea membrelor la oarecare distanţă de clavicule şi de bazin ar fi demonstrat că nu fusese vorba de o înmormântare creştinească, ci de aruncarea în devălmăşie, de la înălţime, a trupurilor neînsufleţite. Personajul zilei era totuşi Maxim, care ordonase suspendarea săpăturilor arheologice până la elucidarea cazului şi nu obosea să acorde interviuri pentru cotidiene, săptămânale, agenţii de ştiri, posturi de radio şi

de televiziune. Flerul lui de poliţist, un simţ aparte al profesionistului (susţinea el fără încetare), îi spunea că se află în faţa unei crime odioase, care nu va rămâne nepedepsită. Ca să convingă camerele de filmat, dar şi microfoanele şi reportofoanele, maiorul îşi plimba necontenit degetele peste mustaţa negricioasă, încleşta maxilarele şi, cu o voce gravă, cerea înţelegere pentru discreţia pe care i-o impuneau investigaţiile. Cât despre monografii, posibila sursă de stingere a controverselor, ele neglijau necropolele medievale, nu arătau niciun interes pentru locurile în care înaintaşii îşi găsiseră odihna de veci. Veterinarul făcea trimitere la o incertă boală a cailor, care ar fi secerat exemplare dintre cele mai zvelte înaintea primei locotenente domneşti, însă nu avea ştire de aşezarea vremelnică a unui cimitir printre zidurile cetăţii.

În dimineaţa în care vacarmul claxoanelor şi al fanfarei invadase oraşul, reciteam paginile călugărului Ioanichie. Am abandonat povestea lupilor care înconjurau iernile mânăstirea (o descriere a sălbăticiunilor ca slujitori ai diavolului: alergau nebuneşte pe-o singură urmă, mulţi ca păduchii, făcând nu potecă, ci un şanţ adânc la temelia zidurilor, vrând să le surpe, căzeau vlăguiţi apoi, strângeau zăpadă pufoasă cu limbile lor lungi ca şerpii, se întremau şi se porneau să roadă şi să zgârie porţile cu colţii ascuţiţi ca acele croitorilor şi cu ghearele tăioase ca briciul, unii loveau bârnele ghintuite de stejar cu creştetul capului, fiindcă precis acolo, sub blana zburlită, le crescuseră coarne) şi, de la etaj, de la una din ferestrele bibliotecii publice, am urmărit ciudata procesiune de pe strada mare. Individul cu pălărie de fetru, purtat ca solist pe capota unei maşini, părea să fie Luci, cel care tocmai cosise iarba în curtea doamnei Embury. Ce-o fi avut cu muzica?

2

Într-unul din locurile acelea tainice de unde îngerii veghează asupra lumii pentru ca Domnul Dumnezeul nostru pe toate să le ştie (loje capitonate cu muşchi de pădure, agăţate de stele ca nacelele unor baloane, foişoare

din lemn de salcâm cu fundaţiile în înaltul cerului şi cu vârfurile către pământ, suprapuse cu corpul soarelui astfel încât ochii muritori, orbiţi, să nu le simtă sau presimtă prezenţa), nu se poate să fi trecut neobservată stăruinţa atâtor claxoane şi nici larma tobelor, a talgerelor şi a trompetelor. Iar zgomotul venea din vale, din zona gării sau de mai departe, dinspre preventoriul T.B.C. şi, în aerul călduţ dinaintea prânzului, se întâmplau atâtea datorită lui. Se întrerupeau plimbări tihnite, balcoanele hotelurilor se animaseră, dispăruse toropeala şoferilor de taxi şi a chelnerilor de la terasele de vară, vânzătorii ieşeau în pragul magazinelor, tarabele cu dulciuri şi suveniruri, chioşcurile cu îngheţată şi lunetele din faţa cinematografului, vechile dispozitive optice aţintite asupra munţilor, erau părăsite de copiii aflaţi în vacanţă. La intrarea în parc, alături de dromaderul plin de zorzoane orientale, fotograful scruta prin ochelarii fumurii orizontul, încerca să distingă ceva în curba din dreptul poştei, acolo unde ar fi trebuit să apară convoiul gălăgios. Pentru fetele de liceu care aşteptau pe o bancă autobuzul liniei 3, cel care ajunge la cascadă, domnul Saşa lansase ipoteza că, la sanatoriu, la micul dejun, se turnase gaz în loc de bromură în ceaiul bolnavilor de plămâni.

Apoi, în partea de jos a bulevardului, apăruse un atelaj neobişnuit: un mercedes alb, strălucitor, trăgând un dric din epoca în care caii erau la mare preţ. Urmau maşini cu farurile aprinse, cu panglici de doliu legate de oglinzi. Înaintau încet, cu un fel de pioşenie rutieră, dar era greu de ghicit încotro se îndreptau de vreme ce biserica şi cimitirul rămăseseră în spatele lor. Niciun preot nu însoţea cortegiul, în schimb şoferul limuzinei din frunte, folosind o portavoce, cânta „Veşnica pomenire” într-un falset căznit. Cea dintâi remarcase acest lucru doamna Fotiade, farmacista, care o chemase în ajutor pe Sfânta Fecioară, pentru pacea tuturor. Tot ea îl recunoscuse pe bărbatul de la volan şi, atinsă de paloare, muşcându-şi buzele cu dinţii mici, de pisică, se retrăsese în laborator printre eprubete şi substanţe vindecătoare.

Răspândite la geamurile automobilelor, alămurile şi instrumentele percuţiei luceau în lumina sfârşitului de iunie ca foiţele de aur, în timp ce suflătorii şi toboşarii le mânuiau cu pasiune, asemeni negrilor seduşi de boogie-woogie. Ceea ce se înălţa deasupra coloanei nu era însă un marş funebru, sunetele se stropşeau unul la altul, se oţărau, se ciocneau şi ricoşau te miri unde, se izbeau cap în cap ca berbecii, într-o asurzitoare hărmălaie. Din mulţimea interpreţilor de ocazie (schimbători de valută, peşti, băieţi cu pumnul de fier), Luci, aflat în posesia tubei, era singurul care căuta măsura delicateţii. Când Mercedesul alb a oprit în faţa primăriei şi tot şirul acela lung, ca o râmă corpolentă, nesfârşită, a înţepenit, el a fost cel care a dat nobleţe minutului de reculegere. Alarmele şi claxoanele se potoliseră, orchestra tăcuse, iar Luci, aşezat turceşte pe capota unui jeep, cu una dintre pălăriile lui elegante lăsată peste sprâncene, cu cercelul argintiu sclipind pe lobul urechii stângi, se străduia să regăsească ceva ce e posibil să fi fost, în absenţa oboiului, un mic fragment din concertul în D minor al lui Marcello. În jur era linişte, chiar prea linişte, doar dromaderul fotografului, Aladin, răgea necontenit.

Despre dric se putea spune că fusese unul frumos. Cu îngeri dolofani gravaţi pe frontispiciu, cu scene biblice pictate pe laterale, cu perdeluţe din catifea vişinie prinse în fireturi. Îl afectaseră ploile şi prea multele parcurgeri ale ultimului drum, vopseaua se scorojise, păsări, şoareci şi insecte îl însemnaseră printr-o mulţime de găuri şi fisuri. Mirosea a pipi, pentru că înăuntru se adăpostise până de curând o căţea cu pui. În faţa tristului vehicul, câţiva băieţi şi-au aprins trabucuri (unul fuma pipă), au coborât sicriul, l-au purtat cu paşi înceţi, sugerând evlavia şi l-au aşezat pe un piedestal metalic, chiar la intrarea principală a primăriei. Au potrivit la capul lui un obiect voluminos, acoperit cu un cearşaf, şi două coroane mici, din flori galbene de păpădie.

Şoferul Mercedesului (purtând şlapi, şort strimt şi un maiou Chicago Bulls bombat peste burtă) dirija atent

ritualul funerar, neobosind să strige „Doamne miluieşte”. La semnul lui, fără să desconsidere relaţia cu tutunul, băieţii s-au grăbit să dezvelească crucea şi să ridice capacul coşciugului. Se întinsese un murmur printre privitori, aşa cum se întâmplă când uşurarea unei mulţimi se contopeşte cu mirarea ori cu trăirile mai vii. Între scândurile de brad, cu mâinile împreunate anapoda pe piept, cu picioarele strâmbe şi crăcănate, zăcea o păpuşă mare cât un om, făcută din cârpe şi paie, într-un costum de bogdaproste. Avea chipul lătăreţ, sufocat de barbă. Pe crucea de la cap era lipit un afiş electoral, înfăţişând un candidat solar, încrezător în puterile sale, iar dedesubt, pe o placă, stătea scris „Aici odihneşte Victor Lazu, un rahat care a vrut să ajungă primar”.

3

Ce m-aş fi făcut eu, Doamne, zău, dacă nu mi-ar fi povestit tanti Paulina visele în fiecare dimineaţă? scăpare oricum nu exista, poate doar să mă fi ascuns în şifonier sau să mă fi încuiat în baie, dar n-ar fi avut niciun rost, preferam aşa, cu ceaiuri şi felii de cozonac cu nucă, pe verandă, cu ploaia măruntă care nu mai înceta, cu radioul în surdină, eu şi tanti Paulina lăfăindu-ne în balansoarele de răchită. Era bine, moleşeală, puţin cam frig doar, ceaiul de sovârf n-avea niciodată zahăr, noroc că avea cozonacul, din belşug, în rest poveştile ei nu mă deranjau cu nimic, nu făceam parte dintre personaje, ascultam numai, un fel de martor al întâmplărilor închipuite sau trăite de alţii. Ceasul îl rătăcisem cu bună ştiinţă printre rufele murdare, îmi puneam palmele la urechi când vreun crainic anunţa ora exactă, ce mai conta timpul când pe tanti Paulina o vizita des, aproape regulat, un domn în frac, cu cămaşă de mătase albă şi papion grena, un domn între două vârste, uşor grizonat, cu obrajii proaspăt raşi, destul de înalt, fără urme de slăbiciune pe trup, un domn în adevărata putere a cuvântului. Numai dacă mă gândeam la mereu fragedul buchet de albăstrele de câmp, în ton cu ochii dumneaei, pe care i-l oferea galant, mirosindu-l înainte de-a i-l aşeza în

poală, şi îmi era suficient pentru a înţelege. Din păcate mai ticăia un ceasornic şi în stomac, cine ştie când îl înghiţisem, unul căruia nu-i puteam da de capăt, mi se făcea foame (ah, cât de mult uram asta!), îmi muşcam limba, amânam s-o declar cu voce tare, mă ardea pe dinăuntru. Ulcerul a fost întotdeauna cel mai aprig duşman al dialogului, răbdam totuşi ceva vreme, iar domnul o invita ceremonios, după toate regulile bunelor maniere, la o plimbare cu limuzina, Plymouth tip 1932, niciodată altă marcă sau alt an de fabricaţie, o plimbare la şosea. De unde se trăgea ideea cu şoseaua doar bunul Dumnezeu trebuie să fi ştiut, în oraş nu existase nicicând aşa ceva, nici măcar un loc care să poarte un asemenea nume, mă rog, e posibil să fi ştiut dânsul vreunul, nu pun la îndoială, deci o plimbare la şosea, cu motorul în viteza întâi, lent, uşor, pe lângă trotuar, nu din spirit de prevedere, ci ca să vadă toţi cine e tanti Paulina şi în ce companie umblă. Spuneam că merg la veceu, o clipă doar, mă scuzaţi, mă repezeam la bucătărie şi mestecam două-trei bucăţele de pâine prăjită, nici jumătate de felie, totul redevenea roz, maşina parca la intrarea în parc. Şoferul deschidea grav portierele, nu cred că s-ar fi putut fără el, un băiat tânăr, blonziu, în costum gri cu rubaşcă, iar perechea cobora studiat, aruncând priviri degajate în jur, îndreptându-se apoi agale, pe alei, călcând pe frunzele veştede de castan (toamna era unicul anotimp) spre chioşcul unde cânta fanfara. Domnul împărţea bani cerşetorilor, preocupat permanent de discuţie, nu-şi arunca ochii nicio clipă spre mâinile care se întindeau în stânga şi în dreapta, iar dumneaei flutura din gene, cu buzele uşor ţuguiate, atât cât dădea bine, şoptea cuvinte romanţioase despre păsările călătoare, se mai strecura şi câte o discretă strângere de braţ, întâmplătoare desigur, muzica se apropia din ce în ce, legată parcă de saluturile mecanice, mişcări oblice ale capului, tot mai dese în preajma foişorului. Figuri necunoscute, respectabile şi deopotrivă pline de respect, iar printre prăpăditele de pe margini, zdrenţăroase, nespălate, culmea! cine crezi? Mioara,

farmacista, Paraschiva cu bastonul ei şi scumpa de Jeni, vecinele mele, dragă, ca vai de capul lor. Lume bună, elegantă, un şir de străini, mereu alţii şi alţii, iar în jur, pe lângă ei, cunoscuţi din tinereţe şi de după aceea răsăreau în uniforme de vardişti, de paznici, de soldaţi oropsiţi ori, chiar mai rău, oameni în toată firea!, cu părul alb, apăreau îmbrăcaţi în uniforme de liceu. Şi iarăşi ziceam că vreau la closet, probabil o răceală, tanti Paulino, se întâmplă cu ploile astea, vin imediat. Din nou la bucătărie, o feliuţă transparentă de brânză, o muşcătură dintr-un ou fiert. În chioşc, capelmaistrul se apleca reverenţios, muzica nu înceta, iar cele două scaune din centru aşteptau libere ca perechea să se aşeze cât mai grabnic, nimeni n-ar fi îndrăznit vreodată să le ocupe, se aplauda între melodii, domnul atingea dintr-o nevinovată greşeală pantoful din piele de şarpe, cu toc cui, retrăgându-şi imediat propriul pantof de lac. Incidentul, fericit să-l numim, se stingea într-o vagă roşeaţă a obrajilor, se aplauda, aplaudau şi ei, pantofii se întâlneau iară, uneori şi coatele şi umerii, se aprindeau felinarele, cerul devenea vânăt, capelmaistrul le căuta privirile şi nu uita să se mai ploconească o dată (toamna era unicul anotimp) şi peste muzică se pogora răcoarea. Visam la supa de pui, ulcerul izbuteşte să altereze caracterul omului, visam şi la tăiţeii dinăuntru, dumnealor erau din nou în limuzină, ea cu un şal de mohair bleumarin peste rochia bleu, se înmulţeau luminile în oraş, străluceau, pe bancheta din spate era întuneric, şoferul privea înainte, impenetrabil, domnul, stând cu palmele cuminţi pe genunchi, istorisea viaţa unui ilustru tenor italian. Mă ardea cumplit stomacul, de nesuportat, mi-e foame, tanti, mi-e foame, ah, vai, că bine zici, mă luasem cu poveştile, restul se risipea.

După-amiezile ieşeam din casă, burniţa, străbăteam drumul către castrul roman, apa şiroia la tot pasul, mai devreme sau mai târziu îmi ridicam gulerul pardesiului, umbrela era un fel de medicament. Inspirat om fusese cel care presărase pietriş pe potecă, la ce i-o fi folosit? mie-mi prindea foarte bine, mă ferea măcar în parte de noroi.

Cărarea părea uitată de la întreruperea săpăturilor arheologice, bătea întotdeauna un vânt sec printre zidurile cetăţii, îl simţeam undeva în oase.

În balansoarul de răchită ascultasem odată cum o femeie cu părul roşu îl descânta pe Virgil, nepotul Paulinei, îi scotea verigheta fără să simtă, el aducea cu o statuie, apoi femeia înnoda pe inel o şuviţă din părul ei, tăiată de la tâmpla dreaptă, i-o rotea bărbatului de şapte ori în dreptul inimii şi îi aşeza verigheta în palmă. Dispărea o vreme, Virgil păşea pe un pod înalt, undeva foarte sus, deasupra unui râu, privea mereu în lături, niciodată spre tumultul apelor. Ceaiul amar, nucile din cozonac în glazură de zahăr ars. Femeia cu părul roşu se ivea ca din senin, dansa, ţinea braţele arcuite de parcă ar fi strâns la piept un partener, Virgil, nemişcat, se uita în partea opusă, i se distingea doar profilul, dansul îl ocolea, din femeie nu rămânea decât o adiere de pelin. Şi totuşi ceaiul avea un parfum nemaipomenit, puţine plante ascund o asemenea virtute. Podul se clătina, dansa şi podul, râul se colora în roşu, tot mai pronunţat, până când atingea nuanţa pletelor femeii, în sfârşit Virgil călca pe pământ, printre flori, mii de flori, soarele răsărea din mai multe locuri deodată, erau şase, pe numărate, şase sori pe cer. La câteva zile distanţă, poştaşul adusese scrisoarea de la mama lui Virgil, Lucica, sora mai mică a lui tanti, o citisem eu, cu vocea mea imposibilă, tata îmi spunea când eram copil că vorbesc de parcă aş ronţăi coacăze, dumneaei îşi pierduse ochelarii, acum asculta. Virgil adormise în baie cu robinetul deschis, apa se prelinsese până la aeroterma care încălzea încăperea, sărise siguranţa automată, ce şansă, zău! Virgil se prăjise pe unde e pielea mai fină, adică pe unde? stai o secundă, tanti Paulino, scrie aici, uite, între picioare şi la subraţe, mă gândesc că bietul băiat ar fi preferat un ulceraş, lasă, mamă, bine c-a scăpat cu zile, visele astea…

Porneam des către ruinele acoperite cu muşchi şi licheni, cu ierburi pitice şi frunze mucegăite. Şi mi se făcea milă. Pardesiul şi umbrela mă apărau de ploaia interminabilă, drumeagul rătăcea printre coline, iar

ghetele mele de fiecare dată erau biruite de bălţi, musteau ca un burete.

Domnul răsărea iarăşi, fracul, buchetul de albăstrele, limuzina, fanfara, singuri, ei doi, pe bancheta din spate a automobilului. Un pocnet din degete, şoferul deschidea o sticlă de şampanie franţuzească, pahare de cristal, uruit monoton al motorului, semafoare, domnul arunca liniştit papionul pe geam, îşi descheia primii doi nasturi de la cămaşă, fredona o canţonetă, dumneaei se topea ca o lumânare din care tot curge ceara, junele de la volan privea stăruitor înainte, după toate aparenţele gâtul îi era imobil. Două pastile de ranitidină, aş da orice să scap de operaţie. În afara oraşului, pădure, sub luminile farurilor se întinde galben-fremătătoare o poiană, şoferul cântă la vioara ascunsă până atunci în portbagaj, tango, plutesc împreună, tălpile pantofilor strivesc frunzele uscate, ei i se năzare că se aud ţipete de cocori (toamna e unicul anotimp), lumânarea a ars mai mult de jumătate. Se sting farurile, stelele lipsesc cu desăvârşire, vioara plânge, păcat că domnul nu renunţă nici în ruptul capului la buna-cuviinţă.

Urinezi cam des, dragă, mă certa tanti Paulina, iar eu înghiţeam cu noduri, în bucătărie, un pesmet sau un măr copt. Şoferul abandonat în câmp, noapte, case de-o parte şi de alta a drumului, maşina, un Plymouth tip 1932, niciodată altă marcă sau alt an de fabricaţie, trepidează, zboară, domnul observă impasibil că au rămas fără frâne, coboară o stradă nesfârşită, pantă, ce minunat ar fi fost să aibă aripi. Pentru astăzi, rasol de vită, nu? şi nu era toamnă, ci sfârşitul lui iunie.

4

Profesorul Lazu predă biologia. Şi este candidatul a cărui înmormântare simbolică (bulevardieră, o caracterizase bibliotecara) fusese oficiată nu de mult. Iată înfăţişarea lui într-o după-amiază de marţi; tenul, ca al tuturor fumătorilor înrăiţi, are o nuanţă cenuşie, cearcănele nu arată ca unele provocate de insomnie sau de

gripă, şuviţele lungi, pornite dinspre tâmple, cad mai mereu în lături dezvelind creştetul golaş, barba rară i-a răpit aerul de înflăcărat şi dârz ofiţer din armata albă (e opinia unei doamne, o farmacistă, care la mulţi ani după despărţirea lor e încă nemăritată). Au rămas neschimbate sprâncenele stufoase, nasul puţin coroiat, buzele cărnoase şi obrajii teşiţi (trăsături pentru care farmacista mai păstrează într-un sertar al scrinului, sub rufăria ei intimă, un disc zgâriat cu Tom Jones, pe melodiile căruia dansaseră cândva).

Aflat în compania fotografului (dromaderul e afară, în faţa cafenelei, priponit de un stâlp metalic), profesorul bea bitter, pahar după pahar, şi vorbeşte despre şeful poliţiei. Domnul Saşa are în faţă o sticlă de bere şi o pungă de chipsuri, ascultă. Amândoi stau cu bărbia în podul palmei, cu cotul rezemat de masă, unul cu stângul, celălalt cu dreptul, peste ei curge muzica, sunt formaţii şi interpreţi de la care Pusa tot speră că-i vor alunga durerea de măsea. În pauzele dintre CD-uri, se aud destule. Mai întâi: „…să fi trimis un sergent-major şi se rezolva, ce naiba! Îi lua cu tulburarea liniştii publice, cu staţionarea interzisă, cu orice, rupea câteva amenzi, aici sunt băi, sunt bolnavi, vin oamenii să se odihnească, nu să le urce tensiunea. Să vezi cum se cuminţeau căţeii dacă mişca Maxim ceva, dar n-a vrut, dom’le, n-a vrut, asta e clar!”. Pe urmă (şi pe fruntea domnului Lazu pulsează un vas de sânge, subţirel, albăstriu, e ca un râu mai puţin important de pe o hartă): „…şi-mi turuia prostie după prostie, cu osemintele alea, cu expertizele. Cum e el mare, cu burtă, s-a aplecat la un moment dat peste birou, m-a prins de braţ şi, cu o răsuflare de ceapă coclită, ăsta sparge o ceapă şi la cafea, dom’le, sunt sigur, aşa, mi-a şoptit că nu mai poate să doarmă deloc, nici cu somnifere. Cică, după ce se culcă nevastă-sa, coboară din pat, se strecoară în sufragerie, desculţ, să nu-l simtă aia, dă la o parte toate bibelourile de pe televizor, o balerină, o lebădă, un toreador, aşa ceva, şi aşază în locul lor un craniu de copil, mic, cenuşiu, pe care l-a găsit acolo, la groapă, şi pe care-l ţine ascuns ziua pe

balcon. Zice că-l păstrează într-o sacoşă, după borcanele cu murături, ca să nu dea nimeni de el. Aşa. Şi stă noaptea în faţa căpşorului ăluia şi priveşte ore întregi la spărtura din frunte, un fel de floricică cu nouă sau zece petale, îl şi vezi, nu? el o vede ca pe-o margaretă… (tuse) şi dimineaţa, când se luminează un pic, ia căpşorul în braţe, îl mângâie, pipăie ochii, gaura nasului, gura, pe la urechi şi cică încet, încet, înţelege tot ce… (aici a intervenit ABBA, cu *Lay All Your Love On Me)”.* Apoi: „…ca să-mi spună în faţă; adică să jure, aşa, ca la tribunal, că din cauza scheletelor de la cetate n-are timp nici să respire, darmite să fie atent la claxoane şi la trompete, chiar că… (tuse înteţită, urmată de Vaya con Dios, *Time Flies)”.* Fotograful lipseşte o vreme de la masă, nu e la closet, ci în faţa cafenelei, i-a dus dromaderului o pungă de cartofi deshidrataţi. Când se întoarce, îl găseşte pe profesor rezemat de un perete, aţipit. Pusa ridică din umeri şi clăteşte mai departe nişte pahare.

Medicul legist se apleacă şi culege din iarbă o bucăţică de hârtie. E roşie şi udă. O întoarce pe o faţă şi pe alta, pare să fie ambalajul unei bomboane. O aruncă.

— E adevărat că v-au ţinut acolo în genunchi, doar în cămaşă? îl întreabă pe maior.

— Ce? bâiguie celălalt.

— Era ger, nu? sau, mă rog, foarte frig. Oricum, să stai în cămaşă atâta timp, cu capul gol…

— Ce vreţi să spuneţi? Unde…

— Zic de treptele miliţiei. Din ce sunt făcute? Piatră? Mozaic? Ce aveţi dumneavoastră acolo? Trebuie să fi fost zăpadă. Sau gheaţă. Deja o oră, o oră jumate de stat pe jos poate să însemne reumatism. Sau o afecţiune renală.

— Domnule! Domnule! Eu nu… Adică tu ce…

— Liniştiţi-vă, domnule maior! Tremuraţi sau ce Dumnezeu? V-aţi făcut alb la faţă…

— Ce vrei, bă, de fapt? Ce-i asta?

— Zău, nu-i nicio problemă. Au trecut atâţia ani, vă îmbolnăveaţi pe loc dacă era să se întâmple, acum nu mai

e niciun risc, e-n regulă. Sau de la pumnii ăia, de la şuturi… La fel. Dacă atunci n-au apărut simptome de…

— Bă, tu nu înţelegi?! şuieră Maxim (nu strigă fiindcă în jur, la opt, la zece, la paisprezece metri, nimeni nu are o ruletă să măsoare cu precizie, dar în orice caz aproape, sunt mulţi cunoscuţi, doi procurori, soldaţi, câţiva ziarişti, un fost deţinut politic şi unul dintre arheologi).

— Nu vorbesc de fracturi sau de o hemoragie internă, s-ar fi văzut repede, se simţea. Exista riscul însă, de la atâtea lovituri, să apară vreun cheag de sânge, ştiţi cum e, chestiuni care ţin de neurochirurgie, e mai delicat.

— Zi, mă, odată! Ce-i? mai scapă printre dinţi şeful poliţiei şi se postează chiar în faţa legistului, cu picioarele depărtate, cu mâinile în şold, nasurile lor sunt gata să se atingă.

— Ce şansă, nu!? La atâtea şocuri! Termic, mecanic, poate şi emotiv. Adică, mă gândesc, e posibil să fi fost şi şoc emotiv, nu? nu-i uşor să fii miliţian şi să umbli în patru labe, tras de cravată şi să te scoată afară ca pe-un căţel, pentru pipi… Eh, e neplăcut! Şi cine să-ţi facă asta? Nişte vagabonzi, aşa, fiindcă-i revoluţie… Nu, e neplăcut! L-am văzut pe tipul ăla, era cel cu Mercedesul alb, nu? ăla în şlapi şi maiou?

— … (ochii maiorului s-au făcut mici, ard, culoarea obrajilor e vişinie)

— Aveţi un organism sănătos. Mâncaţi ceapă, multă ceapă, nu-i aşa? se simte. Poate v-a ajutat ceapa asta, mai ştii… Folosiţi totuşi pe viitor o apă de gură, cu ce aromă vă place, nu dăunează! Eu prefer iasomia.

— Po-po-na-ru-le! Po-po-na-ru-le!

Văzută de sus, să zicem de pe zidul gros de la poarta castrului (un loc din care şi străjerii romani priviseră cândva, chiar dacă mai mult în afara întăriturilor şi prea puţin către incintă), scena arăta astfel: doi bărbaţi, unul cu şolduri late, îmbrăcat într-un costum bej, iar celălalt masiv, cu mustaţă, purtând uniforma Internelor, se plimbau agale pe lângă groapa comună, pe lângă oamenii preocupaţi de oseminte. S-au oprit la un moment dat, când poliţistul i-a

tăiat calea celuilalt pentru a-i spune ceva confidenţial sau nu tocmai potrivit să fie rostit în gura mare, poate un banc porcos. Bărbatul în costum bej râdea cu poftă, corpul lui se bâţâia din pricina hohotelor. S-a îndreptat apoi, singur, către alţi câţiva, probabil pentru a le povesti şi lor ce auzise. Ofiţerul trebuie să-şi fi amintit de-o întâlnire ori de vreo treabă importantă, fiindcă a plecat în mare grabă.

X, cotidian de informare, opinie şi analiză, nr. 1712, 3 iulie Y, 16 pagini, Z lei, pagina Dezvăluiri-Anchete, articolul „Victimele se înmulţesc, procurorii tac”:

Ultima zi a dus la înregistrarea a patru noi victime ale masacrului de la marginea staţiunii balneo-climaterice W. După ritmul în care sunt deshumate şi clasificate resturile trupeşti, e clar că bilanţul execuţiei comandate în trecut de capii partidului va depăşi cifra 100 sau chiar 150. Groapa comună – descoperită întâmplător în prima zi a vacanţei de acei copii pe care i-am prezentat într-una din corespondenţele anterioare – pare un hău fără fund.

Suspectă rămâne, în continuare, atitudinea procurorilor militari, care refuză să accepte evidenţele. Dacă poate fi tolerată metoda de stabilire a numărului celor ucişi, după cranii, este de neînţeles de ce nu se recunoaşte public că a fost vorba de moarte prin împuşcare. Există însă unele indicii că procurorii şi, împreună cu ei, medicul legist participant la anchetă şi-ar reconsidera poziţia. Ieri, în premieră, din ordinul colonelului-magistrat Spini, responsabilii oficiali ai investigaţiilor au încetat să mai acorde declaraţii presei. Prin comparaţie cu încercarea de a antedata cutremurătoarea groapă comună din W şi, implicit, de a absolvi Securitatea de orice vină, tăcerea – această „silenzio stampa” pe care criminaliştii şi-au impus-o asemeni fotbaliştilor din echipa naţională – ar putea fi un pas înainte. E posibil ca, de acum încolo, ucigaşii, comandanţii lor şi complicii prezenţi încă în funcţii-cheie să nu mai fie protejaţi cu atâta zel.

Deocamdată, singurul reprezentant al unei instituţii importante care confirmă crima politică rămâne comandantul poliţiei locale, maiorul Maxim, intervievat în mai multe rânduri de ziarul nostru. Acest om face eforturi solitare pentru a coborî în timp, în anii ’50-’60, pentru a-i căuta pe asasini. Pe cei care au apăsat pe trăgaci şi pe cei care au dat ordinul. Ultima declaraţie, pe care maiorul ne-a oferit-o în exclusivitate, este următoarea: „Se exercită presiuni asupra mea, mari, foarte mari, să renunţ. Nu voi renunţa. Indiferent de riscuri. Sunt atâtea vieţi omeneşti, sunt şi copii…

Notă explicativă: dacă aţi descoperit în text literele X, Y, Z şi W, aflaţi că nu e vorba de necunoscutele unui sistem de ecuaţii (deci de o chestiune algebrică), ci de simboluri grafice inofensive, care trădează o anume reţinere faţă de identităţi, cronologii şi localizări precise.

Un prânz la Casa Matilda: colonelul-magistrat mărunţeşte felii de pâine în ciorba de văcuţă, unul dintre procurorii tineri, căpitanul, lăcrimează de la ardeiul iute, celălalt, locotenentul-major, se descurcă greu cu tacâmurile în faţa unui păstrăv la grătar, locotenentul de jandarmi, deloc în apele lui, strănută des şi îşi şterge nasul cu şerveţelele stabilimentului, pe care le îndeasă apoi în buzunar. Localul e altfel decât o popotă, pe pereţi sunt desene în cărbune şi acuarele care înfăţişează o doamnă din interbelic, probabil bunica sau mătuşa proprietarului, Matilda, pe mese stau veioze mici, imitând lămpile cu gaz, într-un colţ se află un şemineu, acum fără foc, cu cahle de Kuty. Cei patru sunt singurii clienţi.

Din uşa bucătăriei, din spatele unei perdele de velur verde, ospătăriţa aude discuţia, recunoaşte vocile.

Ştie că bătrânul urâcios care îşi leorpăie ciorba şi mai aşteaptă şi o porţie de ficăţei de pui l-a contrazis pe cel cu peştele şi i-a zis că şeful poliţiei nu e idiot, ci un şmecheraş care-şi joacă cartea. Ce carte, dom’ colonel? ăsta-i prost cu acte, a intervenit chelul cu perişoarele şi cu

ardeiul iute, dar tot moşul i-a explicat că Maxim (ea pricepuse de la bun început despre cine vorbesc) tocmai urma să fie mazilit şi de-aia s-a agăţat cu dinţii de groapa comună, ca să pară un erou şi să nu poată fi dat afară. Săracul locotenent (pe ofiţerul de jandarmi îl cunoaşte de prin oraş) era răcit cobză şi a deschis gura doar ca să ceară sarea şi nişte pâine. Tipul cu păstrăvul, care sărise peste felul întâi, dar comandase două deserturi, papanaşi şi mere în zahăr ars, spunea că la şmecherie trebuie răspuns cu şmecherie şi a propus ca maiorului să-i fie garantată şefia poliţiei locale dacă renunţă la poveştile lui aiurite, cu care i-a înnebunit pe toţi. Pe urmă, a mai zis sorbind din vinul sec, n-au decât şefii de la inspectorat să-l aranjeze cum vor.

Fata intră cu celelalte farfurii (ficăţeii, un ciolan cu fasole, nişte cârnăciori cu varză călită şi papanaşii) şi-şi agaţă dresul negru în colţul unui scaun. Ah, ce prostie! Şi cum e pielea unde au plesnit firele, albă ca brânza! Cei patru ofiţeri, trei în costume civile şi unul în uniformă, o privesc. Fata le zâmbeşte şi se gândeşte că seara, când îl va întâlni, Maxim o să-i dea bani pentru cinci perechi de ciorapi noi, nu pentru una.

Capitolul II

1

Simţeam aşa uneori, fără vreo legătură cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob”, un fel de milă pentru tânăra mireasă Paulina, fătuca aia pierdută în voaluri şi dantele, cu ochi sticloşi ca ai unui animăluţ de pluş, cu gene exagerat de lungi (aici, spre diferenţă de roşeaţa obrajilor şi de arcuirea buzelor, mâna care făcuse retuşurile nu oprise peniţa la timp), cu o acută neînţelegere a situaţiei şi a viitorului prezentă pe chip, dusă până într-acolo încât îşi lipise tâmpla de umărul celui care tocmai îi devenea soţ (un bărbat rotofei, chel, cu mustaţa pomădată, satisfăcut nu atât de împrejurare, cât de viaţă în general, un nene de fapt, nicidecum un domn subţire, aşa cum îl numea tanti

pe cel care-i acapara visele mai nou). Ăştia erau ei, pe un fundal de studio menit să inspire bucuria clipei şi fericirea viitoare (o livadă înfloritǎ sau poate de curând ninsă), încadraţi de un paspartu gri, ei, cei de atunci, în faţa cărora tanti Paulina ofta astăzi, fie că mă aflam şi eu în odaie, fie că nu. Ce vremuri, dragă, ce vremuri! zicea dumneaei, omiţând să pomenească numele lui Iorgu, rostind doar foarte rar, eh, şi răposatu' săracul, însă fotografia ei nupţială – asta era mirarea mea, de aici şi compasiunea – nu reuşea să domine peretele alb nici sub lumina proaspătă a dimineţilor, nici mai târziu, către amiază, când soarele ajungea în dreptul ferestrei, nici măcar la lăsarea întunericului, odată cu aprinderea lămpii de tavan ori a veiozei. Exista ceva inexpresiv în acel obiect, o neputinţă fără leac de a ieşi în evidenţă, deşi i se oferiseră şi încă i se mai ofereau şanse de a străluci. Pe întinderea de var, acolo, chiar în faţa patului meu, erau stăpâne umbrele frunzişurilor, ale perdelelor umflate de vânt, ale mierlelor, cintezelor şi gaiţelor, cele ale cărţilor şi ale flacoanelor de medicamente de pe noptieră. Cu cârpe curate şi spirt, cu religiozitate şi perseverenţă, Paulina a făcut întotdeauna ca pe rama aurie şi pe sticla care proteja fotografia ei de mireasă să nu se afle niciun fir de praf, nicio pată, dar nu era în stare să dea viaţă chipurilor de ceară. Citind, lenevind, atunci când ronţăiam pâinea prăjită, când beam ceaiul de sovârf şi înghiţeam pastilele de ranitidină, la trezire şi la culcare, vedeam doar contururi cenuşii, fixe sau unduitoare, vagi sau pregnante, leneşe sau vioaie, dinaintea mea se perindau forme şi fiinţe cu o viaţă grozav de scurtă, umbre ca toate umbrele, fascinante, eliptice, curtenitoare. Era o problemă de percepţie, poate ulcerul afectează şi simţurile, nu doar digestia, în fine, ar fi fost o samavolnicie să-i stric inima lui tanti, s-o opresc din fredonat pe când se ivea nostalgia. Ascultă, tu, ce scrie pe spate, mi-a strigat odată, când nici nu eram în cameră, ci la baie, cu uşa deschisă, pregătindu-mă să mă bărbieresc, „sticle se păstrează pentru comande ulterioare, cari vor fi executate chiar după mulţi ani", iar

când m-am întors stătea pe marginea unui scaun, cu capul plecat, cu fotografia în poală, râdea altfel decât râde ea, s-a ferit, am observat totuşi licărirea lacrimilor.

Problema ta, puişor, a proclamat într-o miercuri cam rece, este că nu bei cafea din pricina regimului alimentar şi asta te împiedică să-ţi cunoşti viitorul. Eram amândoi pe verandă, în balansoarele de răchită, prăjiturelele lipseau de acea dată, eu aflam cu mâhnire dintr-un săptămânal, cred că-mi rodeam şi unghiile, că un scriitor important trata şi el patetic-justiţiar chestiunea osemintelor de la castrul roman, iar Paulina studia minuţios, cu o lupă nu tocmai mică, liniile zaţului din ceaşcă. La vârsta mea nu-mi mai arde să ies nici la plimbări, nici la cumpărături şi uite, poftim (îşi ghicea), mă aşteaptă o călătorie lungă, foarte lungă, poate în străinătăţuri, corăbioara asta prea taie impetuos valurile; bietul scriitor, stăpânit ca atâţia alţii de mirajul gropii comune, convins că statul cel nou tăinuieşte un asasinat comis de statul cel vechi, nici nu-şi imagina că slujeşte cauza unui poliţai imbecil. Ceva rămânea tulbure, o inimioară uşor strâmbă, un căţel arţăgos şi un clovn înconjurau ambarcaţiunea, voiau parcă să suie la bord sau să-i însoţească alunecarea pe ape, cineva avea de gând să se lege de tanti, să se autoinvite în voiaj ori să profite de pe urma lui. Hm, nici aici nu mă lasă-n pace! măcar dacă ar fi o persoană suportabilă, o companie nu strică. Destinaţia nu se întrezărea însă nicicum, poate un cerculeţ amărât să fi semănat cu litera „o”, dar tanti Paulina refuza categoric să plece în Olanda, lalele, dragă, am şi eu în curte, o mulţime, galbene şi roşii, ce dacă n-am din alea mov? nu-mi trebuie! după mori de vânt nu mă omor şi apoi se vede clar că e „o” mic, ce Dumnezeu, nici nu e majusculă. În vreme ce cojeam oul răscopt, oul de la ora patru, mă gândisem că ar fi bine să-i trimit romancierului o scrisoare, nu atât pentru a-l lumina, pentru a-i explica cum cred eu, ca arheolog, că stau lucrurile, cât pentru a-l salva de solidaritatea cu un miliţian; nu ţi-am mărturisit până acum că am rău de mare (se foieşte în fotoliu, se înroşeşte vag), o singură dată în viaţă am fost cu barca, la Slănic, în

luna de miere, era şi sora lui Iorgu cu fetiţele, scorpiile alea mici mă stropeau şi se strâmbau la mine, eu simţeam că-mi dau sufletul. Corăbioara era neapărat un simbol, atât, nu putea fi mai mult, dumneaei nici nu concepea să navigheze, dragă, să fie clar, dacă e vorba de o croazieră, eu renunţ de la bun început, mai bine acasă, la cratiţele mele, la găini, decât pe cel mai luxos vapor din lume. Şi ce oroare de ţară e şi Olanda asta, peste tot numai canale, numai apă, doar la Veneţia cred că e mai cumplit! În zaţul uscat se citea neîndoielnic că vor sosi nişte bani, o sumă frumuşică, nu un mizilic, însă întrebările se strecurau cu duiumul: să fie amărâta de pensie? (ah, nu, nu cred, niciodată nu mi-a ieşit în cafea că vine poştaşul), un cadou? (ha, ha, ha, nu s-a născut încă o persoană aşa gentilă), să fie o moştenire? (pfui, ce prostie), un câştig la vreun concurs? (puişor, tu mă cunoşti, m-ai văzut tu vreodată că joc la loto sau la bingo? m-ai văzut tu că decupez buline de pe cutiile de dero sau că strâng capace de bere?), o fi chiria? (păi e chiar culmea, adică tu stai aici lângă mine, la doi metri, nu-mi zici tu nimic despre plată şi-mi iese la ghicit…). Au urmat minute de linişte, tanti Paulina s-a despărţit de ceaşcă şi de lupă, s-a înfăşurat mai bine în pledul ei cărămiziu, a privit afară, nu către norii imobili, nici către pâlcul de fagi de peste stradă, poate se uita în gol; scriitorul nu avea decât să-şi trăiască indignarea până la capăt, condamnarea unei crime politice (chiar şi inexistente) trebuie să-l fi făcut să se creadă mai bun.

O minune e o minune, tu, n-are rost să căutăm explicaţii, a spus dumneaei categoric, banii ăştia vor pune multe lucruri la punct. Şi tanti, în cenuşiul acela al înserării, jilav, închipuindu-se deodată bogată, hărăzise câte o lecţie fiecăreia dintre prietenele sale. Paraschiva, bunăoară, avea să afle – mai bine la nouăzeci de ani decât niciodată! — ce înseamnă adevărata mărinimie, nu prin gesturi ca acelea din tinereţea ei exaltată, când proiecta construirea unui schit la grota Sfânta Veronica şi când patrona procesiunile montane ale Asociaţiei „Iisus lumina

lumei”, nici prin fapte ca azi, când găzduia la odihnă teologi faimoşi şi seminarişti prea puţin schilavi ori gălbejiţi ori aduşi de spate. Ani în şir, decenii chiar, tanti Paulina auzise din gura vecinei sute de poveşti despre caritate, o adevărată teoretizare a generozităţii creştine, dar cunoscuse refuzuri usturătoare la rarele şi mărunte ei cereri de împrumut; hotărâse să-i dăruiască prietenei acum – pentru că, mă rog, din şerbeturi, cornuleţe, brioşe şi siropuri n-a înţeles cine ştie ce – o cruciuliţă scumpă, grozav de scumpă, ceva din aurul cel mai curat, cu lucrătură arabă dacă ar fi fost posibil şi neapărat cu o piatră neagră, de suflet supărat. Şi, mai departe (aşa, scumpule, ca să-i fie limpede Paraschivei ce uşor e să-ţi faci semenii fericiţi), se gândise să aranjeze la cele patru mici cârciumi din cartier ca, o seară întreagă, să se bea pe socoteala ei. În cazul Mioarei, farmacista, duelul simbolurilor urma să se desfăşoare pe tărâmul cochetăriei feminine, căci preabuna mea gazdă, din raţiuni numai de ea ştiute, nu intenţiona să rivalizeze cu cealaltă nici în arta croşetatului şi nici în fervoarea lecturilor din *Vieţile Sfinţilor*. Nu ştiu ce o deranjase mai mult pe Paulina, pofta mea subită pentru pesmeţi şi brânză de vaci sau constatarea că prietena ei este mult mai tânără, dar, spunându-mi că sunt tare prostuţ, mi-a spus şi că doamna Fotiade, la doar patruzeci şi trei de ani (auzi, tu, ce vârstă! o copilă…), vrea cu orice chip să arate de treizeci. Tuturor acelor creme şi măşti de faţă ale farmacistei, din piersici, din castraveţi, din gălbenuş şi polen, din ce-or fi fost, pregătite minuţios acasă sau la laborator, tanti dorea să le răspundă cu serviciile unei cosmeticiene de elită, la un salon capabil de miracole; unghiilor nu foarte lungi, însă iscusit rotunjite, mereu lăcuite, îşi propunea să le opună mănuşi sport ori elegante, de la împrejurare la împrejurare (de ojă, recunosc, nici nu poate fi vorba la asemenea degete butucănoase), iar acelor curajoase lentile de contact (verzi, hm, verzi, ea speră, săraca, să dea un aer visător unor ochi de bibilică) avea să le reziste cu câteva delicate rame de ochelari, una argintie, în ton cu părul de

aici înainte coafat, dar niciodată vopsit, alta neagră, pentru tot mai frecventele participări la înmormântări (fiecare generaţie cu etapele ei, înţelegi…), şi o a treia de culoarea muştarului, aşa, ca să fie. Nu doar învăţăturile către Mioara, ci şi călătoria anunţată în zaţul de cafea o obligau pe Paulina să umble şi la garderobă, fără excese, simţea nevoia unei mantile, a unor pantaloni din flanel, a unor pantofi uşori de vară şi a unor botine, a unui pulover pe gât. Era necesară bineînţeles (şi uite aşa, dragă, ţintesc şi către Jeni, către drumurile ei de-o viaţă la ambasada engleză) şi o geantă de voiaj încăpătoare, ceva cu totul deosebit, din postav cadrilat, poate un geamantan din petice de piele de viţel. Dar nu printr-o valiză, fie ea şi fără pereche, îşi propusese Paulina să-i transmită mesaje celei de-a treia prietene, altminteri văduva lordului Embury, personaj pe care nimeni, nicicând, nu îl cunoscuse, ci prin intermediul unei noi atitudini faţă de animalele de casă. Doamna Eugenia, Jeni, creştea şase pisici, însă trecutul ei la acest capitol era ilustru, căci atunci când îşi părăsise vechea casă pentru a se muta aici, alături, avea nu mai puţin de cincizeci şi două, pisici obişnuite (europene, tu, nu maidaneze, auzi…), pe care, la transport, se străduise să le închidă într-o cuşcă special comandată, dar care fugiseră care încotro, pe drum, când unul dintre cărătorii de mobilă slăbise câteva gratii. Miorlăiseră groaznic până la eliberare, ceva de neimaginat, se uita lumea ca la bâlci, apoi săriseră înnebunite din camion, în mers, în plină viteză şi se făcuseră pierdute te miri unde, prin curţi, pe acoperişuri, prin canale, cele mai multe în pădure. Stăpâna lor îi altoise cu umbrela pe doi-trei dintre hamali, refuzase să-l mai plătească pe cel care înlesnise evadarea, lăsase tot calabalâcul pe seama unei nepoate firave, o şcolăriţă atinsă de acnee, şi, lividă, tremurând, pornise în căutarea pisicilor pe străzile străbătute de camion. Aproape o săptămână, de dimineaţa devreme şi până se înnopta, făcuse şi refăcuse de zeci de ori drumul de patru-cinci kilometri (s-o fi văzut, Doamne, Doamne, cu un şal subţirel pe umeri, adusă de spate cum e ea, cu paşii mici, în

baston, strigând întruna „hai, fetiţele! hai, băieţii! la mama, puişorii!”, nu mai avea voce, dragă, răguşise de tot, „Ţiţica! Rozi, Lenuş, Pufa, haideţi mamă!”, o luau copiii peste picior şi se ţineau ca scaiul după ea, o fluiera câte-un beţiv), reuşise să recupereze doar unsprezece exemplare şi să se aleagă, după o ploaie rece de octombrie, cu o pneumonie. În ceea ce o privea pe tanti Paulina, între ideea că o pisică ţinută în braţe reglează pulsul inimii şi aceea că părul felin provoacă chist hidatic, o prefera pe ultima; luase decizia de altfel, când încă mai roti între palme ceaşca de cafea, cercetând-o, să cumpere un câine, dacă nu un schnautzer uriaş, măcar un caniş sau un baset.

Ar fi cazul, drăguţule, să te îngrijeşti şi altfel de sănătatea ta decât cu pâine prăjită şi pumni de medicamente, mi-a zis mai târziu, când semnele revelaţiei (pupilele se măreau ca invadate de atropină, buzele deveneau mai subţiri, obrajii pufoşi căpătau tente de vigoare) i se întipăriseră ca în atâtea alte rânduri pe chip. Ulcerul meu nesuferit urma să fie învins sau, în orice caz, domolit dacă aveam să-i respect sfaturile, pentru că, deodată, fără să fie nevoie de vise călăuzitoare ori de slujbe izbăvitoare, descoperise cheia, secretul, leacul. Terapia era simplă (cum, Dumnezeu, nu mi-am dat seama pân-acum? ah, ce stupid!), trebuia doar să bat la uşa doamnei Embury (scumpa de Eugenia!) şi să ascult cuminte cum se rânduiesc valeţii, damele şi popii (dă magnific în cărţi, aşa o să afli şi tu, băieţaş, ce-o să se aleagă de problema asta care te seacă la inimă, cu scheletele de la cetate). Dumneaei era convinsă că, după o vizită la Jeni sau, hai, după două-trei, îmi voi găsi liniştea şi, chiar dacă nu-l voi ierta pe şeful poliţiei, măcar nu-mi voi mai dori să-i stâlcesc nasul. Eşti cu nervii în piuneze, pricepe odată că ei sunt buba, şi nu stomacul, nu mai înghiţi atâtea doctorii, tu ai nevoie să ştii ceva precis, indiferent ce, numai să ştii că perpeleala asta te omoară… Deznodământul întâmplării de la şantierul arheologic, unul pe care-l doream cât mai grabnic şi, măcar din onestitate profesională, dacă nu şi din alte motive, cât mai corect,

adică legat de începuturile secolului al XIX-lea, putea fi descifrat aşadar în obositul pachet de cărţi de joc al doamnei Embury, obiect aproape sacru, care nu lipsea niciodată de pe masa din camera ei de zi. Faptul că nu credeam în acea teorie conta prea puţin, era important însă că privirea sau poziţia corpului sau orice altceva îmi trăda scepticismul şi tanti m-a ameninţat că n-o să mai văd în vecii vecilor scovergi şi supă cu găluşti. Mi-a sugerat apoi, pe un ton din care dispăruse entuziasmul, să nu-i uit pe cei mai bătrâni oameni din oraş (evit-o doar pe Paraschiva, că de la ea n-o să auzi decât istorii despre călugări şi reţete de post mânăstiresc) şi, cine ştie de ce, a încheiat abia acum povestirea de la Slănic, din luna ei de miere. Tânăra Paulina, nu pierdută în voaluri şi dantele ca aceea din fotografie, ci purtând o rochie strâmtă de vară, portocalie, nu rezistase îndeajuns balansurilor bărcii şi nici nu suportase la nesfârşit glumele nepoţelelor. Şi vărsase.

2

Marsupial de talie mică, înrudit cu koala, din şase litere, cu un *B* la mijloc. E sigur *B,* fiindcă dincoace, la chestia asta, capitala Australiei, e Canberra. În rest, nimic… Ce era acolo? ia, poate prind pe orizontală începutul! Pasărea…, simbolul naţional al Noii Zeelande. Hm, habar n-am! Şi e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeule! Îşi scoate ochelarii şi-i abandonează pe noptieră, îşi freacă fruntea cu palmele, îşi trece de câteva ori degetele prin părul alb şi rar, pieptănat peste cap, deschide o cutie de diazepam şi înghite o a treia pastilă. Înainte de a coborî din pat, Titu Maeriu, inginer pensionar, autorul unei teze de doctorat privind rezistenţa tunelurilor în straturile de roci sedimentare, membru de frunte al asociaţiei foştilor deţinuţi politici, descendentul unui şir lung de preoţi uniţi, tată a două fete, bunic a cinci nepoţi şi străbunicul unui îngeraş de băieţel, se apleacă încă o dată asupra revistei şi subliniază cu două linii groase titlul acelui rebus îndărătnic, „La Antipozi”. În oglinda de la baie observă o pată roşiatică, mare, pe unul dintre obraji, o

cercetează atent, nu e o iritaţie, nicio eczemă, îşi dă seama curând că e un semn lăsat de pernă, a stat rezemat prea mult în aceeaşi poziţie. Clăteşte apoi proteza dentară şi-i dă drumul în paharul cu infuzie de muşeţel aflat pe chiuvetă, urinează liniştit, slavă Domnului că operaţia de prostată a ieşit rezonabil! iar după ce trage apa observă încă o dată cât de tihnită poate fi camera de hotel când bazinul closetului nu mai susură fără încetare. Întorcându-se spre pat, domnul Maeriu se gândeşte că, dacă va mai sta ceva vreme acolo, şi se pare că va mai sta (îi e imposibil să creadă că, în câteva zile, se va stabili cu precizie ce e cu osemintele acelea), va fi nevoit să repare, după amantul de flotor, şi broasca uşii de la intrare; cheia nu doar că intra foarte greu în butuc, dar, pentru a o roti într-un sens sau în celălalt, era nevoie de destule strădanii. Altfel, îi e cu neputinţă să adoarmă. Cu pătură e prea cald, doar cu cearceaf e frig, cu fereastra închisă se sufocă, nu are aer, cu ea deschisă nu suportă curentul şi zgomotul îndepărtat, dar frecvent, al trenurilor, în minte i se învălmăşesc prea multe lucruri, iar printre ele niciunul cuceritor. De râs, fata lui cea mică mai râde, nici mai rar, nici mai des, la fel ca întotdeauna, s-a schimbat ceva însă pe scara aceea dintre zâmbet şi hohot, nu în intensitate, nu în sonoritate, altundeva, râsul e plin sau gol aşa cum o alună de pădure are sau nu are miez, la ea e râs în toată regula, fără prefăcătorie, fără complezenţă, dar de ani buni fructul e sec, sub coajă nu se mai află bucuria. Vede alergând o fetiţă de opt sau nouă ani, cu codiţe lungi şi subţiri jucând peste umeri, are ochii neobişnuit de mari, ard, râsul naşte necontenit valuri, se unduiesc unul după celălalt şi ajung din urmă şi mângâie mieii pe care ea nu reuşeşte să-i prindă. Trebuie să fi fost martie ori aprilie, dar lui Titu, la patru fără cinci dimineaţa, i se arată mijlocul lui iulie, fiindcă silueta fetiţei şi cele ale mieilor se suprapun cu marea de flori de la vremea cositului. I se pare preţ de o clipă că simte mirosul finului proaspăt, transpiră, aruncă în lături pătura, i se face imediat frig şi iarăşi se înveleşte când codiţele copilei dispar şi sunt

înlocuite de o coafură voit tinerească, dar care, în ciuda bunelor intenţii ale ondulatorului şi ale vopselei de păr, nu reuşeşte să ascundă vârsta. Ochii se transformă şi ei, au fost şi au rămas căprui, însă nu mai ard, deseori îngheaţă. Fetiţa nu mai fugăreşte miei, şi nu pentru că la cincizeci şi trei de ani n-ar mai avea condiţie fizică, are, face gimnastică aerobică de câteva ori pe săptămână, fetiţa a cunoscut prea multe – dragostea, matematicile, drobul de Paşte, tocurile cui şi pe cele pătrate, durerile facerii, şoferia, divorţul. Domnul Maeriu distinge o linie palidă de lumină pe culmea munticelului de peste vale, deocamdată e alburie, timidă, o priveşte fără sentimente, de data aceasta ştie, nu bănuieşte, că râsul poate să existe şi acolo unde s-a cuibărit pentru totdeauna tristeţea. Camera de hotel e insipidă, mai mult de un număr, 419, nu ţi-ai putea aminti nimic despre ea, are totuşi un avantaj, nu e bântuită de şobolani şi nici invadată de roiuri de ţânţari, umezeala coclită a pereţilor lipseşte şi ea, încăperea aceea probează cum nu se poate mai bine că, prin comparaţie cu calamitatea, mediocritatea are valoarea aurului. E o constatare tonică, pentru că, de când asista la cercetările privind groapa comună, Ti tu se întrebase uneori, rar, dacă nu cumva nenorociţii care-şi găsiseră acolo odihna de veci fuseseră mai câştigaţi decât el. Sosise în micul oraş de munte ca reprezentant oficial al foştilor deţinuţi politici, ca un semn că supravieţuitorii închisorilor îi venerează pe cei morţi şi, mai ales, pentru a arăta uriaşa neîncredere a asociaţiei într-o anchetă condusă de procurori şcoliţi de vechii torţionari. Nu se îndoia că multe dintre coastele şi vertebrele acelea, dintre tibii, femururi şi peronee, patru, şapte, cincisprezece clavicule, cine ştie câte rotule, un cubitus aici, un radius şi un humerus dincolo, un stern la suprafaţa grămezii, un sacrum mai la fund, oase şi osişoare, puzderie, galben-cenuşii, ca de ceară şi ca de mucegai, impersonale, şi craniile, craniile în primul rând, aparţinuseră cândva, la jumătatea secolului, unor tineri nesupuşi ca atâţia alţii, unii care nu mai aflaseră gustul greţos al domesticirii, al blazării, chiar al trădării. Ce

valora oare mai mult, de partea cui fusese norocul? Dincolo de vale, de râu şi de calea ferată, cerul devine trandafiriu, zorii pun capăt încă unei nopţi nedormite şi apasă undeva pe inimă, greu, tare, aşa cum lama de cazma apăsase peste venele de la încheietura mâinii stângi, demult, la Capul Midia, sub un răsărit spălăcit de februarie, în timp ce gardienii se strânseseră în jurul unui foc, iar el voise să-şi ia zilele. Domnul Maeriu îşi pipăie uşor cicatricea, trece cu buricele degetelor peste încreţiturile pielii, se ridică din pat, pregăteşte ibricul şi fierbătorul pentru o cafea, una fără cofeină, şi nu înţelege de ce Petruş, arheologul, altminteri un băiat aşa educat şi cu suflet mare, ţine partea unor indivizi suspecţi, cum sunt cei trei procurori şi medicul legist. Nu înţelege nici de ce Răzvănel, o dulceaţă de copil, un prinţişor, nu vrea nici în ruptul capului, la aproape trei ani, să facă pipi şi caca la oliţă.

Ah, ce deodorant prost, dulce, prea dulce, leşinat! şi ce barbă nesuferită, parcă-i şmirghel! Caterina ţine ochii închişi, e cu capul într-o parte, îl opreşte cu greu să-i atingă faţa şi pieptul, deja îşi vede pielea invadată de-o mulţime de bubiţe roşu-albicioase, îşi închipuie că buzele ei vor arăta ca nişte zdrenţe dacă vor cădea pradă gurii aceleia lacome. Simte palmele puternice care i se plimbă pe pulpe, corpul ei rămâne ostil, se gândeşte că nu e suficient să poarte în poşetă prezervative, ar fi cazul să aibă şi o apă de toaletă bărbătească, fină şi neapărat un aparat de ras, cu suficiente lame de rezervă. Pune capăt mângâierilor cu o mişcare fermă, se răsuceşte şi soarbe două guri mici din paharul cu vin de pe noptieră, se reazemă de tăblia patului şi-şi aprinde o ţigară, vede prin fereastra deschisă o frântură de lună, nici nu observă cât de iute o acoperă norii, cercetează eticheta de pinot noir şi se întreabă dacă 1992 a fost un an secetos sau ploios. Degetele lui au ajuns undeva sub genunchi, au renunţat la frenezie, parcă se odihnesc, se întind şi se strâng uşor, când şi când dau roată piciorului, dar revin de fiecare dată

şi-şi recapătă lentoarea. Sticla se înclină şi vinul negricios umple paharul Caterinei, paharul se apropie de gura Caterinei şi vinul negricios îi gâdilă limba, limba Caterinei se strânge ca un melc în cochilie şi vinul negricios dispare, lăsând să apară, la început vagă, apoi tot mai clară, imaginea catifelei. O mână se opreşte în părul lui tuns foarte scurt, halatul de baie, îmbrăcat pe corpul gol, e dat în lături, aerul rece al nopţii, intrând prin fereastra deschisă, nu-i aminteşte de zăpadă sau de apa unui lac de munte, ci de o întindere nesfârşită, gălbuie, de catifea. Se lasă să alunece pe pernă, cealaltă mână coboară spre unul dintre sâni, dinspre scrumieră vine miros de filtru ars, pieptul şi braţele care o cuprind împrăştie aroma aceea dulceagă şi una nouă, acră, piperată, simţul ei olfactiv şi-a pierdut vigilenţa, i-a împrumutat celui tactil toate virtuţile, Caterina chiţăie ca un şoricel. Buzele i s-au deschis, au înflorit, urcă molcom pe umăr, apoi pe gât, pe obrazul ţepos, găsesc lobul urechii şi nu-l mai eliberează până când nişte sunete înalte (li s-ar putea spune suspine, dar nu sunt întocmai aşa) se suprapun cu uruitul sacadat al unui tren din vale. O cuprinde treptat frigul, unul tot mai ascuţit, în timp ce cercelul argintiu al lui Luci, umed încă, îşi pierde din strălucire, se mătuieşte pe măsură ce se usucă. Se ridică pe marginea patului, halatul zace ghemotocit printre cearceafuri, pinot-noir-ul i se pare acum prea aspru, greu de băut, priveşte ceasul, e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeule! şi, fără prea multe politeţuri, cere să rămână singură. Şi-ar fi dorit ca un jet de apă fierbinte să-i biciuie spatele, dar duşul de hotel nu-i oferă decât ceva călduţ, fără vlagă, un soi de burniţă călâie de care trebuie să fugă cât mai grabnic. E deja în faţa oglinzii, stropii licăresc pe pielea alb-vineţie, tremură, prosopul nu poate ascunde ceea ce ea cunoaşte în amănunt şi urăşte cronic, un trup bondoc, fără glezne şi talie, cu lungimi şi lăţimi anapoda, un chip obosit, palid, cu fardurile veştejite. Sub pătură e ceva mai bine, patul de hotel nu e cine ştie ce, dar e un pat, la lumina veiozei frunzăreşte ziarul din ziua precedentă, ziarul la care

lucrează, are certitudinea că noul număr a ieşit de ceva vreme din tipografie, e cu siguranţă în drum spre chioşcuri şi tarabe, citeşte pentru a treia oară propriul articol şi îi e în sfârşit cald, corpul acela scund şi grăsuliu n-o mai preocupă, vinul negricios nu rivalizează cu catifeaua, dar nici nu-i mai pare înecăcios. Ce fain i-a ieşit caracterizarea asta! „cei trei procurori trimişi cu ordin să îngroape groapa comună”, şi ce limpede a zis! „niciodată foştii deţinuţi politici nu vor accepta transformarea unei crime în circ”. Undeva în centrul camerei 306, pe o măsuţă, şi Caterina îl priveşte fugar, stă bucheţelul de nu-mă-uita pe care i-l dăruise în ajun Titu Maeriu, bătrânelul acela venit ca şi ea să asiste la toată povestea, un om care, cu toată proteza lui clămpănitoare, a înţeles că o femeie nu se reduce la picioare zvelte şi la linii aţâţătoare. Are pleoapele grele, dar nu e gata să le închidă, soarbe încă o dată din pahar şi trece la ultima corespondenţă, scrisă de mână, cea care va sta tipărită în ziarul de dimineaţă. E vorba de medicul legist, de graba lui de-a confirma toate presupunerile celor trei procurori, textul ei scurt, de douăzeci şi unu de rânduri, atât i-au cerut din redacţie, merge pe ideea că numai un individ şantajabil, cu pete serioase în vechiul dosar, altminteri specialist, poate susţine astăzi că nu identifică la atâtea rămăşiţe trupeşti (oase peste oase, ce mai! mormane, stive!) nicio urmă de moarte violentă. Dacă ar sta cu ochii spre fereastră, Caterina ar vedea o şuviţă lăptoasă ivindu-se deasupra pădurii, ar vedea cum stelele pălesc, dar ea stă cu ochii în tavan şi distinge clar, de undeva din spate, silueta legistului, cu un popou neobişnuit de mare pentru un bărbat, cu şolduri mai late decât umerii, o siluetă bej, precum costumul lui nelipsit. Aruncă pe podea micul manuscris, atât i-au cerut din redacţie, douăzeci şi unu de rânduri, stinge veioza, se strânge covrig sub pătură, mâna dreaptă atinge întâmplător sânul stâng, se opreşte acolo, păcat că falusurile nu sunt osoase! atunci groapa asta comună n-ar mai fi aşa nesuferită! Mai e treaz un gând: peste trei zile va împlini treizeci şi trei de ani şi tot atunci,

nu din întâmplare, şeful secţiei social-economice de la ziar va sosi şi el în delegaţie acolo. Pentru prima oară, ea şi Păţi, fără să le pese de colegi, de cititori, de nevasta lui, de copiii şi de nepoţii lui, vor face sex într-un pat. Nu pe birouri, nu printre maşini de scris, nu cu uşa închisă cu cheia.

Vântul e recişor şi parcă are gust, unul de mure, barca trece pe lângă un plop alb, peste apă stau risipite şuviţe de abur, pui de ceaţă, barca lasă în urmă un şir de sălcii pitice, ce noapte negricios-albăstrie, ca tuşul! barca înaintează pe fondul întunecat al ierburilor şi al tufelor fără culoare, ah, cât de destoinică e bărcuţa lui de doisprezece crivace! nici curentul nu i se împotriveşte, e atât de linişte, dar se aud destule de pe maluri, sunete pe care nu toate urechile le aud, un şuierat slab, foşnete, un fâlfâit, mai multe, trosnet de vreascuri, Andriuşa le descifrează pe rând, o ciovlică, un bizam, o pereche de lişiţe, un porc, aerul bălţii îi umple pieptul, i se strecoară proaspăt şi dulceag în pântece, în braţe şi în pulpe, e ca şi cum ar respira cu tot trupul, se face uşor, foarte uşor, zboară şi el pe deasupra canalului Kaţavaia, alături de funigei. Mai târziu e iarăşi în barcă, traversează o întindere de stuf, stă în picioare şi împinge cu ghionderul în fundul mâlos, are luceafărul de dimineaţă chiar în faţa ochilor, îi strigă kak sebe, krasaviţa!? liubimaia! şi, în timp ce bea pe nerăsuflate dintr-o sticlă cu rachiu, o sticlă despre care nu ştie cum i-a ajuns în mâini, simte cum steaua aceea minunată trage lotca printre smârcuri, îi dă putere să înainteze cum şi pe unde îşi doreşte el. A ajuns în gura unui lac mic, deloc adânc, e o japşă tocmai bună primăvara pentru bătaia crapilor, înaintea lui stă un vintir, unul singur, unul dintre vintirele lui cele noi, îl recunoaşte imediat după crestătura de cuţit făcută pe cercurile din lemn de corn şi după nodurile sforii. Se grăbeşte să-l ridice şi să-l scuture în barcă, dar, de cum îl atinge, îl simte vibrând, plasa se opune, grea, încordată, e gata să-i scape dintre degete. Respiră gâfâit, are capul ud, ud leoarcă,

parcă stropi de ploaie îi ies prin porii pielii şi prin rădăcinile firelor de păr, caută să mai ia câteva guri de rachiu, sticla a dispărut însă fără urmă, priveşte către luceafărul de dimineaţă, nu-l mai găseşte pe cer, în locul lui a apărut chipul îngrijorat al bunicii Liuba, babuşka! babuşka! vântul a căpătat acum gustul turtelor cu dude, Andriuşa e sigur că a prins un peşte mare, scuipă şi se porneşte să cânte încet, cu voce tremurată, Oi, Moroz, Moroz. Apucată cu grijă, plasa îl ascultă puţin câte puţin, se strânge, vine, cercurile din nuiele se apropie, fiinţa aceea de sub apă se luptă din toate puterile, ar putea fi o ştiucă uriaşă, răzvrătită, sau un somn bătrân, mai lung decât sora lui cea mare, Verocika. Vintirul îi dispare dintr-odată din faţa ochilor şi el ţine în mână minciogul, a reuşit, peştele e prins, dar ceea ce se află acolo nu e un peşte, e poate o vidră, o vidră care să fi intrat în plasă după plevuşcă, dar nu e nicio vidră, e ceva alburiu, inert, nu e o fiinţă pentru că nu se zbate, e un lucru sau o adunătură de lucruri, greutatea îi rupe braţele, în plasa lui s-au strâns, acum vede bine, clar, o mulţime de oase de om, doar craniile şi sunt cinci sau şase. Andriuşa nu mai cântă, a amuţit, tăcerea e scurtă, apoi ţipă, ţipă ascuţit, iar cel care se trezeşte pe holul de hotel, la etajul doi, soldatul Andrei Butâlchin, aflat în post la uşa camerei 211, e foarte transpirat, parcă cineva l-ar fi udat cu stropitoarea de grădină. Priveşte în jur nedumerit, coridorul e pustiu, un neon bâzâie neîntrerupt, pe geamul hidrantului cineva a lipit o gumă de mestecat, câţiva fluturi de noapte încearcă să intre pe fereastra din dreapta lui, cea cu vedere spre munţi. Îşi şterge fruntea cu mâneca vestonului, se ridică de pe mocheta murdară, e amorţit, îl doare spatele undeva jos, sub coaste, îşi aprinde o ţigară. De dincolo de uşă, dinăuntrul camerei aceleia pe care trebuie să o păzească, se aud paşi, cheia se răsuceşte în broască, clanţa se înclină şi apare figura uscată a procurorului militar Spiru, doi ochi ceţoşi, pometi ascuţiţi şi o gură mare, deasupra unei pijamale maro, cu nasturele dinspre rever rupt. Soldatul Butâlchin aude ce? ce? ce s-a întâmplat? răspunde că a

visat, mai aude o înjurătură, nu răspunde nimic, vede uşa trântindu-i-se în faţă. Se uită la ceas, e trei fără douăzeci noaptea! Dumnezeule! cum a trecut timpul, mai e puţin şi va sosi ultimul planton. Se plimbă pe holul lung şi prost luminat, o dată şi încă o dată, opt tururi, paisprezece, douăzeci şi şase, apoi nu mai ştie câte, a pierdut şirul numărătorii, mersul îi face bine, junghiul de la spate l-a lăsat, iar imaginea vintirului nu-l mai sperie. Oase de om a văzut destule în ultima vreme şi va vedea din nou şi a doua zi şi în următoarea şi tot aşa, când vor fi duşi iarăşi la groapa aia nenorocită, un pluton întreg de jandarmi. Până la urmă e bine cum e, aia nu e muncă, cu un şpaclu în loc de lopată, cu punguţe de plastic în loc de saci sau de roabă, cu tot felul de pauze, când procurorii se iau la ceartă sau când legistului îi mai vine câte o idee sau când apare şeful poliţiei, umflatul ăla roşu ca un rac fiert. Oho, şi ce bune sunt zidurile, ruinele! Te strecori în oraş imediat, după băutură, după ţigări, după pâine, te furişezi la gura pădurii şi moţăi puţin, măcar te tolăneşti în iarbă, la umbră, după ce locotenentul îşi pune ochelarii pe nas şi începe să citească ziarele. Decât instrucţia şi alarmele din cazarmă, decât săptămânile de gardă, şase ore în post, şase veghe, şase somn sau, mai rău, şase cu şase şi atât, fără somn, când se întâmplă nu se ştie ce, mai bine îl suporţi pe Spiru. E schilod, e stafie, e nemernic, urlă, dă din mâini ca apucatul, i se bulbucă ochii, la zece nopţi o dată faci planton la uşa lui, l-a convins pe comandantul lor, al jandarmilor, că e în pericol şi are nevoie de pază, nu scapi niciodată fără să-i lustruieşti pantofii şi fără să-i perii uniforma de colonel-magistrat. Îl înjuri în gând, după aia îţi trece. Merită să-ţi treacă măcar pentru moşuleţul ăla care tot umblă printre ei şi notează ceva într-un carneţel albastru, dar nu ceva rău, cum au crezut la început, pentru că locotenentul n-a pedepsit pe nimeni după ce-a vorbit cu el, moşuleţul ăla care reuşeşte în fiecare zi să-i fiarbă pe procurori, mai ales pe Spiru, moşuleţul ăla, deţinutul politic, ăla care dă ţigări oricui îi cere şi care odată, în Sâmbăta morţilor, a aşezat în faţa plutonului la apelul de

doişpe, cu locotenentul de faţă, o ladă întreagă cu vin. Butâlchin se reazemă cu coatele de pervazul ferestrei, undeva sus, departe, licăreşte o luminiţă, a auzit că e o cabană, s-a jurat că nu va ajunge niciodată acolo, nu poate să sufere munţii ăştia, toţi munţii, ce-o fi fost cu steaua din vis? era luceafărul de dimineaţă care s-a preschimbat în bunica Liuba, babuşka! babuşka! ar mânca pe loc cinci tăvi de turte cu dude.

Nu e nevoie de un stop-cadru, pentru că în camera 211, cu excepţia unui păianjen mititel, nimic nu se mişcă. Fereastra e închisă, o acoperă draperiile, curenţii de aer sunt slabi, nu pot clinti nici şerveţelul ghemotocit de pe masă, un şerveţel alb, cu brăduţi liliachii, murdar de la glazura de ciocolată a unei amandine. Imaginea e fixă, fără legături cu timpul: un corp într-o poziţie de somn adânc, cu braţul stâng urmărind diagonala patului, cu dreptul căzut spre podea, cu picioarele uşor îndoite, depărtate, într-o atitudine ecvestră, cu un obraz afundat în pernă, iar cu celălalt lăsat în voia nopţii, ca umbrele să se aşeze în fel şi chip pe pometele ascuţit, făcându-l să pară, pe întinderea cutată a pielii, ba un muşuroi de cârtiţă, ba o stâncă răsărită din mare, ba o grămadă de cărbuni. Tabloul acesta s-ar putea intitula *Somn fără vise al unui colonel-magistrat* sau *Om al legii dormind.* Substanţa lui e una profund statică, termenul convenţional de natură moartă îşi găseşte şi el acoperire, pentru că procurorul militar Spiru, în starea aceea nocturnă, întruneşte mai degrabă proprietăţile unui obiect decât ale unei fiinţe. Cromatica aparţine cenuşiului, doar totul se află în vecinătatea beznei, singurele surse de lumină fiind dâra gălbuie de sub uşă şi ceasul deşteptător rusesc, dotat cu un bec minuscul. Şi mai sunt detaliile. Două dintre degetele mâinii stângi, mijlociul şi inelarul, ating noptiera, stau întinse pe suprafaţa ei lucioasă, alte două, arătătorul şi cel mare, atârnă în gol, ca nişte fructe coapte, iar cel de-al cincilea, degetul mic, lipseşte pur şi simplu, numai ciotul de la baza falangei probând că a existat şi el odată. Degetul e totuşi

prezent în cadru, sub forma unui oscior gălbejit, aidoma oaselor şi oscioarelor care umplu groapa comună din incinta castrului roman, un oscior privilegiat însă, devenit amuletă sau porte-bonheur pentru posesorul lui dintotdeauna, agăţat la gâtul acestuia de un lănţişor de argint. Undeva în dulap (tabloul îngăduie să se vadă câte ceva şi din ceea ce, îndeobşte, nu se vede), ascunse într-un săculeţ în spatele celor unsprezece cămăşi albe ale colonelului, se află multe, foarte multe alte degete mici, culese cu o abnegaţie fără limite din mormântul acela colectiv. De fiecare dintre ele, acolo, în săculeţ, este legată o bucăţică de hârtie, pe care sunt scrise lungimea şi grosimea, măsurate cu exactitate (sub teancul celor unsprezece cămăşi albe licăreşte un şubler) şi pe care pot fi citite gânduri spontane ale magistratului militar, notate cu ocazia adăugării oricărei piese noi la colecţie. Sunt texte scurte, greu lizibile, din care pot fi descifrate câteva: „ce-i aia închisoare? sau muncă silnică? trebuia să fie toţi executaţi! toţi! împuţiţii!”, „mă doare capul! mă doare groaznic capul!”, „…şi acum vine un puşcăriaş şi-mi explică ce să fac…”, „ce dacă ţi-am tras un glonţ în frunte, şobolanule?! ai făcut pe leşinatul după bătaie, nu? m-ai muşcat şi mi-ai furat degetul… le fur şi eu ăstora degetele, şobolanule!”, „viaţa e un căcat! mă doare capul!”. Alt detaliu îl priveşte pe păianjen (tabloul nu îngrădeşte mişcarea, nu-i deformează ritmul şi nici spaţiile). E o insectă temerară, mai mică decât un bob de mazăre, care s-a aventurat în traversarea tavanului, dinspre galeria postată deasupra ferestrei înspre fotografia care înfăţişează barajul Porţile de Fier I, cu aceeaşi cutezanţă cu care vechii navigatori iberici colindau oceanele. Are şaisprezece picioare, dar pare să-şi găsească sprijin şi forţă mai ales în perechea din faţă şi în cea dorsală. Ţinuta vărgată, dungi cafenii pe un fond maroniu, seamănă şi ea întru câtva, chiar dacă nu la nivelul culorilor, cu uniforma marinarilor învederaţi. Păianjenul nu are de gând să ţeasă vreo pânză, nici foamea şi nici vânătoarea, măcar ca instincte, şi nu ca utilitate, nu par să-l preocupe. Totul e o

chestiune de efort, de orientare, de tenacitate. Deplasarea lui e însoţită de undeva de jos, din zona patului (tabloul nu reprimă zgomotele, nu le estompează), de un sforăit neobişnuit. Nasul turtit al procurorului, cu nări largi, căscate, are prea puţin de-a face cu sunetele acelea, mai degrabă gura le lasă să inunde camera. Ceea ce se aude, dacă reperele ar fi să fie zoologice, oricât de bogată ar fi reprezentarea (animale exotice sau autohtone, sălbatice ori domestice, terestre sau acvatice, zburătoare sau nezburătoare), nu seamănă, cum se întâmplă de obicei, cu limba porcilor, nu seamănă de fapt cu nimic cunoscut. Când păianjenul atinge în sfârşit extremitatea vestică a tavanului şi dispare obosit în spatele fotografiei barajului Porţile de Fier I, sforăitul încetează, imediat după ţipătul venit de dincolo de uşă. Colonelul sare din pat, aprinde lumina (tabloul se descompune) şi iese grăbit, în pijamaua lui cu nasturele dinspre rever rupt, pe holul de hotel. Descoperă acolo un soldat pirpiriu, cu ochii umflaţi, pufăind dintr-o ţigară, un băieţandru care-i explică speriat că a visat urât. Îl înjură şi dispare. Ceasul deşteptător, oho! câtă vreme a trecut de când l-a cumpărat! la Leningrad, în studenţie! indică trei fără douăzeci noaptea. Ce căcat!

3

Cât de cicălitor tăcea tanti Paulina! Ofta mai lung decât de obicei, şuierat, ridica ofuscat bărbia şi privea în tavan de câte ori eram prin preajmă, gătea doar mâncărurile mele preferate, pe care le împărţea încă aburinde vecinelor şi câinilor vagabonzi. N-am avut încotro şi, după destule amânări, într-o zi ploioasă, o zi de joi, precis, a trebuit să o vizitez pe Eugenia Embury. Am bătut multă vreme în uşă, tare, am bătut şi într-una dintre ferestre, nu fiindcă aş fi vrut neapărat să mi se deschidă, ci ca s-o scutesc pe Paulina de un puseu de indignare când i-aş fi explicat că soneria era stricată şi că prietena ei n-a auzit ciocănitul meu cumsecade. În zilele urâte se întâmplă însă şi lucruri frumoase. M-a întâmpinat o fată cu părul ciufulit, pe care o sculasem cu siguranţă din somn:

nepoata doamnei Embury, care, la atâţia ani după evadarea din camion a celor cincizeci şi două de pisici, scăpase de coşuri şi nu mai părea deloc plăpândă. Cămaşa ei de noapte era doar o cămăşuţă, nu o albitură păstrată din copilărie, mică, scămoşată, pe care s-o fi purtat şi acum, scena n-avea nicio legătură cu filmele nord-coreene, era o lenjerie din satin. Mi-a răspuns adormită la salut şi, îndreptându-se către sufragerie să-şi anunţe mătuşa, s-a aplecat şi a mângâiat pe îndelete un motan. Avea popoul ca o căpşună.

Cărţile de joc se întindeau pe masă în tot felul de şiruri şi pachete, unele pe faţă, altele pe dos, nu pricepeam nimic din împărţirea lor, din ceştile cu ceai ieşea abur, mâinile lui tanti Jeni, alb-vineţii, pătate, tremurau încet, iar vocea ei se amesteca cu vocea de la radio a unui jurisconsult. Angajatorul are obligaţia să comunice trimestrial camerei de muncă judeţene… cineva de tobă, un bărbat, te vorbeşte de rău unor prieteni sau unor rude, ştie că eşti departe şi nu te poţi apăra, are un interes, n-o face aşa degeaba… punctul be, aliniatul trei, se prevede expres că… trebuie să lămurim ce e cu intriga asta, fiindcă, uite, nişte femei şi un tinerel, un tinerel, da, iese întruna fantele de cupă, hm! hm! şi sunt bine intenţionaţi, vor să ţină sfat şi să ia o hotărâre importantă… depunând o cerere organului teritorial… de unde vrei, hai, de unde vrei, unşpe cărţi, nu acum, mai întâi taie! vedem noi într-o clipă ce urmăreşte individul ăsta… la problema ridicată în scrisoarea unui grup de pensionari din localitatea… cinci cupe la rând, fantele şi încă patru, fantele iese întruna, vezi? e ceva legat de o casă, tinerelul s-ar putea să facă jocul bărbatului de tobă şi să încerce să îndrepte femeile împotriva ta. Jurisconsultul îşi luase la revedere de la ascultători chiar când terminasem a doua plăcinţică cu brânză dulce şi când aflasem că o să am de-a face puţin cu boala, probabil cu o răceală. În chestiunea casei, lucrurile se clarificaseră mai devreme: bărbatul de tobă căuta prin toate mijloacele, profitând de credulitatea tinerelului de cupă şi de influenţa acestuia asupra grupului de femei, să

mă oprească să demarez construcţia. Pentru mine, deznodământul era previzibil, dar nu i-am spus bătrânei nimic, n-am suflat o vorbă. Bărbatul de tobă urma să izbutească întru totul, pentru că nu mă preocupau câtuşi de puţin proiectele imobiliare. Papucii fetei erau nişte saboţi cu toc înăltuţ, din pânză de în. Când s-a lipit de masă şi a cules câteva stafide din plăcintă, a îndoit mult piciorul stâng, ca-n alergare. Călcâiul ei arăta ca un măr.

Ce-s manierele astea, tu?! s-a răstit tanti Jeni, a acoperit farfuria cu una dintre palme şi a agitat ameninţător în aer bastonul ei din bambus. Ne-a făcut apoi cunoştinţă. După ce a rostit numele meu, întreg, cu iniţiala tatălui şi cu toate cele trei prenume, a început pe neaşteptate să bâţâie din cap, cu ochii mari, uriaşi, cu gura strâmbă, cu o lacrimă sau două prelingându-se pe-un obraz. De auzit, nu se auzea mare lucru: ceva ca un sughiţ potolit, din când în când. Întâi m-am speriat, dar nu era vorba de un atac de cord sau de altceva rău, pur şi simplu aşa râdea doamna Embury. Ne-a spus că, în loc de arheolog, era să mă prezinte drept arhimandrit. Pe fată, pe nepoată, o chema Josefina, scris cu ph şi scurtat de familie la Jojo. A plecat în altă odaie să înveţe, fără nicio tragere de inimă, parcă ar fi fost trimisă să taie lemne. Bătrâna a bătut, în urma ei, cu bastonul în podea, după care, vioaie, a pornit să amestece din nou cărţile de joc. Era cazul să-i explic cum stăteau lucrurile de fapt, adică aşa, cum am ajuns să o vizitez şi, mai ales, ce îmi toca mie nervii de săptămâni bune. Şi i-am zis, la început bâlbâit, mai pe ocolite, pe urmă cât se poate de franc, că nu cred o iotă în ghicit, nici în treaba cu cafeaua, nici în datul în cărţi, nici în ghioc, în nimic, că am venit acolo doar ca să o împac pe tanti Paulina. Mi-era teamă că o să se înfurie şi o să mă trimită la plimbare, dar capul ei a fost cuprins iarăşi de bâţâitul acela caraghios, iar printre buzele străvezii au reapărut sughiţurile. Râdea. De data asta cu mai multe lacrimi, întinse pe amândoi obrajii. Când s-a potolit, a împins într-un colţ al mesei cănile de ceai şi plăcinta, mi-a făcut cu ochiul, oho, ce de cute îi brăzdau pleoapele! s-a

ridicat greu de pe scaun şi, cu paşi mărunţi, s-a îndreptat către scrinul de lângă fereastră. A venit de-acolo cu o sticlă de brandy şi cu două pahare verzui, cu picior. Am ciocnit, m-a pupat pe frunte şi a declarat că totdeauna s-a topit după bărbaţii care nu umblă cu cioara vopsită.

M-am gândit la un moment dat, curând după ce pendula Eugeniei Embury bătuse de ora trei, cât de bine venit ar fi în manualele şcolare un exerciţiu imaginativ, ca o compunere inversă – reduceţi la o noţiune următorul enunţ:…să bei brandy când poţi să trăncăneşti vrute şi nevrute cu o persoană drăguţă, să te afunzi, adică, între pernele moi şi călduţe ale unui fotoliu, să-ţi plimbi degetele prin blana unei pisici (şi, slavă Domnului, acolo, oriunde te-ai fi aşezat, aveai la îndemână câte una), să sorbi puţin din lichidul acaju (ar fi impardonabil ca, într-un asemenea text, să apară maro-roşcat), să-l laşi o vreme să-ţi ciupească limba şi bolta palatină (cât de inexpresiv ar suna cerul-gurii!), să-i îngădui să-şi împrăştie aromele şi abia apoi să-l faci pierdut pe lungul şi sinuosul tract digestiv (verbul *a înghiţi* n-ar avea nici el ce căuta), în fine, să spui din toată inima că şeful poliţiei e un bandit şi o ţoapă, să spui tot felul de lucruri pe care de obicei nu poţi să le spui, nu ca o mărturisire, nu ca o spovedanie, ci uşor, relaxat, să le spui pur şi simplu, iar persoana aceea drăguţă să te privească cu duioşie şi solidaritate. Eu unul, la un asemenea exerciţiu, aş fi răspuns fără rezerve că e vorba despre bucurie. Poate chiar despre o bucurie rară. Dar, ca să fac o concesie tuturor acelor elevi de la oraşe şi sate care, confruntându-se şi ei cu aceeaşi temă pentru acasă, ar fi rezumat fragmentul la lene, la influenţa alcoolului, la ultraj adus organelor de ordine, la gerontofilie sau la mai ştiu eu ce, m-aş mulţumi oricând şi cu conceptul de voluptate. Ce Dumnezeu, doar o după-amiază întreagă povestisem cum au fost oprite săpăturile arheologice la castrul roman şi câtă amărăciune se naşte cercetând ochii oamenilor şi cum se adună amărăciunea asta în inimă, în plămâni şi în stomac ca un gaz perfid, capabil să se autoaprindă. Am descris, bunăoară, pupilele

mici ale domnului Titu Maeriu, înecate în irisul bleu-lăptos şi într-un trecut chinuit, licărind ca nişte bucăţele de jar ori de câte ori erau puse la îndoială originea şi vârsta gropii comune. Un licăr întreţinut de grija surescitată, de spaima de-a nu fi profanate suferinţele camarazilor dispăruţi. În cazul lui, şi tanti Jeni a fost de acord cu comparaţia mea, se întâmpla ca la invalizii de război care nu pot concepe că alţii rămân infirmi dintr-o infecţie netratată a unghiei sau dintr-un accident în atelierul de lăcătuşerie. Domnul Maeriu, care avusese (le îndurat interogatorii şi închisori, care ştia ca nimeni altul până unde au mers oamenii partidului cu nemernicia, nu credea nici în ruptul capului că, de data asta, nu era vorba de-o crimă politică. Cu toate etichetele lui de azi, inginer pensionar, autor al unei teze de doctorat privind rezistenţa tunelurilor în straturile de roci sedimentare, tată, bunic şi, mai ales, străbunic, părea convins că toate gropile comune din lume sunt consecinţa unor execuţii sumare patronate de comunişti. Săracul, a zis Eugenia, se înşală amarnic şi are atâta dreptate! Şi nu e trist, doamnă, nu e trist? am replicat eu, adăugând că soarta asta o împărtăşesc mulţi alţii, cum ar fi scriitorul acela pe care-l îndrăgesc, dar nu-l cunosc, pe care l-am citit mereu, dar nu l-am văzut la faţă niciodată, scriitorul acela care semna de curând un articol-eseu despre strădaniile guvernanţilor de acum de-a ascunde ticăloşiile predecesorilor lor republicani. Poate scriitorul a venit deseori aici în oraş, pentru aerul ozonat, pentru peisaj, pentru linişte, poate s-a plimbat şi printre ruinele cetăţii, gândindu-se la cine ştie ce, la vreo nuvelă în lucru, la nişte personaje necoapte, la tufele de măceş sau la o femeie, a făcut-o însă, dacă a făcut-o, demult, când nu fusese deschis noul şantier arheologic şi când nu fuseseră descoperite osemintele. De fapt, chiar dacă ar fi sosit ieri sau alaltăieri şi şi-ar fi petrecut întregul timp lângă grămezile de oase şi oscioare, tot nu şi-ar fi schimbat părerea. Aici făcusem o pauză, ulcerul meu se dovedea nu doar un duşman al dialogului, ci şi al monologului, iar cât am mestecat ultima plăcintă cu brânză dulce şi stafide,

încet, cum insista doctorul, mi-am dat seama că brandy-ul, nu chiar de la primul pahar, mai târziu, predispune la filosofare. Şi atunci am spus: scriitorul comite şi el, nevinovat şi cu cele mai bune intenţii, o eroare întemeiată, tratează adică, în împrejurări naţionale favorizante, o situaţie de fapt confuză, controversată, plecând de la un adevăr general, cam larg, şi nu de la adevărul particular. Pare logic că groapa comună de aici e rodul mitralierei, câtă vreme indivizii de la putere, dispreţuitori din fire faţă de morală şi faţă de istoria recentă, fac eforturi să demonstreze că nu asistăm la un asasinat. Când hoţii, hoţi dovediţi sau măcar bănuiţi, nu unii neştiuţi, ţipă că nu e jaf, atunci e sigur jaf, trebuie să-şi fi închipuit scriitorul şi a aşternut pe hârtie protestul lui. Tanti Jeni aplauda delicat, cu palmele ridicate în dreptul pieptului, mi-a strigat bravo, dragă! bravo! şi, pe chipul ei, nu se vedea vreo urmă de zeflemea. Domnule Petruş, te poţi păcăli având atâta dreptate, a repetat şi, cu o invitaţie insistentă la prânz, la un prânz întârziat, se apropia deja de patru, m-a oprit să mai adaug că scriitorul a înţeles perfect regula, dar a avut neşansa să o critice nimerind o excepţie. La masă, puţin înaintea supei cu găluşti, a sosit şi Jojo, aducând cu ea somnolenţa şi neliniştea studentei în pragul examenelor. Purta un halat de casă din atlaz albastru, fără mâneci. Pentru braţele ei s-ar fi putut găsi multe asemănări, dar în clipele acelea îmi lipsea imaginaţia horticolă de mai devreme.

După ce paharele verzui, cu picior, s-au reumplut, am aflat de ce tanti Jeni era o lady, dincolo de frustrările, ironiile, clevetirile şi invidiile multora, cunoscuţi sau necunoscuţi. Ce explicaţie simplă! Pe când avea doar şaptesprezece ani şi se pregătea să termine Pensionul Notre-Dame, nu din Paris, ci din Ploieşti, ea, Eugenia, se îndrăgostise aprig de tânărul lord Neil Embury, reprezentantul unei companii insulare pe lângă rafinăriile din oraş, trăise alături de el o fulgerătoare şi incandescentă poveste de amor şi, sub binecuvântarea unui preot anglican adus cu un avion special de la Salonic,

îi devenise soţie chiar în ziua în care Chamberlain, gripat fiind, găsise puterea, dumnezeiască a crezut el iniţial, drăcească, fără doar şi poate, a gândit peste ceva vreme, să nu condamne printr-un comunicat oficial sau măcar printr-o scrisoare la nivel de ambasade ampla desfăşurare de forţe armate în zona demilitarizată Renania. Pe Neil, pe atunci în vârstă de treizeci şi unu de ani, posesor al unor favoriţi blond-cârlionţaţi, al unui lornion din alabastru, al unor ochi gri (citat: „cum e cerul acela dinainte să ningă”), al unei colecţii rare de lavaliere şi al unui râs onest (alt citat: „dumneata ştii ce înseamnă să râzi liber? liber, liber… adică să nu-ţi pese dacă se cade sau nu…”), îl cunoscuse pe strada Elena Doamna, la numărul 34, în casa celui mai mare dintre fraţii Ionescu, proprietarii moşiei Podu-Fetii şi ai fabricii de cărămidă refractară de la Pleaşa. Era o cină molcomă în vacanţa de Paşte, ajunsese acolo împreună cu tatăl ei, avocatul amfitrionului, mai precis al societăţii în nume colectiv „Frăţia”, şi s-a întâmplat să se înece cu un *os* de peşte, scrumbie de Dunăre la cuptor. S-a produs panică, nu mai avea aer, îşi strângea gâtul cu ambele mâini, una dintre invitate striga să fie aduse săruri, un domn se străduia să-i deschidă buzele pentru a o face să înghită miez de pâine, altul repeta necontenit, ca un gramofon la care acul nu mai alunecă pe disc, respiră adânc! respiră adânc! cineva, o femeie, a avut ideea s-o stropească pe faţă cu vin alb, un pinot gris cam dulce şi, în sfârşit, de undeva din spate, fără să se fi aşteptat la asta, a venit o palmă uşoară, dar precisă, deloc dureroasă, dar eficientă şi salvatoare. Lumea nu se dezmeticise, încă roiau speriaţi şi inutili în jurul ei,»iar lordul Embury, cel care-i aplicase pe ceafă acea lovitură providenţială, râdea din tot sufletul, un râs zgomotos şi liber, înţelegeţi?, un râs liber. Se simţise extrem de ruşinată, restul serii nu mai ridicase privirea din farfurie şi parcă îi ardeau fruntea, tâmplele şi obrajii, undeva deasupra gleznelor o înţepau nişte ace ascuţite, îşi închipuia, vedea de-a dreptul, o maşină de cusut în funcţiune, pe a cărei pedală apăsa din când în când un picior necunoscut, un picior acoperit de-

un pantalon bărbătesc din stofă moale, de culoarea huilei, încălţat cu o gheată elegantă, de acelaşi negru-cărbune. La plecare, îndemnată stăruitor de industriaşul Ionescu, cel mai mare dintre „fraţii omonimi, şi cu mai puţin elan de tatăl ei, se îndreptase către Neil Embury şi-i mulţumise. Cu o pronunţie comică şi o gramatică abstractă, atingându-i umărul cu degetul inelar, petrolistul spusese ceva despre Dickens şi despre un os de peşte fermecat şi-i promisese că o va vizita la pension, pentru a se convinge că efectele palmei sale n-au fost decât tămăduitoare. Vizita ar fi putut să fie una scurtă, convenţională sau să nu fie deloc, dar a fost altfel. În dormitorul de la etajul doi, sub acoperiş, la mai bine de-o oră după anunţarea stingerii, când cele mai multe dintre eleve dormeau şi doar câteva se mai perpeleau între cearceafurile scorţoase în care pătrunsese de curând izul primăverii, s-a auzit un ciocănit încet în geam. Ea, Eugenia, şi-a tras pătura peste faţă şi, în întunericul acela deplin, a văzut din nou maşina de cusut pusă în funcţiune de eleganta gheată neagră, înţepând-o deasupra gleznei cu acul ei neobosit. Se stârnise o mare agitaţie în dormitor, ciocănitul se repeta, calm, egal cu sine, pe fondul luminos al ferestrei se distingea un braţ care coboară dinspre streaşină, paşii iuţi ai maicii-pedagog au răpăit pe coridor, s-a deschis uşa, apoi fereastra, chiar maica-pedagog a deschis fereastra, iar de sus, dinspre acoperiş, a apărut un chip de bărbat, răsucit, cu fruntea spre pământ şi cu bărbia spre cer, încadrat de pometi bogaţi, însoţit de un râs vesel şi puternic. Maica-pedagog părea o statuie, unsprezece dintre elevele Pensionului Notre-Dame din Ploieşti ţipau, icneau, bufneau, tremurau, gemeau, chicoteau şi aşa mai departe, iar a douăsprezecea din acel dormitor, ea, Eugenia, s-a apropiat liniştită de fereastră, a pus picioarele goale şi trandafirii pe pervaz, a prins mâinile care i se întindeau şi s-a lăsat ridicată pe acoperiş, pe ţigla smălţuită, care în zilele însorite lucea verzui. Trebuie să fi fost o nuanţă care aduce cu paharele acestea, nu? am întrebat-o pe tanti Jeni şi ea a confirmat. Cununia n-a fost oficiată în faţa unui altar, deşi Neil

încercase să pună ceva în scenă la Biserica Cişmeaua Mavrogheni, dar nu reuşise să-l înduplece pe paroh ca slujba să se desfăşoare în acompaniamentul unei trupe de boogie-woogie, cu negri veritabili, şi să se încheie cu urarea „God bless you”.

Şi atunci, căsătoria religioasă se petrecuse lângă o cruce ţărănească de hotar, pe care se căţărau câţiva lăstari de rostopască, până aproape de cuvintele cu chirilice cioplite în piatră. Nici Eugenia, care purta o rochie roz şi avea pe cap o pălărie alb-înflorată, fără voaletă, nici lordul Embury, îmbrăcat într-un costum de vară de culoarea oului de raţă, nici palidul şi reticentul preot anglican, zgâlţâit peste poate de avionul care-l adusese de la Salonic şi apoi de automobilul care-l purtase pe câmpuri, printre lanuri de grâu şi plantaţii tinere de tutun, şi nici cei doi martori, nişte actori de mâna a treia culeşi contra unui onorariu frumuşel dintr-o cafenea bucureşteană, nu înţelegeau din textul slavon decât un an, 1851. Neil alesese însă acel loc pentru că făcea parte din categoria lucrurilor sau întâmplărilor, puţine la număr, care-l făceau să exclame *wonderful!* Constatase cândva, la o partidă de vânătoare de prepeliţe, că, suindu-te pe mica cruce, de numai un metru înălţime, săreai cu privirea peste acea linie a orizontului, ternă, conturată exclusiv de culturi cerealiere şi descopereai întinderea lacului şi a pădurii de la Căldăruşani. Imediat după ce-i strecurase verigheta pe deget, o prinsese de talie, o ridicase ca pe-un prunc în vârful crucii şi o lăsase să facă singură neasemuitul salt vizual. Ochii Eugeniei au întâlnit o mare de lumină, lacul împrumutase toată tăria soarelui de prânz, în vreme ce lordul Embury, nepăsător la furia care punea stăpânire pe preot (tot mai stacojiu la faţă, acesta sfârşise prin a se întoarce cu spatele la miri şi a bolborosi ceva, probabil o rugăciune, strângând între degete Evanghelia), tratându-i pe cei doi actoraşi ca şi cum n-ar fi existat (unul dintre ei căsca întruna şi distrugea lent, cu vârful pantofului, un muşuroi de furnici, iar celălalt, ajutându-se de-un pai, îşi curăţa migălos mizeria de sub unghii), a început prin a

săruta catarama sandalelor albe, apoi acele petice de piele trandafirie dintre barete, a trecut la glezne, s-a rotit mult cu buzele în jurul lor, le-a cuprins de câteva ori rotunjimea, s-a ridicat cu săruturile pe gambe, pe genunchi şi pe pulpe, uneori cobora, dar revenea repede şi se ducea mai sus, până când capul i s-a pierdut cu totul sub poala rochiei roz, rămânând destul timp acolo.

Se prea poate ca tanti Jeni să nu-mi fi relatat atât de detaliat episodul nunţii, dar, în fotoliul din camera ei de zi, am ajuns la convingerea că, aşa cum ulcerul e un duşman al dialogului, brandy-ul e un aliat al imaginaţiei, probabil unul din prietenii ei fideli. Cert este că, odată fiica sa măritată, avocatul societăţii în nume colectiv „Frăţia”, o persoană de bună seamă pragmatică, în al cărei fel de a fi se insinuaseră multe dintre tarele baroului şi ale lumii afacerilor, a ştiut să-şi potolească furia nemărginită şi a pus punct tuturor acţiunilor represive pornite împotriva petrolistului englez înainte ca acesta să-i devină ginere. Cu un burete mare, el a şters toate momentele negre din trecutul apropiat: răpirea Eugeniei de la onorabilul Pension Notre-Dame din Ploieşti, fuga de cinci săptămâni, ştirile contradictorii şi cu totul insuportabile despre viaţa îndrăgostiţilor Co cucoană, doamna magistrat G., îi văzuse făcând baie, goi-goluţi, în lacul Mânăstirii Cernica, chiar la ceasul de taină al sfintei liturghii; un ofiţer superior de jandarmi susţinea că eşuase în repetate rânduri, pe diverse şosele, oprirea bolidului roşu Duessenberg Straight, cu opt cilindri în linie, 4 900 de centimetri cubi şi 265 de cai putere, care rula uneori, cu Neil la volan şi cu Eugenia alături, cu peste 200 de kilometri la oră; o doamnă fină, văduvă de farmacist, amanta avocatului altminteri, zicea că a auzit despre lord că ar fi pierdut o sumă fabuloasă în cazinoul de la Constanţa, după care, cu Eugenia în cârcă şi cu o sticlă de şampanie în mâini, ar fi străbătut de la un capăt la altul faleza, nechezând ca un armăsar; administratorul rafinăriei Vega se plângea că pe biroul lui s-a strâns un teanc măricel de facturi pe care insularul întârzia să le achite, iar ca răspuns la scrisoarea trimisă

acestuia primise o ilustrată de la Viena, înfăţişând chiar fericitul cuplu pe treptele Palatului Prater; în fine, însăşi maica Theodosia, directoarea Pensionului Notre-Dame din Ploieşti, nu s-a mulţumit cu exmatricularea imediată a fetei şi l-a vizitat pe avocat, pentru a-i cere imperativ, în calitate de tată, de cetăţean şi de creştin ortodox, să pună capăt prin orice mijloace unei relaţii care i-a îmbolnăvit elevele). Ca socru al lordului Embury, şi nu ca tată ultragiat, avocatul a devenit alt om. După o rapidă, amplă şi costisitoare renovare, le-a pus la dispoziţie tinerilor, pentru recreeri duminicale şi pentru scurte vacanţe, micul său conac de la Văleni. A virat într-un cont al Eugeniei o sumă însemnată, împrumutată de la diverşi cămătari, pentru desăvârşirea unei garderobe pe măsura noului ei statut. I-a dăruit ginerelui un cal de curse, ce-i drept nu un campion, ci unul de pluton, primit cadou de la un client larg la buzunar. Toate aceste gesturi de bunăvoinţă, care se voiau a fi percepute ca o expresie a afecţiunii paterne, dar şi ca o punte de trecere de la rătăcirile tinereţii la responsabilitatea vieţii de familie, n-au avut însă vreun ecou. Casa de la Văleni nu s-a aflat niciodată pe traseele proaspeţilor căsătoriţi, calul a rămas în îngrijirea grăjdarilor de la hipodrom, fără ca noul stăpân să-i dea vreo atenţie sau să-l înscrie în derby-urile de trap, iar contul Eugeniei, cu toată simbolistica sa de trusou marital, n-a fost atins, adunând dobânzi bunicele. Neil şi Eugenia trăiau departe, mereu altundeva, alimentând necontenit, prin vocaţie, prin distanţă şi prin excentricitate, discuţiile de salon ale oraşului. La un moment dat, când avocatul era deja la pat de luni bune (doamna fină, văduva farmacistului, se orientase de ceva vreme către un comerciant de parfumuri; societatea în nume colectiv „Frăţia” era de mult reprezentată juridic de un alt purtător de robă etcetera, etcetera), a fost înştiinţat, pe aceeaşi cale a zvonurilor, că ar fi bunic. Vestea l-a scos grabnic din aşternuturi, spre furia medicului curant, care a proclamat cu acea ocazie că papionul şi briantină nu valorează nici cât o ceapă degerată în lupta cu ftizia. A fost pentru ultima

oară atunci când, telegrafiind pe adresa din Bucureşti a petrolistului englez, o adresă pe la care, ştia prea bine, lordul Embury călca din an în Paşte, tatăl a încercat să descopere urma fiicei sale. Seara, cu febră mare şi accese de tuse neobişnuite, a revenit în patul de suferinţă, acceptând mai docil ca de obicei compresele puse de infirmieră. După trei săptămâni, bolnavul a primit un plic fără însemne din partea expeditorului, un plic care conţinea o fotografie înfăţişând un bebeluş adormit, înconjurat, în pătuţul lui miniatural, de opt pisici. Înainte de a studia trăsăturile pruncului (ulterior, cu ajutorul unei lupe, a făcut-o de sute de ori), avocatul a fost cuprins de o stăruitoare senzaţie de sufocare, datorată unui imaginar păr animal, pe care-l simţea plutind pretutindeni. Ea a apărut în casa copilăriei într-o zi călduţă de octombrie, pe la prânz. Era însoţită de micul Jonathan (căruia prima doică, o femeie cu respect pentru soiurile şi plăcintele de mere, avea să-i spună Ionatan) şi transporta, într-o ladă mare de răchită, cele opt pisici din fotografie. Neil, devenit inutil într-o ţară cu prea puţine şosele şi terenuri de golf după ce rafinăriile intraseră sub control german, pornise către Londra şi ulterior către comitatul său, pentru a pregăti sosirea alesei inimii şi a primului născut. Plecarea sa fusese forţată, chiar una contracronometru, iar Eugenia, în ciuda atâtor rugăminţi şi insistenţe, refuzase să-l însoţească înainte de a-şi mai fi văzut tatăl muribund măcar o dată. Şi aici intervenise istoria, cu orarul ei perfect prestabilit, cu făgaşurile bine trasate pentru fiecare. Iubirea celor doi, lung timp sursă inegalabilă de conversaţii mondene, de rumoare colectivă şi de pizmă feminină, s-a transformat într-o particulă derizorie, prinsă, alături de alte câteva milioane de particule, de o mişcare haotică. Nu era vorba de mişcarea browniană. Ci de război.

Neil Embury, locotenent în noua împrejurare, a căzut la datorie undeva în nordul Africii (chestiune aflată cu mare întârziere). Eugenia Embury, după ce şi-a înmormântat tatăl la nicio lună după revedere, a cunoscut

reversul monedei de-a fi soţie de lord, mai întâi în versiune prusacă, apoi autohtonă, după aceea rusească şi, în final, din nou în varianta ţării-mame. Au venit domiciliul forţat, scurte detenţii, deschiderea corespondenţei, confiscarea averii, interogatorii, alte detenţii, schimbarea încântătorului copil Jonathan Embury în adultul Ion Emburescu, strungar aici, în orăşelul acesta de munte în care s-a descoperit acum o groapă comună, alcoolic, poate şi de-asta trecut în lumea drepţilor la nici cincizeci de ani. Tanti Jeni a crescut şi a adorat o mulţime de pisici, s-a ocupat de educaţia nepoatei ei Josephina încă dinainte de a-şi pierde fiul, a căutat şi a găsit clipe de pace în grădinărit şi în pasienţe, a făcut întotdeauna o delicioasă plăcintă cu brânză dulce şi stafide, a fost invitată anual, de la redeschiderea ambasadei britanice încoace, la serbarea de Crăciun, s-a dus de fiecare dată, ignorând şicanele şi ameninţările autorităţilor, şi s-a întors mereu cu mici cadouri. Cum e brandy-ul.

Am ieşit din casă când se însera. Era frig. A venit cu mine şi Jojo, m-a luat de braţ şi m-a rugat să o plimb la castrul roman. Ce gros se îmbrăcase!

Capitolul III

1

Mai întâi ridica degetul arătător. Şi degetul, plin de cicatrice, uscat ca un peşte ţinut la vânt, se oprea câteva clipe în aer, lângă tâmplă, apoi se mişca ferm şi smucit, încât tremurau şi borurile pălăriei de pai. La scurt timp după gesturile acestea (interpretate ca purificatoare, de luare-aminte, mustrătoare, prevestitoare, de iertare, pilduitoare şi într-o mulţime de alte feluri), era auzit cum rosteşte: *de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere lui Onufrie.* Glasul suna de fiecare dată la fel, nici mai vesel, nici mai posomorât, nici mai grăbit, nici mai tărăgănat. O spunea de nenumărate ori pe zi – dimineaţa, când îi trezea cu o trompetă de tinichea pe ucenicii prea dedulciţi la somn, ceva mai

târziu, când pregătea pensulele şi vopselurile şi când împărţea ajutoarelor sale şpacluri, mistrii şi treburi, înainte şi după prânz, când îşi aşeza palma grea, ca binecuvântare, pe creştetele vizitatorilor care nu ocoleau cutia milei, la asfinţit, când încetau cu toţii lucrul şi se strângeau în jurul unui pilaf, al unei iahnii sau al unei tocane de bureţi. O spunea şi seara, în singurătate, înainte de rugăciuni şi de culcare, în coliba lui din apropierea bradului cu nouă vârfuri şi a micului paraclis ridicat la poalele acestuia. Atunci amenința cu arătătorul către peretele de la miazănoapte, fiindcă din stânga icoanelor şi a candelei credea el că vin duhurile rele.

2

Ce de lucruri au nevoie de explicaţii! Bunăoară, de ce poartă părintele pălărie şi de ce una de pai, cu boruri largi, când soarele nu e mereu arzător, iar anul e lung şi are atâtea anotimpuri. Înainte de toate, trebuie ştiut că de la vârsta de şase ani (o vârstă aproximativă, pentru că nimeni nu poate ghici data naşterii unui copil găsit pe malul râului), dintr-o duminică de octombrie în care fusese prima dată la bâlci, nu mai umblase cu capul descoperit. Văzuse acolo un scrânciob, urşi dansatori cu belciuge în nas, o femeie pictată pe obraji şi pe burta dezgolită purtând un şarpe uriaş atârnat de gât, un bărbat costumat în balaur tricefal, gata oricând să arunce flăcări pe nări, doi căluţi dolofani, unul cu pete cafenii şi plete blonde, iar celălalt cu barbă sură şi nemaipomenit de păros de la genunchi în jos, nişte saci mari din piele de bivol, umpluţi cu nisip, în care se înghesuiau să lovească cu pumnul toţi vlăjganii, o panteră cu botniţă şi cu lanţuri de ocnaş la picioare, negustori, tarabe şi corturi de tot felul, o pistă improvizată de popice, un pitic plimbându-se pe catalige, o mulţime de gură-cască, o barcă atârnând de o schelă din lemn, folosită ca leagăn pentru douăzeci de persoane, ţigani cu duiumul, un căţel cârlionţat, îmbrăcat în rochiţă, care scheuna în ritmul unui acordeon, câteva mese pe care se învârteau întruna cărţi de joc şi bancnote mototolite şi, undeva

printre toate celelalte (asta ţinea minte cel mai bine, fiindcă, dormind prin grajduri, prin poduri, prin pătule de porumb, prin coteţe, pe unde apuca, se gândise la propria piele), un moş care vindea prafuri contra ploşniţelor, căpuşelor, puricilor şi păduchilor. A mâncat o turtă dulce în formă de inimioară şi a băut o cană de braga primite pomană de la o precupeaţă, dar ce a înţeles din toată ziua aceea, deşi la bâlci poate i-ar fi prins bine contrariul, a fost că nimeni nu râde de el dacă are ceva pe cap. În zori, când să pornească cu baba Vuţa spre târg, bătrâna se oprise bodogănind în mijlocul curţii, se dusese în tindă (nu înainte de a-şi scuipa de trei ori în sân fiindcă se întorcea din drum), scotocise ceva vreme într-o ladă, scosese de acolo un clop hărtănit şi i-l îndesase pe urechi. N-a aflat niciodată dacă o făcuse de milă, ca răsplată pentru că-i căra aproape doisprezece kilometri, peste câmp, sacul cu mieji de nucă şi cu cocoşei de zahăr ars sau ca să nu se facă ea de ocară din cauza ciudăţeniei lui. Oricum ar fi fost, a luat-o ca pe o faptă bună, între cele mai bune din viaţă. S-a ocupat cu grijă de clop imediat cum au ajuns înapoi în sat, fără să-i pese că postavul lucea de prea multă purtare; i-a cârpit cu aţă roşie, prima pe care a găsit-o, găurile făcute de molii, i-a întărit cusăturile, l-a curăţat de scame şi l-a strâmtat cât să nu-i mai cadă peste sprâncene. Nu s-a mai despărţit de el timp de opt ani, scoţându-l din cap doar noaptea, după ce se asigura că nimeni nu pândeşte să-i vadă părul. Rar, când clopul devenea prea mic, nu atât pentru că ar fi intrat la apă (de spălat, nu-l spăla, îl mai udau uneori ploile), cât pentru că el însuşi creştea necontenit, mai dădea drumul întăriturii, material era destul, doar răposatul fusese un om căpos în toate privinţele. A continuat, în tot acest timp, să-şi taie moţul din creştet de câteva ori pe zi, ascunzându-se, căutând câte un loc, indiferent unde-ar fi fost şi ce s-ar fi întâmplat, în care să fie ferit de privirile celorlalţi. Avea mereu în buzunarul pantalonilor foarfecă pe care-o are şi acum, când ridică o mânăstire întru smerita cinstire a Sfintei Născătoare de Dumnezeu, cea care *de trei ori s-a pogorât*

din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere, o foarfecă veche de la bun început, foarte veche astăzi, primită de la popa Nae, cel care l-a poreclit Moţatu. E iarăşi greu de stabilit dacă foarfecă fusese un dar sau o simbrie plătită unui copilaş, de data aceasta pentru bătutul şi vânturatul păstăilor galbene de fasole, din care el, copilaşul, alesese într-o miercure din septembrie 1931 vreo zece baniţe de boabe albe, curate, gata să fie puse de preoteasă la fiert. În orice caz, în memoria şi în inima adultului care s-a copt din acel copilaş, e vorba tot de-o faptă bună, între cele mai bune din viaţă, chiar dacă popa Nae îi zisese Moţatu cu mult înainte de a-l fi primit în biserică şi de a-l fi botezat Gherghe, aşa cum a vrut, în amintirea unui frate mort la Turtucaia, femeia care îl culesese în scutece de pe malul râului şi care, măcar pentru atâta lucru, se cuvenea să-i fie considerată mamă adoptivă. Şi Moţatu i-au spus întotdeauna, nimeni nu l-a strigat vreodată Gherghe, nici măcar ea, cea care îl găsise, îl ridicase pe picioare şi, târziu, pe la doisprezece ani, când arăta deja a bărbat, îl dusese în casa Domnului pentru a nu rămâne un păgân. Dar, de când căpătase clopul de la baba Vuţa şi până a părăsit satul în care îi cunoşteau cu toţii ciudăţenia, porecla a sunat tot mai mult a nume de om şi mai puţin a batjocură. Asta s-a datorat câtorva întâmplări: după bâlci, într-o seară, cu palmele lui ca nişte lopeţi, i-a spart buzele unuia, i-a învineţit nasul altuia şi l-a făcut să umble cocârjat pe-al treilea dintre băieţii care-l urmăreau şi-i smulgeau de pe cap bucata aceea de postav ponosit; peste opt luni, când felcerul, cam ameţit după un parastas, se găsise să-l strângă în braţe pe uliţa mare şi să-i arunce clopul în şanţ, l-a muşcat atât de tare de mână, încât a fost nevoie urgentă de patru copci; altădată, într-o toamnă friguroasă, cu ploi care uitau să se termine, a ars ca prin minune, noaptea, una dintre căpiţele lăsate pe arie de Niţică, cel care-i agăţase clopul de felinarul birtului şi care încercase să-l prindă de moţ şi să-l ridice pentru a şi-l recupera; în fine, chiar în ziua botezului, când se îmbrăcase pentru prima oară în cămaşă albă, o cămaşă

care-i aparţinuse celuilalt Gherghe, cel care îşi dăduse sufletul la Turtucaia, şi-a înfipt degetul lui arătător, neobişnuit de lung, pe atunci fără nicio cicatrice, în urechea stângă a taţii Sorica, lăsând-o pe jumătate surdă fiindcă striga din tot pieptul să nu fie primit în biserică slujitorul Necuratului. După acel ultim episod, nu s-a mai legat nimeni de clopul lui, chiar dacă, nevăzut de ochi străini, moţul de dedesubt, un smoc foarte gros de păr aflat la două degete deasupra frunţii, creştea cam douăzeci de centimetri la fiecare patru ore şi era retezat, ca şi acum (când nu mai e vorba de Moţatu, nici de botezatul Gherghe, ci de călugărul Onufrie), cu regularitate de ceasornic.

În satul acela de câmpie, din care el a plecat pentru totdeauna pe la cincisprezece ani, aşa, din senin, într-o după-amiază cu zăduf şi praf, în care pe cer, în lipsa norilor, se tot înfoiau şi se strângeau ghem stolurile de grauri, circulaseră destule poveşti pe seama moţului lui nemaivăzut. Una spunea, ca şi cum un pruncuţ ar fi avut păr, şi nu puf, că de smocul acela l-ar fi apucat mama lui adevărată când l-a azvârlit pe prundiş şi că, văzând bunul Dumnezeu aşa blestemăţie, însemnase locul. Alta, în care trebuie să fi crezut nesmintit şi ţaţa Sorica, zicea că acolo unde-şi vâră coada Bată-l Toaca nu poate să rămână lucru curat şi că a ştiut biata femeie, cine-o fi fost ea, de ce şi-a lepădat copilul. Versiunea care nu lăsa în uitare faptul că Moţatu fusese găsit la râu a doua zi după Sfântul Ilie vorbea de sporul fără seamăn al părului ca de-un rod al pământului, fiindcă el, plodul, stătuse lungit ca un dovleac, că doar la cât de micuţ era nu se ţinea în fund şi nici nu mergea de-a buşilea şi se aşezaseră binefacerile prooroculuі, adunate, peste părul lui, în loc să se împartă peste castraveţi şi peste roşii, peste grâu şi peste secară. Baba Silea, la care se duceau cu toţii ignorându-l pe felcer când nu dădeau de cap vreunui beteşug şi care scotea binele şi răul din ierburi, din flori şi din rădăcini, socotea că fierturile din părul lui (căuta cu osârdie smocurile pe care el le arunca din patru în patru ore, descoperind

rareori câte unul) vindecă mai bine ca orice reumatismele, semn că moţul nu creşte din piele, ci din osul capului, dacă nu chiar din creier. Popa Nae, chestionat de atâtea ori asupra subiectului, mulţumit altminteri nu doar de cum bătea şi vântura băieţandrul fasolea, ci şi de cum culegea prunii, stivuia sacii cu făină şi mălai, scotea cartofii, ţesăla caii, prindea crapii, strângea şi ardea gunoiul, tăia via, tundea oile şi multe, multe altele, se rezuma de obicei să constate că sunt ascunse tare căile Domnului. Într-o Duminică a Floriilor, constrâns de dreptcredincioase să-şi spună părerea (îl încolţiseră în uşa bisericii, vociferând, dând din mâini, potrivindu-şi întruna baticurile care alunecau pe frunţile transpirate), se făcuse alb-verde la faţă, apoi stacojiu, pe urmă iarăşi alb-verde (chipul lui cu fălci mari şi frunte mică semănase preţ de-un minut cu un uriaş ou de raţă) şi proclamase Sărutul dat Leprosului drept cea mai importantă învăţătură a Sfintei Scripturi. De altfel, în acea împrejurare, popa îl căutase pe băiat prin mulţime, îl luase în braţe, îi scosese clopul (a fost singura dată când el a acceptat docil să-i fie capul descoperit) şi-i pupase cu năduf moţul, care tocmai se apropia de lungimea maximă dinaintea tăierii, douăzeci de centimetri. Ţanţoş ca un pămătuf, părul lui din creştet lucise negru-albăstriu în soare, provocând o exclamaţie colectivă de uimire şi potolind femeile. Dar istoria moţului aceluia nemaiîntâlnit, istoria, şi nu mitologia lui, în forma ei pură, neviciată de fabulaţii creştine sau de erezii (o formă la care prea puţini au acces în absenţa mamei naturale), e cu totul alta. Tânăra Stanca, fată cu lada de zestre mică şi cam goală fiindcă era orfană de tată şi avea cinci fraţi, altfel cu cozi galbene ca mierea ajungându-i până la brâu, bună dansatoare la hore, repede surâzătoare şi deschizătoare de ochi dulci, a rămas grea după dragostele ei de-o săptămână cu un jandarm venit în satul ei de deal, iarna, pentru o crimă petrecută la crama conacului. Fătul n-a vrut să-i iasă din pântece nici cu vin de buturugă fiert, nici cu zeamă de brusture, nici cu coacăze pisate în ceai de lubărduţă, aşa că, puţin înainte de Paşte, a fugit la Buzău

şi de acolo, cu câte-o căruţă, pe jos, cum se nimerea, la Brăila, unde ştia că trăieşte o soră de-a lui taică-su, pe care n-o văzuse în viaţa ei. N-a găsit-o. Au găsit-o pe ea în schimb, rebegită, flămândă, murdară şi speriată ca un câine de pripas, turcii care păzeau un siloz. Îşi făcuse culcuş în vârful unei movile de grâu înalte de câţiva metri şi mânca fără oprire, din căuşul palmei, boabele tari şi aurii. Şi Allah e bun uneori, nu ca Domnul Dumnezeul nostru, dar poate fi şi el bun când e vorba să salveze o fiinţă năpăstuită, care, în doar trei-patru zile, după nişte băi fierbinţi şi nişte mese omeneşti, se preschimbă într-o fată frumuşică şi harnică, cu zâmbete şi supunere. Au izgonit-o ceva mai târziu, când burta devenise mare şi supărătoare. Venise o toamnă caldă, blajină, aşa că a putut să supravieţuiască în bălţi, printre ape stătute şi păpurişuri, învăţând cum poate fi mulsă o vacă sălbăticită dacă-i legi viţelul de-o salcie sau de-un plop, cum pot fi aduşi racii la mal dacă le miroase a mortăciune, cum se prinde câte un somn bătrân, la vâltoare, cu un caras cât palma, cum se deosebesc ciupercile bune de cele otrăvitoare, folosind cruciuliţa de argint de la gât. Ajunsese în luna a şaptea şi nu poftea nimic din ce nu era sub ochii ei, dar, din ce vedea acolo, îşi dorea din toată inima, tremura, vărsa lacrimi, ţipa, se tăvălea pe pământul clisos cu miros de izmă şi putreziciune, se ruga în genunchi, îşi smulgea din părul care-i atinsese genunchii şi-şi zgâria obrajii pentru nişte ficat de raţă. Şi asta după ce se oprise aproape de bordeiul ei, ca o pauză de neînţeles în drumul către locuri fără crivăţ şi ger, o colonie de raţe sălbatice. Negre-albăstrii, cu moţuri caraghioase, subţiri şi grozav de gălăgioase, erau atât de multe, încât atunci când se ridicau deasupra smârcurilor parcă se întuneca cerul. De fiecare dată când îşi luau zborul, neştiind dacă plecau definitiv sau doar se mutau ceva mai încolo, în căutare de apă călduţă şi de bancuri de peşti, ea strângea pumnii cu furie, până când unghiile făceau să plesnească pielea palmelor şi să sângereze. Existau pe insulă, departe, la capătul nisipos dinspre oraş, câteva

case şi, din când în când, făcea cu stăpânii lor un negoţ sumar; dădea icre pentru sfoară şi cârlige, pentru chibrituri priponea cai greu de prins, se ducea cu poala plină de mure, kilograme întregi şi se întorcea cu o litră de gaz. A obţinut de la ei, de la oamenii aceia încruntaţi şi tăcuţi care o priveau ca pe-o sperietoare, care o batjocoreau şi o înşelau neîncetat, două găleţi de borhot dintr-o grămadă rămasă lângă un cazan de ţuică. Le oferise în schimb o ştiucă lungă de un metru, care încă mai mişca. Toată după-amiaza, cu meticulozitatea fetei învăţate să depene borangicul de pe gogoşile viermilor de mătase, să ţească la război şi să împletească colaci pentru pomeni, umpluse cu resturile fermentate şi îndelung distilate de corcoduşe burţile a sute de peştişori – obleţi, roşioare, plătici şi batce, bibani şi strapazani, mârliţe, gherţoi şi cosaci – care intraseră în plasa ei amărâtă, obţinută cu săptămâni în urmă contra unui pui viu de căprioară. Dibuise raţele când se întuneca, strânse pe-un lac mic, ferit de vânt, erau cu nemiluita, poate către o mie, moţăiau deja, mai măcănea rar câte una, fără vlagă. Stanca (al cărei nume n-a fost cunoscut de copilul pe care-l purta în pântece, deşi Moţatu îşi visase să-l afle, mai puţin Gherghe, deloc Onufrie), s-a apropiat fără zgomot, s-a udat şi s-a noroit până la pulpe strecurându-se printre tulpinile încă verzi de stuf şi a împrăştiat pe apă, în strat subţire, plevuşcă ei alcoolizată. Raţele n-au simţit-o, iar ea a trăit o noapte lungă de aşteptare, fără somn, în care s-a tot gândit şi s-a tot rugat ca planul să-i reuşească şi în care plodul din burtă s-a zbătut ca niciodată. Dimineaţa, când soarele se pregătea să răsară, iar aburul fluviului se rărea, se destrăma în fâşii lăptoase, colonia de raţe şi-a luat zborul pentru ultima oară, cu un fâlfâit grozav de aripi. Nu i-a părut rău, fiindcă a cules patruzeci şi nouă de păsări bete. Le-a spintecat şi le-a mâncat ficatul crud; chibrituri şi lemne mărunţite mai avea, dar nu mai avea răbdare. Şi-a spălat gura şi obrajii de dârele sângerii, a dat tot ce strânsese, setea, gazul, o pătură şi o cratiţă afumată, pentru a fi trecută Dunărea cu barca şi a pornit pe jos, pe

câmpurile de-acum pustii şi înnegrite de focuri, către satul ei de deal. Undeva pe drum, într-o pădurice de salcâm, a născut un băiat. L-a învelit într-o pânză albă, pe care, încă de la Brăila, din vremea vieţii la siloz, o spăla zilnic, şi l-a aşezat la soare, pe-un pătuţ de crengi şi iarbă, pe malul unui râu. Nici nu observase că pruncul are în creştet un moţ lung cât tot căpşorul.

După ce a luat în plină şi exclusivă proprietate o bască aproape nouă (cum specios formulase judecătorul din Focşani căruia îi curăţase streşinile şi-i crăpase două căruţe de lemne), Gherghe s-a despărţit de clopul ajuns tare ca tabla. Plata aceea pentru căţăratul pe acoperiş şi pentru izbitul cu toporul nu fusese întâmplătoare, ci o ceruse el, insistent, spre mirarea celui care-l tocmise, un bărbat corpolent, roşu în obraji, asemănător în multe privinţe cu popa Nae. Poate în iarna care a urmat, când lemnele s-au mistuit în sobe şi în godinuri şi când e de aşteptat să fi ieşit la iveală, în şopron, trei smocuri groase de păr negru-albăstriu, magistratul va fi înţeles totuşi ceva din pretenţia băiatului, dar ce mai conta. Clopul de la baba Vuţa n-a fost aruncat la gunoi, ci, în seara aceleiaşi zile, aşa decolorat şi bătucit cum era, a fost aşezat în Cimitirul „Maica Precista”, sub o piatră de mormânt îngrijită, cu îngeri nurlii la colţuri. Pe 14 septembrie 1941, apusul a fost roşu-vineţiu la Focşani, semn prevestitor de vânt, poate de furtună, dar el n-a văzut culorile cerului sau, dacă le-a văzut, n-a avut ochi pentru ele. Mergea fără oprire pe străzi (sub numele de botez, despre Moţatu nu mai putea fi vorba, iar Onufrie nici nu era imaginat) şi, din când în când, îşi pipăia capul, fiindcă nu mai simţea strânsoarea obişnuită pe frunte şi pe tâmple. A umblat cu bascul cadrilat, din fetru moale, aproape un an, până când oraşul acela şi toate oraşele prin care a trecut, deşi locuri în care oamenii nu-i ştiau ciudăţenia şi nici porecla veche, au început să-i pară reci şi făţarnice, chiar duşmănoase. Migra neîncetat, se îndrepta mereu spre nord-est, inconştient, căci într-acolo, datorită cursului istoriei, spaţiul se mărise şi era loc destul de înaintare. S-a oprit şi

la Mânăstirea Neamţ, nu ca un omagiu înlesnit de toponimie pentru calculele şi alianţele Mareşalului, ci ca să se adăpostească de-o ploaie rece, care-l udase până la piele. Şi a rămas acolo. Mai întâi, păstrând luni bune basca în carouri galben-verzui, care proba că judecătorul râvnise cândva să joace golf, băiatul a fost o slugă oarecare, ducând la păscut pe pajiştile grase cireada sihăstriei, rânind în grajduri, cosind fânul şi adunându-l în clăi, mulgând vacile, transformând taurii tineri, cu ajutorul unui cuţit încovoiat şi al unui fier înroşit, în boi vrednici şi ascultători. După prima spovedanie la părintele Caliop (cel care i-a rămas multă vreme duhovnic, chiar şi după ce Mareşalul fusese executat, Regele abdicase silit, iar cel dintâi Secretar-general naţionalizase industria), Gherghe al fost chemat de stareţul mânăstirii, Radifir, care a ţinut să atingă moţul de douăzeci de centimetri cu propriile degete, să-l taie cu foarfecă lui pentru feştile, să-i verifice creşterea timp de o zi, din patru în patru ore, şi să-i încerce arderea, pentru;i verifica dacă mirosul e de porc pârlit, ceea ce ar fi însemnat şi a însemnat că băiatul e un biet miel al Pomnului, sau dacă se ridică cumva miasme de pucioasă, ceea ce, ferit-a sfântul! ar fi indicat cu totul altceva. Imediat după acel episod, stareţul i-a dat dezlegare să intre în biserică cu capul acoperit şi i-a poruncit să nu mai lepede pe unde nimereşte smocurile retezate din creştet, ci să le strângă într-un sac (şase pe zi, patruzeci şi două pe săptămână, o sută optzeci în aprilie, iunie, septembrie şi noiembrie, câte o sută optzeci şi şase în alte şapte luni şi o sută şaizeci şi opt în februarie, fără a mai socoti şi corecţia anilor bisecţi) şi să i le predea personal, de câte ori calendarul atinge cifra 1. Ce făcea stareţul cu atâta păr a rămas neclar pentru Gherghe. El a renunţat la hainele lumeşti pentru schimă prin iulie ’43 şi, tot atunci, a înlocuit basca cu potcapul. De data aceea nu s-a mai dus în cimitir, ci a ales ca loc de veşnică odihnă pentru stofa cadrilată scorbura unui fag, unul singuratic, umbros, pe care-l ştia de când umbla cu vitele. Potcapul era croit din dimie aspră, aşa că fratele Onufrie (Gherghe

iese pentru o vreme din scenă) a trebuit să se obişnuiască cu o mâncărime neîncetată şi nesuferită la ceafă şi mai sus de urechi. Dar, după noua schimbare a numelui, a fost nevoit să se obişnuiască şi cu altele. Ca rasofor, primea doar la sărbătorile mari câte un pahar cu vin roşu, fiindu-i interzise mastica, rachiul, secărica şi ţuica pe care înainte, în pribegia lui şi chiar la grajdurile mânăstireşti, le bea des şi cu tragere de inimă; era obligat să citească ore întregi din cărţile sfinte, deşi la început abia deosebea literele între ele şi-i era imposibil să le aşeze singur pe hârtie; a aflat că foamea e chinuitoare nu numai când nu găseşti de lucru sau nu-ţi dă nimeni de pomană, ci şi când eşti pus la post negru (fiind surprins vineri seara în cuibarul găinilor, unde mânca ouă crude, primise treizeci de vergi usturătoare la fund şi fusese închis o săptămână într-o chilie strimtă, în care găsise o găleată cu apă şi un hârdău); îi amorţeau picioarele de la statul în genunchi, îl durea mijlocul de la mătănii, deprindea rugăciuni şi cântări pline de cuvinte neînţelese, i se usca gura rostindu-le sau îl ustura gâtul, însă câteodată simţea ceva nedesluşit în interiorul lor, poate în ritm, în cadenţă ori în melodie, poate în felul de-a fi şi în puterea celor cărora le erau adresate, nici el nu-şi dădea seama, ceva care-i încălzea pieptul ca un ceai fierbinte, îi făcea bărbia să tremure şi, chiar în absenţa fumului de la lumânări, îi umezea ochii. Fratele Onufrie se găsea pe atunci la primii paşi, miraculoşi, ai iubirii, dar cum sentimentul îi fusese străin şaptesprezece ani, recupera timpul pierdut şi se comporta ca un copilandru gata să zgândărească şi să sâcâie fiinţa dragă. Odată, în biserică, într-o pauză din frecatul duşumelelor, înţepase încet cu foarfecă pulpa stângă a Pruncului, pe când Acesta dormita la pieptul Mamei. Era în ajunul Sfinţilor Mihail şi Gavril şi, de-a doua zi, sub tutela celor doi arhangheli, intrase pe un lung şi stăruitor drum al dobândirii iertării, la capătul căruia o vedea mai mult pe Fecioara Maria şi mai puţin pe Iisus. Avea să aşeze, în timp, sute de buchete de flori lângă icoana aceea, să spună mii de rugăciuni în faţa ei şi să ude tenace cu lacrimi

preşul pe care îngenunchea, până când acesta căpătase o pată de putreziciune la unul dintre colţuri. Altceva îi afectase însă ritmurile vieţii după călugărire. Participând la utrenie, la vecernie, la miezonoptică şi la celelalte slujbe, având un program de lectură şi de masă strict, se văzuse nevoit să-şi modifice orarul tăierii moţului. Trecuseră uneori, până la intrarea în noul ritm, şapte sau opt ore între două scurtări ale smocului din creştet, aşa încât descoperise ce se întâmplă cu părul dacă e lăsat în voia lui. Se albea rapid, se făcea păstos, apoi curgea ca ceara topită, arzându-i pielea capului şi provocându-i o durere ca de dinţi. Curios este că, exact în perioada aceea de suferinţe trupeşti, în care avea de rezolvat o problemă de matematică nu tocmai simplă, cum să împartă douăzeci şi patru de ore în şase intervale egale, astfel încât toate sorocurile să-l găsească liber, ferit de privirile celorlalţi, Onufrie afla ce înseamnă bucuria. Nu era o stare cronică, nici nu putea fi aşa, erau momente, rare, imposibil de anticipat sau de conservat, în care nu se gândea la ceva anume, nu avea de-a face cu persoane sau cu fapte, momente în care totul, în sens fizic, se golea în el, iar golul acela era umplut de altceva, nedefinit. Uita atunci de mâncărimea de la ceafă şi de deasupra perciunilor, de somn, de privirea severă a stareţului Radifir, de jocul unora dintre fraţi cu iepuroaicele vârâte în cuşca îngustă a iepurelui, de vorbirea sâsâită a părintelui Caliop, de gustul ciorbei de varză murată, de paginile gălbejite şi pătate ale ceasloavelor, de mirosul dulceţii de fragi şi al zerului proaspăt, de muncile şi intrigile mânăstireşti şi de nenumărate alte lucruri. Şi ce bine era.

Între potcapul din dimie scămoşată şi pălăria de pai (cumpărată dintr-o piaţă la câţiva ani după împuşcarea ultimului Secretar-general), a mai purtat o capelă soldăţească fără stea în cinci colţuri şi fără stemă, o broboadă uzată, o căciulă din blană de ied de capră neagră, o şapcă de doc şi din nou un potcap, diferit cu totul de cel dintâi, prin stofa moale şi plăcută atingerii şi prin căptuşeala din satin. Fiecare dintre acestea i-a marcat

o etapă a vieţii, fie că a fost vorba de Gherghe, fie de Onufrie. Capela, aşa spălăcită şi lipsită de însemne militare cum era, indică perioada muncii silnice, imediat următoare scoaterii tinerilor din mânăstiri spre a fi vindecaţi de misticism. Broboada, cu rezonanţa ei feminină, cu înclinaţia către travesti, e simbolul evadării de la mină şi al fugii prin teritorii înţesate de razii şi controale. Căciula are o tentă înşelătoare, duce cu gândul la vânătoare, adică la vărsare de sânge, or el, de când înţepase cu foarfecă pulpa stângă a Pruncului, căuta fervent iertarea şi n-ar fi făcut rău nici unei fiinţe (mai târziu, ca ieromonah, când o bună creştină îi spusese cu uluire şi ceva dezgust că are un păduche în barba albă, Onufrie răspunsese – eh, e şi el o făptură a Domnului). În realitate, acel ciudat acoperământ al capului, croit anapoda din blana unui ied găsit mort printre stânci, aminteşte lunga pustnicie şi căutare de ascunzători în munţi. Şapca n-a protejat prea multă vreme smocul de păr negru-albăstriu, însă e semnul reconcilierii lui

Gherghe cu lumea, într-un moment în care a putut ieşi din grotele alpine şi din păduri, după ce a înţeles că pedepsele lui au fost şterse împreună cu ale altora, iar acest lucru se chema amnistie. I-a urmat cel de-al doilea potcap, atât de arătos şi de nesupărător, care nu doar că a reoficializat numele monahal, dar i-a şi îngăduit să trăiască în locul din care, cu două decenii mai înainte, fusese smuls sub ameninţarea puştilor şi suit, alături de alţi fraţi, într-un camion cu prelată kaki. Cât priveşte pălăria de pai cu boruri largi, cu care este văzut astăzi în poiana de la Piatra Roşie, acolo unde a construit şi a pictat deja un mic paraclis lângă un brad cu nouă vârfuri şi unde, ajutat de ucenici cu tuleie şi coşuri, se străduie să înalţe o biserică şi câteva chilii, ea e proba sau măcar consecinţa *celei de-a treia pogorâri a Maicii Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere lui Onufrie.*

3

Şi ce era cu mulţimea de cicatrice? Degetul lui

arătător de la dreapta, cel pe care-l ridica atât de des şi îl agita cu osârdie, nu era plin de tăieturi obişnuite, dobândite fără voie în timpul vreunei munci sau cine ştie cum, ci, de la încheietură şi până în vârf, pe partea cărnoasă, fără unghie, era brăzdat de zeci de linii orizontale, mici, apropiate una de alta. Toate erau rodul propriei mâini, stânga, fireşte, şi fuseseră făcute de foarfecă lui nedespărţită, pe care-o primise în copilărie de la popa Nae pentru bătutul şi vânturatul păstăilor de fasole, foarfecă bine ascuţită cu care îşi reteza de şase ori pe zi moţul din creştet şi cu care, demult, chiar în ajunul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, deranjase somnul micului Hristos la pieptul Fecioarei. Fiecare tăietură, închisă cu vremea şi preschimbată într-o dâră subţire, măsura încă un an scurs de la *cea de-a doua pogorâre a Maicii Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere lui Onufrie.* Când începuse să-şi cresteze degetul, o ceremonie dureroasă iniţiată în munţi la 16 mai, atunci când alţii îşi serbează la casele lor ziua de naştere (ceea ce în cazul lui, de copil abandonat pe malul râului, era imposibil), trecuse exact un an de când Sfânta Maria îşi făcuse apariţia lângă grupul de deţinuţi tocmai ieşiţi din mină şi, fără să fie văzută ori auzită de altcineva, fie gardieni, fie camarazi, îl îndemnase să traverseze curtea pustie, fără frică, şi să se ascundă într-un vagonet. Liniile de pe deget, înghesuite una într-alta, în bună parte suprapuse, nu puteau fi numărate, dar trebuie să fi fost în jur de cincizeci.

Capitolul IV

1

Nu e neapărat nevoie ca Marele Allah sau Profetul să-şi mai amintească cu ce se hrănea dromaderul fotografului în ţara lui natală, e de ajuns că odată, după ce puiul fusese înţărcat de costeliva lui mamă, cineva s-a îngrijit de el şi nu l-a lăsat să se prăpădească. Iar de când a sosit aici, Aladin şi-a schimbat în aşa măsură alimentaţia,

încât nici nu mai contează cum stăteau lucrurile înainte de-a fi fost vândut şi suit pe vapor. Preferinţele lui acum sunt varza fiartă, merele şi ciocolata, dar, trăind sub semnul camaraderiei, mănâncă orice, mai puţin ceea ce reprezintă fobiile ori reţinerile culinare ale stăpânului. Aşa se face bunăoară că, domnul Saşa neputând vedea în ochi ciorba de burtă sau ocolind perele fiindcă îi provoacă urticarie, Aladin n-a gustat niciodată din lichidul galben-smântâniu şi n-a avut parte de dulcile şi zemoasele fructe. Cu deprinderea lui de-a înghiţi tot ce i se oferă, şi-a depăşit de ani buni condiţia de ierbivor, dar nu în felul porcului, care, pentru foamea nestăvilită şi pentru predispoziţia la îngrăşare, a primit eticheta de omnivor, ci într-un chip deosebit. Aladin nu doar că acceptă din mâinile fotografului şi soarbe cu plăcere o ciorbă de vită sau una de pasăre, nu doar că înghite pastrama de oaie şi chiftele de peşte (trecându-le şi pe unele, şi pe celelalte prin complicatul proces al rumegării), dar mestecă de Paşte ouă roşii (necojite) şi, de Crăciun, ceva şorici, tobă şi caltaboşi. Chiar pentru un animal, în particular *camehis dromedaritis,* nu este asta – întreabă deseori domnul Saşa, la o bere, la o cafea -o probă de convertire?

Cei doi s-au cunoscut la Târgul de duminică, la marginea Braşovului, unde fotograful, cu ochelarii lui fumurii şi cu un mecanic auto alături, cerceta maşinile străine. N-a găsit ceva de cumpărat. Ar fi fost un Opel Kadett gri, cu patru uşi şi o mie şase sute de centimetri cubi, dar avea un preţ cam piperat pentru cât ulei pierdea pe la semeringuri. Mai era un Fiat Punto curăţel, alb, însă avea un joc suspect la volan şi-i bătea un cap de planetară. Tot umblând prin furnicarul acela, domnul Saşa a obosit la un moment dat să mai privească motoare şi caroserii, să întrebe şi să asculte, să se tocmească, să se sfătuiască pe şoptite ori prin semne cu însoţitorul lui, să încaseze ghionturi în mulţime şi să se frece de tot felul de necunoscuţi, să-şi păzească buzunarele. Şi s-a îndreptat către marginea talciocului, unde, sub un umbrar improvizat, se vindeau sucuri. Îşi potolise setea repede şi-

şi aprinsese o ţigară, când a observat nu prea departe, peste prelata unei dube, vârful unei cocoaşe şi un cap cafeniu, lunguieţ, la capătul căruia buzele şi nasul fremătau, lăsând să se vadă nişte dinţi uriaşi. Aladin era încă pui, nu unul care să mai depindă de ţâţa mamei, dar pui. Când fotograful s-a apropiat, a ridicat coada şi a dat drumul unei balegi negricioase, pe care a strivit-o imediat cu toate cele patru copite. Ăsta-i noroc mare! a zis domnul Saşa şi, în ciuda protestelor mecanicului auto, a numărat şase sute de dolari şi i-a aşezat în palma lunganului din faţa lui (un electrician întors de câteva săptămâni din Iordania, care luase animalul pe mai nimic dintr-un bazar, nu-l tăiase, ci se chinuise să-l transporte trei mii patru sute douăzeci de kilometri, pe apă şi pe uscat, până în satul lui de mai sus de Bran). Pe drumul către casă, într-o camionetă descoperită, fotograful a descoperit, tot uitându-se pe gemuleţul din spate al cabinei, că pe gâtul dromaderului sunt opt puncte albe, mari ca o alună, care desenează un octogon aproape perfect.

Cum şi cât a influenţat acea formă geometrică regulată destinul lui Aladin e greu de stabilit. Sigur este însă că viaţa lui poate fi împărţită în două mari perioade, a căror linie de separaţie n-a fost trasată nici pe criterii geografice (trecerea de pe un continent pe altul, de la o climă la alta), nici prin puterea religiilor (părăsirea islamului pentru spaţiul creştin), nici după obişnuinţele stomacului (pasul de la fundamentalismul vegetal către carne), nici de scurgerea zilelor, lunilor şi a anilor (preschimbarea copilăriei în maturitate). La Aladin, firul s-a rupt datorită unei juninci maronii aflate la primele călduri, pentru care a dărâmat gardul din ţambre al curţii şi pe care a fugărit-o prin pădurea de fag şi molid, a lovit-o, a dezmierdat-o, a înghesuit-o într-o râpă bolovănoasă, plină de urzici, a atins-o pe botul umed şi cald cu limba lui aspră, a izbit-o în coapse cu fruntea şi a încălecat-o când a fost limpede ce înseamnă voinţa şi pofta unui cămiloi tânăr. Înainte de-a trăi chinurile facerii, biata viţea a cunoscut prin intermediul unui medic veterinar, urmaşul celui care

redactase demult o monografie a urbei, cât de dureros este un avort provocat, fără anestezice. Dromaderul, pentru a nu fi schilodit sau otrăvit de vreunul din prea mulţii proprietari de vite (oameni care nu-şi doreau în gospodărie o vacă cocoşată sau vreo cămilă cu coarne şi uger bovin), cu acordul resemnat al fotografului şi prin mijlocirea aceluiaşi veterinar lipsit de veleităţi literare, a rămas fără testicule.

Până în ziua în care, întâmplător, în incinta castrului au ieşit la iveală nu monede şi ulcioare, nu săbii, pumnale şi săgeţi, nu coifuri, zale, podoabe şi opaiţe, nu statuete şi nici vase de templu, ci oase, mii de oase ale cine ştie câtor morţi îngropaţi laolaltă, Aladin fusese un obişnuit al cetăţii. Domnul Saşa mergea acolo mai des ca în parc, la staţia telescaunului sau la cascadă, iar registrul lui de încasări şi plăţi, catastiful de căpătâi al oricărui liber-profesionist, arăta limpede că amatorii de poze printre ruinele fortificaţiilor erau mai numeroşi decât oriunde altundeva. Dromaderul păştea liniştit în apropierea zidurilor de piatră, multe surpate, acoperite de muşchi şi ierburi gălbejite, primea tot felul de lucruri de la vizitatori, bomboane, pufuleţi, napolitane şi biscuiţi, gumă de mestecat şi ciocolată, fructe, i se ofereau uneori şi ţigări, iar el le mesteca cu plăcere, mai ales pe cele mentolate.

Fotograful intervenea într-un singur caz, când Aladin era îmbiat cu bere, vin sau tării. Alcoolul îi făcea rău (şi domnul Saşa ştia asta), nu după tipicul indigestiilor, ameţelilor ori al durerilor de cap, ci ca şi cum ar fi redeşteptat năvalnic, fără o ţintă anume, simţul acela de care bisturiul veterinarului îl deposedase. Ce se putea vedea în asemenea situaţii e remarcabil, mărturie stau cele câteva fotografii în care dromaderul pare să aibă cinci picioare, dar ce se petrecea e înspăimântător, într-atât de bezmetică era fuga lui şi într-atât de neobişnuite îi erau răgetele. De obicei însă, Aladin arăta blândeţe. Şi nenumăraţi erau aceia – excursionişti de o zi sau de weekend, oameni în concediu, străini în trecere – care doreau să-şi imortalizeze trupurile, chipurile,

vestimentaţiile şi euforiile pe covoraşul arab aşezat între gâtul şi cocoaşa dromaderului. Se suiau uşor temători pe-o scăriţă de aluminiu, apoi mica scară era dată deoparte şi ei zâmbeau către aparatul domnului Saşa, ştiind prea bine că în fundal, atunci când fotografia polaroid avea să prindă contururi şi culori, se vor zări meterezele şi munţii. Când se iscau discuţii legate de preţ sau ca simplu exerciţiu al fanteziei, domnul Saşa povestea ceva despre o fictivă legiune romană, formată exclusiv din egipteni călărind cămile, care ar fi luat în stăpânire acele pământuri. Pentru interlocutorii neîncrezători, fotograful făcea trimitere la Antoniu şi Cleopatra.

Localnicii se fotografiau rar, foarte rar în cârca lui Aladin, o făceau cu reţinere şi doar dacă poza era destinată unei rude ori unui prieten de departe, nicidecum albumului de familie. Dromaderul nu reprezentase ceva ieşit din comun mai mult de-o săptămână după apariţia în oraş, se buluciseră cu toţii să-l vadă, bârfiseră îndestul şi pretutindeni hotărârea domnului Saşa de a-l cumpăra, după care îl clasaseră, îl trecuseră definitiv la categoria lucrurilor şi fiinţelor care merită doar dispreţ. Se mai discutase scurt timp despre el la episodul cu juninca, dar asta nu însemnase că exotismul lui ar fi fost resuscitat. De curând, se întâmplase la fel şi cu bolivienii care cântau în faţa Hotelului „Carmen”. Vreme de trei-patru zile, nenumăraţi ochi iscoditori priviseră cămăşile înflorate şi pelerinele andine din piele de lama, bentiţele brodate şi eşarfele, fluierele, flautele şi tamburinele, chipurile măslinii, mustăţile negre şi stufoase, iar tot atâtea urechi ciulite ascultaseră melodiile acelea bizare. Ăştia-s ţigani pârliţi! strigase într-o după-amiază casieriţa de la cinematograf şi râsese tare şi batjocoritor, cât să nască în jur alte râsete, fluierături şi prostii. Şi se încheiase cu ei. Din fericire pentru cei cinci mariachi (ca şi pentru Aladin şi fotograf, de altfel), locurile erau pline de turişti.

În micul oraş de munte erau aşteptaţi să sosească acum alţi sud-americani, argentinieni de data asta, nu muzicanţi de stradă, ci din acea specie rară de cercetători

apărută la mijlocul anilor ’80, după guvernarea a patru junte militare, pentru a da celor uciși o identitate și familiilor câte un trup de înmormântat.

2

Și nu avea doar popoul ca o căpșună și călcâiele ca niște mere, se adunaseră la Jojo fructe multe și înmiresmate, unele la vedere, ca într-o salată cu frișca și puțin rom, altele ascunse cine știe pe unde, ca sub glazura unui tort. În seara în care porniserăm împreună spre castru, după povestirile și după brandy-ul Eugeniei Embury, eram predispus la tot felul de comparații horticole, mai puțin cu specii din tagma legumelor, iar ea n-a încercat să mă schimbe. M-a ținut ceva timp de braț, mai ales că imediat după ce ieșisem din casă a început ploaia și am fost nevoiți să ne adăpostim sub o singură umbrelă. O făcea dezinvolt, titlul de lord al bunicului îi dăruise probabil, pe calea sângelui, știința apropierii și distanței de un necunoscut. Altfel, se juca mult: micșora pașii, îi iuțea, sărea peste bălți sau le ocolea cu brațele ridicate ca niște aripi, imita ciripitul păsărilor, mârâitul și lătrăturile câinilor pe care-i întâlneam, a răspuns gălăgios unui cârd de gâște înviorate de atâta apă și a râs de motorul gripat al unei mașini, copiindu-i sunetul cu buzele. Pe drum, mă gândisem deseori să tac, mi se părea că o plictisesc, dar ea intervenea întruna, vorbește! vorbește! și eu vorbeam. E uimitor cum am reușit să vorbesc aproape trei ore, mai întâi mergând și apoi în cerdacul cabanei dintre ruine, casa arheologilor, cum îi spuneau prin oraș, unde ne așezasem pe scaunele cele mai depărtate (cerdacul avea formă de dreptunghi și noi îi găsiserăm diagonala), am vorbit despre campaniile și strategiile militare romane, despre viața în garnizoanele izolate, despre mirajul capitalei imperiale și despre viciile soldaților, despre podoabe și igienă, despre pedepse și recompense, despre vin. Fructiera din fața mea trebuie să fi fost plină și bogată în soiuri, fiindcă, mai târziu mi-am dat seama, n-am scos un cuvânt legat de obsesiile mele de

atunci, întreruperea săpăturilor arheologice şi controversatele întâmplări ale gropii comune. Jojo, cu bărbia sprijinită în palme, m-a ascultat şi m-a privit. Ce puteau fi ochii ei? Nuci? Smochine? Mult după ce se întunecase (ne întrezăream chipurile datorită unui felinar), m-a întrebat de ce romanii nu luau cu ei în războaie şi în stăpânirea provinciilor femei uşoare de acasă, sclave măcar, ca să nu mai fie siliţi de fierbinţelile firii să caute răcoarea prin străini şi să dea naştere atâtor popoare. N-am ştiut ce să-i răspund. Ne-am întors tot la braţ, deşi nu mai ploua, iar umbrela era închisă. Am fixat următoarea întâlnire peste cincisprezece ore.

Pentru tanti Paulina, enigma provocată de zaţul de cafea s-a lămurit într-un mod neaşteptat. Sub chiuveta din bucătărie, pe perete, se întindea tot mai mare o pată mucedă, stropii se prelingeau prin crăpături, aşa că a trebuit să cheme un instalator. Venise un nene guraliv, la vreo şaizeci de ani, care i-a sărutat mâna şi nu s-a dat înapoi de la un păhărel cu vişinată, un mărunţel simpatic care îi zicea coană-mare (iar ea nu se supăra) şi care a întins pe jos, înainte de a se apuca de lucru, atâtea scule şi accesorii, încât te ducea cu gândul la o intervenţie genistică. Folosise mai întâi, nu înainte de a-şi pune mănuşi, un ciocănel şi o daltă fină de tâmplar pentru lemnul de esenţă moale. După ce cojise zidul de stratul copt de humă, trecuse la o bucată de şmirghel, apoi la un cleşte chirurgical cu care îndepărtase ultimele rămăşiţe de zugrăveală. Când a ajuns la gletul de var mustind de apă, s-a ridicat din poziţia lui chircită, a oftat şi a clătinat din cap: coană mare, e rău! scurgerea e terminată, probabil e ţeava de plumb… Paulina a oftat şi ea, o fi, dragă, o fi… şi s-a aşezat neputincioasă pe-un scaun, cu palmele în poală. Mărunţelul a lăudat vişinata (ca s-o oblige pe tanti să-i mai toarne), a sorbit puţin, şi-a lins buzele şi a ales dintre nenumăratele lui unelte un şpaclu. Ne explica faptul că trebuie evitate şocurile, izbiturile şi a prezis la un moment dat că, dacă nu cresc pensiile, ăştia o să importe în curând şi bătrâni, nu doar gaze naturale şi grâu. Râcâia încet

tencuiala, vorbea de ultima factură telefonică şi de preţul doctoriilor, când s-a auzit un clinchet. Din perete, printre mâinile lui, a căzut pe pardoseală un ban murdar, care s-a rostogolit până la uşa bucătăriei. Era un cocoşel de aur. Fusese bătut cu siguranţă sub Napoleon al III-lea, cu gravura galică de rigoare şi, la începuturi cel puţin, circulase cu valoarea de douăzeci de franci. Tanti Paulina n-avea nevoie însă de precizări numismatice, ci de apă şi extraveral, în vreme ce nenea, dezinteresat şi el de detaliile istorice, a golit repede două păhărele de vişinata şi a pus mâna pe ciocan. Ţeava de scurgere era cu adevărat de plumb şi era fisurată, dar ce mai conta?! dumneaei a strâns într-o tigaie (primul obiect mai încăpător care i-a ieşit în cale) o sută optzeci şi şase de monede. Chicotea ca o fetiţă (vezi, puiule, vezi! să mai râzi tu de mine, să nu mă mai crezi! şi ghicitul… şi visele… să mai spui tu că astea sunt nerozii!), mergea de-a buşilea, a intrat sub masă şi s-a întins pe burtă pentru a se uita sub dulapul cu vase şi sub frigider, a săpat chiar ea cu o lingură în mortarul ud şi fărâmicios, a ciocănit cărămizile pentru a fi sigură că nu mai sună pe undeva a gol, apoi, deodată, a pus tigaia cu bani cu tot pe aragaz (niciunul dintre focuri nu era aprins) şi s-a prelins pe-un scaun. Tremura. Şi era foarte palidă. Instalatorul se îndepărtase de păhărel, stătea rezemat de pervazul ferestrei cu braţele atârnând ca nişte sfori, privea cu ochi mari către gaura cenuşie de sub chiuvetă. Mi-a cerut o ţigară şi, pe la jumătatea ei (tanti nu mai era în bucătărie, plecase în camera mea, acolo unde se afla fotografia ei nupţială, aceea cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob”, şi unde putea să-i vorbească lui Iorgu şi să-i mulţumească în voie), mi-a mărturisit că se lăsase de fumat de nouăsprezece ani. Pufăia ca un elev de gimnaziu aflat la primele încercări tabagice, scruma întruna. Ceva mai târziu, a primit din partea Paulinei o sticlă nedestupată cu vişinată şi cinci monezi lucitoare, pe care ea le alesese la întâmplare şi le frecase cu manşeta capotului. Seara, când rămăseserăm singuri, tanti a curăţat cocoşeii cu pastă de dinţi şi cu o

periuţă, i-a întors pe-o parte şi pe alta, pe câţiva i-a muşcat, a scos de cine ştie unde o faţă de masă din damasc şi, pe pânza albă, i-a aranjat în cerc, în triunghi şi în tot felul de alte forme geometrice, a desenat cu ei linii frânte şi spirale, a încercat să-i grupeze în fişicuri, câte doi, câte trei, câte patru şi tot aşa, până când a obosit şi a înţeles că nu va izbuti să-i împartă perfect, fără să rămână de fiecare dată cu o grămadă mai mică. I-am explicat atunci (eram şi eu la al treilea păhărel de vişinată) ce e divizibilitatea şi ce înseamnă un număr prim. S-a uitat la mine ca la unul dus cu sorcova, mai ales că refuzam cu încăpăţânare (eşti un catâr, asta eşti! îmi spusese) să fiu în vreun fel răsplătit. Pentru prima oară de când locuiam cu chirie acolo, a bătut la uşa mea după ce mă băgasem în pat, nu adormisem, a deschis puţin, nici cât să-i încapă capul, şi a şoptit: ce ţi-e şi cu arheologia asta, dragă, nu găseşti în cetăţile alea vechi ce găseşti în bucătărie…

Cu comoara din perete s-au petrecut multe într-un timp scurt, chiar dacă tanti n-a urmat decât în parte planurile făcute în miercurea aceea friguroasă, când simţise nevoia să-şi acopere spatele cu pledul cărămiziu şi când zaţul din ceaşcă, cercetat scrupulos cu lupa, îi vestise că va primi nişte bani neaşteptaţi. Uitând intenţiile pilduitoare de atunci, din jenă, descoperind alte priorităţi sau, poate, dintr-o gentileţe pe care ţi-o îngăduie doar posesia, n-a trecut la proiectatele învăţături către prietenele ei. Nu i-a mai dăruit Paraschivei M., pentru a-i redefini mărinimia, închipuita cruciuliţă de aur cu filigran arab şi piatră neagră de turmalină, n-a mai trecut pragul saloanelor cosmetice şi al magazinelor de optică încât să presare sarcasm peste cochetăria Mioarei Fotiade, n-a mai cumpărat haine destinate vilegiaturii, vreo valiză din piele de viţel ori un căţel intolerant cu pisicile ca să-i comunice Eugeniei Embury reproşuri vechi, nerostite încă. Tanti Paulina s-a comportat cumpătat şi cu frica lui Dumnezeu. A dus cocoşeii la bancă şi i-a schimbat în leii de azi, a deschis un cont curent şi a constituit câteva depozite cu scadenţe şi dobânzi diferite (cum rezumase faptele funcţionarul de

acolo, un băiat fascinat de propria cravată), s-a îngrijit de familie în logica simplă a sângelui care nu se face apă şi a legăturii din faţa altarului. Prin mandat telegrafic, a expediat sume importante surorii ei Lucica şi nepotului Virgil, cel pe care-l visase ademenit de femeia cu părul roşu pe podul acela înalt, intrat într-un balans aiuritor şi care se salvase de la electrocutare (atunci când adormise în cada de baie cu robinetul deschis şi cu aeroterma în priză) nu atât datorită siguranţelor automate, cât coborând (în vis) pe câmpul plin cu flori, cotropit de razele întretăiate ale celor şase sori. Cum era de aşteptat, cei doi i-au telefonat în ziua în care poştăriţa le sunase la uşă şi le alungase destule probleme financiare încercau să fie cât mai drăguţi, dar, după replicile lui tanti, trebuie să fi fost doar crispaţi şi curioşi, în vreme ce dumneaei evita o discuţie despre provenienţa banilor. Către finalul conversaţiei, a rugat-o pe Lucica să amâne vizita la care se gândea, explicându-i că va pleca ea însăşi într-o călătorie; nu putea renunţa la ce citise limpede în ceaşca de cafea, trata de acum semnele zaţului ca pe nişte porunci. Înainte însă de-a porni la drum, înainte chiar de-a fi ales o destinaţie şi de-a se fi hotărât asupra celorlalte date ale voiajului (durată, mijloc de transport, număr de stele al pensiunilor sau al hotelurilor la care va înnopta şi câte altele), Paulina s-a îngrijit de mormântul lui Iorgu. A înlocuit crucea veche, turnată în beton după un tipar anost răspândit prin tot cimitirul, cu una cioplită în marmură albă, având nu doar numele şi fotografia lui ceramică, ci şi pe ale ei, o cruce suplă, pe care meşterul pietrar scrisese cu dalta un singur vers, din Şt. O. Iosif, „Şi ceţuri ies din negre văi”. Era o frântură din strofa de suflet a răposatului, cât se putea reţine enigmatic şi etern dintr-un tablou pastoral cu tânguiri de tălăngi, un fel de cenzură a decesului, dragă, îmi explicase tanti, căutând să mă facă să-i înţeleg gestul binevoitor, dar şi reţinerile. În rest, fără vreo legătură cu preferinţele lirice ori de altă natură ale soţului, împrejmuise locul de veci cu un gard scund din fier forjat şi-l acoperise cu cârciumărese şi dalii pitice.

A ieşit pe uşă într-o dimineaţă de joi, devreme, gata să urce în autocarul care oprea la gura parcului şi care avea ca ţintă ultimă Grecia (ea zicea muntele Olimp, ca să fie respectată acea literă „o”, de trei ori prezentă în desenele zaţului de cafea). Era înnorat şi vânt, m-am arătat încă o dată îngrijorat de greutatea bagajului şi am insistat să o conduc, nu s-a mai împotrivit ca în ajun, ştiam amândoi, pe tăcute, că ajutorul meu nu privea geamantanul cu iz de naftalină, ci emoţiile ei. În staţie, mai aştepta cineva autocarul pentru Atena, domnişoara doctor ftiziolog, şefă de secţie la preventoriul T.B.C., o femeie aproape de cincizeci de ani, scundă şi uscată, cu care Paulina s-a salutat cordial, deşi se cunoşteau doar atât cât oricine se cunoaşte cu oricine într-un orăşel de provincie.

Când cealaltă s-a îndepărtat puţin, cât să verifice încuietorile valizei, tanti mi-a şoptit că se împlinesc iarăşi prezicerile din ceaşcă de vreme ce nu va avea parte de-o călătorie solitară. Ce fericită era, de fapt, că nu va fi singură! M-a rugat încă o dată să-l caut şi să-l ascult pe Dumitru M., soţul Paraschivei, şi a pornit scăldată de transpiraţii către aerul tihnit al Mediteranei.

E o binecuvântare să fii cu Jojo într-o casă mică şi curată, bătrânicioasă în multe privinţe, dar cu pereţii proaspăt daţi cu var, cu trei ferestre îndreptate către răsărit şi către fagul înfoiat ca un curcan, cu alte două aşezate spre miazăzi, având în faţă trandafiri şi o tufă înflorită de iasomie, cu veranda umbroasă în care lenevesc balansoarele şi cu lucarna mică, prin care se strecoară asfinţitul. Trebuie să fie vară, aproape de solstiţiu (şi era), numai atunci soarele întrece muntele după care se pierde de obicei şi cuprinde triunghiul de sticlă din acoperiş. Sunt dâre gălbui sau roşiatice pe tavan, ca să le percepi mişcarea şi intensitatea e nevoie să stai tolănit pe spate, pe podea ori într-unui dintre balansoare, să o ţii strâns în braţe pe Josefina, să nu te desprinzi din acel loc şi din acea înlănţuire până nu vine înserarea. Culorile împrăştiate pe fondul alb duc cu gândul la vişine sau la cireşele pietroase, la zmeură ori la rodii, dar atunci când pielea ta se lipeşte

de pielea ei, când pe spate, chiar pe şira spinării, îi alunecă o bobită de transpiraţie în care licăreşte la rându-i amurgul, când pe unul dintre genunchi i se iveşte o pată de la apăsarea cotului tău, când pe gâtul ei pulsează tremurat omuşorul, iar buricul i se strânge, apar unele după altele prunele, pepenii galbeni, fragii şi strugurii albi, caisele şi merele ionatane, şi dudele, şi câte şi mai câte. Balansoarele Paulinei au un scârţâit uşor, dar el nu se mai aude când soarele se stinge ca un bec, deodată, şi când Jojo deschide degetele mâinilor ca nişte evantaie. Şi fiecare zi se încheia cu apusul ei, eu şi Jojo zăvoriţi în casa lui tanti, pe când dumneaei vizita temple, mânăstiri şi golfuri marine cu apa atât de limpede, încât ochii ei suferinzi, obosiţi de vârstă şi de miopie, distingeau dansul algelor peste scoici, peste crabi, peste peştii care îi stârneau pofte culinare, un dans înnobilat de particule sclipitoare de nisip care absorbeau ceva dintr-un alt soare, altundeva şi la altă oră. Eugenia Embury, pe care o priveam deseori în curtea de alături, mai ales dimineţile, când stropea florile (şi le rupea petalele veştejite, şi le cerceta bobocii, şi le curăţa jur-împrejur de puii vioi şi neobrăzaţi ai buruienilor), ştia că nepoata ei e plecată la Bucureşti pentru a programa un examen important. Pe chipul ei se citea chiar şi de la distanţă pacea, iar atunci când lua în braţe o pisică sau când le chema pe toate la masă, pentru noi, în absenţa brandy-ului, se năştea un nou prilej de-a lua câte-o gură de ceai, ca omagiu. Cu ulcerul o duceam mai bine, s-ar putea ca hainele şi desuurile de femeie tânără împrăştiate prin casă să fi avut un efect terapeutic necunoscut de medici. Rezerva mea de ţigări era însă pe sfârşite, aşa că am căutat o dată în punga cu şosete din şifonier. Am găsit acolo un pachet de Viceroy (semănăm cu veveriţele care uită unde-şi ascund proviziile), dar şi un plic pe care Paulina îmi trecuse cu litere mari şi rotunjite numele, înăuntru erau douăzeci şi două de monede de aur, din acelea bătute sub Napoleon al III-lea, cu o valoare iniţială de circulaţie de douăzeci de franci. Poate tanti înţelesese ce e divizibilitatea, poate se

gândise la vârsta lui Jojo. Oricum ar fi fost, aveam ţigări!

3

Pământul era sfărâmicios şi osemintele se desprindeau uşor. Soldaţii lucraseră la început cu cazmale şi lopeţi, chiar cu un târnăcop (obişnuiţi mulţi dintre ei să scoată cartofi şi gulii), dar trecuseră după aceea la unelte mai blânde. Săpau cu şpacluri şi mistrii de zidărie, curăţau fiecare os sau oscior cu nişte perii moi, un fel de pensule. Mai rău era când ploua, fiindcă groapa comună se umplea cu apă. Uită-te la ei cum se tăvălesc în mocirlă! sunase o constatare în timpul unei răpăieli, parc-ar fi porci. Şi cam aşa era; cel care vorbise (cu o ceaşcă în palme) şi colegul lui (ronţăind pâine prăjită) priveau din cerdacul cabanei (casa arheologilor, cum o numeau prin oraş), iar jandarmii, purtând pelerine şi cizme de cauciuc peste uniforme, tropăiau în noroi, pipăiau prin pământul clisos, renunţaseră la şpacluri şi la perii, zgârmau direct cu degetele şi spălau oasele în bălţi. Câte unul aluneca şi cădea, dar asta se întâmpla rar, de regulă îşi puneau piedică, se îmbrânceau, inventau tot felul de trucuri ca să-i trântească şi pe cei rămaşi mai curaţi. Obiceiul acesta provocat de ploi, jocul, a încetat odată cu apariţia colonelului-magistrat Spiru. Ca multe alte lucruri.

În ce priveşte închiderea şantierului arheologic (ajuns de pe la mijlocul lui aprilie în perimetrul armurăriei), responsabil a fost comandantul poliţiei locale, gogoşarul hominid, cum îl numise un doctorand tăcut din fire. Şi tot doctorandul, care studia înzestrarea şi tehnicile de luptă ale legiunilor nord-dunărene, schiţase după trei înghiţituri de rom un portret al poliţaiului: mustaţă stufoasă, ochi vicleni, o burtă în care nu cresc două perechi de gemeni, ci se vântură doar gaze. Maiorul ordonase întreruperea oricărei activităţi în zona castrului după ce un băieţel de unsprezece ani, căutând râme pentru un pescuit la mreană, găsise un craniu care nu părea nici de câine, nici de oaie. Iar puştiul, care-o zbughise speriat împreună cu prietenii lui (după acea

descoperire consemnată şi comentată de ziare în prima săptămână a vacanţei de vară), le strigase şi arheologilor ceva, scurt, în vreme ce trasau pe iarbă următorul pas al săpăturilor, unul care i-ar fi apropiat de încăperile fierăriei. Nu înţeleseseră nimic din cuvintele lui, dar mai târziu cineva şi-a dat cu părerea (e vorba de tanti Paulina, într-una din discuţiile interminabile cu chiriaşul ei) că, fugind de mama focului, copilul trebuie să-i fi deochiat. Deşi groapa comună se afla departe de situl roman, la mai mult de-o sută de metri, şeful poliţiei se arătase ostil sincronismului şi euristicii, cum zicea medicul legist, nu îngăduise dezvelirea cuptorului şi a camerelor adiacente în paralel cu investigaţiile lui. Şi ce investigaţii! Mai întâi apăruseră nişte sergenţi şi nişte plutonieri care păzeau zi şi noapte ruinele şi-i alungau pe curioşi, pe urmă se apucaseră să care osemintele la sediul poliţiei, cu roaba, acoperite pe drum cu o foaie de cort. Opinia profesorului, care plasa osuarul în jurul anului 1800, nu domolise elanul maiorului, nici măcar nu-i provocase îndoieli, cu toate că aparţinea unuia care văzuse mai multe morminte antice ori medievale decât prinsese el hoţi de buzunare. De altfel, ca universitar, ocupat până peste cap cu studii, conferinţe, cărţi în lucru, prelegeri, şansonete şi crize de bilă, profesorul plecase curând după episodul acela, lăsându-i pe ceilalţi să lumineze o minte ceţoasă. Şi le spusese aşa: băieţi, eu n-am timp de murături, ocupaţi-vă voi de gogoşar şi chemaţi-mă când e gata! Or, ofiţerul, care nu dădea doi bani pe armele centurionilor (săbii, zale, lăncii, coifuri, pumnale, scuturi, arbalete, catapulte şi câte vor mai fi fost sub pământ), nu se lăsase pus la saramură sau la oţet; mai degrabă el se îngrijea de ei, îi perpelea la foc mărunt cum se coc vinetele pentru zacusca. În trei împrejurări diferite (scobindu-se într-o ureche, netezindu-şi mustaţa, slăbind nodul cravatei), afirmase că nişte tinichele ruginite nu înseamnă nimic pe lângă atâtea oase de om. Ca să îngăduie redeschiderea şantierului arheologic, voia un document lămuritor despre morţii aceia, zeci, poate sute, iviţi în circumscripţia lui dintr-o

argilă numai bună pentru lipit sobe, cerea probe care să scoată din discuţie revolverele comuniştilor şi să-i infirme teoria. Domnilor, e păcat, intervenea periodic medicul legist, prea mult sânge rău pentru un miliţian!

Şi sorbea din ceaiul sau din cafeaua cu care era tratat la casa arheologilor, mereu mirat de furia relatărilor despre un personaj care, credea el, înghiţise ceapă până i se coclise creierul.

Doctorul se număra printre puţinii acceptaţi în cerdac. Iar cerdacul era umbros în zilele însorite şi uscat în timpul ploilor. Mai erau invitaţi sau primiţi acolo domnul Saşa, fotograful, care-şi lega dromaderul de mica balustradă a scării, Titu Maeriu, trimisul foştilor deţinuţi politici la deshumarea osemintelor acelora neştiute, câţiva gazetari care înclinau către versiunea masacrului republican, dar pricepuseră că şeful poliţiei ţintea doar avansarea în grad, nepoata doamnei Embury, cu prospeţimea ei, un biolog din oraş cu barbă de navigator olandez şi porniri de nereprimat împotriva maiorului după ce pierduse alegerile locale. Revenind la medicul legist, nu neapărat la costumul lui bej, se întâmpla să aibă apariţii senine, în care nu contrazicea pe nimeni. De obicei, buna dispoziţie era consecinţa nopţilor din hotel în care-l vizita o jurnalistă amatoare de vinuri negre şi de mângâieri domoale ale popoului lui mai lat decât umerii, la capătul cărora dormea neîntors. Iar într-unui din acele momente relaxate, diurne, ulterioare cabernetului şi aprinderilor tactile, venise cu ideea uriaşului puzzle cu mii sau zeci de mii de piese, la care lucrau asiduu magistraţii militari. Cum adică? întrebase într-o doară cineva, fără să bănuiască urmarea, o descriere amplă şi alambicată în care doctorul a imaginat groapa comună golită până la fund, cu toate rămăşiţele trupeşti întinse de procurori pe iarbă, răsfirat, umplând incinta castrului, cu colonelul Spiru plimbându-se printre ele cu mâinile la spate, ridicând rar câte-un os şi încercând să-i descopere corespondentul, greşind de multe ori alăturările, enervându-se şi pedepsindu-i pe bieţii jandarmi cu comenzi

culcat-drepţi ori cu serii de flotări, păşind în continuare ca printr-un labirint, tot mai repede şi mai derutat, deloc dispus să renunţe, visând la finalul în care scheletele recompuse aveau să stea aliniate unul lângă altul, zeci, poate sute, fiecare într-o alcătuire perfectă, cu niciun element lipsă şi în niciun caz cu un humerus ori măcar cu un metacarp aşezat altundeva decât i-ar fi fost locul. Ca replică, o voce din cerdac propusese o partidă de macao sau un tabinet. Şi se găsiseră amatori, între care şi stăpânul dromaderului, fiindcă nu-şi închipuiau că Spiru sustrăgea el însuşi falange ale degetelor mici şi le ascundea sub un teanc de cămăşi albe, lucru care l-ar fi împiedicat (din lipsa pieselor) să ducă puzzle-ul la bun sfârşit.

Alături de maior, nici procurorii nu erau agreaţi la casa arheologilor. Odată, sub nişte rafale reci, un căpitan ud fleaşcă se străduise să zâmbească şi căutase adăpost, dar i se recomandase să-şi cumpere o umbrelă. Altă dată, pe zăpuşeală, chiar colonelul sperase la un petec de umbră, însă i se arătase pădurea şi i se vorbise de-un izvor răcoros din vecinătatea unui pin. Urmăreau din cerdac evenimentele gropii comune, nu scăpau niciun detaliu, dacă tot le era interzis să cerceteze armurăria castrului, măcar se bucurau de spectacol în ce companie voiau. Au asistat, de exemplu, la revenirea osemintelor de la sediul poliţiei, o întoarcere fără glorie. Le căraseră aceiaşi sergenţi şi plutonieri, tot cu roaba, doar că nu le mai acoperiseră cu foaia de cort şi-şi pierduseră aerul de cocoşi umblând printre găini. Semănau cu nişte vrăbii înfigurate, care nu ştiau cum să dispară mai iute din faţa unui motan bătrân, încă îngăduitor, cu pometi ascuţiţi şi trese de colonel. Se apropiau încet, poate din cauza pantei şi a greutăţii, răsturnau roaba unde li se comanda şi plecau în grabă. Fiindcă drumurile lor se repetau şi nu era niciodată clar dacă scena se derula pentru ultima oară, în cerdacul cabanei se puseseră pariuri frumuşele, din care doctorandul, cel care studia înzestrarea şi tehnicile de luptă ale legiunilor nord-dunărene, câştigase cât un sfert

de salariu. Apoi arheologii au fost martorii „marelui inventar”, care începuse prin amplasarea a patru mese de voiaj pe laturile gropii comune, lângă care se postau în fiece dimineaţă procurorii cu părul nealbit. Sub supravegherea colonelului Spiru, albit de ceva vreme, magistraţii împărţeau soldaţilor pungi transparente cu mărimi diferite, potrivite de la femur la tars şi de la tibie la sacrum, pe care lipeau la returnare etichete albe cu un număr de cod şi cu câteva observaţii primare. La nicio săptămână după debutul operaţiunii, meselor le fuseseră adăugate scaune pliante, iar în plus apăruse un şezlong, care putea fi mutat oriunde şi chiar era dus peste tot, funcţie de pornirile sau de intuiţiile colonelului. După ce terminaseră de sigilat în lădiţe şi de înregistrat în catastife grămezile descărcate din roabă (şi după ce-şi făcuseră un obicei din prânzurile la Casa Matilda), procurorii trecuseră la straturile de oase din pământul sfărâmicios. Îi interesa dacă identificau urme de glonţ, puneau semne de exclamaţie în dreptul oricărui craniu spart sau fisurat despre care s-ar fi putut crede că suferise lovituri. Cele patru mese de voiaj nu respectau poziţiile punctelor cardinale, dar erau aşezate ca-n vârfurile unei roze a vânturilor, aşa că soarele se concentra pe rând asupra fiecăruia din magistraţi. Chiar dacă-şi aleseseră locurile în ordine ierarhică, după ceasul şi temperatura zilelor de vară, cel atins de dogoare transpira şi părea mai concentrat decât ceilalţi. Mai rău era când ploua, fiindcă groapa comună se umplea cu apă. Atunci privitorii din cerdac intrau în mica odaie a cabanei, singura, care ţinea loc de vestiar, magazie, sală de mese, birou şi destule altele, încercau să-şi găsească un scaun în balamucul şi-n înghesuiala de-acolo, aşteptau să fiarbă ceva în ibricul pus pe aragazul cu butelie, poate lapte, poate vin cu zahăr şi mirodenii, măcar unul dintre ei se întreba cum de aşa o hardughie fusese botezată casa arheologilor.

4

Aşa cum pasiunea farmacistei pentru *Vieţile Sfinţilor*

nu era străină nimănui (scria zi de zi pe reţetele bolnavilor numele prăznuit de calendarul ortodox, adăugând în descrieri sumare, pline de prescurtări, una din suferinţele îndurate ori din minunile înfăptuite de cel sanctificat), aşa cum le erau cunoscute tuturor aversiunea domnului Saşa faţă de vaci (de când dromaderul fusese castrat) şi căderea poştaşului în patima băuturii (după ce nevasta lui confundase verdele de Paris cu agheasmă şi-i lăsase patru copii de crescut, doi la şcoală şi doi la grădiniţă), aşa cum ştia oricine că Pilotul, ca secretar de partid într-o cazarmă a aviaţiei, acum colonel rezervist, nu zburase niciodată, tot aşa Dumitru M. avea fişa lui publică, bogată în date. Era cel mai bătrân om din oraş (unii vorbeau de nouăzeci şi patru de ani, alţii de nouăzeci şi şapte, destule voci garantau că a trecut suta, se ajunsese şi la presupunerea că urmează să împlinească o sută opt), purta pălărie şi cravată de câte ori ieşea în lume, umbla cu baston (mergea încă la cinematograf, deşi adormea regulat în sală, indiferent de subiectul filmului şi oricât de gălăgioasă ar fi fost coloana sonoră), nu chelise, mânca greu şi zdravăn (martore erau vânzătoarele de la băcănia din cartier, de unde cumpăra costiţă, ouă, ficat şi rinichi de porc, marmeladă şi miez de nucă, foarte rar peşte, doar în sezonul scrumbiei), stăpânise ca supus al regelui o fabrică de ţigle şi şamote şi câteva terenuri petrolifere (doi-trei miliţieni pensionari se jurau că în permisul lui de conducere, emis în ’34 sau ’35, la rubrica profesiune, ar fi stat scris industriaş), iar sub comunişti, ca şef de echipă al faianţarilor de la Sovrom şi apoi al drumarilor de la Sfatul Popular, fusese un om vesel şi îngăduitor (care credea cu tărie că relele trebuie date la spate, făcând deseori un gest cu mâna ca şi cum ar fi aruncat ceva către fund). Existau însă şi informaţii privilegiate în legătură cu el, cum ar fi fost aceea că, din camera lui de mansardă, vâna simplu şi iscusit porumbei, pe care-i gătea ca un maestru, la cuptor, cu foi de dafin şi sos de vin alb. Aflasem întâmplător şi cam abuziv de îndeletnicirea bătrânului, suind o scară în spirală, întunecoasă, la capătul căreia se găsea o uşă în

care ciocănisem cu sârg. Nu se grăbise nimeni să-mi deschidă, nici nu se auzise vreo voce care să mă cheme înăuntru, apăsasem pe clanţă ca un necioplit, nu atât pentru că-i promisesem Paulinei că mă voi duce acolo, cât pentru Jojo, care rămăsese o vreme singură, adâncită în detaliile manichiurii şi pedichiurii, întinzând cu migală oja ei neobişnuită, oliv, obligată să respire prin ferestrele întredeschise parfumul tufei de iasomie sau miasmele coteţelor din vecini, după cum voia vântul, aşteptând semnalul convenit al soneriei, un ţârâit lung, urmat de trei scurte. Era cam târziu să-l vizitez pe bătrân şi probabil inutil, îl căutasem cu o săptămână înaintea sosirii acelor antropologi din Argentina despre care ştiau cu toţii foarte puţin şi de la care aşteptau foarte mult, un fel de juraţi care, dintre atâtea versiuni contradictorii privind groapa comună, aveau să proclame ca adevărată numai una. Şi nu întâlnisem, când am intrat, o încăpere pustie ori pe locatarul ei dormind buştean, ci un om care mă privea intrigat şi sever, de pe scaunul aşezat într-o laterală a ferestrei, după perdea. În linie clasică, portretul lui arăta aşa: tenul alb ca făina, pe frunte căzdeau şuviţe de-asemenea albe, dar ca untul gras, ochii căprui-spălăcit nu se lăsau cotropiţi de ridurile de la colţuri, gura fugea într-o parte trădând o mai veche pareză facială, bărbia ieşea rotunjoară dintre obraji şi guşă, nasul nu era nicicum, nici cârn, nici acvilin, nici ascuţit, nici borcănat, nici mare, nici mic, părea un etalon pentru operaţiile estetice. Prin expresie, portretul acela insufla autoritate şi pacientă, concentrare, deranj şi răbdare, mirare, suveranitate, largheţe. Dumitru M. nu căuta să ascundă ceea ce făcea şi nu dădea explicaţii unui intrus. Îmi ceruse să-mi găsesc un loc în odaia încinsă de acoperişul de tablă, să tac şi să nu-l încurc. Folosea o lansetă scurtă şi elastică la fel ca în pescuitul de vară la şalău, pe mulinetă avea un nailon cafeniu, la capătul căruia atârna o ancoră mică, garnisită cu boabe de porumb. Aşeza din când în când montura pe pervazul ferestrei, cât mai discret, într-un loc momit cu coji de pâine şi câţiva pumni de boabe, privea într-o

oglindă rotundă, potrivită la marginea biroului cât să nu-i scape nimic din ce se întâmpla afară, dar să nu poată fi observat. Gonea vrăbiile şi gaiţele cu un şuierat scurt, recupera nada din faţa păsărilor acelora hrăpăreţe, pline de oase şi zgârciuri, aşteptând porumbeii, încerca uneori un fel de gângurit, însă coardele lui vocale, cred (sunt convins, de fapt), erau lipsite de virtuţi ademenitoare. Prima captură a venit cam la douăzeci de minute după ce ajunsesem, un fâlfâit puternic de aripi a învolburat perdeaua, era un guguştiuc sur, grăsăncioc, căruia i-a sucit gâtul repede. Abia atunci bătrânul s-a ridicat şi mi-a întins mâna, amabil, poftindu-mă la o ceaşcă de ceai cu lapte. Datora obiceiul, a precizat de la bun început, saloanelor prerepublicane. Ceva mai târziu, după ce îi făcusem cunoscute aşteptările mele şi după ce apucase să ridice din umeri şi să clatine hotărât din cap (nici măcar nu-mi părea rău că n-are habar de osemintele din incinta castrului), a mai prins două porumbiţe. Ultima, cam sfrijită, cu un guler alb-violet, s-a zbătut atât de tare, încât a dărâmat oglinjoara. Nu se spărsese. Ce bine! a zis, ar fi venit şapte ani de nenorociri… Şi a reumplut ceştile, a acoperit păsările cu un şervet umezit în oţet şi, întorcând pe toate feţele ancora aceea mică, aurie, care-şi făcuse prea destul datoria, s-a hotărât să o înlocuiască cu un cârlig nou. Nu e ca la buzele de peşte, domnule, au ciocurile tari, îndoaie metalul, îmi explica în timp ce degetele lui se poticneau la nodurile firului, o singură dată am găsit altceva, când am agăţat un porumbel călător, avea cartilagii fragile şi un mesaj idiot la ineluşul de la picior, „munţii sunt înalţi” sau aşa ceva, n-am rezistat să nu fac o supă cu chimen şi tarhon, cu smântână, a ieşit dulce, iar pe columbofil l-am descoperit după o săptămână, era Pilotul, aşa cum bănuiam, se plângea unor dudui în holul poştei că i-a dispărut voiajorul, şi fusese atâţia ani secretar de partid în mai multe unităţi ale aviaţiei, fără să decoleze, fără să urce într-o carlingă măcar, ce m-am bucurat! Mai târziu, Dumitru M. a întrerupt o poveste de vânătoare cu mistreţi, de dinainte de naţionalizare şi de toate celelalte: te cam

muţi de pe-un picior pe altul, tinere, bâţâi din pantof, te plictisesc? vrei să ştii unde-i closetul? l-am arătat ceasul deşteptător, ticăia pe-o policioară aproape de umărul lui şi i-am spus că dacă nu ajung în jumătate de oră în parc, pe a şasea bancă numărând de la havuz înspre foişorul fanfarei, risc să întristez foarte tare pe cineva. Se luminase: ah, deci aşa, deci aşa, când e vorba de femei nu se discută… Mă ridicasem să plec şi n-am refuzat invitaţia la prânzul de-a doua zi, chiar dacă nu mă grăbeam către parc, ci să nu pierd asfinţitul sub lucarna mică din casa Paulinei.

La coborâre, peste scârţâitul treptelor din lemn de brad s-a auzit zăvorul unei uşi şi mi-a ieşit înainte Paraschiva, soţia bătrânului, cu un şal legat la mijloc, cu ochelari de miopie severă şi c-o farfurioară cu biscuiţi în mâini. Cunoştea o mulţime de lucruri despre mine, de la nume la sâcâielile ulcerului, de la profesie la incapacitatea de-a mă lăsa de fumat, de la dorinţa de-a vedea şantierul arheologic redeschis la slăbiciunea pentru muzica negrilor; mi-a înşirat totul iute, într-o introducere curtenitoare, parcă ar fi rostit câteva consideraţii despre vreme. Sursa informaţiilor era cu siguranţă tanti, preabuna mea gazdă şi protectoare (măcar opinia ei despre The Mills Brothers era inconfundabilă, dacă nu şi celelalte), şi nu m-am putut abţine să n-o pomenesc supărat, provocându-i sughiţuri pe cine ştie ce insulă din Mediterana, când poate îşi alegea vestimentaţia pentru cină sau când se pregătea să scrie ilustrate. Cât despre Paraschiva M., o fiinţă din care senectutea nu ştersese îndeajuns latura imperativă (condusese cândva procesiunile alpine ale asociaţiei „Iisus lumina lumei” şi plănuise construirea unui schit la grota Sfânta Veronica), mă îndoiesc că merita în dar cruciuliţa cu piatră neagră de turmalină, lucrată în aur, cu filigran arab. Îi spusesem că mă grăbesc peste poate, că sunt pe fugă, iar ea mă ţintuise în capul scărilor, să-mi descrie miracolul cuţitaşului din maşina de tocat. Ascultând-o şi refuzând biscuiţii la care mă tot îndemna, am terminat două ţigări. Se trezise puţin după miezul nopţii, la încheierea postului, aşteptase până la unu, unu şi-un sfert,

cât să nu cedeze poftelor stomacului imediat, după săptămâni de renunţări, şi încercase să toace carnea pregătită de cu seară pentru chiftele. Maşina se blocase însă de la primele rotiri ale manivelei, o desfăcuse împiedicat, mâinile n-o ascultau, fusese gata să spargă ceaşca cu gălbenuşuri, descoperise că dinăuntru lipsea cuţitaşul, deşi se îngrijea să-l dea la ascuţit de două ori pe an şi să fie mereu la locul lui. Îi băteau tâmplele, tavanul se înclinase la stânga, pe urmă la dreapta (semănase cu un hamac văzut de dedesubt, susţinea), evitase să-şi ia tensiunea cu aparatul din noptieră convinsă că va citi pe ecran o cifră îngrijorătoare (un aparat german, domnule, electric, de la fiica mea…), răscolise toată bucătăria, golise dulăpioarele, eliberase rafturile şi nu găsise nimic. În timp ce vorbea, ochii i s-au aprins sub lentilele groase, o şuviţă din pieptănătura ei îngrijită s-a ridicat pe frunte ca o pană de apaş. Se rugase, plânsese, pe urmă se mai liniştise, dar fără să adoarmă sau să fie în stare de altceva, spre dimineaţă îi telefonase femeii pe care-o aştepta la curăţenie şi-i ceruse să aducă altă maşină de tocat. Era una albastră. O fixase atent de blatul mesei, o umpluse cu bucăţele de carne, în primul rând cu ce culesese din interiorul maşinii ei verzi şi-i învârtise braţul. Se mişca cum trebuie, a râs, a întrebat-o pe femeie ce-i face nepoţica, asculta cum fetiţa învaţă poezii cu gâze şi animale, cum tuşeşte şi desenează căsuţe, până când a apărut un scrâşnet ciudat şi mecanismul a refuzat să mai funcţioneze. Fusese gata leşine, abia nimerise pe-o ladă (ochii îi erau de-a. incandescenţi: el plesneşte! de mult plesneşte că nu mă abat de la poruncile sfinte! iar postul… cine doamnă, am întrebat, soţul dumneavoastră? nuuu, eh, săracul! e păcătos şi încăpăţânat, dar nu el, domnule, Necuratul…), nu se mai simţise în stare de nimic, o ajutase femeia venită la curăţenie, palidă deodată, tăcută. Dar cât de bun fusese cu ea Domnul Dumnezeul nostru al tuturor! Dintre şuviţele de carne scoase din pâlnia maşinii, în liniştea aceea din bucătărie, o linişte care sfârâia uşor, ieşise un obiect cu forma unei cruciuliţe, având stanţată

cifra 5. Domnule Petruş, îmi şoptise (şi câteva lacrimi ajunse până la buze se uneau acolo într-o picătură mare), înţelegeţi!? cuţitaşul meu era în maşina de tocat a bietei femei şi Tatăl Ceresc a trimis-o ca mesageră, să-mi arate că El nu mă lasă, că mă iubeşte. Soarele nu se mai pregătea să apună, apunea de-a binelea, iar eu am sfătuit-o să strângă mai tare pe viitor piesele maşinii de tocat.

5

Încă de la sosirea în oraş, antropologii argentinieni au contrazis o mulţime de aşteptări. Au apărut pe nepusă masă, cu un microbuz, dezamăgindu-i într-o dimineaţă de marţi pe toţi aceia care-şi închipuiseră o primire festivă în gară, pregătită din vreme, cu steaguri alb-azurii ca tricourile dungate ale lui Batistuta şi Maradona, cu fanfară, cu primarul purtând bandulieră tricoloră şi ţinând un discurs de întâmpinare, cu noua profesoară de franceză traducând în spaniolă şi amintind prin bronzul gambelor şi al genunchilor de măsliniul andin, cu fetiţe oferind flori, cu mititei şi bere împărţite privitorilor de filiala locală a partidului de guvernământ. Patru dintre ei purtau blugi şi al cincilea bermude, tricoul unuia avea mânecile franjurite de-o foarfecă, pe maioul altuia era imprimat chipul Papei, la gâtul celui mai înalt se balansa o cruce cât un pristolnic, arătau în orice caz altfel decât apar oamenii de ştiinţă în reprezentările comune şi erau mai tineri decât ar fi trebuit să fie. În plus, a vorbi despre ei la persoana a treia plural, genul masculin e corect, dar nu şi precis. Fiindcă grupul număra trei bărbaţi şi două femei, ceea ce domolea în proporţie de aproape jumătate visurile unor domnişoare de-a cuceri inimi şi de-a traversa oceanul.

În jurul gropii comune, acolo unde existau atâtea controverse, patimi şi suspiciuni legate de timpul şi de împrejurările morţii, cei cinci fuseseră socotiţi cândva nişte salvatori. Doar indivizi cu aură providenţială ar fi părăsit malurile estuarului Rio de la Plata ca să ajungă în celălalt capăt al lumii (într-un castru lăsat de Aurelian pe seama barbarilor şi a secolelor), ar fi studiat maldăre de

oseminte (imuni la istoria recentă a locului în care aterizaseră) şi ar fi dat un verdict clarificator (cu încurcate consecinţe locale şi naţionale). La drept vorbind, în aşteptarea avionului pornit pe deasupra a două fluvii reunite,

Parană şi Uruguay, se conturase o singură mulţumire generală: povestea mormântului colectiv se apropia de sfârşit. În rest, aparatul de zbor despre care se presupunea că va survola orăşelul, munţii şi fortificaţiile romane, născuse o sumedenie de speranţe particulare, unele mărturisite, cele mai multe secrete. Comandantul poliţiei, bunăoară, care continua să propovăduiască monoton şi tot mai neconvingător varianta unei execuţii sumare din anii ’50, ar fi renunţat la multe pe lume, chiar şi la ceapă, numai ca să-i audă pe pasagerii avionului atestând crima politică. Nu-l îngrijora că interviurile şi declaraţiile cu care se îndeletnicea de la începutul verii s-ar fi putut răzbuna curând, transformându-l într-o caricatură, cât zvonul care nu mai era zvon, ci informaţie, privind trecerea lui prematură în rezervă. Din postura căutătorilor de senzaţional şi a făuritorilor de personaje exemplare, după ce creditaseră versiunea şi ticurile maiorului, după ce-l descriseseră ca pe-un justiţiar care dă în vileag un asasinat cumplit şi se opune ştergerii urmelor, cei mai mulţi dintre jurnalişti mizau şi ei pe o concluzie fastă a necunoscuţilor din cealaltă emisferă, îşi doreau o confirmare pentru tot ce aşezaseră pe hârtie sau rostiseră la microfon săptămâni la rând. Titu Maeriu – în următoarele circumstanţe: cu ani din viaţă petrecuţi după gratii, cu cazne îndurate, ştiind că zeci de mii alţii n-au putut îndura ce era de neîndurat şi s-au dus pe lumea cealaltă, mirat că pretinsa lui libertate de după amnistie s-a mărginit la căsnicie şi la o teză de doctorat privind rezistenţa tunelurilor în straturile de roci sedimentare, convins că acelora care plecaseră din închisori înspre cer le crescuseră aripi şi fuseseră aşezaţi la dreapta Tatălui, conştient că n-a meritat mai mult decât ei, întrebându-se dacă a fost sau nu mai norocos, observând în jur cât de uşor le e oamenilor care nu ştiu, nu

se miră, nu sunt convinşi şi nu se întreabă – se ruga bunului Dumnezeu ca acei străini din Buenos Aires să nu tulbure pacea îngerilor şi să îngăduie cinstirea celor ucişi cu secera şi ciocanul. În lungile lui momente de singurătate, în plimbări sau în camera de hotel, schiţase şi apoi proiectase cu toate amănuntele inginereşti opt variante ale aceluiaşi monument. Îl vedea ridicat lângă groapa comună, cu faţa spre răsărit, închipuind nu supliciul, ci lumina care-i urmează, nu lacrimile viilor, ci recunoştinţa lor.

Toţi ceilalţi, procurorii militari, medicul legist şi arheologii, cunoşteau prea bine vârsta osemintelor, în măsura în care o astfel de cunoştinţă nu presupune precizie matematică, ci un calcul aproximativ, cu marja de eroare la nivelul anilor ori deceniilor. Şi vârsta nu era dublă, nici triplă, ci de patru-cinci ori mai mare decât considerau adepţii ideii masacrului postbelic. Magistraţii, doctorul şi istoricii intuiau şi cauza acelei morţi în masă, bănuiau şi motivul unei înhumări atât de necreştineşti, doar se căscaseră gropi comune şi la ciuma lui Caragea şi la nenumărate alte molimi. Le era imposibil însă să se facă crezuţi, primii fiindcă erau asimilaţi unor căţeluşi ascultători ai fiilor, ginerilor, nepoţilor şi băieţilor de casă ai comuniştilor, aflaţi la putere după ce taţii, socrii, bunicii şi protectorii fuseseră alungaţi, ultimii din pricina meseriei lor cam abstracte şi a faptului că n-aveau niciun rol în schema oficială a investigaţiilor. Mai mult, prezenţa colonelului Spiru în fruntea echipei Parchetului, un ins care (scriau ziarele) făcuse şcoli la Leningrad şi slujise în tribunale militare încă din tinereţe, anula şi cele mai mici şanse de credibilitate. Poate acesta era un motiv, nu unicul, pentru care arheologii preferau atitudinea contemplativă, neînghiţindu-i pe procurori şi îndepărtându-i de cerdacul cabanei ca pe unii cărora le duhnesc picioarele. Acolo, în cerdac, când nu erau de faţă oameni drăguţi care-ar fi fost răniţi de-o asemenea fantezie (cum ar fi fost trimisul foştilor deţinuţi politici), tot cizelau şi adăugau elemente noi unei epopei care pornea deodată

cu epoca Antoninilor, de la adopţia de către septuagenarul Nerva şi desemnarea ca succesor la tron a lui Marcus Ulpius Traianus, guvernatorul Germaniei Superioare, parcurgea războiul transdanubian din 101-102, care îngăduise, deopotrivă, punerea pe coji de nucă a celor mai viteji dintre traci şi redobândirea insignelor pierdute în cursul campaniei lui Cornelius Fuscus, se lega de războiul din 105-106 prin podul ridicat peste fluviu de Apollodor din Damasc, includea inaugurarea din 133 d.Ch., sub Hadrian, a apeductului coloniei Ulpia Traiana Augusta Dacica (fapt care pusese capăt unei nesuferite perioade de igienă precară) şi construirea castrului aceluia izolat dintre munţi (situat acum într-o mică staţiune balneară), trecea de marea retragere din 271 a administraţiei, a plutocraţilor, a populaţiei urbane şi a armatelor imperiale, traversa hăul bicefaliei şi al disoluţiei romane, cuprindea luptele intestine din Constantinopole, asediile turcilor selgiucizi şi triumful din 1453 al lui Mahomed al II-lea, mergea apoi în viteza caravelelor către Indii şi dintr-o eroare de navigaţie a lui Cristofor Columb, nu a busolelor, găsea ţărmul amero-indian, se identifica cu gloria şi cu prăpădul conchistadorilor conduşi de Hernando Cortez, descria aruncarea ancorelor unor corăbii (la ordinul lui Pedro de Mendoza) într-un estuar orbitor în răsăritul soarelui, semănând astăzi şi în februarie 1532 cu o întindere de argint, botezat Rio de la Plata, cuprindea declararea formală a independenţei Argentinei la 9 iulie 1816 (datorată cumva, cu întârziere, lui Bonaparte), venea agale prin istoria modernă şi contemporană şi ajungea la experţii aceia în stabilirea vechimii unor rămăşiţe trupeşti, care aveau să stingă flama provocată de uriaşul mormânt colectiv şi să facă posibilă reluarea cercetărilor la armurăria castrului izolat dintre munţi (situat acum într-o mică staţiune balneară). Spus pe scurt, Traian (Optimus Princeps) domina din umbră întreaga construcţie epică a arheologilor, fiindcă fortificaţiile care adăposteau involuntar groapa comună îi purtau pecetea de prim împărat provincial, iar cei cinci experţi de peste Atlantic,

prin latura lor hispanică, una care nu-i era străină nici lui având în vedere că văzuse lumina zilei în oraşul Italica (Betica) din Spania, în anul 53 d.Ch., îi puteau fi consideraţi descendenţi extrem de îndepărtaţi. În ce-i priveşte, procurorii militari nu erau aşa imaginativi, sperau pur şi simplu să se termine totul, să fie clar că n-au încercat să falsifice provenienţa şi vârsta oaselor şi să meargă acasă.

Antropologii argentinieni sufereau de o boală naţională cronică, „los desaparecidos”, a cărei fază acută, febrilă se consumase de mult. Copii de-o şchioapă sau în clasele primare la revenirea ca preşedinte a lui Juan Domingo Peron (după două decenii de exil), la moartea lui cam precipitată şi la preluarea şefiei republicii de către ultima soţie, a treia, Isabel Martânez (succesoarea Evei Duarte, cea semisanctificată încă trăind sub numele Evita), martori inocenţi ai scumpirii vieţii cu 355%, ai grevelor interminabile, ai demonstraţiilor de stradă şi ai atentatetor comise de diferite fracţiuni insurgente (care au dus cifra victimelor, în numai şase anotimpuri, la 700), ei, plozii aceia, au văzut cum la 24 martie 1976 generalul-locotenent Jorge Rafael Videla, comandantul forţelor armate şi al juntei care tocmai dăduse o lovitură de stat, se instala la putere şi decreta legea marţială. Deveniţi între timp elevi de gimnaziu şi asaltaţi de discursurile oficiale privind reinstaurarea ordinii, au omis infantil să observe anumite lucruri şi întâmplări, mai ales că se putea vorbi întemeiat de un declin al violenţelor vizibile. La urma urmei, pe atunci, până-n 1978 cel puţin, erau doar nişte puşti hipnotizaţi de El Mundial ca de-un şarpe boa, gata să se încaiere şi să-şi consume micile economii pentru tricouri, ceasuri, abţibilduri şi şepci cu Gauchito, decupau din ziare şi din reviste pozele jucătorilor favoriţi, sorbeau cuvintele lui Cesar Luis Menotti, credeau în harul lui de strateg, în tăietura dură a maxilarelor şi în ochii lui scăpărători ca zăpezile veşnice de pe Aconcagua. Iar în vara lui ’78, când ziua încercuită de atâta vreme în calendar a coincis chiar cu ziua care începuse şi când, spre

seară, s-a auzit primul fluier al arbitrului, la Rosario, la acel tern R.F.G.-Polonia 0 la 0, au -înnebunit de-a binelea. Printre norii de confeti care acopereau nu numai tribunele stadioanelor la fiecare bătălie a echipei naţionale, ci ţara însăşi, sub scandările acelea frenetice şi sacadate (imitabile fonetic cam aşa: Ar-hen-tina!!! Ar-hen-tina!!!), au tremurat lângă idolii care-şi croiau drum către trofeul suprem, au suferit cumplit la eşecul din grupe în faţa Italiei (cu atât mai mult cu cât unul din zece compatrioţi era la origine macaronar), s-au bucurat cu lacrimi cât sâmburii de lămâie la izbăvitorul scor 6-0 din partida cu Peru (deşi undeva, în locul acela neidentificabil anatomic, dar intitulat for interior, simţeau picături de ruşine măcar cât boabele de cafea), au strigat până au pierdut legătura cu corzile vocale când Mário Kempes, cu pletele lui unduitoare şi cu mişcări de puma, a înscris primul gol din finală, au ovaţionat pasele magice ale lui Ardiles, fandările lui Luque şi alunecările lui Passarella (nişte mişcări indescriptibile de tango), şi-au ros unghiile ca şi cum şi le-ar fi smuls când Nanninga a egalat pentru Olanda, au răsuflat adânc şi supravieţuitor, ca salvaţi de la înec, când Rensenbrink a trimis mingea în bară în minutul ’90, au făcut pasul către prelungiri ca un pas către maturitate şi au intrat în stare de transă, alături de un popor întreg, când zeul Kempes (El Goleador) şi Bertoni au dus tabela la 3-1 şi au confiscat Cupa Jules Rimet, aruncându-i pe argentinieni din plin regim militar în starea de campioni ai lumii. După clipa aceea irepetabilă, în care măsurarea pulsului ar fi fost imposibilă din cauza vitezei numărătorii, în care antrenorul Menotti era aruncat înspre cer de soldaţii lui credincioşi din teren, iar un copilandru (ceva mai copt decât viitorii antropologi) plângea în hohote pe gazon din postura de rezervă, nebăgat în seamă de nimeni, deşi avea să fie rebotezat El Pibe d’Oro (Copilul de aur) peste numele lui real, Diego Armando Maradona, şi avea să intre în galeria marilor artişti (în ordine alfabetică, între Mann şi Marcello), în fine, exact în momentul acela s-a sfârşit beţia fotbalului, s-a aşternut liniştea de după vuiete

şi vacarm, ochii s-au reobişnuit cu chipurile, cu obiectele şi cu realitatea înconjurătoare, au clipit miraţi, pe urmă contrariaţi şi speriaţi, mai târziu înfricoşaţi. Pe fondul de declin al violenţelor vizibile, violenţele invizibile o luaseră razna. Oamenii erau ridicaţi din autobuze, de pe trotuare aglomerate, din parcuri, de la slujbele lor, de la mesele berăriilor, din pieţe sau de la cinematograf, unii măcar se mai bucurau de câteva guri de aer familial în propriile case, în special noaptea, când erau smulşi din aşternuturi, scoşi cu forţa pe uşă şi aruncaţi în dube cu faimă de dric. Nu se întorceau. Nici a doua zi, nici duminica (chiar dacă o crezuseră cu toţii zi liberă de la Dumnezeu), nici săptămâna, luna ori anul care urma. Iar cei cinci elevi de gimnaziu, fără să se cunoască pe-atunci, fără să ştie unul de soarta altuia şi cu atât mai puţin ştiind fiecare ce soartă îl aşteaptă, au fost atinşi în acea perioadă de germenii bolii „los desaparecidos”, o boală incurabilă când e vorba de dispariţia tatălui, a unui profesor drag, a bunicului, a vânzătorului de la gelateria din colţ şi a unui vecin obişnuit să împartă bomboane ţâncilor, să ridice zmeul cu băieţandrii şi să bată mingea cu cei cărora le mijise mustaţa. Boala lucra lent şi ascuns, ca multe din maladiile păcătoase, nu ataca un organ vital dintre cele clasice, ci tocmai locul acela neidentificabil anatomic, dar intitulat for interior, în care se formaseră nişte picături măcar cât boabele de cafea după victoria cusută cu aţă prea albă din partida cu Peru. De altfel, pentru ei cinci (care se aflau încă în stadiul de degete de sine stătătoare şi nu bănuiau că, împreună, vor forma cândva o mână), meciul acela se transforma pe zi ce trece dintr-o gogomănie, dintr-o farsă prost regizată, în simbolul felului de-a fi al ofiţerilor superiori şi al lui Jorge Rafael Videla. Un simbol vizibil. Dar cum trebuie să fi arătat unul nevăzut? Răspunsul la întrebarea aceea, îşi spuneau copiii care nu mai erau copii, ci adolescenţi, l-ar fi putut da numai dispăruţii, „los desaparecidos”, cu condiţia să mai fi fost în viaţă, în martie 1981, apele juntei militare au prins însă dintr-odată să se agite, să devină cenuşii şi să freamăte ca în prag de

furtună, iar Videla a fost deposedat de instrumentele puterii de către feldmareşalul Roberto Viola. La scurt timp, din postura de elevi în colegii laice sau catolice, cei cinci nu l-au mai regăsit pe feldmareşal la şefia statului, fiindcă locul îi fusese luat de generalul-locotenent Leopoldo Galtieri, printr-o mişcare de iluzionist. Cum starea economiei naţionale semăna cu un teren viran mocirlit şi plin de balegi (pe care abia se desfăşuraseră lupte de tauri sub ploi abundente), cum dispariţia unuia, a doi, a cincizeci sau a o sută de argentinieni se transformase în dispariţia a treizeci de mii, cum cei treizeci de mii aveau cel puţin trei sute de mii de rude şi prieteni, fără a mai pune la socoteală cunoscuţii, amicii, clerul, sufletele miloase, apărătorii cauzelor drepte şi pegra amatoare de manifestaţii zgomotoase, cum Republica Argentina nu număra mai mult de treizeci şi şapte de milioane de suflete, iar zvonurile, hainele de doliu ale mamelor şi semisacralitatea Evitei Peron erau mai vii ca niciodată, Leopoldo Galtieri a mizat la 2 aprilie 1982 pe o a doua mare scamatorie. Şi procedeul, extrem de complicat în sistemul contemporan al iluzionismului internaţional, i-a reuşit până la un punct, fiindcă se bizuia pe sentimentul patriotic al privitorilor – un sentiment aprig şi înălţător, viguros, fără nuanţe şi ezitări, ţinut la naftalină încă de la căderea cortinei peste El Mundial. Ce mai contau treizeci de mii de dispăruţi (poate fugiseră cu ibovnice, poate delapidaseră şi se făcuseră pierduţi, poate emigraseră, poate doar îşi înscenaseră arestarea, poate, poate, poate, cine mai ştie), ce însemnau ei în raport cu onoarea şi cu bravura de-a smulge din mâinile albinoşilor de englezi Las Islas Malvinas, tărâmul acela paradiziac (altminteri cam sterp şi bătut de vânturi), căruia sclifo-siţii ăia îi pângăriseră până şi numele, schimbându-l în Falkland Islands? Pe un asemenea fundal, devenise secundar până şi faptul că Osvaldo Ardiles, mijlocaşul care purta (în chip unic) numărul 1 pe tricoul de joc şi în inimile tuturor, dădea tot ce avea mai bun pentru un club londonez, Tottenham Hotspur, de la care primea şi salariul. Galtieri

era călare pe cai mari, iar scufundarea acelui ultramodern distrugător cu însemnele Royal Navy, HMS Sheffield, l-a urcat o săptămână sau două pe-un bidiviu înaripat, în şaua căruia mai stătuse doar legendarul comandant Manuel Belgrano, unul din părinţii patriei, în septembrie 1812, în bătăliile cu spaniolii de la Tucumăn şi de la Saltă. Britanicii au în general mult umor, dar nu pe câmpul de luptă, iar în cazul acela (primul război *live on TV)* s-au dovedit posaci de-a dreptul. Nu numai că scamatoria nu i-a amuzat, dar au dat în aşa măsură peste cap reprezentaţia generalului-locotenent, încât l-au făcut să cadă din spinarea bidiviului zburător în dizgraţia propriului public. Aşa se face că la 14 iunie, puţin înainte de debutul altui El Mundial, Espana ’82 (pe care campionii *en titre* aveau să-l părăsească prematur şi cu coada între picioare), generalul-maior Reynaldo Bignone şi-a asumat cu gravitate şi simţ de răspundere funcţia supremă în stat. Ceea ce însă nu observase nimeni pe parcursul celui de-al doilea număr de iluzionism al lui senor Galtieri, sub fascinaţia valurilor înspumate şi a şrapnelelor care mângâiau Malvinele, a fost existenţa unui al treilea truc, mic, puţin spectaculos, eclipsat de grandoarea celui aflat în plină derulare. Fusese vorba de distrugerea în cazărmi şi-n alte spaţii ale armatei, sub oblăduirea războiului, a majorităţii covârşitoare a documentelor care-i priveau pe dispăruţi. Şi au ars atunci domol, fără ca fuioarele subţiri de fum să poată rivaliza cu pucioasa şi negura exploziilor, tone şi tone de înscrisuri purtând ştampila „strict secret”, ordine de arestare şi execuţie, liste peste liste cu numele celor smulşi dintre semeni ca bălăriile sau ca dinţii stricaţi, recomandări exprese pentru personalul din camerele de tortură, note şi concluzii ale interogatoriilor, strategii şi dispoziţii pentru pierderea urmei morţilor, a biografiilor şi a identităţii lor. S-au mai transformat în scrum hărţile care cuprindeau amplasamentele centrelor de detenţie, au ajuns funingine schemele de personal şi statele de plată, stenogramele unor întruniri ale consiliului juntei şi ale marelui stat major (deşi cele două foruri erau unul), benzi magnetice,

fotografii şi colaci de peliculă, chiar agendele personale ale ofiţerilor care făcuseră să funcţioneze maşinăria aceea cumplită, care nu uruia, nu se defecta, şi producea cantităţi imense de jale. Apoi a bătut vântul şi cenuşa s-a risipit. Asta ar fi o explicaţie, una între mai multe, pentru care ciudata maladie „los desaparecidos", privată de informaţiile-cheie referitoare la originea şi la evoluţia ei, lăsată practic fără datele clinice de parcurs (cum ar fi, la alte boli, rezultatele analizelor de sânge, spută şi urină, radiografiile, nivelul tensiunii arteriale etc. etc), prinsese rădăcini adânci în cei cinci elevi de colegiu (şi în alte câteva milioane de argentinieni) şi devenise incurabilă. Cât despre generalul-maior Reynaldo Bignone, tot pregătind pasul înapoi de la regimul militar la democraţie, cu precauţie şi fără zor, cât să se-aranjeze multe şi să nu fie organizate alegerile în pripă (doar timp era destul şi nu dădeau turcii pe malul drept al estuarului Rio de la Plata), a constatat într-o dimineaţă umedă de octombrie, când oamenii treceau pragurile centrelor de vot, că se menţinuse şaisprezece luni la putere, că inflaţia sărise de 900% şi că datoria externă a ţării (pe care nu trebuia s-o restituie personal) atinsese cote fără precedent. A surâs şi s-a retras în culise. Intrând în scenă în aceeaşi zi de octombrie a lui 1983, dar abia către miezul nopţii, după anunţarea rezultatelor preliminare ale scrutinului prezidenţial, Râul Alfonsân, liderul Uniunii Civice Radicale, a surâs şi el. Surescitat de victorie, extenuat de campania electorală, încrezător în capacităţile sale şi în predestinare. Titlul de doctor îi împrumuta ceva din optimismul medicilor abia ieşiţi de pe băncile facultăţii, care nu se îndoiesc că pot vindeca şi cazurile disperate. După numai două luni, a luat fiinţă CONADEP (La Comision Nacional para los Desaparecidos), cu zece din membri numiţi de preşedintele Alfonsân şi cu alţi trei desemnaţi de deputaţi. La 29 decembrie, într-una din zilele în care trândăvia e-n toi, Ernesto Sâbato (însuşi scriitorul) a fost ales în unanimitate diriguitor al acelei comisii care n-avea îndrituiri judecătoreşti, ci numai rolul şi datoria de-

a colecta informaţii, de-a cerceta fapte, de-a elabora rapoarte periodice şi de-a transfera curţilor dosarele privitoare la crime. Şi s-a petrecut un fenomen mai puţin obişnuit: deşi a tocat săptămâni bune cu constituirea propriilor departamente interne (al Depoziţiilor, pentru Documentare şi Prelucrarea Datelor, al Procedurilor, cel Juridic şi, în sfârşit, cel Administrativ, fără de care nimic nu poate funcţiona), CONADEP nu s-a conformat cutumelor valabile pentru toate comisiile care investighează ceva. Mai precis, nu s-a rătăcit în stufoşenia detaliilor, nu s-a transformat în sală de scrimă (destinată duelurilor politice şi de orgolii) şi nici n-a ascuns sub preş murdăriile adunate. Totuşi, aşa cum ceva e putred în Danemarca, sigur trebuie să fi fost ceva putred şi-n Argentina. Preşedintele Senatului, bunăoară, spre diferenţă de omologul său de la Cameră, nesocotise decretul căruia comisia îi datora naşterea şi refuzase să se numere printre moaşele şi doicile acelui for independent, privându-l de numele şi de competenţa a încă trei membri. A urmat, previzibil, băgarea betelor în roate, cu caracterul ei insidios şi ocult, gata oricând să împiedice înaintarea căruţei şi s-o răstoarne. Se pare însă că spiţele roţilor au fost tari, în orice caz mai tari decât beţele pe care le rupeau bucăţele, fiindcă un prim raport al CONADEP a văzut lumina tiparului în 1984, cutremurând în egală măsură tiparniţa şi pe tipografi, pe cei cinci elevi din colegii laice ori catolice (ajunşi în anul terminal ori în penultimul) şi pe toţi cititorii de limbă spaniolă. Mai mult, acel compendiu al atrocităţilor nu s-a rezumat la spaţiul lingvistic originar, demonstrând curând şi vorbitorilor de engleză, prin intermediul editurii newyorkeze Farrar Straus Giroux şi sub titlul *Never Again (Nunca Mas),* că adjectivul „terifiant” are cuprinderi nelimitate. Textul avea ca fundament 50 000 de pagini de depoziţii şi cercetări, pe care le comprimase în nenumărate cazuri individuale şi într-o stare de fapt generală (descrierea amănunţită a maşinăriei care nu uruia, nu se defecta şi producea cantităţi imense de jale). În cele 340 de lagăre destinate

opozanţilor juntei, anonime, cât mai izolate şi mai rătăcite într-o suprafaţă naţională de 2 780 000 de kilometri pătraţi, regulile de căpătâi fuseseră brutalitatea nesecată şi capriciul absolut. Toţi cei aruncaţi în iadurile acelea miniaturale îşi trăiseră zilele (de fapt restul zilelor) legaţi la mâini şi la picioare, aproape orbi din pricina glugilor care le acopereau ochii, înfometaţi, lăsaţi să zacă în propriile excremente sau cufundaţi în latrinele soldaţilor. Deţinuţilor le era imposibil să comunice unul cu altul, iar maltratările la care erau supuşi trădau refulările sexuale ale militarilor detaşaţi în locuri aşa pustii, parcurgeau vechi metode ale inchiziţiei, rafinamente ale sadismului asiatic şi tehnici noi inspirate de curentul electric. Una dintre caznele ultime, des întrebuinţată în anii în care trei generali şi un feldmareşal se perindaseră la conducerea republicii, fusese îngroparea până la gât a corpurilor vlăguite şi lăsarea unor capete inerte în soare, să se coacă şi să crape ca pepenii. Din mărturiile puţinilor supravieţuitori, a reieşit că interogatoriile nici măcar nu ţinteau informaţii anume, ci erau doar prilejuri de tortură gratuită, tratate mai întâi ca sarcini de serviciu, pe urmă ca forme de alungare a plictiselii şi ca sport în sine, stârnind imaginaţia, abilităţile şi pasiunea jucătorilor. La un moment dat, se ivise însă o problemă tactică serioasă: cadavrele. Pentru minţile care, la adăpostul caschetelor, puseseră la cale (şi apoi la punct) acel vast sistem penitenciar (plutind neştiut pe deasupra tribunalelor şi a închisorilor oficiale), chestiunea s-ar fi vrut rezolvată, şi chiar fusese rezolvată o vreme, prin gropi comune bine ascunse şi camuflate. Doar că numărul morţilor, mare, prea mare, surprinzător de mare chiar şi pentru strategii întregii operaţiuni, nu mai permitea aplicarea planului iniţial. Şi atunci, preciza raportul întocmit de CONADEP, avioanele armatei fuseseră scoase din hangare şi alimentate cu combustibil, fuseseră ghidate către pistele de decolare şi umplute cu o încărcătură mai puţin obişnuită – trupuri omeneşti în ultimul hal, stafidite, supte, umflate, ofilite, strâmbe, tumefiate. Avioanele îşi luau

zborul (declarau piloţii amintindu-şi că toţi băieţeii visează mai devreme sau mai târziu să devină piloţi), survolau uscatul şi parte din ocean, deschideau trapele concepute pentru desanturi şi dădeau drumul de la mari altitudini corpurilor acelora, să le înghită apele Atlanticului. Întâmplarea face (poate de-aici remuşcările piloţilor şi gândurile despre dorinţele băieţeilor) că unii dintre morţi nu erau chiar morţi, iar gemetele şi horcăielile lor se-auzeau limpede în carlingă înainte de saltul final. Şi mai era ceva; locuinţele dispăruţilor fuseseră prădate, iar proprietăţile lor vândute şi revândute, ceea ce însemna că boala „los desaparecidos" îngăduise unora, nu piloţilor, în orice caz, să-şi umple teşchereaua şi să privească senin spre viaţa civilă de după viaţa în uniformă. Una peste alta, comisia adusă pe lume (prin operaţie cezariană) de doctorul Râul Alfonsân a izbutit în iarna lui 1984 să facă vizibil invizibilul. A existat un minut (sau poate au fost mai multe) în care părul s-a ridicat măciucă în capul naţiunii şi-n care nările au uitat să respire, tot atunci bocetele mamelor s-au transformat în ţipete asurzitoare, chipurile mamelor s-au albit ca laptele de mamă, iar ochii mamelor s-au bulbucat aşa de tare, încât păreau să sară din orbite, să se împrăştie în cioburi pe caldarâm şi să ardă ca acidul sulfuric tot ce-ar fi atins. După minutul acela (sau câte or fi fost), politicienii au pregătit discursuri pioase, au îmbrăcat haine cernite, şi-au dres glasurile invers decât de obicei (încât să sune dogit, răvăşit, nu limpede şi impetuos) şi s-au arătat oamenilor pentru a le dovedi starea lor de şoc şi de indignare. Ministrul Justiţiei a renunţat vremelnic la cravatele în culori vii şi a promis tot felul de lucruri, în timp ce Justiţia însăşi, ca aparat, ca mecanism în permanentă funcţiune, servilă, dar şi nepăsătoare faţă de numele şi de spusele unui ministru trecător, a făcut şi ea scurta pauză de-un minut (evaluând situaţia, rumegând parcă promisiunile), după care a reluat neobosita ei alergare în jurul cozii. La urechile celor cinci absolvenţi de colegiu, trecuţi şi de surescitanta încercare a bacalaureatului, ajungeau din când în când noţiuni precum

principiul răspunderii individuale (şi nu colective), absenţa probelor incriminatorii la adresa unor persoane (de obicei cu multe trese pe epoleţi ori cu vipuşcă la pantaloni), lipsa de competenţă a curţilor civile în cauze privitoare la militari (iar un corb ce-i face altui corb?), prezumţia de nevinovăţie (când existau asemenea vinovăţii!), ofensa adusă autorităţii (cu consecinţa proceselor de calomnie), garantarea proprietăţii (chiar şi când fusese dobândită pe căi îndoielnice) şi aşa mai departe etcetera şi aşa mai departe etcetera. Purtători ai virusului „los desaparecidos”, cei cinci au fost mai afectaţi de imaginea mamelor secate de lacrimi decât de neputinţa democraţiei de-a o rupe cu trecutul. Şi au ajuns să studieze la universităţi nord-americane, alături de sute de compatrioţi suferind de aceeaşi maladie, specializându-se cu toţii într-un fel de antropologie criminalistică de la care sperau (alături de mamele împietrite) să-i ajute la descoperirea morţilor din pământ, dacă nu şi a celor din ocean, la identificarea lor, rând pe rând, încât fiii să se întoarcă în sfârşit acasă, chiar şi-n sicrie sigilate, şi să se odihnească în mormintele propriilor familii, nu pe pustii. Sub cultul Super-Bowl, NBA şi NHL, s-au bucurat mai reţinut când puştiul de odinioară, El Pibe d’Oro, matur şi zvăpăiat în vara lui 1986, a agăţat o minge cu mâna (mâna lui Dumnezeu, a zis mai târziu) într-o partidă de *soccer* cu albinoşii şi sclifosiţii de englezi (care nu se mai saturau să pocească un nume suav, Las Islas Malvinas) şi şi-a purtat echipa către finala cu 114 500 de spectatori a El Mundial-ului mexican, pe „Azteca”, unde prin vrăjitorie, cu sprijinul aghiotanţilor săi, Valdano şi Burruchaga (amândoi cu prenumele Jorge), şi prin comunicare neîntreruptă cu Santa Maria Madre de Dios, i-a îngenuncheat pe nemţi şi i-a aruncat din nou pe argentinieni, de acea dată nu din plin regim militar, ci din haos economic, în starea de campioni ai lumii. Pe urmă, inflaţia a galopat până la 1 200%, rata şomajului s-a apropiat de fierbere, optimismul iniţial al preşedintelui Alfonsin s-a preschimbat în rictusuri, gesturi acrite şi angoase, iar foştii bursieri în Statele Unite s-au

răspândit în interiorul triunghiului aceluia gigantic, cu baza pe Tropicul Capricornului, cu vârful în Ţara de Eoc, cu latura vestică pe crestele Anzilor Cordilieri şi cu cea estică, lungă de 2 200 de mile marine, pe coasta Atlanticului. Nu puteau fi zăriţi în împrejurimile marilor oraşe şi nici în vecinătatea şoselelor sau a căilor ferate, pentru simplul motiv că junta militară plasase gropile comune în locuri cât mai pustii. Încercarea de a-i întâlni echivala ziua cu căutarea acului în carul cu fân, fiindcă se făcuseră pierduţi, împreună cu boala lor incurabilă şi cu meseria proaspăt dobândită, în nemărginirea pampasului, mai ales în partea lui apuseană, aridă şi fără precipitaţii, în pădurile necuprinse de araucaria şi de fag austral, pe platourile măturate de vânturi ale Patagoniei, în câmpia biciuită de ploi torenţiale Gran Chaco, pe pantele munţilor, printre lacurile şi zăpezile de dinainte de gheţurile veşnice din sud, în zone din nord în care era perceptibil vuietul cascadei Iguazu, pe un fel de cercuri concentrice, imaginare, care închideau la mijloc laguna Mar Chiquita. Cu oarecari străduinţe, investigatorii aceia care dibuiau mereu rămăşiţe trupeşti şi care făceau ca dispăruţii să reapară cu numele şi cu coşciugul lor, ar fi putut fi găsiţi prin tavernele din sate şi târguşoare, seara, bând şi ascultând rock, pălăvrăgind, dorindu-şi să adoarmă uşor şi să doarmă neîntors. După ani şi ani de scotociri prin triunghiul care măsura 2 780 000 de kilometri pătraţi şi care fusese botezat Ţara Argintului, mult după ce Carlos Menem (ca preşedinte peronist pursânge) domolise inflaţia, deficitul bugetar, balanţa de plăţi şi alte asemenea abstracţiuni, bramburindu-le pe urmă la loc, puţin după ce Menem îi cedase puterea lui Fernando de la Rua şi după consumarea altor trei regaluri fotbalistice (Coppa del Mondo, World Cup şi La Coupe du Monde), una din echipele de antropologi, o mână cu cinci degete, a sosit într-o dimineaţă pe aeroportul din Buenos Aires pentru a decola spre o mică ţară europeană, controlată câteva decenii de sovietici, ca să dea un diagnostic altei gropi comune. Fuseseră invitaţi acolo de un guvern cu destule

muşte pe căciulă (roiul se întrezărea printre rândurile scrisorilor diplomatice, parcă se auzea şi bâzâitul), dar şi de foştii deţinuţi politici, care credeau în neutralitatea şi în priceperea lor. Cele două femei din grup s-au dus la toaletă înainte de îmbarcare şi s-au uşurat. Bărbaţii nu s-au sinchisit, doar avea şi avionul closet, în schimb au uitat pe-o banchetă a aeroportului nişte ziare şi o paranteză deschisă: (până-n noaptea aceea dezmăţată dintre milenii, numită un timp 31 decembrie 1999, iar, după bătăile orologiilor din catedrale şi după salvele nebuneşti de artificii, 1 ianuarie 2000, când se scurseseră douăzeci şi patru de ani de la lovitura de stat a generalului-locotenent Jorge Rafael Videla şi şaptesprezece ani de la surâsul generalu-lui-maior Reynaldo Bignone, nu fusese condamnat sau judecat nimeni, dar absolut nimeni, pentru răspân-direa cu bună ştiinţă a virusului „los desaparecidos”, pentru îndolierea mamelor şi pentru infectarea atâtor foruri interioare).

6

Pe Eugenia Embury o poţi amăgi cu inima uşoară, observând că atâtea pisici şi flori nu mai lasă loc pentru suspiciuni, ştiind că letargia micilor feline şi miresmele plantelor îndreaptă ochii către trecut, şi nu spre ziua care tocmai se scurge ori spre timpurile care vin. Să o minţi este însă o samavolnicie, nu fiindcă e vorba de o îndreptăţită purtătoare a titlului de lady, nici fiindcă e o persoană delicată, cu părul alb prins totdeauna în coc, ci pentru că adevărul nu o iritã, oricare ar fi înfăţişarea lui. Prin urmare, ca să nu comită un asemenea păcat, Jojo a trebuit să plece la Bucureşti, chiar dacă numai din dimineaţa şi până în seara aceleiaşi zile, să reprogrameze un examen studenţesc de la care absentase altădată, în vremurile fără metafore-fructe în care nu ne cunoşteam. Hotărâserăm împreună că acel drum este obligatoriu, urmărind-o de nenumărate ori pe bunica ei din spatele perdelelor cu volane din casa Paulinei, şuşotind, încercând să compunem un chip al lordului cât mai apropiat de ceea

ce trebuie să fi fost, din frânturi de relatări, din rânduri epistolare citite pe ascuns, din deducţii, din fizionomia pe care ne-o dezvăluiau puţinele fotografii, din secvenţe imaginate în buna tradiţie a logicii, din firimiturile materiale ale scurtei lor vieţi conjugale (care însemnau o buiotă din cauciuc natural, o duzină de evantaie japoneze, câteva pipe şi atlasuri geografice, un mic revolver ferit cu iscusinţă de percheziţii, o cupă de şampanie). Amânam cu abnegaţie problema examenului de la facultate, telefonând regulat la secretariat, până când a devenit limpede că profesorul de meteorologie nu mai poate fi găsit decât într-o miercuri, dispărând apoi la un congres internaţional. Jojo era deţinătoarea tuturor tainelor cuplului Embury, ea citise scrisorile, ea văzuse fotografiile, ea descoperise pistoletul pe fundul dublu al cutiei poştale, afară, pe faţada casei, într-un loc în care miliţienii şi securiştii nu căutau niciodată, deşi înăuntru răscoleau totul, numai ea avea la asfinţit puterea aceea ireală asupra culorilor, transformând roşul în verde, apoi în bleumarin şi mov, prin simpla dezgolire a umerilor şi a sânilor. Acceptasem fără rezerve invitaţia lui Dumitru M. de-a prinzi împreună fiindcă se potrivea cu acea zi de miercuri, iar după ce am rămas singur, în zori 0°j° ieşise înainte de-a se lumina, ca să nu fie văzută de la ferestrele din împrejurimi şi să nu întâlnească vreun cunoscut până la gară), am moţăit o vreme în cada cu apă fierbinte, folosind sărurile şi spuma ei de baie. Mai târziu, când abia trecuse de opt jumătate, mi-am dat seama de un lucru neobişnuit: priveam foarte des ceasul. Nu mă atrăgea niciuna din cărţile de pe noptieră, era inutil să-mi revăd însemnările din caiet (castrul roman era încă sub tutela procurorilor), am deschis la un moment dat radioul, l-am închis repede, am înmuiat nişte rufe fără să le mai şi spăl, m-am dus în curte cu o pătură, soarele ardea binişor şi, după ce mi-a pârlit puţin spatele, m-a făcut să-mi doresc în sfârşit ceva, un duş rece. În dulap aveam destulă mâncare, dar nu m-am atins de nimic, ca să-mi stârnesc cât de cât foamea şi să devin încrezător în virtuţile de bucătar ale celui mai bătrân om

din oraş. Am pornit către el pe la unsprezece, nu direct, pentru că aş fi ajuns în câteva minute, ci cu ocol mare, pe străzi şi străduţe care urcau spre vechiul garaj al pompierilor, un loc din care, dacă te aşezai cu spatele la clădirile cu desen prusac şi la oraşul întins sub ele, nu-ţi rămâneau în faţă decât munţii. Peste păduri plutea o pâclă văratică, se ridica şi pe văi şi pe coastele abrupte, nu prea mult, nu ajungea la stânci şi bolovănişuri, lăsa neatinsă pata aceea de sub creasta sudică pe care numai ochii cunoscători reuşeau s-o distingă. Toponimia e însă o ştiinţă curioasă, ostilă prezentului, credincioasă trecutului echivoc, gata să pună preţ pe memorii colective incerte şi să nu dea doi bani pe ceea ce poate fi văzut sau pipăit. Pata îndepărtată, o poiană în care pietrele unei mici fundaţii stăteau îngrămădite printre bălării, se numea Coliba finlandezului şi nu în vreun fel, oricare, legat de dimineaţa în care Jojo îşi aruncase hainele în iarbă şi-mi desfăcuse cureaua râzând.

Cu toată plimbarea mea, Paraschiva M. s-a îngrijit să nu ajung prea devreme la masă. Mi-a tăiat iarăşi calea la piciorul scării, de data asta cu părul bine prins în agrafe, fără să-mi mai ofere biscuiţi, spunându-mi că cine ia în derâdere un miracol dumnezeiesc e un ignorant sau un păgân. I-am dat dreptate (o minune e o minune, doamnă, m-am trezit citând-o pe tanti Paulina), dar nu i-am ascuns că am altă părere despre întâmplarea nocturnă de la încheierea postului. Şi credeam aşa: cuţitaşul maşinii de tocat nu fusese fixat cum trebuie, se mişcase de la locul lui şi dăduse mecanismul peste cap, ea nu-l observase atunci când golise pâlnia şi-l pusese în vreun castron, laolaltă cu carnea (se întâmplă cu obiectele mici, am adăugat, mai ales dacă sunt la mijloc atâtea dioptrii şi o asemenea stare, când tavanul se clatină ca un hamac), îl căutase în zadar apoi, iar femeia venită la curăţenie, grăbită (şi-o fi dorit, săraca, să termine cât mai repede, găsisem o explicaţie), îl îndesase în cealaltă maşină, odată cu bucăţelele de pulpă, cu ceapa şi cu miezul de pâine. Un ignorant sau un păgân! a repetat cu arătătorul ridicat, a trântit uşa şi a tras cu

zgomot zăvorul. Eu am suit treptele din lemn de brad, fiindcă bătrânul mă aştepta sus, tuşind cât să-şi facă simţită prezenţa, îmbrăcat cu cămaşă albă şi cu vestă neagră de catifea.

Şi ce uimire! Gustul. Gustul porumbeilor. În faţa căruia toate păleau, vestimentaţia amfitrionului, farfuriile de porţelan cu margini ondulate, distanţele riguroase dintre pahare, tacâmurile cu stanţă austriacă, dâra de lumină de pe capacul argintat al platoului şi apoi lichidul de dedesubt, licărind şi el, acoperind rotunjimile arămii ale păsărilor vânate în ajun. Scenografia aceea a prânzului avea însă virtuţile ei, stârnea simţurile, cucerea, pregătea bucuria papilelor gustative, aşa cum în copilărie, într-o casă fidelă cartofilor prăjiţi, fanteziile mele culinare ar fi fost de neconceput în absenţa ilustraţiilor din cartea de bucate, care se lăsau mângâiate, chiar sărutate; o mică desfătare cu pozele viu colorate ale unor fripturi, sufleuri, salate ori budinci, cele mai multe presărate cu mirodenii şi verdeaţă, unele prinse în aspic, la fel de arătoase ca tartele, cozonacii şi şarlotele învelite în zahăr pudră, stropite cu sirop, peste care tronau fructe proaspete sau confiate. Cât îl priveşte pe Dumitru M., era un artist al gastronomiei, care înnobilase o sintagmă aţâţătoare, porumbei la tavă în sos de vin alb. Îi eram recunoscător. Fumând, ascultându-l, sorbind un digestiv german cu aromă de migdale (primit de la fiica lui, aceeaşi care-i dăruise Paraschivei tensiometrul).

SCENA 1: *Îşi tamponează buzele cu un şervet. Face un semn peste umăr, înapoi, acolo e un perete alb pe care va proiecta imaginar secvenţe de război.*

„Ce tare îi invidiam pe şoarecii de câmp! Nu era greu să-i dibuieşti prin iarba pricăjită, mai mult pir, scormoneau după rădăcini, smulgeau ţepii ciulinilor ca să ajungă la miez, urmăream câte-un hârciog cum dă târcoale bălţilor înainte să se încumete să bea, şi cum bea! repezit, cu limba cât un sfert de unghie, reuşeam s-o observ din când

în când cu binoclul, minusculă, nu roz, albicioasă, fără nicio legătură cu blana roşcată, îl vedeam cum dispare într-un loc şi reapare în altul, cu nasul gata să primească ce-i aduce vântul, miros de muşeţel, de latrină, de hoit, de fierturi leşioase de la bucătăriile de campanie, îmi plăcea când se ridica pe lăbuţele din spate, atent la zgomote şi la umbre. Se întâmpla uneori ca gestul acela cercetător să fie şi ultimul, fiindcă se găsea câte-un dobitoc în tranşee care să apese pe trăgaci, din aversiune pentru toate rozătoarele, rude ale şobolanilor, ca să-şi treacă plictisul sau pentru vreun pariu cu camarazii, în asemenea situaţii, hârciogul nu era citat prin ordin de zi, nici decorat post-mortem. Dar dacă glonţul nu nimerea, el umplea galeriile cu pui, se regula în voie. Ceea ce nouă ne era imposibil. Ne reveneau în schimb destule onoruri, între care monumentele, cu predilecţia lor inexplicabilă pentru pieţe şi gări, masive, mereu încăpătoare pentru lungi înşiruiri de nume. Şi mai exista compasiunea doamnelor, care-i adoră pe eroi, le aprind lumînări după slujba de duminică şi la sărbătorile mari. Când zic că-i invidiam pe şoarecii de câmp, chiar îi invidiam: aşa am ajuns să pun mâna pe-o mujică nespălată, într-un hambar, după alţi trei ofiţeri mai mari în grad. Avea un miros acru ca de iapă alergată peste măsură, era şleampătă, cu ochi apoşi şi-şi strivea ţâţele de una singură, parc-ar fi stors lămâi. În noaptea aia am golit de unul singur o butelcă cu ţuică, să fi avut un litru, un litru jumate, am plâns şi le-am visat pe fetele cu pălării şi umbreluţe, vopsite adorabil pe buze şi-n obraji, fetele care se mişcau pe scenă ca şi cum ar fi fost făcute din cauciuc. Mi s-a povestit dimineaţa că interpretasem un lung număr de french-cancan şi îi ameninţasem cu pistolul pe cei care încercau să mă oprească. Cocoţat pe capota unui camion, aruncând neobosit din picioare, ridicându-mi poalele mantalei în cap, le omagiasem pe tinerele dansatoare, actriţe şi cântăreţe aflate atât de departe, într-o lume pierită, despre care unii minţeau că va învia. Fusesem aclamat de trupe, dar şi, de undeva din noapte, de uniformele acelea diferite, cu stea la chipiu, care

dovediseră că ştiu să chiuie şi să râdă. Nu mă deranjase niciun foc de armă, ceea ce însemna că hârciogilor le-a mers bine. Şi le omagiasem pe fete pentru veselia lor. Pentru râsul deocheat care înceta abia când intrau în holul larg al casei mele, acolo unde erau cotropite de paloare. Cercetau temător tablourile, piesele de porţelan şi lampadarul, călcau pe covor ca pe plita unui cuptor, îl măsurau de sus până jos pe valet şi se lăsau la rândul lor studiate, într-un puseu de curiozitate reciprocă. Ele meritau ciupite de bărbiţă sau de lobul urechii, însă băiatul care le deschidea uşile dinspre salon, le poftea înăuntru, punea muzică la gramofon, în surdină, le turna lichioruri şi le invita să se adâncească în fotolii avea nevoie de şuturi în fund, fiindcă nu pricepea că te poţi uita la cineva şi fără să căşti ochii. Le ţineam în puf, le răsfăţăm ca pe regine. Eram stăpânul. Şi am rămas multă vreme, până la apariţia Paraschivei, în epoca în care linia Maginot, în ciuda vârstei şi a neîntreruptelor elogii, se arăta încă inexpugnabilă şi nu-şi pierduse condiţia de subiect monden. Francezii inspirau forţă, iar eu nu reuşeam să le deosebesc pe cele patru surori sosite nu de mult pe strada mea. Le întâlneam la plimbare, la patinoar, la teatrele de vară, fragede, cochete, nedespărţite, copile îmbujorate de frig, de căldură, de praf, de polen, poate o trăsătură a familiei care le făcea să inspire întotdeauna prospeţime ori emoţie. Ridicam pălăria din politeţe, un salut obligatoriu. Pe ea am zărit-o abia într-o seară, din birou, în timp ce moţăiam lângă sobă privind cum stropii de ploaie jucau pe tăbliile felinarelor. Peste drum se afla o fereastră ca un cerc, un fel de hublou ieşit pentru prima dată de sub tutela draperiilor, şi Paraschiva, cu părul despletit, negru, lung până la şolduri, păşea somnolent prin odaie. Era acoperită de-o cămaşă de noapte transparentă, iar prin voalul lăptos se distingea un trup de fecioară care înţelesese bine ce i se întâmplă şi ce va urma. Trebuie să se fi aflat în compania unei oglinzi, preocupată de fiecare detaliu reprodus de sticla argintată, se apleca înainte şi-şi răsfira pletele către genunchi, atunci umerii se dezveleau, se arcuia pe spate şi

se petreceau atâtea, vârfurile şuviţelor îi cuprindeau gleznele, o pată se ivea sub pântece, puţin bombată, ca o pernuţă de ace, două mogâldeţe cu moţuri cafenii îi creşteau pe piept. Pipa mi se stinsese pe nesimţite, ca o probă că tutunul olandez nu era principala mea pasiune. Cu faţa spre mine, Paraschiva şi-a descheiat nasturii şi a lăsat să lunece veşmântul vaporos. Picăturile se prinseseră într-o pânză deasă pe geamul rotund, eu am muşcat cu putere din lemnul de cireş, pipa a pârâit între dinţi, s-a crăpat, însă corpul subţire nu şi-a arătat goliciunea. De sub ţesătura fină a apărut o rochie albastră, din stofă groasă, prin care nu trecea fir de lumină. O rochie austeră, care-i împrumuta deodată chipul şi ţinuta unei guvernante deprinse la şcoala austriacă: gâtul rigid şi buzele crispate, bărbia înălţată suveran, mâinile împreunate în zona în care stomacul răzbate prin intermediul pilorului către duoden. Becul din camera ei s-a stins curând, casa s-a posomorit, conturul ferestrei s-a pierdut în întuneric. Scena de voyeurism se încheiase, cea dintâi, aceea care inoculează plăcerea, am rămas în picioare mult după miezul nopţii, lângă sobă. Nu crezusem niciodată în năluciri, cu atât mai puţin în farmece, afară ploua zdravăn, acoperişurile zornăiau sub stropii uriaşi. În serile următoare n-am ieşit nicăieri, cerul a fost senin, sticlos cum e numai iarna, şi reprezentaţia s-a repetat, totdeauna la aceeaşi oră, un dans aţâţător, captivant. Tânăra femeie se obişnuia tot mai tare cu propriile forme şi cu rolul în care o distribuise regizorul celest, fremăta, se unduia, pulpele ei zvelte se frecau de mătasea străvezie, era de marmură Paraschiva! după care, cu regularitate, miraculoasa cămaşă de noapte era abandonată, lin, şi-şi făcea apariţia acea rochie sobră, insuportabilă. Ne-am căsătorit în februarie, pe un ger vioi, la nici cinci luni de la distrugerea pipei mele din lemn de cireş. Dar înainte de nuntă îi făcusem o mulţime de vizite în casa ca un vapor, rod al înclinaţiilor de armator ale arhitectului sau al unor croaziere neînfăptuite. Domnişoara cânta la pian, tenace, interpreta câteva romanţe în vreme ce tatăl ei, un sârguincios funcţionar al Justiţiei, murmura

de fiecare dată versurile. Micile concerte le încântau pe surorile Paraschivei, căci se puteau ocupa în tihnă de trufe, de fursecurile cu stafide şi de nucile glasate. Mestecau discret, pentru a îngădui notelor şi cuvintelor să răsune clar, doar Eleonora, o mătuşă nelipsită de la acele reuniuni, uita uneori de solemnitatea momentului, captivată de cofeturi, şi începea să plescăie. Primea imediat un ghiont din partea mamei, vara ei primară, privea cu mirare în jur, îşi aşeza braţele în poală. Cu resemnare. Apoi cerceta modelul complicat al tapetului, linii şerpuite, suprapuse cu figuri geometrice regulate, într-un amestec de verde şi galben-muştar. Aflasem despre ea de la un antreprenor, client al fabricii mele, că pe când avea cu douăzeci de kilograme mai puţin fusese logodită cu Vlaicu. Şi-mi părea rău pentru bietul pilot. În acele zile, dacă nu s-ar fi făcut praf la traversarea Carpaţilor, aş fi fost dispus să-i construiesc o sută de avioane. Pe buzunarul meu. Mai târziu, după două-trei săptămâni de căsnicie, mi-a pierit însă acea pornire. Paraschiva refuzase dormitorul comun, în prima noapte invocând o migrenă, în următoarele trei punând indispoziţia pe seama greţurilor, pe urmă dându-mi de înţeles, în limbajul bunei educaţii, că are de suportat o menstruaţie năvalnică, fără precedent, apoi renunţând să mai găsească explicaţii. Valetul ocolea vechile obiceiuri, fiindcă doamna nu era deloc impresionată de parfumul lichiorurilor şi de noutatea plăcilor de gramofon. Măcar economisisem nişte bani. Cu aviatorul. Dezmierdările ei le-am cunoscut mai târziu, când m-a trimis pe front. Toţi pleacă pentru ţară, mi-a şoptit în ureche după o cină cu cotlet de viţel şi conopidă gratinată, m-a prins de mână şi m-a condus în patul nupţial încă imaculat, am urcat scările în vârful picioarelor, ea cu degetul la buze, ca şi cum ar fi putut să ne surprindă cineva, eu cuminte ca un căţel, pudel sau caniş, s-a descurcat fără să aprindă vreo lampă, a găsit uşa, clanţa, cuvertura de peste aşternuturi, a trecut de toate şi m-a tras deasupra ei, deschisă ca o scoică. Nu sunt timpuri pentru dragoste, mi-a mai spus către dimineaţă, înfăşurată

în cearceafuri, plimbându-şi degetele pe pieptul meu. Era de marmură! abia începusem să număr drumurile dintre sufragerie şi încăperea aceea magică de la etaj, când am descoperit dintr-odată frica, mirosul greţos al sângelui, păduchii graşi din care se putea topi o unsoare acceptabilă pentru bocanci, râia, gustul pâinii mucegăite, răceala metalică a armelor, dacă nu afectuoasă, măcar salvatoare, frigul, umezeala, grija pentru propria respiraţie înainte de tumultul victoriei şi de ţelurile patriei, lipsa noţiunii de umbrelă atunci când se pornea sau când nu contenea ploaia, admiraţia pentru şoarecii de câmp, aflaţi mereu în căutare de hrană pe pământurile acelea pârlogite. Iar ea nu-şi mai amintea propriile vorbe, timpurile i se arătau ideale pentru iubire. Nici măcar nu era vorba de-un ofiţer de intendenţă sau de vreun june frumuşel, posesorul unui certificat de necombatant. Ci de Iisus Hristos”.

SCENA 2: *Vinul, puţin sec, se împacă cu după-amiaza caldă. În stângă bătrânului se află o ladă ghintuită, o să-i ridice capacul cât să iasă dinăuntru aerul stătut al vremurilor de pace.*

„De sus, oamenii se vedeau ca nişte insecte. Iarna. Pe întinderea de zăpadă, când umblau poticnit, semănau cu gândacii de bucătărie suiţi pe-un tavan zgrunţuros, văruit proaspăt. După ce mă cuprindea frigul, şi asta se întâmpla repede, oricâte pulovere, izmene sau perechi de ciorapi aş fi purtat, simţeam nevoia să-i strivesc. Pe urmă îmi trecea. Îmi trebuiau două, trei înghiţituri de rachiu ca să mi se facă milă, chiar dacă în cabina macaralei mâinile îmi degerau pe manetele din fier, îngheţate bocnă. Îi priveam cum se strâng lângă focuri şi bat din picioare, cum gesticulează când se ceartă, cum îşi tot potrivesc căciulile pe urechi şi dau de la unul la altul câte-o ţigară, fără să fie sigur cine fumează şi cine nu, fiindcă fumul se confunda cu aburul respiraţiilor. Câştigau şi ei o pâine pe şantierele Sovromului. De fapt, n-o câştigau, ce Dumnezeu! le era dăruită de comunişti, băieţii ăştia inimoşi, care ar fi putut

să-i înscrie în inventarul înfrăţirilor agricole, în rând cu caii şi cu vitele. Parcă în cazul meu n-au pus suflet… M-au învăţat meserie. Om în toată firea, după ce mi-au luat casele, fabrica, via, tablourile, bijuteriile şi banii, m-au făcut macaragiu. Şi lui Pascal, o splendoare de setter irlandez, un prinţ, i-au tras un glonţ în cap în timp ce se lipise de genunchiul neveste-mii, pe-o canapea. S-a întins mai lung ca de obicei, un fir de sânge pornit de sub ureche a găsit drumul spre piept, până la smocul alb de blană, ochii i-au rămas întredeschişi, exprimând ceva ce comuniştii nu vor putea să înţeleagă niciodată. Paraschiva a ţipat, dar n-a fost un ţipăt, ci aşa, o pustiire, un sunet care nu aparţinea corzilor vocale, iar ei au râs şi au continuat să scotocească prin bibliotecă, unul i-a strigat: ce-ai, cucoană, n-ai văzut că voia să te muşte?! La minus nouă sau paisprezece sau douăzeci de grade, memoria mea suferea însă un şoc termic, multe nu mai contau, îmi aminteam doar paltonul de vizon. Venisem acasă cu trăsura, după prânz, era imediat după Sfânta Mărie Mică, şi am întâlnit la poartă un individ slăbănog, fără câţiva dinţi, cu părul dat cu untură, sigur nu cu briantină, tocmai ieşea cu un balot de haine, ezita, nu ştia dacă să mă ocolească sau s-o rupă la fugă, spunea întruna că doamna e tare milostivă. Şi era. Am recunoscut în braţele lui paltonul, câteva costume, o pijama de mătase la care-o deranjau nasturii, hanoracul pentru schi. Pe Paraschiva am zărit-o în pragul uşii, zâmbitoare, încercând să alunge zăpuşeala cu un evantai. Nu mi-am folosit bastonul, nici pumnul, am scos portofelul şi i-am plătit birjarului două curse, una încheiată şi alta în avans, apoi l-am ajutat pe şmecherul ăla să urce şi, cu spatele la soţia mea, l-am înjurat de mamă. Dar pe un asemenea ger, invariabil, mi se făcea dor de palton. Mai ales că bocancii canadieni, la a căror naţionalizare nu se gândise nimeni, îşi pierdeau însuşirile protectoare. Picioarele mi se transformau în sloiuri, rinichii mă dureau din ce în ce mai tare, până când prin ianuarie, spre sfârşit, n-am mai putut răbda şi m-am pişat de la înălţimea cabinei. Jetul şi pata de jos, aflată la

mai mult de zece metri sub mine, pe zăpadă, n-aveau culoare gălbuie, ci una roşiatică, cum e căpşunica. Noroc cu rachiul. M-a ajutat să uit şi să mai rabd câteva zile. Consumat în cantităţi serioase. Era din mere pădureţe şi-l cumpăram de la un ţigan peltic, un acordeonist care nu-mi cerea bani, ci plăci de gramofon. De altfel, cât am lucrat ca macaragiu, am făcut praf întreaga colecţie. Numărase peste şase sute de discuri. Prea rău nu mi-a părut, fiindcă în spital te copleşea căldura. Primisem o pătură deşirată şi murdară, dar soba înghiţea atâtea lemne, încât noaptea mă visam la baia publică, în camera pentru saună. Pe deasupra, de câte ori ardea focul, fumul se strecura prin crăpăturile teracotelor şi invada salonul, împărţind puţină intimitate. Figurile din celelalte paturi nu deveneau invizibile, însă se îndepărtau, se diluau, ajungeau să fie, slavă Domnului, totuna cu decorul. Rămâneau doar glasurile, cu tot felul de tonuri şi inflexiuni, discuţiile infinite despre război, legume, crize de ficat şi femei, care întreceau efectul oricărui medicament. Dintr-un motiv simplu: teatrul radiofonic mi-a provocat întotdeauna somnolenţă. Mă dădeam în vânt după o singură voce, cea a lui Ghiţă, pentru că dacă n-ar fi fost el, frigul ar fi luat în stăpânire încăperea uriaşă în care zăceam, la fel cum făcuse cu restul spitalului. Ghiţă, un tapiţer suferind de insuficienţă renală, n-avea nicio vină că fratele lui era maior de Securitate, în schimb cărbunii ţineau cont de acest lucru şi se buluceau în soba noastră. Paraschiva m-a vizitat abia în martie, convinsă fiind că a sosit momentul slujbei de maslu. Era îmbrăcată în negru, de la botine până la şalul de caşmir, iar chipul ei, chiar şi-n aşa o împrejurare, avea străluciri de marmură. Ştiam că soţiei mele, în călătorii, nu-i plac bagajele voluminoase şi nu m-a supărat afişarea prea timpurie a doliului. O însoţea un preot tânăr, aflat după toate aparenţele într-un post prelungit, blond, deloc vorbăreţ. Mă cercetau cu compasiune, întrebându-se probabil unde a ajuns partea din mine care a şi părăsit lumea aceasta. Erau drăguţi, dar i-am dat afară după un singur minut. Fiindcă nu-mi

aduseseră flori. Nici ghiocei, nici frezii, nici măcar imortele. Au plecat în linişte, cu pioşenie, aşa cum se cuvine să te retragi din cimitir după ce-ai aprins candela din cavoul familiei. Oftând, Paraschiva a închis uşa la fel de încet cum o deschisese, în prag trebuie să fi rostit Amin. Cât priveşte urina mea, ea şi-a recăpătat claritatea originară pe la mijlocul lui aprilie. Dintr-odată. Era o zi de miercuri când hematiile s-au retras cuminţi în vene şi artere, în vasele subţiri răspândite prin ţesuturi. Tânărul doctor şi-a şters apăsat lentilele ochelarilor şi a studiat mirat, minute bune, lichidul colectat în borcan. L-am imitat de nenumărate ori în săptămâna care a urmat, la closet, în cabina mizerabilă unde admiram nuanţele gălbui răsfirate pe faianţă, delicate, ca de limonada. Fusesem deposedat de-un rinichi, dar era o pierdere rezonabilă de vreme ce cireşii din curtea spitalului se albiseră, invadaţi de-o puzderie de flori mici, fragile ca fluturii. Şi iarba crudă înconjura clădirea din spatele pavilioanelor, dându-i un aer suportabil. Într-un decor însorit, vioi, poate că ieşirea lui Ghiţă de acolo, în coşciug, ar fi arătat altfel. În primul rând, noi toţi, strânşi la ferestrele salonului, n-am fi privit morga ca pe-o construcţie respingătoare, nici n-am fi tăcut cu atâta încrâncenare. Apoi rudele lui, adăpostite sub umbrele şi pelerine, atente să nu se înfunde în noroi până la genunchi, s-ar fi putut gândi măcar o clipă la locul cu verdeaţă pe care-l pomenise popa. Am părăsit spitalul primăvara. Cu două sacoşe în mâini, cu certificatul de pensionare într-un buzunar şi cu nişte ghete sparte în picioare. Despre bocancii canadieni mi s-a spus că se rătăciseră pe la magazie. Tânărul doctor, alergând, m-a ajuns din urmă la capătul aleii centrale, aproape de poartă, paloarea îi dispăruse datorită efortului şi două pete purpurii îi pigmentau obrajii. M-a condus la braţ până în stradă, susţinând că-mi datorează foarte mult. I-am răspuns că mai degrabă eu îi sunt dator, dar că în acel moment nu mă pot achita. A surâs. Săracul! Am aflat mai târziu că s-a sinucis la Canal, în al cincilea an de închisoare. Se spânzurase cu o funie împletită din bucăţi

de zeghe, la spălător. Cum n-aveam ce să caut în alt loc, am redescoperit aici cât de inimoşi sunt comuniştii. Unsprezece copii, i-am numărat, jucau leapşa în mica livadă de meri, balconul de la etaj era năpădit de rufe întinse la uscat, iar la parter, pe terasă, nişte femei curăţau fasole, sporovăind, cu o cloşcă cu pui printre picioare. Una dintre ele m-a sfătuit să zic bogdaproste, alta mai în vârstă, grasă, m-a întrebat de ce naiba n-am murit, fiindcă i se însura băiatul şi pusese ochii pe camera mea. N-am înţeles dacă glumea sau nu, sigur era că-n casă se mutaseră cinci familii, iar Sfatul Popular încă ne îngăduia şi pe noi, cu chirie, la mansardă. În odaia asta. În care fuseseră înghesuite atâtea lucruri. Am recunoscut un fotoliu din vechea bibliotecă, un dulap, masa de toaletă rămasă fără oglindă, pendula, câteva icoane. Nu se aerisise de mult şi praful se întinsese ca o peliculă tristă, chiar şi plicul care mă aştepta pe-o etajeră a trebuit suflat şi scuturat înainte să-l deschid. Paraschiva, folosind o cerneală violet, mă înştiinţa că a ales viaţa întru Domnul. Îmi cerea să nu o tulbur şi mă povăţuia să nu sparg peretele nordic al pivniţei. Se îngrijise ea mai înainte. Aşa sunt vremurile, scria, şi răcoarea serii m-a făcut să îmbrac înapoi haina pe care-o agăţasem într-un cui. Dacă n-ar fi donat colierul de perle, adăuga, maica stareţă n-ar fi primit-o în mânăstire”.

SCENA 3: *Învârte între degete piciorul paharului gol. I se pare că pe fereastră intră fum de la un foc de frunze, un semn al timpului care a fost şi care urmează să mai vină.*

„Nu mai schimbăm o vorbă de şase ani. Înainte aveam dulăpiorul jos, pe hol, îl ţineam închis ca ripostă, fiindcă îşi pusese prima proviziile sub lacăt. Când coboram, îl descuiam cu cheiţa, luam ce-mi trebuia dinăuntru şi mă duceam să gătesc şi să mănânc în bucătărie. Trăgea cu urechea la uşa ei, auzea bocănitul bastonului şi paşii îndepărtându-se, zgomotul de vase şi

tacâmuri, apa curgând la robinet, ştia când poate ieşi să cotrobăie şi să aleagă ce-i place din dulăpiorul meu. De obicei fura dulciuri şi fructe, foarte rar brânză. Într-o zi am imitat sunetele alea, am bătut cu bastonul în podea şi-am lipăit cu papucii pe loc, tot mai încet, am surprins-o cum apare din cameră şi-şi umple o ceaşcă din borcanul cu miere. Când m-a văzut, a ţipat uşor şi a ridicat mâinile. Mierea i s-a vărsat pe rochie şi pe jerseu, ceaşca s-a ciobit la toartă, borcanul s-a făcut ţăndări. Am râs. De atunci nu mi-a mai dat bună ziua. Ce ţi-a spus? Că eşti ignorant sau păgân, nu? Să nu te superi pe Paraschiva”.

Capitolul V

1

Dintre călugării, învăţăceii şi lucrătorii de la Piatra Roşie (şi se strânseseră mai mult de douăzeci de suflete de când venise vara şi începuseră să zugrăvească biserica şi s-o acopere cu şindrilă), băieţandrul acela, un ajutor de-al dulgherului, mai mereu cu pantalonii suflecaţi şi cu rumeguş în sprâncene, a fost cel dintâi care a văzut moţul negru-albăstriu. Se întorsese alergând din oraş, unde-l trimiseseră după o lamă nouă de ferăstrău, o daltă şi nişte clei, nu s-a oprit lângă schele sau lângă barăci, a continuat să urce, l-a găsit pe părinte în partea de sus a poienii, pe tăpşanul însorit unde citea întotdeauna după prânz şi, cu respiraţia tăiată, i-a vestit grozăvia de la cetate. Onufrie l-a privit cum gâfâie, cum gesticulează de parcă ar fi căutat cuvintele cu manile, l-a ascultat vorbind împiedicat, cu pauze mari, despre un potop de oase de om care nu se prăvălise din cer, ca ploaia, ci ieşise din pământ în apropierea unui zid surpat. N-a pus întrebări, nu l-a întrerupt, şi-a scos încet pălăria de pai şi, închizând ochii, făcându-şi trei cruci mari, a strâns-o la piept. Ucenicul s-a închinat şi el, tăcând deodată, nu pentru că n-ar mai fi avut ce spune, ci fiindcă după o tulburare atât de mare, care-l zăpăcise, a doua îl amuţea. Şuviţe smolite se ridicau din creştetul părintelui, străine de părul lins, alb ca smântâna,

apoi au început să se decoloreze, să se înmoaie ca florile ciupite de ger, lăsând să curgă o zeamă vineţie. După un timp, care poate să fi fost jumătate de minut sau un sfert de ceas, Onufrie şi-a potrivit pălăria aşa cum îi plăcea, lăsată pe ceafă, a agitat către vale degetul arătător, amintind că *de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere,* s-a grăbit să ia din coliba lui stiharul, patrafirul şi cădelniţa, a intrat şi în micul paraclis pentru câteva luminări şi, împingându-l de la spate pe băiat ca pe-o oaie beteagă, a pornit să vadă ce era de văzut şi să tămâieze osemintele de la castrul roman.

2

Cifra 2 poate fi uneori începutul, originea, deşi, în ordinea formală a numerelor, 1 se află la locul lui. În asemenea situaţii, 1 apare ca o consecinţă, are înţeles doar dacă 2 există. Iar acest paradox al matematicii, mai degrabă rod al intuiţiei mistice decât al deducţiilor carteziene, a fost regula cu care Gherghe (mai târziu Onufrie) a întâmpinat coborârile protectoare ale Fecioarei din azuriul bolţii. Propriu-zis, fără să fi avut loc cea de-a doua apariţie a Sfintei Născătoare în viaţa lui, prima ar fi trecut neştiută, ar fi fost un miracol irosit. A trebuit ca Ea să se întrupeze la gura unei mine, cu o înfăţişare suav-autoritară, într-o sâmbătă, 16 mai, chiar la ieşirea din galerii a deţinuţilor, pentru ca gândurile lui să alunge ignoranţa şi să pătrundă taina unei întâlniri anterioare. Onufrie prăznuieşte în felul lui unic acea zi, adăugând la fiecare an scurs câte-o nouă crestătură de cuţit pe arătătorul de la dreapta, tocmai fiindcă prezentul orbitor de atunci (datorat prezenţei orbitoare) îi luminase trecutul şi, în bună măsură, viitorul. În săptămânile de după evadare (când recăpăta câte puţin din numele monahal răpit de anchetatori şi gardieni) a trăit ca o sălbăticiune, ascunzându-se ziua în văgăuni şi desişuri, mergând noaptea doar când luna nu era în putere, ocolind satele şi târgurile, chiar şi stânele şi sălaşurile din livezi şi fâneţe, ţinându-se departe de poteci, de şosele şi de calea ferată,

trecând râurile şi bălţile de-a dreptul prin apă, în locuri pustii, niciodată pe poduri, ferindu-se de oameni, fie că purtau uniformă, fie că nu. Nu se grăbea să ajungă undeva anume, la un soroc precis, era un fugar mulţumit cu soarta lui imediată şi cu adevărul care i se dăruise de curând. Vara timpurie îl ferea de frig; era vremea leurdei, a roiniţei, a spanacului ciobănesc şi a bureţilor negri crescuţi pe fagi şi pe paltini, aşa că nu îndura foame; i se redeşteptaseră simţurile şi instinctele de copil de pripas învăţat să se descurce singur, iar peste ele, întărindu-le, se aşezase sentimentul binecuvântării primite din înalturi. Dacă cineva i-ar fi luat urma culegând smocurile de păr negru-albăstriu retezate şi abandonate din patru în patru ore, ruta lui, una atipică şi aleatorie, în primul rând pentru că avea punct de pornire, dar nu şi ţintă, ar fi semănat la transpunerea pe-o hartă cu mâzgăleala pe hârtie a unei fetiţe răsfăţate, în care liniile se întretaie, ba sunt oblice, ba curbe, se duc către dreapta ca să revină la stânga, urcă şi coboară brambura. Pribegia aceea, în care timpul n-avea măsură, i-a îngăduit însă să descopere şi altceva decât ţinuturi noi. Bucuria şi afecţiunea, aşa proaspete cum erau, născuseră mai întâi întrebarea dacă nu cumva, înainte de înfiriparea memoriei, descinderea salvatoare a Măriei fusese precedată de-o alta. Se temea de păcatul trufiei şi a şoptit sute de rugăciuni, îngenunchind oriunde îl cuprindea această frică, pe ierburi şi vreascuri, pe glodul arăturii ori pe muşchi moale de pădure, pe muşuroaie de cârtiţă sau în noroi. Întrebarea s-a preschimbat încet, încet în părere, dar probele lipseau, aşa că a fost nevoit să caute argumente. Şi, într-una din nopţile fără nori, cu lună scăpărătoare, în care nu-şi îngăduia să iasă din ascunziş, a apelat la reducerea la absurd. Nu cunoştea noţiunea, dar a presupus ca un elev silitor că Maica Domnului n-ar mai fi intervenit niciodată în biografia lui până să fi ajuns în lagărul de muncă. Şi, aşa închipuind lucrurile, neatinse de pronie, ce s-ar fi întâmplat? Şi-a dat seama deodată, stând lungit într-un lăstăriş de arini, cu stele risipite deasupra, palide, cu unul din obraji sidefiu, iar cu celălalt întunecat,

că ar fi murit. S-ar fi stins ars de soare, pe-un alt pat de crengi, tot încercând să se elibereze din pânza albă în care-l învelise mama cea adevărată, ţipând până n-ar mai fi avut vlagă să mişte braţele şi picioruşele înfăşate. Or, el încă trăia… Nu era asta dovada că Sfânta Născătoare păşise acolo, pe prundişul râului, unde-l părăsise Stanca (al cărei nume Ei nu-i putea fi străin, împreună cu chipul şi cu faptele)? Sărise din culcuşul lui fără să observe piţigoiul şi prigoarea care tresăriseră şi-şi luaseră zborul, ţâşnise prin frunzişul ţepos, fugise pe o coastă lutoasă, apoi pe muchia unui deal, urmărit parcă de razele lunii, strigând întruna şi cât putea de tare, nu cuvinte, ci prelungiri şuierate ale vocalelor, uneori se împiedica şi cădea, dar se ridica şi fugea mai departe, fugise şi strigase până când siluetele lucrurilor, copaci, dâmburi, vii, un cătun adormit, linia frântă a zării, o moară, începuseră să se învârtă în jurul lui, ca-n scrânciobul acela din bâlciul unde mersese demult cu baba Vuţa şi unde învăţase că e lăsat în pace dacă umblă cu capul acoperit. Şi se prăbuşise. Pe-un umăr, în leşin, peste nişte tulpini de măselariţă. Şi-a revenit tremurând, cu faţa zgâriată şi murdară, lacrimile se amestecau cu praful şi cu pământul fărâmiţat de pe pleoape şi pometi, îşi rănise bărbia, şi în pielea zdrelită, sângerie, licăreau pietricele. Nu s-a ridicat, s-a strâns covrig ca un câine ud, plângea cu sughiţuri, ştiind de-acum că Maica Domnului trebuie să fi cercetat întinderile din susul şi din josul râului pentru a se convinge că prin preajmă nu calcă picior de om, trebuie să-l fi luat în braţe şi să-l fi legănat o vreme, să-l fi scăpat de scutec şi de spurcăciunile popoului, să-l fi spălat în apa călduţă care băltea pe lângă mal, doar nu era să-l afunde în şuvoiul rece ca gheaţa, se poate să-l fi şters şi să-l fi învelit cu o bucată sfâşiată din cămaşa ori din fusta Ei şi, înduioşată de scâncete, să-i fi dat sân. Acelaşi sân din care a supt şi Fiul sau celălalt? ascultase un cântec de leagăn auzit şi de El sau altul? pulpa lui de nou-născut, cea stingă, fusese lăptoasă, străvezie sau trandafirie ca aceea a Pruncului, pe care mai târziu, în ajunul Sfinţilor Mihail şi Gavril, o

înţepase cu vârful foarfecii? Plânsul nu i se potolea, fiindcă Gherghe afla imaginându-şi, se topea şi deopotrivă se speria de cutezanţa celor imaginate şi aflate. Iar lacrimile erau altfel decât lacrimile celelalte, de la Mânăstirea Neamţ, deşi acelea, prin stăruinţa şi prin abundenţa lor, făcuseră să mucegăiască un colţ al covoraşului din faţa sfintei icoane pe care mai întâi o împunsese şi apoi o venerase. A adormit plângând, cu genunchii lipiţi de piept, prinşi între coate, părând mult mai mic decât ajunsese să fie. S-a trezit nu cum s-ar fi putut întâmpla, când soarele era sus şi dogoritor, ci imediat după ce se lăsase rouă, încât găsise alte picături pe frunte şi pe haine, de data asta nu rodul ochilor lui. De sete, cu o frunză făcută căuş, aduna bobite de apă de pe firele de iarbă, dar nu uscăciunea gâtului îi dăduse atâta răbdare. În locul întrebării aceleia care-l măcinase zi după zi (mâncând, înceta câteodată să mai mestece şi rămânea secunde bune, dacă nu minute, cu gura deschisă şi cu dumicatul neînghiţit; se oprea tot mai des în mijlocul vreunei rugăciuni, pierzând şirul cuvintelor, fiind obligat s-o ia de la capăt), o întrebare care se transformase pe nesimţite în părere (urmărindu-l şi ea pretutindeni, în adăposturile lui diurne ori în drumurile vegheate de întuneric), în locul amândurora mai degrabă, al întrebării şi al părerii cu care-şi însoţise ultima înserare, de fapt toate serile, multe, dinainte şi de după Drăgaică, se ivise peste noapte certitudinea că Preacurata s-a mai îngrijit o dată de el, acolo, pe prundişul râului, destule ceasuri, până când a zărit în depărtare încă o femeie, o muritoare, cea care avea să-i fie mamă adoptivă. Îl usturau zgârieturile de pe obraji, pietricelele din bărbie fuseseră acoperite de-o umflătură cât o prună, cu coajă stacojie, îl durea o gleznă, surd, călcase strâmb în alergare sau o sucise la una din căzături. Câte se petrecuseră de fapt şi nu le simţise! Ramurile tăioase care-i plesniseră faţa, panta abruptă a dealului, tuşea care-i întrerupsese din când în când strigătele, bătăile inimii fericite peste măsură, dar pusă la grea cazană de fuga lui năucă, loviturile, ţărâna care

scrâşnise între dinţi, riscul de-a nu scăpa neobservat bicisnicilor şi de-a fi prins. Sosise timpul să-şi taie moţul din creştet şi a tresărit ca niciodată când a scos din buzunar foarfecă primită în copilărie de la Popa Nae. A strâns-o în palmă, a vrut o clipă s-o arunce, dar a renunţat, fiindcă, înainte de-a mai fi un obiect util, foarfecă aceea care tulburase pacea micului Iisus, scrijelind uleiurile unei icoane, devenise o sursă de penitenţă şi de neuitare.

O convingere nu mai e nici presupunere, nici frământare. E o convingere. Ea, de obicei, nu încheie o perioadă de nesomn pentru a aduce tihnă şi reverie, ci provoacă alte presupuneri şi frământări. Iar Gherghe, care folosise fără ştire metoda reducerii la absurd şi reuşise să ducă demonstraţia la bun sfârşit, constata uluit câte noi îndoieli, temeri şi iluzii se năşteau dintr-un fapt cert, tocmai descoperit. Îşi spunea bunăoară, cu spaimă, că detaliile imaginate într-o chestiune sigură, cum era acea primă osteneală a Fecioarei de-a nu-l lăsa să piară, ar fi putut fi rătăciri blasfemice ale minţii lui. Cea dintâi pogorâre se petrecuse aievea, era neîndoielnic, dar felul în care-şi reprezenta minunea nu era un păcat? Cu ce temei ajunsese să creadă că Sfânta Născătoare îl desfăşase şi-l curăţase de murdăriile dosului? de ce-ar fi fost nevoie ca Ea să-şi sacrifice veşmintele şi, mai ales (oh, Doamne, asta îl obliga la post negru), de ce să lase buzele lui să-I atingă şi să-I cotropească sânul? de ce buzele Ei să fi îngânat cântece de leagăn? Pe urmă intra într-un hăţiş de ipoteze şi năluciri, legându-le unele de altele, potrivit sau nu. Suportase mai bine decât alţii adâncurile minei de cupru şi închisoarea de deasupra: liftul-colivie, galeriile strâmte şi mocirloase, luminile blege ale lămpaşelor, stânca ruginie pe care-o mărunţeau cu târnăcopul, veninul gardienilor, spectacolul firilor şi al comportamentelor în zeghe, care aducea laolaltă văicăreli şi înverşunare, turnătorii, meschinărie, linguşitorii, camaraderie, gentileţe şi milă. Or Preacurata hotărâse să-l cruţe, chiar daca el se obişnuise cu răul şi-i rezista. Era, de bună seamă, un argument în sprijinul celeilalte descinderi divine, prima, fiindcă e

diferenţă mare între greu şi grav, iar dacă Ea îl scăpase din lagărul de muncă, dintr-o situaţie grea, cu atât mai mult trebuie să-l fi ajutat într-o împrejurare gravă, pe malul râului, când s-ar fi prăpădit nenumit şi nebotezat. Şi mai era ceva. Nu cumva, la mină, moartea îi dăduse iarăşi târcoale fără ca el să fi bănuit? poate avea să fie prins sub vreun tavan surpat ori să cadă într-un puţ, poate unul din gardieni, sătul să mai amenințe şi să înjure, urma să se joace cu pistolul şi chiar să apese pe trăgaci… Iar Maica Domnului, a cărei privire nu aţipeşte şi pe toate le cuprinde, nu numai ce-a fost sau ce este, ci şi ce va să vie, se grăbise să-l ferească din calea femeii hâde, care-l amenința cu coasa. Ideea îi plăcea, era ca mierea, dar nu trăda încă o dată vanitate nemăsurată? A înţeles apoi după un asfinţit târziu, cum sunt încă la începutul lui iulie, culegând fragi la hotarul întunericului, că ajunsese cu judecata într-un punct înşelător. Ca şi cum s-ar fi găsit la o răscruce, tot socotind încotro s-o apuce, neputincios să aleagă, până când s-ar fi suit în vârful unui copac mai răsărit, un stejar sau un plop, şi ar fi observat uimit că drumul care se deschide spre stânga nu e nici mai lung, nici mai anevoios decât cel care porneşte la dreapta şi că amândouă duc în acelaşi loc. Încercase ceva vreme să desluşească dacă Ea se arătase pentru a-l salva de la moarte sau doar pentru a-l scuti de suferinţele închisorii, de lehamite, dar răspunsul n-avea însemnătate. Oricum ar fi stat lucrurile, consecinţa era una singură: Fecioara Maria părăsise de două ori odihna şi verdeaţa cerurilor ca să-l ştie rămas în viaţa pământească, o făcuse cu un scop, cu un plan, alegându-l dintre mulţi, unealtă în mâinile Ei ziditoare. Strivea fragii cu vârful limbii, în cerul-gurii, în pungile obrajilor, în spatele dinţilor, înghiţea sucul dulce-acrişor şi abia mai târziu restul şi nu era în stare el, Onufrie, căruia îi spuseseră şi Gherghe şi Moţatu, să pătrundă taina Născătoarei Pruncului Sfânt. Descoperind ce descoperise, nu mai fugise orbeşte pe pante ori pe culmi, deşi erau destule în trecătoarea aceea din munţi, nici nu strigase şi nici nu chiuise, ca să-i sune smintit

ecoul, umbla de-a buşilea prin beznă, încet, pipăind ierburile cu toate cele zece degete, căutând şi adunând în pumn ceea ce credea că sunt micile fructe de pădure, mestecând şi înghiţind frunzuliţe, pietre, furnici, petale, gândăcei crustoşi pe care dacă i-ar fi cercetat la lumina zilei i-ar fi găsit verzi ca fluorina (cu atâta lucru se alesese de la mină, cu numele şi sticlirile unor minerale), gustul i se păruse dulce-acrişor până către răsărit, iar datoria lui i se părea a fi să se ţină departe de păcate, să supravieţuiască cu propriile puteri, prevăzător, pentru a n-O mai sili să-l apere de pericole, să-I aştepte răbdător semnul şi pogorârea din urmă, a treia, în care avea să-i arate sprijin şi încredere şi să-l învrednicească cu misiunea Ei. Pe firul văii se stârnise la un moment dat vântul, unul rece, jilav, anunţând ploaia sau poate numai zorii, i se făcuse frig şi se rezemase de trunchiul unui brad, la adăpost, amintindu-şi cu un fel de mirare că în ajun, înainte să fi rupt primii fragi, fusese gata să-şi continue călătoria printr-o nouă noapte. Ce mai mărşăluise! Şapte săptămâni, aproape opt, mărind nu atât distanţa faţă de oamenii în uniformă, cât timpul care îl separa de lumea lor. Şi se încheiase. Măcar trupului îi era somn, şi braţele, picioarele, pieptul, stomacul moţăiau în voie, lăsând să vină şi să plece tot felul de gânduri înainte ca soarele să fi apărut, cât încă se înviora dâra lăptoasă de deasupra pădurii, printre ele o istorisire care-l privea pe părintele Radifir, şoptită la urechea lui într-o galerie a minei de fratele Arhip, căruia gardienii îi ziceau Buluie Vasile. Preacuviosul stareţ, care-i ceruse odată să nu mai arunce pe unde nimereşte smocurile retezate din creştet, ci să le strângă într-un sac şi să i le aducă la fiecare întâi din calendar (şase pe zi, patruzeci şi două pe săptămână, o sută optzeci în aprilie, iunie, septembrie şi noiembrie, câte o sută optzeci şi şase în alte şapte luni şi o sută şaizeci şi opt în februarie, fără a mai pune la socoteală anii bisecţi), avea contract cu un peruchier evreu din Iaşi, care-şi vindea marfa la Bonn şi Marsilia. Puţin mai târziu, razele au pişcat ochii lui Onufrie, parcă stătuseră peste noapte în

sare.

Propriului păr i-a găsit un rost abia în munţi, unde, în afara iedului de capră neagră găsit mort printre stânci (din blana căruia îşi croise o căciulă), n-a mai profitat de darurile vreunui animal, fie să-l fi tuns, fie să-l fi muls sau să-i fi fript carnea, fie altcumva. La începutul toamnei, meşterise o vârtelniţă, fusuri şi tot ce-i mai fusese trebuincios pentru a transforma moţurile negru-albăstrii în gheme pentru croşetat, iar din coastele iedului, lăsate la umbră şi apoi într-un şuvoi tumultuos, să se spele bine, făcuse un fel de andrele, cu care în timp (şi ce de timp!) a împletit mănuşi, ilice, un fular, ciorapi, o pătură, două pulovere şi chiar un peretar pentru grota lui, pe care a scris *Crezul* cu infuzie de genţiană. La drept vorbind, şi rufăria lui intimă era lucrată din părul care-i creştea necontenit şi trebuia tăiat din patru în patru ore. Ar fi putut, de-a lungul atâtor ani, să renunţe la izmene, dar apucase să citească odată, după ce deprinsese literele şi înlănţuirile lor, *Rânduielile cuviosului Pahomie cel Mare,* aşa cum fusese tălmăcită la Mânăstirea Dobruşa, în 1929, scrierea Sfântului Teofan Zăvorâtul. Şi ţinea minte mai întâi din cărţulia aceea că „vai aceluia care, lepădându-se de lume ca să se sfinţească Domnului Iisus Hristos, nu vieţuieşte potrivit făgăduinţelor date Lui!”, iar apoi faptul că însuşi stăpânul tabeniţilor se îmbrăca în straie din păr aspru, încingându-se pe deasupra, pentru a răcori fierbinţelile trupului bărbătesc. Acolo, printre stâncile la care nu suia nimeni, nici ciobanii cu oile lor, nici oamenii în uniformă, nici călătorii atraşi de privelişti şi necunoscut, Onufrie, aşa cum evadase din lagărul de muncă, fără vreun rucsac în spate ori vreo boccea pe umăr, ducea lipsa multor lucruri, dar, înainte de toate, a Bibliei, căci dacă ascunsese una în câlţii saltelei din dormitorul închisorii, mică, cu litere cât puricele, nu-i dăduse prin cap să o poarte asupra lui şi în mină. Şi s-a apucat să recompună cu mâna lui ceea ce memoria îi mai aducea în vârful penei de uliu (o peniţă sau o pană de gâscă nu se putea imagina la

asemenea înălţimi), folosind pentru cerneală un ulei de afine, iar ca hârtie coajă de molid, pe care-o presa cu grijă dimineţile şi o stivuia aşa cum e uscată cheresteaua. S-ar putea zice că a apărut în cei şaisprezece ani petrecuţi acolo o Evanghelie după Onufrie, un text bizar, abundând în scene şi trimiteri la Sfânta Fecioară, în realitate un morman, de fapt mai multe mormane, zeci, câţiva metri cubi (noroc că se aciuase într-o grotă încăpătoare, în care fusese destul loc pentru depozitare), de fâşii de lemn, bucăţi de scoarţă scorojite şi crăpate cu vremea, adunate chiar de cel care caligrafiase pe interiorul lor, într-o versiune fără precedent, Sfânta Scriptură. Operaţiunea aceasta, efortul aducerii aminte, al creaţiei, al pregătirii suportului de scris şi al scrisului însuşi, a umplut o bucată de timp uriaşă, cu anotimpuri, cu hrană şi odihnă, cu meditaţie, cu contemplare de sus a lumii de jos, cu grija de a nu lăsa semne ale supravieţuirii în acele locuri, cu fascinaţia de a ridica ochii spre a descoperi ceva şi mai sus, cu aşteptarea calmă, uneori precipitată, a celei de-a treia pogorâri a Precuratei, pururea mireasă, Cea care avea să-i încredinţeze proiectul şi vrerea Ei. E bine că Onufrie, pe care-l botezaseră Gherghe şi mai înainte îl porecliseră Moţatu, a fost singur, auzind numai el ropotul ploii, adierea, şuierul sau geamătul vântului de pe creste, căderea fulgilor şi a frunzelor, zborul, ciripitul şi paşii păsărilor, micile păsări de stâncă, cenuşii, sperioase, marile păsări de pradă, tot cenuşii, sure, neînfricate, plutind pe deasupra hăurilor şi a ceţurilor. Apa era de la Dumnezeu, din izvoare vremelnice sau perene, din torenţi sau din scocurile din piatră umplute de burniţe, apă totdeauna bună de băut, chiar dacă avea gusturi diferite. De udat, nu era obligat să ude prea multe, fiindcă n-avea aplecare către grădinărit şi nu plantase cu mâna lui decât nouă tufe de liliac sălbatic, aşezate în cruce, cinci pe o linie îndreptată către răsărit şi câte două în stânga şi-n dreapta ei, nu lângă adăpost, ci mai departe, cât să nu pară că ar fi fost mână de muritor şi să nască curiozitate. Când înfloreau toate, şi au înflorit de şaisprezece ori,

credea că Maica Domnului se va apropia să-şi desfete nările cu parfumul stins şi să-şi frece obrajii de petalele mărunte. O aştepta zi de zi fără ca obişnuinţa să-i schimbe nădejdea, îi vorbea vrute şi nevrute, povestindu-i visele ori întâmplările vechi din satul în care-l porecliseră Moţatu şi-l botezaseră Gherghe, din oraşele prin care trecuse, din mânăstire, din lagăr, îi mulţumea deseori pentru pogorârea dintâi şi pentru cea de-a doua, O asalta cu speranţe şi cu presupuneri. Câteodată i se părea că norii se legau într-un chip de femeie, semănând cu al Ei, iar în nopţile senine, fixând bolta, găsea pâlcuri de stele care-I copiau trăsăturile. Trebuia să fie pregătit la suflet şi la trup pentru ceea ce avea să vină, aşa că dădea asprime ajunării şi se spovedea des, duhovnic sieşi, cerând iertare în primul rând pentru cutezanţa de-a mărturisi şi de-a ierta deopotrivă şi abia pe urmă pentru restul faptelor, între care, mereu, pentru neghiobia de-a fi înţepat cu vârful foarfecii pulpa stângă a Pruncului, într-o icoană, în ajunul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril. Luminarea pentru spovedanie şi cele pentru slujbele din grotă, din faţa catapetesmei pe care-o pictase în prima iarnă, erau făcute din ceară de viespi strânsă cu greu şi câte puţină de prin scorburi, afumând cuiburile şi suportând înţepături cu nemiluita. Celelalte luminări le fabrica din răşină, după acelaşi procedeu ca pe primele, topind-o la foc şi turnând-o după aceea în tulpini subţiri şi drepte de soc, golite de măduvă, în care strecura încet, încet, ca fitil, fire din fosta lui zeghe. În ceea ce priveşte cuminecătura, în absenţa strugurilor învăţase să scoată vinul din zmeură, dar nu-şi îngăduia să ia sfânta împărtăşanie imediat după ce se spovedea, ci se pedepsea singur, cu severitate, ca un călugăr care descoperă păcate la tot pasul şi caută trepte noi ale pocăinţei. Odată, Onufrie şi-a poruncit lui însuşi să bată câte o sută de mătănii, vreme de douăzeci şi unu de zile, fiindcă îi vorbise unui urs, în postul Sfinţilor Petru şi Pavel, când îşi impusese pravila tăcerii. Culegea coada-calului într-un luminiş mocirlos, aplecat pe vine şi cu gândurile în altă parte, ursul apăruse dintre urzici fără să-l

fi simţit, se ridicase în două labe şi uriaşe cumplit, îl scuipase şi-i dăduse de câteva ori roată, iar el, uitându-şi obligaţia, îl potolise privindu-l drept în ochi, cu arătătorul de la dreapta în vânt, aşa cum avea să-l tot agite mai târziu, când va fi purtat pălărie de pai, spunându-i dintr-o suflare descântecul pe care-l spunea mama lui adoptivă câinilor turbaţi, un şir de vorbe ritmate şi păgâne pe care n-ar fi crezut că le mai ţine minte. Sălbăticiunea se lăsase pe picioarele din faţă şi stătuse locului, pe urmă se lungise pe burtă, cu gâtul şi bărbia întinse pe pământ, scoţând un sunet gudurat, ca un scâncet. Când Onufrie i-a întors spatele şi a plecat, ursul l-a urmat supus, la o distanţă de patruzeci de paşi, fără să se apropie mai mult sau să se îndepărteze prea tare de-a lungul unei săptămâni, aşteptându-l nopţile în faţa grotei, în iarbă, şi însoţindu-l ziua în preumblările lui după lemne şi ciuperci, după apă, răşină şi ceaiuri, părăsindu-l doar după ce fusese alungat cu pietre şi strâmbături (sudalme n-a auzit), fiindcă stăpânul lui voia să aştepte în singurătate cea de-a treia pogorâre a Fecioarei şi porunca Ei. Au fost canoane mai blânde ori mai grele pe care şi le-a impus de-a lungul pustniciei, cum sunt toate lucrurile pe lume, de la mersul desculţ şi repetarea la nesfârşit a vreunei rugăciuni până la căratul în spinare al unei cruci butucănoase din lemn de fag şi prelungirea postului negru de la crai-nou la lună plină. Până şi singurătatea lui a avut nuanţe, demonstrând grămăticilor că adjectivul *deplin,* cu forma lui feminină (care corespunde singurătăţii), suportă grade de comparaţie. Căci una fuseseră vremurile când uitase de existenţa semenilor şi alta cele în care întâlnea, chiar şi rar, semnele lor i urme de bocanc, câte un muc de ţigară, o sticlă goală care păstra mirosul de ţuică, un rahat uscat, înconjurat de frunze de brusture ghemotocite şi mânjite. Îşi crestase deja cu foarfecă şapte linii pe deget, ultima încă aducea a rană, şi nu a cicatrice, ceea ce însemna că se scurseseră cam şapte ani şi un sfert de la apariţia Fecioarei la gura minei de cupru, când undeva departe, pe un vârf de care-l separau nenumărate văi prăpăstioase,

oamenii începuseră să construiască ceva. Nu-i zărea, distanţa era prea mare, nici nu înţelegea ce fac, distingea o gâlmă ca o aluniţă sau un furuncul pe un umăr puternic, un punct care devenise licăritor şi pe lumină şi pe întuneric, când ei trebuie să fi bătut foi de tablă pe acoperiş şi să fi pornit un generator electric. Mai târziu, nu mult după acea zi de 16 mai în care trecea fierul ascuţit pe interiorul arătătorului de la dreapta, ca să iasă din belşug sângele şi să ţină o dreaptă socoteală timpului scurs de la ivirea Născătoarei Pruncului Sfânt, fusese a noua oară, ieşise de undeva din pâclă un pilon vopsit în roşu şi alb, ridicat deasupra gâlmei aceleia, o probă pentru mulţi că era vorba de un releu pentru transmisiuni sau pentru radiodifuziune, un motiv de tulburare şi de mâhnire pentru el, care fusese sigur că oamenii de jos înnebuniseră de-a binelea şi nu se mai închinau sfintei cruci, ci stâlpilor bălţaţi. Într-o noapte cu ploaie măruntă şi rece, pe când încă înşira psalmi din Evanghelia lui pe coaja de molid, tot înmuind pana de uliu în uleiul de afine, a auzit un zgomot ca de tunet şi a ieşit să privească furtuna. Afară ploua liniştit, dar pe piscul îndepărtat se vedeau flăcări, ca şi cum pilonul şi clădirea de la temelia lui ar fi fost trăsnite. Onufrie suflase în lumânare, îşi spusese repezit rugăciunile şi adormise adânc, cu un fel de zâmbet întipărit pe buze şi pe pleoape, doar fulgerul ceresc lovise nesocotinţa păcătoşilor. În a treia dimineaţă, pe când uda tufele de liliac sălbatic, a găsit la rădăcina uneia dintre ele, chiar a celei dinspre răsărit, o pungă mică, din piele, strânsă la gură cu un şiret. Înăuntru erau un bilet bine împăturit, un creion şi o bucată de hârtie maronie, mototolită, dar curată, pregătită pentru răspuns. N-a avut mult de citit: „Le-am aruncat patru grenade pe horn. Iartă-mă, părinte!”. Şi a rămas o vreme cu biletul în mână, ca un fluture cucerit cu întârziere de scânteierile exploziilor, desluşind în spatele scrisului neîngrijit şi al semnelor de punctuaţie aflate acolo unde s-ar fi cuvenit să fie că izolarea lui era doar o iluzie, fiindcă ochi străini îl iscodeau din desişuri, de pe tancuri, din umbra pădurii, îi învăţaseră rutele,

ceasurile, plăcerile, ghiciseră destule din secretele vieţii lui alpine. Prima lui pornire fusese să fugă spre grotă, ca şi cum acolo mesajul acela aprig şi uimitor s-ar fi şters şi lucrurile ar fi redevenit ca înainte, dar a sfârşit prin a se aşeza pe-un bolovan colţuros, trecându-şi degetele prin barba încâlcită, uitându-se când în pământ, la un muşuroi de furnici, când la construcţia care nu mai fumega, nici nu mai strălucea în soare şi nici nu mai susţinea stâlpul cu dungi roşii şi albe, ştiind că unui călugăr, chiar dacă a aruncat cu pietre într-un urs, nu-i este îngăduit să izgonească o oaie rătăcită. Cam la o săptămână, după ce se mai împăcase cu gândul că un alt suflet de om s-a aciuat în sălbăticia aceea, apucase ciotul de creion (să fi avut patru-cinci centimetri) şi-şi lăsase mâna să alunece pe peticul de hârtie maronie. „Eu, nevrednicul preot, cu puterea ce-mi este dată, te iert şi te dezleg de toate păcatele”, începuse scrisoarea lui şi, înainte de-a ajunge în săculeţul din piele şi de-a fi ascunsă sub tufa de liliac sălbatic, se întregise cu o binecuvântare şi cu o explicaţie lapidară despre cum trebuie sorbită sfânta împărtăşanie, o înghiţitură de vin de zmeură, picurată puţin câte puţin într-o ghindă seacă, astupată cu un pai. Corespondenţa lor a fost, de altfel, lungă şi intensă, fără să fi depăşit vreodată stilul telegrafic şi fără ca destinatarul şi expeditorul să se fi văzut la faţă. Unul căuta mila Domnului după ce se încumeta la fapte tulburi, iar celălalt, ca duhovnic, se găsea în faţa unor confesiuni pe care nu şi le-ar fi imaginat în trecut. Schimbaseră de la bun început locul în care ascundeau misivele, pentru că necunoscutului i se părea că tufele de liliac sălbatic, aşa potrivite în cruce cum erau, cinci pe o linie şi câte două la stânga şi la dreapta ei, ar fi putut atrage priviri bănuitoare. Şi aleseseră drept cutie poştală, una pe care au folosit-o aproape şase ani, o gaură în stâncă ceva mai mare decât pumnul, adâncă atât cât să intre braţul până la cot, pe care-o astupau cu o piatră de calcar. În mod obişnuit, astăzi, bărbatului aceluia care-şi ascundea chipul, paşii, mişcările, sălaşurile, ţintele i s-ar spune luptător anticomunist din munţi, identitatea lui ar fi

pierdută în cenuşa timpului şi în mirosul muced al arhivei stării civile, nimeni n-ar suprapune un certificat de naştere gălbejit sau o rubrică din *Registrul pentru vii* cu pasaje din biografia lui, poate trăieşte încă şi primeşte o pensie, poate oasele îi putrezesc cine ştie pe unde. Atunci, pe când împărţeau teritoriile acelea vitrege, legaţi unul de altul prin epistole rare şi concise, a relatat însă cum, într-o cabană, i-a separat pe membrii de partid de ceilalţi, i-a pus să ia poziţie de drepţi şi să cânte imnul regal, în timp ce el le prăjea în ulei carnetele cu seceră şi ciocan şi-i urmărea înghiţindu-le filă cu filă, cu coperţi cu tot. A mai povestit, cu nepăsarea lui pentru caligrafie (dar cu respect pentru ortografie şi punctuaţie), cum a tăiat cablul de oţel al unui funicular şi cum a oprit partida de table dintre un sublocotenent şi un plutonier, perforând cu un glonţ, de la mare distanţă, ţeasta primului, făcând-o să cadă chiar în centrul cutiei de joc, cât să arunce pulurile şi zarurile pe podeaua birtului în care-şi treceau după-amiaza. Spovedaniile lui, aşa neobişnuite cum erau, aşternute pe hârtie şi nu rostite sub patrafir, în apropierea altarului, nu se rezumau la fapte de arme (unele eşuate, cum fusese planul de deraiere a unui mărfar militar cu însemne chirilice, gonind dinspre est, sau încercarea de-a o salva dintr-o Volga neagră pe văduva care-l ascunsese în livada ei), cuprindeau şi întâmplări fără miros de praf de puşcă, bunăoară tăvălelile cu văduva sub merii şi prunii înfloriţi, apoi cu rod, cu fructe pârguite, cu frunzele pălite, desfrunziţi, pe urmă înmuguriţi şi iarăşi în floare. Ce e drept, necunoscutul n-a ajuns la iscusinţa femeilor bisericoase de a-şi căuta vini altundeva decât unde le sunt vinovăţiile, nu i-a împuiat capul părintelui cu abateri de la străşnicia postului ori de la spusul rugăciunilor, n-a adus vorba, prin mijlocirea creionului, despre o mulţime de lucruri pe care alţii s-ar fi grăbit să le facă ştiute, a ales numai după legea lui ce era de mărturisit, pomenind o dată furtul unui butoiaş cu rachiu şi, în câteva rânduri, tăvălelile lui de unul singur, din clipele când îl asaltau pofta şi nălucirile în pustietatea dintre stânci. În ceea ce-l

priveşte, la fiecare nouă scrisoare primită (şi treceau luni de la una la alta), Onufrie lăsa loc prin purtarea lui la tot felul de comparaţii zoologice: se strângea în el ca un arici între ţepi sau ca o ţestoasă în carapace, despăturea răvaşele cu teama şi curiozitatea unui căprior atent la salturile şi pleoscăiturile unei broaşte, le rumega conţinutul ca un bivol sătul şi-l digera greu şi îndelung, ca un şarpe pe-un şoarece, îl ierta întotdeauna pe străin şi-l dezlega de toate păcatele, chiar dacă era cale lungă de la blândeţea călugărului până la curmarea de vieţi ori de la pedepsirea trupului până la desfătare. În aşteptarea neîntreruptă a Maicii Domnului, Onufrie dăduse peste un fel de Sfântul Gheorghe, cu chip nevăzut, băutor de tării şi cu mădular învârtoşat, care se lupta cu balaurul înstăpânit peste oraşe şi sate, acela care înălţase pilonul vopsit în roşu şi alb în locul sfintei cruci şi care aruncase călugării, preoţii şi învăţaţii în temniţe, pentru a-i putea înşela mai uşor pe oameni. Iar dacă răsunau arme şi mai curgea sânge (balaurului, dintre atâtea capete, îi era retezat din când în când câte unul), atunci trebuia să fie ca la război. Amândoi, ascet şi erou, primul cu trei nume (unul de monah, altul lumesc şi o poreclă), ultimul cu numele tăinuit (dacă va fi avut vreunul şi nu era doar un duh), nu se îndoiau că, la aşa vremuri de confruntare, văzduhul se umpluse de ură şi de sete de răzbunare (iar norul de praf pe care-l ridicase Volga neagră, dispărând odată cu văduva, arătase mai ameninţător şi mai împovărător decât toţi norii). Ca vechi combatant înfierbântat de dogoarea răfuielii, necunoscutul era convins că orice ambuscadă chema la blocadă şi orice acţiune provoca represiune, nu din motive care ar fi ţinut de rimă sau de alte rigori ale poeziei, ci fiindcă nimic nu întăreită mai mult ca partizanii şi ca loviturile lor năucitoare o armată care se credea învingătoare. Nu era departe ziua când soldaţii aveau să împresoare muntele şi să ia la scotocit văioagele, grohotişurile, pădurile, tufele, platourile înalte şi povârnişurile, când (mulţi şi deşi ca solzii balaurului, îşi închipuia şi Onufrie) aveau să strângă cercurile căutării

înspre vârfuri, să asmuţă câini în toate direcţiile, să implânte baionetele în muşuroaie şi în pământul gras al pajiştilor, să aprindă focuri la gurile peşterilor şi ale avenelor ca să înăbuşe cu fum orice vieţuitoare s-ar fi furişat acolo, să treacă prin ciur fiecare palmă de loc, în căutare de urme, dornici să ucidă şi să lase corbilor, vulturilor şi viermilor un trup înţepenit şi rece. Şi, pentru ca măcar unul dintre ei să mai ştie cerul deasupra capului la sfârşitul zilei aceleia, era nevoie de prevedere şi pregătiri, de imaginarea relelor celor mai mari, ca să le poată fi găsit din timp antidotul, ca la otrăvuri. Străinului nu i se părea destul că foloseau drept cutie poştală o gaură în stâncă astupată cu o piatră de calcar, se temea că, mergând prea des acolo, tot căutând mesaje noi, vor sfârşi prin a bate potecă şi a se da de gol. Concepuse prin urmare un sistem de semnalizare, pe care l-au respectat cu stricteţe de-a lungul anilor, aşa încât unul să afle când îi scria celălalt, iar bălăriile şi iarba să crească în voie împrejurul stâncii, neatinse cu lunile de tălpile ghetelor. Când faptele se tot adunau apăsătoare şi se cereau cuprinse într-o epistolă spre a fi iertate, pe trunchiul unui brad uscat răsăreau câteva pălării mari de iască, fixate nici prea sus, nici prea jos, ca să poată fi observate de ochii care le înţelegeau rostul. Când tot ele, faptele, îşi găseau izbăvirea în cuvintele înşirate de slujitorul Domnului, iasca se muta pe-un paltin prăbuşit, din putregaiul căruia se înfruptau fel şi fel de gângănii, pe care le ciuguleau păsări mici, pradă pentru dihori, ulii, râşi şi nevăstuici. Cât despre misive, ardeau curând după ce erau citite, scrumul fiindu-le risipit în apă, să se mistuie. Codul lor secret nu se limita însă la vestirea corespondenţei, până şi ţapii avertizau turma printr-un fluierat când se iveau primejdii, iar lupoaicele înghesuiau puii în gropi şi scorburi. Ascunzându-şi înfăţişarea, numele, adăposturile şi cărările, necunoscutul îşi păzea bine pielea, dar nu-l putea lăsa la voia întâmplării pe îngăduitorul lui duhovnic, pe care-l zărise cândva însoţit de-un urs blând ca un căţel şi-l privise uneori tăindu-şi smocuri de păr din creştet şi înfundându-

le în buzunare. Deloc preocupat de precauţie şi detalii, aşa cum nu era preocupat nici de asemănarea tot mai mare cu sălbăticiunile (barba îi crescuse până la buric şi hainele lui arătau ca o blană răpciugoasă), călugărul se purta ca un copil împăcat cu zilele copilăriei, nu neajutorat, nici inocent, ci nepăsător la vrăjmăşia stârnită printre oameni. Nu ceruse protecţie, nici nu şi-o dorise vreodată, se întâmplase cumva peste capul lui ca bărbatul acela care copia ceva din Sfântul Gheorghe să aibă şi însuşiri de înger păzitor. Şi dintr-o brână sau pe vreun horn abrupt se rostogoleau pietre atunci când apărea o ameninţare, o creangă de fag era prinsă în coroana unuia din molizii ştiuţi doar de ei, iar Onufrie, oriunde ar fi fost, trebuia să se refugieze în grotă şi să-i acopere intrarea cu perdele de iederă şi cu bolovani dinainte adunaţi. Iarna, avalanşa era pornită cu bulgări, creanga de fag era înlocuită cu un cocoloş de paie care imita un cuib şi iedera cu un pin tăiat, înfipt în zăpadă. Conveniseră şi asupra unui semnal pentru grozăvii, pentru situaţia aceea unică şi gravă, ameţitoare, în care soldaţii s-ar fi lipit unul de altul până când balaurul s-ar fi întrupat din atâţia solzi şi ar fi început să şuiere căutându-i. Într-o aşa împrejurare (năprasnică? necruţătoare?), s-ar fi auzit croncănitul unui corb de trei ori şi, după o pauză, de încă două, pe urmă croncănitul s-ar fi repetat cu aceeaşi cadenţă, şi pe-un perete de stâncă cenuşiu, înalt, uscat mai mereu fiindcă stătea cu faţa la sud, ar fi început să şiroiască apa şi să lucească în soare. Ultima parte a înţelegerii lor, un fel de confirmare a dimensiunii şi a iminenţei pericolului, presupunea ca străinul să se fi aflat prin apropiere la invazia uniformelor, să fi ajuns să dărâme stăvilarul prin care, mai demult, schimbase cursul unui izvor. Lucrurile, cum vin ele de la Dumnezeu, nu sunt însă împliniri ale previziunilor, aşa că războinicul acela zgârcit la folosirea gloanţelor şi a grenadelor (nu fiindcă n-ar fi avut împotriva cui să le îndrepte, ci datorită precarităţii rezervelor de muniţie) n-a mai apucat să ridice buşteanul aşezat în calea apei şi, chiar dacă ar fi făcut-o, n-ar fi folosit la nimic, pentru că

inamicul îi înconjurase într-o dimineaţă ploioasă, în care peretele de stâncă era ud, iar soarele, îngropat sub nori. În ziua aceea de neocolit, pe care-o intuise încă de la biletul găsit sub tufa de liliac sălbatic şi o acceptase odată cu cuminecătura picurată puţin câte puţin într-o ghindă seacă, în acea zi despre care, cu fiori, îşi imaginase atâtea şi pe care o tot trecuse în seama viitorului, Onufrie turna lumânări din ceară de viespi, atent să strecoare fitilul în pasta gălbuie. S-a mirat mai întâi de pasărea care orbecăia prin potopul de afară gălăgioasă şi neobosită, a scăpat apoi din mâini vasul fierbinte, n-a simţit arsura de pe dosul palmelor, a ieşit în ploaie trăgând după el mănunchiurile de iederă de deasupra intrării, fără să mai rânduiască unul peste altul bolovanii, a fugit către pârâul din stânga grotei (cum fusese învăţat într-una din scrisori) şi, călcând doar prin albia îngustă, a urcat până a găsit alunul îndoit deasupra şuvoiului, s-a prins de tulpina lui şi s-a căţărat fără să atingă pământul (ca să nu lase urme la îndemâna oamenilor şi a câinilor), a trecut în copacul de alături ţinându-se de crăcile alunecoase şi de-acolo în bradul în care-i fusese pregătită ascunzătoarea. N-a tremurat, nu şi-a pierdut cumpătul, nici n-a stat să asculte vocile ajunse la un moment dat chiar sub el, a simţit în nări fum de ţigară şi a văzut câteva bonete militare, a tot încercat să-şi dea seama dacă ochii Preacuratei aveau şi ei culoarea echipamentului cazon.

Lungă vreme, din toamna furiei balaurului până-n toamna care-i urmase, apoi din acea toamnă până într-o toamnă nouă şi alte trei anotimpuri, n-a mai primit veşti de la străin. Ba îl credea mort, ba în viaţă, se ruga pentru el ştiind că rugăciunea se strecoară unde nu izbuteşte gândul, fusese gata uneori să dezmorţească şi puterile sfântului maslu, dar se abţinuse să facă o asemenea slujbă ca să nu oblige binele să se aleagă de rău şi, Doamne fereşte, din separarea lor, să triumfe răul. În tot acel timp al întreruperii corespondenţei, al revenirii la pustnicia de nimic tulburată, adăugase nenumărate pasaje ciudatei lui Evanghelii, ceea ce nu însemnase doar înaintarea cu paşi

mari pe cărările Mântuitorului şi ale Fecioarei (mai ales ale Fecioarei!), ci şi creşterea îngrijorătoare, peste orice închipuiri, a proporţiilor operei. Înainte de-a fi o reconstituire aproximativă a spuselor şi a miracolelor Mamei şi Fiului (mai ales ale Mamei), Biblia aceea se arăta a fi în termeni practici un corp uriaş, compus din mii ori din zeci de mii de fâşii de lemn lungi şi subţiri ca şindrila, sau puţin mai late, un corp care se mărea de la o săptămână la alta, prin adăugarea unor versete noi şi implicit a noi baloturi de coajă de molid. Din cauza stivelor ridicate până la tavan, abia dacă mai era loc în grotă pentru un culcuş şi pentru un ungher în care să se poată respira. Catapeteasma, pictată cu vopseluri stoarse din tot felul de plante, fusese acoperită şi ea de pachetele voluminoase, iar Onufrie se vedea nevoit să scrie, să gătească şi să mănânce, să meşterească şi să se roage într-un spaţiu strimt ca o debara. În privinţa posibilităţii de-a reciti fragmente vechi din acea Scriptură, chiar dacă lăsase culoare de trecere între grămezile de scoarţă (cărţi şi capitole distincte altminteri), lucrurile se dovedeau a fi prea complicate. Scrierea se întinsese din fundul grotei înspre intrare, aşa încât începutul şi părţi întregi care-i urmaseră (episoade timpurii, Naşterea, scene din copilăria Pruncului sau, altfel spus, tinereţea neprihănită şi tandră a Măriei) rămăseseră în spate, înghesuite, iar până acolo devenise foarte greu de răzbătut din cauza traseului labirintic, a pânzelor de păianjen, a surpărilor şi a întunericului (luminările se stingeau pe drum din lipsă de aer şi chiar dacă ar fi ars cum se cuvine, tot n-ar fi ajutat la nimic, pentru că lemnul ori mucegăise ori se uscase, gata să se aprindă oricând). Apoi, presupunând că ar fi găsit paragraful căutat (şi şanse ar fi fost, fiindcă nu lucrase în devălmăşie, ci în ordine şi cu scrupulozitate), ce-ar mai fi putut descifra pe-o coajă de copac folosită ca hârtie atunci când era albicioasă şi netedă, încă plină de sevă, dar care crăpase şi se fărâmase în bucăţi? Ceea ce fusese demult încheiat conta însă mai puţin, penele de uliu erau mereu ascuţite şi afundate în uleiul de afine, cu aşa tocuri şi aşa

cerneală cuvintele aduceau noi cuvinte, un rând îl chema pe altul, timpul se scurgea cu precarele lui unităţi de măsură: retezarea smocului de păr negru-albăstriu, anotimpurile, ziua şi noaptea, anii număraţi de la apariţia Preacuratei în vecinătatea minei de cupru. Îşi crestase a şaisprezecea linie pe arătătorul de la dreapta, iar tăietura de cuţit era prinsă sub o coajă groasă, negricioasă, când într-o dimineaţă călduţă, cu vânt din sud, apăruseră iarăşi pălării de iască pe trunchiul bradului uscat. Erau rupte de curând, albe pe burtă şi gri spălăcit deasupra, parcă îi opriseră respiraţia şi, chiar dacă nu le ştia gustul, nici nu le atinsese, îi dăduseră ameţeli ca ciupercile otrăvitoare. Aproape uitase drumul către cutia poştală, în faţa ei crescuse un măceş şi, scotocind în gaura din stâncă, ţepii îi zgâriaseră mâinile. Punga de piele, decolorată şi peticită pe-o parte, era strâns legată la gură ca întotdeauna; biletul dinăuntru îl anunţa că oamenii în uniformă proclamaseră amnistia şi-i explica altfel decât toate dicţionarele cuvântul acela ademenitor, care încerca să răspândească ideea că libertatea ar putea fi dăruită, şi nu doar câştigată. Pipăia cu buricele degetelor pagina de caiet, pe una din părţi erau socotelile unui copil, adunări şi scăderi, pe cealaltă, textul care nu mai semăna cu o telegramă, dar încă dispreţuia caligrafia. Străinul nu-l încuraja să se întoarcă printre semeni, nici nu-l descuraja, credea totuşi că mai devreme sau mai târziu va hotărî să coboare în lume. Şi-l îndemna să se îmbrace ca toţi ceilalţi, să-şi taie barba şi să se tundă scurt, să fie reţinut şi tăcut ca o umbră rătăcită printre trupurile vii (e vremea umbrelor, susţinea necunoscutul, ele le scapă printre degete!), îl sfătuia să ocolească locurile puţin populate, mânăstiri, sate, şantiere, ferme, unde ochi curioşi şi limbi viclene ar fi aflat prea repede şi prea multe despre el, destul cât să şuşotească mai departe (şi să semneze note informative), îi cerea să se ducă în oraşe mari, aglomerate, fiindcă mai ferit va fi în mulţime decât printre câteva suflete. Onufrie nu se grăbise însă să părăsească munţii, tot scrisese şi scrisese, mai întâi scurt şi afectuos, epistola prin care-l binecuvânta pe străin

şi-l dezlega pentru ultima oară de păcate, apoi finalul propriei lui Evanghelii, unul pe care nu-l putea comprima şi de care nu se putea lipsi. Ca să facă loc stivelor de lemn care cuprindeau faptele Fecioarei de după înălţare, îşi mutase lucrurile afară şi dormise câteva săptămâni sub un acoperiş de cetină, un fel de cort. Scrisese în perioade însorite, scrisese şi pe ploaie, când sacrificase zeci de bucăţi de scoarţă şi le aranjase deasupra capului ca pe ţigle, încât stropii să nu se mai amestece cu uleiul de afine şi să transforme literele în pete liliachii. Într-un răsărit mohorât, cu ceaţă, aprinsese focul să se încălzească şi să fiarbă apă pentru ceai, scrisese şi atunci până către prânz, după care, fără să spele penele de uliu ca la orice pauză, fără să mănânce, se apucase să zidească gura grotei. Aşezase bolovanii în şiruri, cu mărimi şi forme apropiate, cu muchiile potrivite pentru îmbinări, folosise ca mortar un pământ galben, lipicios, frământat cu nisip. Când mai era ceva vreme până să se însereze, ascuţise foarfecă primită de la popa Nae şi, odată cu moţul negru-albăstriu, îşi retezase pletele şi-şi scurtase barba. Întinsese şirurile de iederă peste peretele nou construit şi pornise la vale pe întuneric, cu două coşuri pline cu zmeură, unul să-l schimbe pe haine vechi, celălalt pentru un frizer care să-l radă cu briciul. Nu murmura rugăciuni sau psalmi, ci un cântecel cu un motan cât un pisoi, în urma lui, dacă ar fi vorba de semne, rămăseseră prin pădure o mulţime de molizi decojiţi.

Dintre atâtea meserii n-a deprins niciuna prin oraşe, chiar dacă avusese o sumedenie de ocupaţii, câte-o săptămână, câte două, niciodată mai mult de unsprezece. S-ar putea spune că fusese pe rând fochist, portar, zidar, măturător, tapiţer, camionagiu, bijutier, stivuitor, circar, brancardier, chiristigiu, gropar, brutar şi destule altele, purtând întotdeauna şapca de doc pe care-o obţinuse (laolaltă cu nişte zdrenţe) contra unui coş cu zmeură sălbatică şi care se potrivea de minune vremurilor. Faptele se arătaseră însă mai simple decât titulaturile acelea, iar

asemănările dintre bresle, mult mai limpezi decât deosebirile, fiindcă bunăoară a fi fochist, zidar, stivuitor, chiristigiu sau brutar însemnase pentru el (ca începător) un singur lucru – să care de dimineaţa până seara, de obicei cu spatele, dar şi cu braţele. Era diferită doar încărcătura din spinare ori din mâini, mai întâi cărbuni şi lemn de fag, pe urmă ciment şi mortar, lăzi cu cuie şi şuruburi, scândură şi căpriori, saci cu făină şi drojdie. Vârâse apoi în aceeaşi categorie, a curăţeniei, slujbele de măturător, tapiţer, camionagiu, bijutier şi circar, strângând praful, gunoaiele şi frunzele de pe bulevarde, spălând tot felul de pluşuri şi lâna din plăpumi, punând furtunul pe caroseria camioanelor şi a remorcilor într-un garaj, lustruind arama încât să pară aur şi alpacaua până imita argintul, rânind în cuştile sălbăticiunilor, mai ales în boxa unui urs blegit de cufureală, pe care credea că l-a mai văzut undeva. Printre toate îndeletnicirile acelea, munca de brancardier se dovedise o îmbinare a multor altora, un amestec între a fi hamal (dar cu halat alb) şi a fi femeie de serviciu (dar bărbat). Căra oameni care suferiseră infarcturi, fracturi, comoţii, peritonite, otrăviri, crize de ulcer sau de intestin perforat, leşinuri, pneumoragii, arsuri, pancreatite, blocaje renale şi nenumărate alte nenorociri ale trupului, îi ducea cu targa din salvări în camera de gardă, din camera de gardă în saloane, din saloane la laboratoare ori în sala de operaţie, de acolo înapoi în saloane şi, ce e mai trist, uneori, îi muta din saloane la mica morgă din curte; pe de altă parte, era pus să frece pardoseala de pe coridoarele spitalului şi din sălile de aşteptare (şi cât mai era de frecat! iar în spatele cârpelor ude călcau iarăşi ghete, pantofi şi bocanci şi trebuia frecat de la capăt). Ca gropar, a participat la o singură înhumare, atunci când ursul atins de dizenterie a murit şi alţi câţiva circari l-au înfăşurat seara în folii de plastic ca să-l dea dimineaţa pe mâna gunoierilor. Aflase amănuntele de la un fost coleg întâlnit în tramvai, se dusese noaptea la menajerie şi furase leşul, săpase mormântul într-un parc departe de felinare, în beznă, atent

la orice zgomot, mai ales la paşii miliţienilor care patrulau pe alei cu o lanternă, pe urmă îşi scosese şapca de doc, îşi tăiase moţul din creştet şi-l aruncase în groapă, peste urs, slujise în şoaptă cu o lumânare aprinsă, plânsese, apoi apucase din nou lopata şi acoperise corpul acela care-ar fi trebuit să putrezească în munţi, şi nu în mijlocul celui mai mare oraş. Doar ca portar reuşise să se odihnească, ba chiar, după înmormântare, se odihnise prea mult, până-l găsiseră dormind buştean în holul clădirii pe care-o păzea, pe la prânz, făcut covrig lângă calorifer. În tot acel timp urban, puţin peste doi ani, n-a flămânzit decât cu bună ştiinţă, atunci când ţinea post negru şi s-a culcat sub cerul liber doar când a vrut să soarbă vântul primăvăratic sau să închidă ochii sub puzderia stelelor. În rest, a avut ce mânca şi a avut câte-un acoperiş deasupra capului, a schimbat slujbă după slujbă şi loc după loc nu pentru că ar fi fost nestatornic, aşa se întâmpla, pretutindeni era tăcut şi supus până înjura cineva de Dumnezei ori de Cristoşi, până simţea că e tras de limbă ori urmărit, până vedea măgării ca acelea ale bijutierului sau ale zidarilor (care făceau să dispară din sacii, din cărămizile şi din grinzile cărate de el), până era încolţit de câte-o femeie (ca-n atelierul de tapiţerie, când îl pipăise pe fund şi între picioare o pistruiată care tot încerca să-i aşeze pe faţă un sân), până era lovit (şoferul, un plăvan blonziu, îi arsese o palmă fiindcă nu golise scrumiera din cabina camionului), până descoperea pe cineva scotocindu-i printre lucruri (ca la brutărie) sau până se alegea praful de iluzii şi fervoare (ca la spital, unde stătuse ca nicăieri, unsprezece săptămâni, închipuindu-şi că ajută bolnavi şi rude îngrijorate, dar se trezise într-o zi cu doi indivizi pe targa, tată şi mamă de copii, ambii căsătoriţi, un inginer şi o proiectantă, surprinşi încolăciţi pe un birou, rămaşi îmbârligaţi ca doi câini la montă, altfel un caz medical clasic, numit *penis captiuus).* Credea pe-atunci, după cum curgea istoria, că Sfânta Fecioară ar fi trebuit să fie dezgustată de oraşe şi să-Şi întoarcă privirea de la ele, dar era sigur că Ea nu se lăsa cuprinsă de aşa o supărare şi

căuta să împrăştie bucurie, măcar firimituri de bucurie, acolo unde încăpea atâta tristeţe şi unde se petreceau destule mârşăvii. O aştepta cu înfrigurare (pe străzi, în pieţe, în magazine, în autobuze), temându-se ca semnul Ei să nu vină pe negândite şi să treacă neobservat, ştia că Preacurata se putea întrupa oriunde şi oricând, fără să se împiedice de faptul că el îşi recompusese biografia şi identitatea pentru a trăi printre oameni. Cât despre oameni, chiar dacă prea puţini dintre ei purtau uniformă, se comportau ca şi cum bumbii, epoleţii şi centurile le-ar fi intrat în vintre, se obişnuiseră să respire un aer de cazarmă, de frică, din interes, de resemnare, din nepăsare. Locuind în oraşe mari, pierdut în mulţime (aşa cum îl povăţuise necunoscutul acela din munţi), văzuse totuşi şi faţa bună a lucrurilor: renunţase să-şi mai fie duhovnic sieşi, fiindcă ar fi fost un păcat fără seamăn să continue când se putea spovedi unui preot, întâlnea la fiecare patru ore câte-un tomberon de gunoi în care să arunce smocul negru-albăstriu, intra zilnic într-o biserică (mereu alta, pentru a nu fi luat la ochi) şi se ruga în voie înaintea icoanelor Născătoarei, nu mai era nevoit să croşeteze şi să croiască haine din propriul păr, primea destule de pomană (aşa cum îl îmbrăcaseră la botezul lui întârziat cu cămaşa albă a celuilalt Gherghe, cel căzut la Turtucaia), nu lipsea niciodată duminicile şi la sărbători de la sfânta liturghie (chiar dacă fusese dat afară din vreo trei locuri pentru absenţe repetate), se întâmpla uneori să-i fie cald când afară trosneau pietrele de ger, a ciocnit ouă roşii şi i s-a răspuns Adevărat a-nviat! la Hristos a înviat! Mai presus de toate, i-a ajuns din nou în mâini o Biblie, alta decât cea cu formă şi dimensiuni aiuritoare pe care-o zidise în grotă, una cu coperţi maronii roase la margini şi la încheieturi, cu pagini gălbejite şi pătate. A citit şi a tot citit, a citit până s-a săturat să mai stea ferit în mulţime şi s-a urcat în primul tren care pleca din cea mai mare gară a celui mai mare oraş. Zvonuri şi poveşti se năşteau şi în acei ani, se vorbea mai uşor de minuni decât de pământurile colectivizate, miracolele treceau drept năzăriri ale babelor, în vreme ce

discuţiile privind împuşcarea cailor sau cotele la lână, cereale şi ouă duceau la anchete şi represalii. Onufrie, care-şi reluase numele monahal de cum păşise pe treptele vagonului (şi care n-avea însuşiri de erou popular), colinda prin sate şi târguri atent la facialele de la porţi, la şuşotelile din biserici şi cimitire, căuta veşti despre posibile fapte ale Fecioarei, urmărind nu atât firul epic al istorisirilor, cât încadrarea lor geografică, ca o şansă de-a le descoperi într-o mare întindere terestră şi de-a le cerceta îndeaproape. Pornise spre lacrimile de mir ale Maicii Domnului, vărsate într-un sat din Vlaşca (se ghida după toponimia veche, pe care-o ştiau cu toţii), şi găsise acolo, în faţa unui cordon de soldaţi care înconjurau biserica, o gloată pestriţă şi obosită – infirmi de tot felul (orbi, muţi, paralitici, surzi, epileptici) însoţiţi de mame, de taţi, de soţii, de fraţi, ţigani cu duiumul, plozi, femei plânse din atâtea şi atâtea pricini (unele mângâind câte-o fotografie), seminarişti, securişti, bătrâni aţipiţi, curioşi de tot soiul, călugări şi măicuţe, tractorişti şi ciobani. Preotul nu mai fusese văzut de patru zile, de când dădea declaraţii la miliţie, într-o casă mai arătoasă decât celelalte, având la una din ferestre pozele prăfuite ale unor presupuşi hoţi de păsări. Se înfiripase şi un mic comerţ în aşteptarea parohului, o ţigancă uscată şi alta cu nasul ca un cartof vindeau seminţe prăjite, iar o tinerică sprinţară se încumetase cu turtă dulce şi şocată adusă în damigene. Mai înainte, un moş încercase şi el cu cruciuliţe cioplite în lemn de tei, dar fusese alungat de locotenentul în uniformă azurie. În săptămâna pe care şi-a petrecut-o alături de ceilalţi sub cerul liber, Onufrie n-a auzit bătaia clopotului (dascălului i se ordonase să nu iasă din casă, şi un soldat, înlocuit din şase în şase ore, îl păzea în tindă), a privit ciorile care se odihneau pe crucea din vârful turlei, norii de praf stârniţi peste câmp şi luciul răsăritului pe gârlă, a ascultat cum unii ziceau că lacrimile pleacă din ochiul drept al Preacuratei şi i se opresc în bărbie, cum alţii spuneau că se preling din ambii ochi, ajung pe pometi şi picură pe duşumea, a mâncat dude, o bucată de mămăligă

rece pe care i-a dat-o o fetiţă, doi covrigi căpătaţi de la o văduvă, într-o dimineaţă a trebuit să mintă că are burta stricată, să se ridice din iarbă şi să dispară o vreme, când se aşezase lângă el un bărbat îmbrăcat prea curat şi prea ţărăneşte (parcă era un călușar fără clopoţei), care tot turuia despre prostia omenească şi despre înşelătoria pe care-o făcuse popa punând ulei cu pipeta pe-o amărâtă de icoană. Bărbatul îl dibuise, şi la întoarcere chiar dacă lipsise mai mult de-o oră, îl bătuse prieteneşte pe spate şi continuase să înşire mizerii, despre banii, preşurile, vasele şi prosoapele aduse de credincioşi şi cărate de preoteasă acasă, despre legăturile certe ale preotului cu bandiţii din munţi, despre înclinaţia odraslei preoţeşti, un băieţel de nouă ani, pentru literatura fascistă, despre norocul de-a fi sosit trupele de Interne ca să salveze satul de aşa o potlogărie. Uşile bisericii nu s-au deschis cât timp el a aşteptat să se deschidă, numai bunul Dumnezeu ştie ce se întâmpla cu icoana aceea din spatele uşilor ferecate (după fuga lui, icoana a fost arsă şi uşile s-au redeschis); mai demult fusese intrigat de palma primită de la plăvanul blonziu (camionagiul căruia nu-i golise scrumiera), dar îl izbise în testicule pe bărbatul costumat ca la horă sau ca la nuntă, tare, cu piciorul, cât să fi fost preţuit de toţi bandiţii din munţi şi mai ales de unul anume, apoi a alergat peste mirişti şi printre rânduri de porumb, către o pădure. Era convins că Născătoarea Pruncului Sfânt avea să-i împărtăşească altădată planul Ei, peste o zi, peste optzeci, poate peste mii de zile, a apucat-o pe un drum de căruţă, a întâlnit o cale ferată şi a urmat-o la stânga (potrivindu-şi paşii după distanţa dintre traverse), apoi s-a topit în zare. A reapărut mai târziu (să fi trecut aproape trei ani) în preajma Săndicăi, Trâmbiţa lui Dumnezeu, o fată costelivă cu un ochi scurs şi cu celălalt căprui, pe care-o duceau într-o căruţă cu coviltir. Stătea mereu întinsă, învelită cu pături groase sau numai cu un cearceaf (după cum era scuturată de friguri sau de fierbinţeli), vinişoarele de la tâmple şi de pe dosul palmelor păreau când albăstriu, când cenuşii (în funcţie de lumina soarelui şi de stările ei

sufleteşti), bea doar apă şi se hrănea doar cu peşte fiert (pe care i-l curăţau de oase, îl striveau până devenea ca o pastă şi i-l dădeau cu linguriţa), dormea mult, vlăguită de darul ei (o scăldau de fiecare dată valuri de transpiraţie care-i udau cămaşa şi aşternuturile, dar femeile o spălau în somn, cu grijă să n-o trezească, o ungeau cu uleiuri ca să-şi păstreze mirosul de trandafiri, o schimbau şi-i primeneau patul), râdea rar (o dată la un anotimp), cerea câteodată flori de câmp (mai ales bucheţele de margarete), când ţipa lung şi ascuţit opreau imediat căruţa (dacă erau la drum) sau abandonau grăbiţi treburile (dacă se întâmpla să fi făcut tabără undeva) şi se înghesuiau lângă ea, în genunchi, cu frunţile lipite de pământ, cu mâinile împreunate la piept, lăsând-o să se zvârcolească cu părul negru despletit, sorbindu-i cuvintele unul câte unul şi pe toate laolaltă, doar cuvintele acelea nu erau ale ei (numai buzele şi limba îi aparţineau), erau cuvintele Mântuitorului, rostite pentru toţi muritorii, dar auzite în primul rând de ei, însoţitorii Trâmbiţei Lui. Iar însoţitorii Săndicăi mâncau la rândul lor numai peşte fiert şi-şi potoleau setea numai cu apă, nu-şi îngăduiau să bea nici ceaiuri, umblau întotdeauna pe jos în faţa şi-n spatele căruţei cu coviltir, pribegia lor neîntreruptă era lipsită de destinaţii (fie şi vagi), ţinta lor se arăta a fi mersul, ca să se împrăştie ţipătul lung şi ascuţit şi apoi vorbele lui Hristos în cât mai multe locuri, nu neapărat să ajungă la urechile oamenilor, ci să fie purtate de vânt ca polenul şi să cadă ca bruma. Nu erau mulţi, uneori şase-şapte, alteori către treizeci, acceptaseră la un moment dat să şteargă nimbul de fecioară al fetei, aflând că uniformele azurii vor să-i risipească şi s-o interneze pe Săndica într-un ospiciu. Se duseseră la primăria unui orăşel, în faţa unui ofiţer al stării civile, de unde plecaseră cu un certificat de căsătorie între Trâmbiţa lui Dumnezeu (cu numele ei din catastife) şi Iancu, pescar iscusit (la clean şi mreană pe râuri, la păstrăv în lacurile de munte, la caras, biban şi albitură în bălţi), un băiat care-o cunoştea de mică, de când părinţii începuseră s-o culce în coteţul găinilor şi să-i dea de

mâncare împreună cu orătăniile. Sub acoperământul actului aceluia pe care tronau stema şi numele republicii, virginitatea ei a rămas intactă, iar faima s-a mai stins.

Cam atunci li s-a alăturat şi Onufrie, când locuitorii aşezărilor prin care treceau nu-i mai luau în seamă, ba chiar îi huleau după ce uniformele azurii se îngrijiseră să se ştie că Săndica s-a măritat (şi cine-a pomenit o nevastă să mai fie fată mare? cine-a auzit de-o sfântă care şi-a dat de bunăvoie fecioria?), era perioada în care un american coborâse pe Lună, iar o mulţime de ticăloşi, unii cu epoleţii şi cu gradele militare ascunse sub haine, alţii nici măcar atât, răspândeau vestea că, de când Săndica aflase ce-i mătărânga, nu-i mai ajungea bărbatul ei şi-i chema pe toţi sub coviltir, pe rând, şi-i obliga să-i facă toate plăcerile, altfel nu mai ţipa lung şi ascuţit nici în ruptul capului. În aşa împrejurări, l-au privit duşmănos pe bărbatul cu şapcă de doc care-i aşteptase la o răspântie, au încercat de câteva ori să-l alunge (cu pietre, cu pumni ridicaţi ameninţător), l-au ţinut o vreme la distanţă (cum ţinuse şi el un urs), l-au acceptat abia în ziua când crezuseră c-au scăpat de el, dar se întorsese spre seară şi le aşezase la picioare un peşte mai lung ca o gâscă şi mai gras ca un curcan, cu solzii cât banii mari de aur, cu coada cât două palme, doldora de icre, zbătându-se încă în iarbă, un peşte cum nu mai văzuseră niciodată şi care trebuie să fi cântărit cam cincisprezece kilograme. Neîncrederea le-a revenit curând, când unul din ei a observat că scurtele lui dispariţii nu sunt întâmplătoare, ca pentru nevoile firii, ci se petrec cu o precizie apropiată de-a ceasornicelor, la patru ore o dată. S-au temut că transmite semnale încât uniformele azurii să afle traseele lor lăturalnice şi tot mai întortocheate, dar în ce fel ar fi făcut-o nu-şi imaginau nici ei, fiindcă nou-venitul nu aprindea focuri, nu elibera porumbei voiajori, nu avea un rucsac sau alt bagaj în pare să fi cărat un emiţător, nu striga şi nici nu imita sunete de-ale animalelor. În dimineaţa în care s-a furişat după el într-un desiş de soc şi plute, Iancu le-a adus răspunsul: bărbosul posac, cu degetul lui pumpăvit de cicatrice,

despre care el (ca pescar) spusese de la bun început că nu e lucru curat (doar nimeni n-ar fi putut să prindă cu un fir şi un cârlig aşa un crap), îşi tăia din creştet un smoc gros de păr şi-l lăsa printre frunze, ca să-l miroasă câinii soldaţilor şi să le ia urma. Onufrie n-a simţit nevoia să se dezvinovăţească, le-a cerut doar să aibă răbdare până se va fnsera. Şi, cum nu se mai întâmplase din copilărie (dinainte de-a porni cu baba Vuţa la bâlci), a umblat *pu* capul descoperit, cât să fie martori cu toţii şi să priceapă, inclusiv fata cu vinişoarele de la tâmple şi de pe dosul palmelor când albăstriu, când cenuşii. Au stat roată în jurul lui, nu l-au lăsat singur o clipă, se uitau uluiţi cum moţul creşte văzând cu ochii, drept în sus, băţos şi smoliu, altfel decât părul lins şi năpădit de fire albe, cum ajunge lung şi umflat ca un con mare de brad, cum începe să se decoloreze, să se înmoaie şi să picure o zeamă vineţie înainte ca el să-l reteze cu foarfecă. Până la apus (era miercuri, şi soarele se retrăsese pâclos ca să-i prevină că joi va ploua), au asistat de trei ori la ciclul acela, cu milă, cu remuşcări, muţi din patru în patru ore ca peştii fierţi. Iar joi într-adevăr a plouat (încă din zori) şi când s-au trezit l-au găsit la gura coviltirului, vorbind în şoaptă cu Săndica, ea învârtea în poală un buchet mare de margarete pe care el trebuie să le fi cules noaptea. Pe urmă a plecat cu şapca de doc pe cap, nu prin noroiul drumului, ci printr-un lan de secară, către nord-est. A trecut poarta Mânăstirii Neamţ sâmbătă pe la prânz şi deja la vecernie purta schimă şi potcap, în prima lună de după întoarcere s-a îngrijit să ţească un covoraş negricios, tare de parcă ar fi fost din păr de cal, pe care l-a aşezat înaintea vechii icoane a Maicii Domnului.

Mai bine de douăzeci de ani a îngenuncheat pe covoraşul acela aspru, cercetând mereu mica zgârietură de pe pulpa Pruncului, rugându-se, obosind într-un fel, dar păstrându-şi râvna şi răbdarea în altul, albind încet, slăbind, uscându-se, descoperind interpretări noi pentru ce fusese şi căi negândite pentru ce avea să mai fie, obişnuindu-se cu pielea lui tot mai zbârcită şi cu ameţelile,

sufocându-se câteodată, înnegurându-i-se lumina soarelui şi a luminărilor când se ridica în picioare. A căzut chiar acolo, în faţa icoanei Sfintei Născătoare, când biserica e a goală şi un păianjen mic tocmai prinsese o musca în plasa lui de deasupra amvonului. L-au găsit întins pe dakie reci, totuşi cald, cu genunchii încă pe covoraşul negricios. Călugării se încurcaseră în propriile veşminte şi fiecare în spaima şi-n deruta celorlalţi, infirmierul şi şoferul de la salvare se închinaseră la sosire cu degetele împreunate şi la sfârşit cu vârful limbii în cerul-gurii (pentru că aveau mâinile ocupate), brancardierii îi căraseră şi ei cu targa corpul inert, totuşi cald (râzând de moţul negru-albăstriu când îi căzuse potcapul şi se rostogolise pe duşumele), iar medicii diagnosticaseră un atac cerebral. Paralizase pe toată partea stângă şi abia dacă-şi putea mişca mâna dreaptă; ce-i arăta oglinda din salon când îi întâlnea chipul era hâd şi dureros. La început i se dădea să mănânce cu linguriţa pe la colţul gurii, îi puseseră în pat o ploscă, iar un băieţandru astmatic de la ţară, care reuşise să descifreze un bilet scris de el în trei sferturi de oră, cuprinzând o singură propoziţie» îi tăia de şase ori pe zi smocul de păr din creştet. Apoi lucrurile se mai îmblânziseră: supa nu i se mai prelingea pe bărbie, iar tăiţeii nu-i mai atârnau de buză (sorbea binişor), se aventura să rostească unele cuvinte fără să se mai sperie auzindu-se (vocabularul bebeluşilor i se părea îndestulător), împinsese Biblia către băieţandrul care-l veghea (cu efortul cu care altădată ar fi mişcat un sac cu cărbuni sau un butoi cu varză murată), folosea iarăşi foarfecă de la popa Nae (deşi nu el o ascuţea şi nici n-o mânuia cum trebuie). A ajuns la băile din orăşelul acela de munte în vara care a urmat, când vorbea cu pleoscăituri şi prea multe h-uri, suficient de clar însă ca angajaţii stabilimentului să-l înţeleagă şi să-i răspundă. Mesteca, se învelea şi-şi potrivea perna fără ajutor, înainta Către fereastră de-a lungul unei balustrade fixate pe perete târând piciorul stâng după paşii piciorului drept, privea păduri, creste însorite şi bucăţi de cer, uneori distingea

prin geamurile murdare şi prin perdea numai copaci uzi, ceaţă şi nori (şi ce iute fugeau norii!), era plimbat către sălile de tratament într-un scaun pe roţi, citea, poftea dulciuri şi-i dădea bani unei asistente să-i cumpere bomboane şi rahat, se ruga pe întuneric, dar nu pentru vindecarea trupului lui împărţit în două ca multe altele pe lume, ci pentru izbăvirea sufletului rămas în jumătatea sănătoasă, chiar dacă inima era în cea bolnavă. Se uita câteodată la televizor, vrând-nevrând, fiindcă voinţa majorităţii era hotărâtoare şi la sanatoriu, după masaje, împachetări, băi ionizate, gimnastică recuperatorie şi electroterapie, după masa de prânz şi somn.

În legătură cu seara aceea, toţi colegii lui de cameră au avut ceva de povestit, de comentat, de adăugat, chiar dacă unul dintre ei ar fi putut liniştit să tacă, pentru că fusese în curte, la o septică, iar ceilalţi trei, care urmăriseră în întregime documentarul despre alăptarea puilor de balenă, n-au vrut să recunoască nici picaţi cu ceară că, pe moment, nu li se păruse nimic neobişnuit. Reumaticul 1, bunăoară, susţinea că a simţit un curent de aer fierbinte care făcuse să-i tremure pătura pe la mijlocul filmului şi-l silise să renunţe la ilic; grasul cu pietre la rinichi pretindea că, pe ascuns, prefăcându-se că e atent la emisiune, călugărul înghiţea nişte pastile mari şi roşii; inginerul minier atins de silicoză zicea că l-ar mai fi surprins pe moş umblând şi balansând braţele fără probleme, dar a ţinut secret ca să vadă până unde întinde înşelătoria; reumaticul 2, cel care ieşise să fumeze şi să-şi omoare timpul la cărţi, se jura că bătrânul devenise fosforescent mai înainte cu o săptămână de toată tărăşenia şi că el, ca insomniac, studiase îndelung razele verzui pe care le împrăştia, ba chiar dezlegase un rebus la lumina lor. Versiunea lui Onufrie referitoare la însănătoşirea lui miraculoasă (căci coborâse din pat la finalul documentarului aceluia, alergase spre televizor cu palmele ridicate şi cu degetele răsfirate, căzuse în genunchi plângând în hohote, cu icnete, cu sughiţuri, cu gemete, bolborosise lucruri de neînţeles şi-şi frecase fruntea de

covor până i se jupuise pielea) era că *a treia oară se pogorâse Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere,* se rezemase cu umărul Ei firav de cutia televizorului, înduioşată de tandreţea balenelor şi de stângăcia puilor, îi poruncise să se scoale şi să umble (cum făcuse şi Fiul cu fiica lui Iair şi cu slăbănogul) şi-l învrednicise, când nici nu mai visa că ar fi posibil, cu lucrarea Ei. Asta le spunea, cel puţin, ucenicilor şi ajutoarelor lui cu care ridica mânăstirea de la Piatra Roşie, în locul şi-n felul hotărâte de Ea.

3

După cum descrisese lucrurile ajutorul dulgherului, era vorba de-un potop de oase de om prăvălit nu din cer, ca ploaia, ci ieşit din pământ. Pentru Onufrie, care părăsise poiana de la Piatra Roşie cu stiharul şi patrafirul la subraţ, cu paşi repezi, cu bucăţele de tămâie în buzunar şi cu opt lumânări în mână, imaginea potopului se vedea de sus, din cotul despădurit al potecii, ca şi cum incinta castrului ar fi fost un muşuroi de furnici. Nu-şi închipuise nicio clipă că băiatul cu rumeguş în sprâncene şi cu pantalonii suflecaţi ar fi vorbit în dodii, dar a simţit o pală călduţă de vânt (chiar dacă vântul nu adia) abia când a zărit forfota aceea îndepărtată (parcă-n muşuroi picase un fluture sau o lăcustă). În graba coborârii, cădelniţa se lovea de copaci şi de catarama centurii, suna ba înfundat, ba ca zurgălăii, acoperea de obicei murmurul părintelui (rugăciuni ori bodogăneli) şi mai potolea zelul cu care ucenicul, tăcând mâlc, îşi tot răsucea perciunii. La marginea pădurii le sărise înainte un soldat, nu ca să-i oprească, nici ca să-i sperie (deşi reuşise s-o facă, fiind el însuşi tare speriat), ci ca să-i roage să nu spună nimănui, mai ales ofiţerilor, că-l găsiseră dormind. Avea vestonul mototolit, plin de fire de iarbă şi ace de brad, cu nasturii descheiaţi, se poate să fi visat frumos fiindcă ochii i se păstraseră lăptoşi; îl chema Butâlchin sau aşa ceva, numele mic era sigur Andrei, le-a arătat drumul cel mai scurt către cetate şi a povestit încâlcit despre nişte cranii, multe cranii, folosea şi destule

cuvinte ruseşti din care nu înţelegeau nimic. Mai jos, pe panta de deasupra fortificaţiilor, Onufrie s-a oprit în două rânduri şi s-a închinat, mai întâi când au dat peste un dromader (cu picioarele din faţă priponite, mestecând lăstari de zmeură şi păpădii, bine ţesălat şi nepăsător la roiurile de muşte, un ditamai cămiloiul cum Fecioara, Iosif şi Pruncul trebuie să fi întâlnit destui în vremea fugii în Egipt), apoi când li s-a arătat deodată groapa dintre ruine, aproape, la nicio sută de metri, mai mult întinsă decât adâncă, roşcată din cauza pământului argilos şi a soarelui de amiază, cu pete albe din loc în loc, înconjurată de-o puzderie de oameni, cei mai mulţi în uniformă. La cea de-a doua oprire, când i s-a părut că vântul bate cu putere, cald (iar vântul se încăpăţâna să nu adie), a ridicat arătătorul de la dreapta şi a rostit fraza aceea care, după el, rezuma şi cuprindea totul, altfel un enunţ simplu despre pogorârile Maicii Domnului. Cuvintele precis nu se auziseră în vale, era gălăgie în jurul gropii comune şi oricum sunetele urcă, nu coboară, dar, chiar dacă ar fi răzbătut până acolo şi s-ar fi auzit clar, e greu de bănuit c-ar fi fost înţelese cu adevărat de oamenii în uniformă, deşi îi priveau direct (pentru că-l loviseră în curtea unei mânăstiri, îl îmbrânciseră într-un camion cu prelată şi-l condamnaseră la muncă silnică, îl urmăriseră după evadare şaisprezece ani şi nu izbutiseră să-l prindă, îi făcuseră mai târziu tot felul de mizerii, iar acum, în numai câteva minute, aveau să asiste cum slujeşte şi împrăştie fum de tămâie peste oseminte şi peste capetele lor descoperite, poate plecate, poate nu). Tot atunci, la cea de-a doua oprire, ajutorul dulgherului a observat cum barba părintelui se zburlise puţin.

Şi l-au ascultat vreo treizeci de soldaţi şi câţiva ofiţeri, l-au mai” ascultat şi alţii, destui, cu haine obişnuite. La marginea mormântului aceluia uriaş, fără cruce (când s-ar fi cuvenit să aibă atâtea cruci), Onufrie a început cu slujba de înmormântare, convins că nimeni n-o făcuse la timpul ei şi că morţii trecuseră pe lumea cealaltă nespovediţi, neîmpărtăşiţi şi fără lumânare, a continuat cu

toate parastasele şi cu slujba de dezlegare a oaselor (care oricum se risipiseră care încotro, se amestecaseră şi se spărseseră încât nimeni să nu le mai pună cap la cap) şi a sfârşit cu acatistul celor patruzeci de mucenici de la Sevasta, într-o formă mai scurtă decât în biserică, fiindcă luminările ajunseseră cât nişte degetare, iar el răguşise peste măsură. De-a lungul ceremoniei, cei mai mulţi îşi pierduseră din răbdare, se mutau de pe-un picior pe altul, împreunau palmele la spate, în faţă, pipăiau buzunarele cu buricele degetelor, tuşeau, căscau, strănutau, se foiau, căutau şi uneori descopereau forme de amăgire a plictiselii, şuşotind între ei sau ocupându-se cu lucruri mărunte, cum se întâmplase, din ce-a surprins involuntar părintele, cu un ofiţer tânăr care citea un ziar împăturit, cu unul în uniformă bleumarin, chel, care-şi tăia unghiile şi pieliţele cu cleştişorul, cu o femeiuşcă bondoacă ce nota ceva într-un carneţel, cu un grăsan aţipit, în costum bej, cu un bărbat în cămaşă cadrilată care, din când în când, muşca cu fereală dintr-o felie de pâine prăjită. Atenţia lui Onufrie nu era neapărat împărţită în cele patru puncte cardinale, dar merita să fie socotită o atenţie distributivă. Slujind pe latura de apus a gropii comune, cutremurat de soarta viilor care deveniseră tot atâţia morţi şi îngrijorat de soarta morţilor din care se aleseseră înmiit mai multe oase, auzise de câteva ori răgetele dromaderului scopit şi fudul de pe coasta dinspre pădure şi întâlnise, printre zecile de chipuri, o privire care inspira frig. Cămiloiul răgea la cântările de veşnică pomenire şi se potolea când fluiera un omuleţ cu un aparat de fotografiat la gât; figura celui mai vârstnic dintre ofiţeri era uscată, cu pometi ascuţiţi, în mulţime mai existau nişte ochi scăpărători, ai altui bătrân, unul cu o dantură prea sănătoasă ca să nu fie proteză, nişte ochi care clipeau des şi lăcrimau, probabil din cauza soarelui care bătea drept în ei, apropiindu-se de asfinţit. La sfârşit, când Onufrie şi băieţandrul cu rumeguş în sprâncene se pregăteau să se întoarcă în poiana de la Piatra Roşie (fiindcă osemintele intraseră sub oblăduirea Domnului şi, în plus, venea momentul tăierii moţului

negru-albăstriu), omuleţul îşi ceruse iertare pentru însufleţirea dromaderului, bătrânul cu haina de în îi sărutase mâna înainte ca el să apuce s-o retragă, un poliţai mustăcios îi mulţumise în felul lui, cu cuvinte prefăcute şi poticnite care miroseau a ceapă, iar unul din ofiţerii în uniformă bleumarin sosise ca simplu curier cu o întrebare din partea comandantului: de unde şi până unde era sigur că oamenii aceia, morţii, erau creştini şi aveau nevoie de-o asemenea slujbă? Când urcau panta către mânăstire, îi ajunsese din urmă femeiuşcă bondoacă, ţinând în mână un aparat mic, ca un radio, dar care nu cânta sau vorbea, ci fâşâia încet atunci când ea apăsa pe-un buton şi-l apropia de gura părintelui. A doua zi, în zori, înainte chiar de-a-şi trezi ucenicii prea dedulciţi la somn, Onufrie devenise fără ştirea şi fără voia lui eroul unui articol de ziar, cu titlul *Un călugăr sfinţeşte osemintele martirilor.*

Capitolul VI

1

Povestea călătoriei aceleia ghicite în cafea (mai precis a corăbioarei, a paiaţei şi a literei „o”) nu s-a încheiat atunci când părea să se fi încheiat (poate din cauza inimioarei uşor strâmbe şi a căţelului arţăgos, prezenţi şi ei în zaţul din ceaşcă). Tanti Paulina s-a întors de la muntele Olimp pe la prânz, în toiul unui potop. A coborât din autocar bronzată şi încinsă de drum, fără umbrelă, într-o rochie de stambă cu peştişori. Ploaia n-a lăsat loc de îmbrăţişări, ne-am pupat abia sub streaşină unui chioşc de ziare, acolo i-am dăruit şi buchetul de trandafiri (sub un cer pământiu, nu ca-n visele însorite în care domnul în frac îi oferea albăstrele de câmp), i-am pus vesta mea pe umeri, m-am ocupat de bagaje şi am plecat în căutarea unei maşini. Răpăia de mama focului, iar şirul de taxiuri de la intrarea în parc dispăruse, parcă s-ar fi adăpostit într-un loc uscat. A durat un sfert de ceas până a apărut o Skodă albă (ca o şalupă, a zis tanti zgribulită, având încă proaspătă imaginea micilor porturi din insule),

ea s-a aşezat pe bancheta din spate, tremura, eu am stat lângă şofer, un tip îndesat şi ursuz, care-i vorbea de rău pe meteorologi. Nici acasă lucrurile n-au fost cum ar fi putut să fie, fiindcă nu era să privim din verandă fulgerele şi torenţii, să ascultăm tunetele şi să sporovăim tolăniţi în balansoarele de răchită când dârdâiam amândoi, uzi până la piele. Pentru mine a fost mai uşor, m-am şters bine, m-am îmbrăcat cu haine groase şi uscate, am băut un ceai, am băut şi-un păhărel cu vişinată, m-am gândit că pe aşa o vreme n-ar strica un foc în sobe. Dumneaei nu şi-a revenit însă nici după baia fierbinte, nici după ceai şi aspirine, nici după ce a stat cu picioarele într-un lighean cu apă clocotită şi sare grunjoasă. Încerca să zâmbească, să fie drăguţă (să ai şi tu, puişor, răbdare pentru cadouri, mi-a spus; pe urmă a promis c-o să-mi povestească câte-n lună şi-n stele după ce se încălzeşte puţin; mai târziu, alb-vineţie ca şi cum bronzul s-ar fi şters cu prosopul, strănutând des, cu ochii uleioşi, a cerut să rămână singură, să se liniştească şi să se odihnească după drumul de şaisprezece ore; m-a mai rugat să am grijă de trandafiri). Am aranjat masa cu farfurii şi pahare din vitrină, cu şervete scrobite şi tacâmuri dintr-un sertar al scrinului, cu lumânări lunguieţe în sfeşnicele pe care le găsisem într-o debara (iar Jojo le frecase cu oţet şi le readusese la viaţă), am încălzit de câteva ori friptura de viţel pregătită după o reţetă a vânătorului de porumbei (Dumitru M., cel mai bătrân om din oraş), dar tanti nu s-a trezit nici pentru un prânz întârziat, nici pentru cină. Furtuna de afară plecase de mult spre sud şi venise înapoi soarele, apoi soarele a plecat şi el, spre vest, şi a sosit luna, de fapt o jumătate de lună. Când s-a întunecat şi au venit şi stelele, am ascultat atent la uşa ei şi ce se auzea din cameră nu suna bine. Am intrat fără zgomot, Paulina tremura sub plapuma de lână, se foia, gemea uşor, icnea, bolborosea tot felul de lucruri, respira hârâit, era lac de transpiraţie, leoarcă, parcă ar fi plouat-o şi-n pat, am aşezat vasul cu trandafiri pe noptieră, n-a ajutat la nimic, fruntea ei ardea foarte tare. Şi am chemat salvarea. Duba a sosit înainte de miezul nopţii, cu o asistentă tinerică şi cu

un brancardier care-şi asuma priceperi de medic, tanti dormea, de fapt nu dormea, dar nu era nici trează, ardea, aşa că am înfofolit-o în pături, am suit-o cu toţii pe targa şi am plecat spre spital. Sirena ambulanţei (dacă exista o sirenă şi dacă funcţiona) n-a fost pornită şi asta m-a mai liniştit, m-a lăsat să sper că nu e ceva grav. Doctorul de gardă, trezit din somn, a început însă să se agite ca şi cum ar fi plecat urechea la părerile brancardierului, apoi m-a dat afară din sala de consultaţii. Voia cafea şi a primit iute, o infirmieră a trecut prin hol cu ibricul aburind şi mirosul m-a făcut să-mi închipui dimineaţa. Era frig, lampa de neon din tavan nu semăna cu alte lămpi de neon, nu pâlpâia, nu bâzâia, în schimb răcea aerul. Am patrulat mult prin faţa uşii închise, am citit toate afişele de pe pereţi, între ele un text nici lung, nici scurt despre un vaccin antigripal, un fel de poem farmaceutic (în care viral rima cu hibernal, prevenire cu fericire, sticluţă cu săniuţă, temperatură cu vilegiatură ş.a.m.d.), un text însoţit de două reprezentări ale Giocondei, una cu mina clasică, înfăţişând-o cu flaconul medicamentului la gât, ca un medalion, cealaltă o Mona Lisa febrilă, sigur nevaccinată, cu toate semnele bolii pe chip. Am tuşit cu intenţie de câteva ori, am potrivit cu vârful pantofului picioarele unor scaune până s-au aliniat milităreşte, mă auzeau precis dinăuntru, dar erau prea ocupaţi sau nu le păsa de mine. Într-un târziu n-am mai răbdat să mă învârt sub lampa de neon, trebuia să ştiu ce se întâmplă cu Paulina, şi am ciocănit la uşa cabinetului. Nu mi-a răspuns nimeni. Şi uşa era încuiată. Am bătut iarăşi şi a început să se deruleze (în mintea mea) un scurtmetraj cu medicul având pantalonii în vine, cu asistenta plinuţă întinsă pe-un birou (peste registre, reţete, parafe, agrafe şi creioane, peste un stetoscop care se nimerise chiar sub popou), el îi ridicase poalele halatului şi ale fustei, îi acoperise gura cu degetele (ca sunetele gâfâite să nu deranjeze somnul lui tanti), ea îşi ţinea genunchii strânşi şi mişca repejor din şoldurile grăsuţe, în fine, se mişca şi el, mai smucit, dar asistenta plinuţă a deschis uşa înainte de final, cu hainele în bună

regulă, nemototolite. Între scurtmetrajul imaginar şi realitate erau puţine asemănări: una ar fi fost că asistenta avea cu adevărat gura acoperită, dar nu de degetele doctorului, ci de propriul deget arătător, ca semn către mine să nu vorbesc prea tare, a doua era somnul Paulinei, cu mâneca jerseului suflecată pentru perfuzie. Săraca tanti! după cât stătuse în ploaie (în rochia ei de stambă cu peştişori), acum îi puseseră pe frunte şi la subraţe pungi cu gheaţă. Mi-au spus că e aprindere la plămâni, că trebuie neapărat să-i scadă febra, că au apelat la antibiotice severe şi că nu e conştientă. Apoi asistenta m-a rugat să ies din cabinet, m-a împins uşor de la spate, iar pe hol mi-a şoptit că, dacă se înfurie domnul doctor, scoală tot spitalul cu ţipetele lui. Cât despre doctor, oricât de irascibil ar fi fost, n-avea nimic de-a face cu rolul în care-l proiectasem, nu era un armăsar, moţăia pe-un fotoliu, cu un ochi la punga perfuziei şi cu celălalt la tresăririle pacientei. Am moţăit şi eu, chiar am adormit pe scaunele lipite mai devreme, iar înainte să vină soarele, dinspre est, am primit o cană cu cafea din partea asistentei plinuţe, care găsise, cred, banii strecuraţi în buzunar. Am aflat că temperatura Paulinei se domolise, coborâse pe la treizeci şi opt cu şapte, că tanti se trezise la un moment dat şi se speriase de locul necunoscut, că se dusese pe picioarele ei (sprijinită, ce-i drept) la closet, că mă mângâiase în trecere pe păr şi începuse să plângă, că o mutaseră în a doua parte a nopţii din camera de gardă într-un salon cu trei paturi, deocamdată gol. Am găsit-o fără perfuzie, tot dormind, cu o peliculă de transpiraţie uscată pe fruntea care ardea tare, nu la fel de tare ca înainte. Pe coridor m-am întâlnit cu medicul, care căsca de zor şi fuma în dreptul unei ferestre deschise. Urâtă treabă, mi-a spus, dar o să iasă o treabă frumuşică. Mi-a explicat câte ceva despre pneumonie şi despre tratamentul care urma, a stins ţigara pe pervazul ferestrei şi m-a întrebat ce hram poartă argentinienii sosiţi de curând pentru groapa comună.

Am atârnat în geam hanoracul galben, semnul pentru Jojo, şi ea a apărut pe la nouă. Era mirată, fiindcă văzuse

în ajun taxiul din care coborâsem, dar nu şi maşina salvării, fiindcă ne înţeleseserăm să nu mă viziteze după întoarcerea Paulinei, să ne întâlnim o vreme în oraş, la casa arheologilor şi-n locurile noastre din pădure, până aş fi convins-o pe tanti să accepte un nou chiriaş, de fapt o chiriaşă, care să locuiască tot în camera mea, acolo unde trona pe-un perete fotografia nupţială cu sigla „I.F. Kissling, Ploesci, Foto-Glob” şi unde exista un singur pat. I-am povestit ce se întâmplase, cum voiajul doar părea să se fi încheiat, dar se prelungise la spital, cum ar fi putut să devină un voiaj veşnic, cu certificat de stare civilă, nu cu paşaport. Buzele ei s-au desfăcut puţin, buza de sus s-a subţiat, buza de jos zvâcnea, Jojo a clătinat din cap şi a vorbit frumos (pentru amândoi). Trebuia s-o ajutăm pe tanti să se vindece şi să râdă, să-i împlinim cât mai multe dorinţe, în fond ea era stăpâna casei şi prietena noastră şi merita să-i fie bine. Bagajul din Grecia (geamantanul care nu-şi pierduse izul de naftalină şi două genţi noi, niciuna după tipic englezesc) l-am lăsat neatins în vestibul, masa aranjată ca pentru sărbători (mezanplasul, dragă, ar fi zis Paulina, fără să ştiu dacă ar fi scris mise en place) a rămas intactă, numai friptura de viţel, gătită pentru un prânz ori pentru o cină cu dumneaei, a ajuns la micul nostru dejun. Stăteam turceşte pe covor, am mâncat direct din tavă, bucăţele de carne, pâine prăjită şi iaurt. Apoi m-am întins, cu ochii-n tavan, cu ruşinea că n-am aşteptat-o pe tanti cu o umbrelă, că n-am închiriat un taxi pentru o zi întreagă, că n-am sunat mai iute la salvare, că dumneaei (care mă rugase să am răbdare pentru cadouri, care voia să-mi povestească câte-n lună şi-n stele) îşi pierduse bronzul din obraji. Am turuit destul, am descris ambiţiile brancardierului, agitaţia doctorului, lampa de neon şi afişele, am lăsat să se deruleze încă o dată scurtmetrajul imaginat în faţa uşii închise a camerei de gardă, am ţinut minte chiar şi numărul scaunelor pe care le aliniasem milităreşte, cu vârful pantofului; Jojo susţine că aş fi tăcut din senin, fără să termin ideea cu inimioara uşor strâmbă şi cu căţelul arţăgos dintr-o ceaşcă de cafea, că m-aş fi

răsucit pe burtă şi aş fi adormit buştean. Şi somnul s-a sfârşit aşa: palma ei stângă urca şi cobora pe sub tricoul meu, pe spate, degetele de la dreapta mă scărmănau în creştet şi pe ceafă. În trei sferturi de oră, Jojo strânsese şi împachetase o mulţime de lucruri – două cămăşi de noapte, un halat, un jerseu de lână, o carte de rugăciuni, lenjerie, papuci, săpun, prosoape, pieptăn, o oglinjoară, o căciuliţă croşetată, o cană şi-o farfurie, tacâmuri, batiste, un pix şi-un carneţel. Deasupra aşezase un pachet de cărţi de joc, mi l-a arătat zâmbind şi mi-a spus că, de câte ori fusese internată bunica ei (Eugenia Embury, care lăsa acasă atâtea pisici şi flori), obiectul acela se dovedise mai important ca toate. Când am ieşit, am luat din apă şi trandafirii. Nu se ofiliseră. Pe drum am cumpărat sucuri şi câteva reviste, m-am salutat cu unul din ziarişti, un brunetei vorbăreţ care nu-l suporta pe şeful poliţiei şi-l ignora în articolele lui, el se grăbea la poştă, noi ne grăbeam la spital, n-a fost nevoie să mă scuz că nu putem discuta, după cum ardea soarele şi se adunau norii venea o altă ploaie torenţială, tot pe la prânz. Paulina dormea în continuare, era incredibil cât mai dormea, fierbinţeala frunţii se păstrase, în vena de la încheietura braţului stătea înfipt un ac, de ac stătea legat un furtunaş subţire, celălalt capăt al furtunaşului stătea prins de-o pungă transparentă, punga stătea agăţată de-un suport metalic, singurul care nu stătea locului era lichidul din pungă, care se prelingea lent prin furtunaş, în venă. Am stat şi noi pe marginea unui pat, mai ales Jojo s-a grăbit să se aşeze. Mai târziu a găsit pe-o etajeră un borcan, l-a clătit şi a pus în el trandafirii, a aranjat lucrurile în sertarele noptierei, în linişte, a amestecat apă călduţă cu un strop de oţet şi i-a şters lui tanti obrajii, bărbia şi tâmplele. O asistentă, alta decât cea din tura de noapte, a intrat la un moment dat cu un termometru şi, cum nu-i strica un bacşiş, ne-a făcut o listă cu mâncăruri uşoare şi hrănitoare, un fel de meniu al pneumoniei. Jojo a rămas în salon, eu am plecat la un restaurant după o supă de pui, în care aş fi vrut să plutească (şi aş fi plătit) carne cât în şapte. Pe străzi,

soarele nu mai era dogorâtor, îl înghiţiseră norii, nişte nori negri şi grei care se lăbărţau, se împreunau şi năşteau alţi nori, tot negri şi grei. N-am văzut primul fulger, dar tunetul a sosit pe treptele unui bistrou la care se gătea bine. Au făcut la bucătărie aşa cum i-am rugat, mi-au pus supa într-o ulcică uşoară, cu capac, pe care am promis s-o restitui seara. Umbrela m-a ferit la înapoiere de-un duş rece, dar nu mi-a apărat pantalonii şi pantofii, care s-au udat fleaşcă. Paulina se trezise între timp, sporovăia răguşit, îmbrăcată cu una din cămăşile de noapte aduse de noi, cu căciuliţa croşetată pe cap. Se plângea că, la aşa un diagnostic, n-o să lipsească hidrazida şi o să se îngraşe binişor (zece kilograme, precis, cântărea ea situaţia), şi-a desprins o mână dintre mâinile lui Jojo, m-a chemat lângă pat, era albă ca cearceaful şi transpira întruna. Tanti nu se schimbase, parcă pneumonia ar fi făcut parte din programul călătoriei în Grecia şi-i venise rândul. Ne-a explicat în ce geantă sunt cadourile, cum şi cui trebuie să le împărţim, voia să-i telefonăm surorii ei Lucica, asta ca să nu se supere că nu i-a cerut ajutorul, să nu-şi închipuie cine ştie ce şi să apară furioasă la spital. A înghiţit câteva linguri de supă, tuşea, s-a gândit că mierea de salcâm i-ar prinde bine. Ne-a întrebat pe urmă, cu gura plină, dacă nu ne înghesuim cam tare în patul din camera mea.

2

Unul din simptomele bolii „los desaparecidos”, observat de mulţi fără să intuiască sau să ştie că e semnul unei maladii, era acela că antropologii argentinieni intrau serile la terase, în baruri ori în pub-uri, de unde ieşeau târziu, pe la miezul nopţii. Preferau terasele, deşi în orăşelul de munte, după asfinţit, era nevoie de pantaloni lungi şi pulovere, ajungeau în locuri închise, cu tavan şi fum gros de ţigară, doar când îi împingea ploaia, câte-un vânt tăios, un frig care confunda mijlocul verii cu iarna sau când insista vreunul din cei cu care se împrieteniseră şi cu care aveau atâtea de vorbit. Beau numai tării, una din femei cerea câteodată bere, cea cu părul şaten şi cu multe

brăţări de aramă, dar o amesteca cu rom. Se împăcau peste tot cu muzica, aşa cum curgea din boxe, s-a întâmplat totuşi de câteva ori ca lunganul care avea la gât o cruce cât un pristolnic să se ridice de la masă, să şuşotească cu barmanul şi, cine ştie cum, prin cuvintele cărei limbi, prin ce semne, să obţină *Black Magic Woman* a lui Santana. În rest, încercau să afle şi aflau o mulţime de lucruri despre o altfel de junta, una care-şi ţinuse ascunse însemnele militare sub băşti şi haine proletare, care nu folosise centre de detenţie mici, camuflate, ci închisori uriaşe şi lagăre de muncă, ce pierduse şirul morţilor, deşi morţii purtau adesea nume ilustre între frontierele naţionale, care nu fusese capabilă să ducă o echipă de fotbal la un campionat mondial decât o singură dată, în 70, când aventura se încheiase după meciurile din grupe şi când starul ei, Gâscanu' (El Ganso), nu jucase nici măcar un minut, o junta care dărâma biserici, care confiscase până şi brutăriile şi aerul de respirat, care făcuse în felul ei cam ce-a făcut Castro, dar cu specificul locului, mai dur, mai lung şi cu Moscova mai aproape. Osemintele rămase de pe urma celor două junte erau de bună seamă la fel, vinovaţii lipseau şi într-un caz şi-n celălalt, parcă s-ar fi volatilizat sau n-ar fi existat niciodată, noii politicieni semănau cu câinii dingo şi cu vulpile, oamenii uitau repede în ambele emisfere, compasiunea şi mânia aveau soarta florilor de toamnă peste care cade bruma, păliseră, se veştejiseră, apoi se uscaseră sub povara chiriilor, a preţurilor, a inflaţiei, a telenovelelor şi talk-show-urilor, a vieţii de familie, a victoriilor şi înfrângerilor de pe stadioane, azi şi mâine contau mai mult decât ieri şi alaltăieri, iar politicienii, cu iscusinţa câinilor dingo şi a vulpilor, se refereau mai ales la poimâine. Aşa cum fiecare individ are particularităţile lui, şi fiecare junta le avusese pe-ale ei, una inventase reeducarea, asmuţind o mână de deţinuţi turbaţi asupra celorlalţi deţinuţi, încurajând sadismul (în penitenciarul unui oraş de câmpie cunoscut mai târziu pentru driblingurile Gâscanului şi pentru feeria lalelelor) ca şi cum ar fi ocrotit artele, cealaltă descoperise

o scamatorie funerară, făcând să dispară cadavrele la scurt timp după mişcarea unor steguleţe pe pistele de decolare ale armatei, când avioanele ajungeau în largul oceanului şi deschideau trapele de paraşutare. O puzderie de detalii, nuanţe, cronologii şi pasaje biografice erau cuprinse în discuţiile acelea de la terase, baruri şi pub-uri, în care se întâlneau două lumi, se goleau destule pahare şi se umpleau câteva scrumiere. Ca de obicei, vorbele diurne nu aveau incandescenţa frazelor nocturne, faptele consumate la lumina zilei păreau pitice pe lângă ideile venite după lăsarea întunericului. Într-o dimineaţă, de exemplu, unul dintre argentinieni, cel care apăruse la castrul roman în tricoul franjurat, a avut impresia că ar fi ceva în neregulă cu falangele mâinilor. Cerceta sutele de pungi în care procurorii sigilaseră probe, le întorcea pe toate feţele şi le aşeza în ordine în lădiţe, minuţiozitatea profesiei şi experienţa lui vizuală s-au atins deodată ca două fire electrice, contactul a provocat scântei, iar scânteile l-au făcut s-o ia de la capăt, a opta oară într-o săptămână, de acea dată cu un scop precis. Şi, încet, încet, senzaţia că un lucru nu era cum ar fi trebuit să fie a devenit certitudine. Dintre oasele şi fragmentele de oase inventariate de magistraţii militari, lipseau oscioarele degetelor mici. A fluierat scurt, într-un fel greu de imitat, şi foştii elevi de gimnaziu din vara în care Mario Kempes străpunsese norii de confeti şi ajunsese la cer (acolo unde trona o statuie de aur, Cupa Jules Rimet”) s-au strâns ca degetele unei mâini, într-o altă vară, mai ales că era vorba tot de-un deget, de fapt de-o mulţime de degete, degete mici, fără nicio acoperire metaforică. Cei cinci dobândiseră reflexul de-a alcătui împreună o palmă sau un pumn cu mult timp în urmă, într-o întindere de 2 780 000 de kilometri pătraţi, ca un triunghi gigantic, având baza pe Tropicul Capricornului, vârful în Ţara de Foc, latura vestică pe crestele Anzilor Cordilieri şi cea estică, lungă de 2 200 de mile marine, pe coasta Atlanticului, reflexul era condiţionat de prezenţa unor rămăşiţe trupeşti încă neidentificate, aşa încât fluieratul unuia din ei, folosit în

situaţii dificile, acelaşi pentru toţi, îi adunase imediat şi în spaţiul minuscul, cu contur dreptunghiular, care reprezentase cândva o garnizoană romană dintr-un teritoriu nesigur. Se convinseseră că ciudăţenia aceea nemaiîntâlnită era chiar starea de fapt, se sfătuiseră fără martori şi hotărâseră să nu divulge nimănui ce era limpede ca lumina zilei, apoi, după lăsarea întunericului, la masa unei terase cu felinare albe, cot la cot cu trei arheologi şi cu iubita celui în cămaşă cadrilată, înşiraseră nenumărate variante, imaginaseră scenarii, băuseră vodcă şi tequila, comentaseră în fel şi chip. Fluieratul greu de imitat şi graba lor de-a se strânge laolaltă stârniseră însă agitaţie înaintea prânzului, medicul legist, procurorii, locotenentul de jandarmerie, poliţistul, reporterii şi câţiva soldaţi îşi întrerupseseră treburile (să frunzăreşti ziarele, ca locotenentul, nu era propriu-zis o treabă, era o ocupaţie), îi priveau atent, unii se apropiau şi puneau întrebări, îi interesa, bineînţeles, dacă găsiseră ceva nou în pungile sigilate; un procuror, căpitanul, îşi oferea insistent serviciile, nebănuind că avuseseră de-a face cu zeci de şopârle ca el, tot în uniformă, tot amabile şi prefăcute, care se străduiseră să le intre pe sub piele. Potoliseră curiozitatea celorlalţi spunându-le că nu era nimic important, doar o anomalie anatomică, femeia cu păr şaten şi cu multe brăţări de aramă îi şoptise căpitanului, un pic jenată pentru mărturisire, că văzuse un os pubian mai mare decât tot ce fusese inventariat. Apoi procurorii plecaseră să mănânce la Casa Matilda, argentinienii la casa arheologilor (unde doctorandul gătise, la aragazul cu butelie, ciorbă de dovlecei şi tocăniţă), şeful poliţiei se dusese acasă, jandarmii se întinseseră pe iarbă şi deschiseseră nişte conserve. După-amiaza, fiecare din cei cinci se arătase preocupat de altceva, unul refăcuse măsurătorile, notând într-un caiet cotele gropii comune, altul luase probe de sol şi le studiase la microscop, una din femei, bruneta, folosise ustensilele şi substanţele unui laborator chimic de campanie, picurând acizi şi baze peste aşchii de os, scufundând oase întregi în soluţii reactive,

cealaltă se dedicase scriptelor, rezumând însemnările lor de până atunci, iar ultimul se plimbase printre soldaţi, urmărindu-i cum desprind din pământ şi din straturile tasate osemintele morţilor acelora fără nume şi vârstă. Toţi cinci, în ciuda aparenţelor, se concentraseră însă asupra unui singur lucru: să afle dacă în groapa comună, în zona ei virgină, neatinsă de şpaclurile jandarmilor, existau falange ale degetelor mici. Şi existau. Nici mai multe, nici mai puţine decât falangele celorlalte degete. Era clar, prin urmare (conveniseră mai târziu, la lumina felinarelor albe ale terasei), că mâinile nu fuseseră ciuntite înainte de înhumare şi că, măcar în privinţa asta, cei care săpaseră un asemenea mormânt şi îngropaseră trupurile de-a valma n-aveau niciun amestec. Degetele dispăreau acum, la timpul prezent, iar intriga poliţistă pe care-o aveau în faţă era una fără alibiuri şi piste false. Primii care atingeau oasele acelea de om erau soldaţii, dar ei ieşeau din discuţie pentru că n-ar fi deosebit niciodată falangele degetului mic de cele ale inelarului sau arătătorului, fiindcă erau prea mulţi, un pluton întreg, şi n-ar fi reuşit să fie uniţi şi abili încât să nu scape vreo vorbă sau să nu fie văzuţi. Oasele ajungeau apoi pe mesele procurorilor tineri, în plin soare, unde erau studiate cu lupa, împărţite după criterii nu prea limpezi şi introduse în pungi transparente. Dar nici ei nu erau făptaşii. La o altă masă, noaptea, o masă cu oameni obişnuiţi să scotocească în pământ (antropologi, arheologi şi o fată care-şi ajuta bunica la grădinărit), se rostiseră şi argumentele: procurorilor tineri le lipsea un motiv pentru a fura degete mici; dacă ar fi avut totuşi un motiv, le-ar fi fost imposibil să identifice, să separe şi să sustragă atâtea oscioare, fiind vegheaţi aproape tot timpul de medicul legist şi de şeful poliţiei; presupunând că medicul şi poliţistul ar fi fost implicaţi şi ei, talentul lor actoricesc s-ar fi cuvenit elogiat, într-atât de bine simulau proastele relaţii cu complicii şi ura unuia pentru celălalt; acceptând ideea de teatru, se ajungea însă la prejudecăţile ziariştilor şi la grija lor de-a nu-i scăpa din ochi pe procurorii tineri; mai mult, lucrurile se înfundau în

absurd, doar era vorba de falangele unor degete, şi nu de diamante. Cât despre colonelul-magistrat, el coordona şi verifica totul, pe masa lui se oprea mai devreme sau mai târziu tot ce ieşea din groapa comună, el clasifica osemintele, el sigila pungile transparente, singur, nu accepta să fie asistat ori să i se ţină companie, era bătrân şi văzuse multe, pe el nu-l controla nimeni. Erau destui pe trepte mai înalte ale justiţiei militare, unii care-l împuterniciseră să conducă investigaţiile şi care i-ar fi putut cere socoteală, dar ei nu călcau pe la groapa comună. Pe lângă pometii ascuţiţi, colonelul mai avea o particularitate: un deget ciung, degetul mic de la stânga. La treizeci şi patru de grade, când, lac de transpiraţie, slăbise nodul cravatei şi-şi descheiase primii trei nasturi de la cămaşă, observaseră cât îşi preţuia degetul pierdut. Îl purta la gât, prins de-un lănţişor de argint, ca o amuletă. Oare cine colecţiona falange ale degetelor mici? Întrebarea nu se auzise la masa lor, nu din cauza muzicii (un FM cuminţel), ci fiindcă ştiau cu toţii răspunsul. Când ceasul postului de radio a bătut de douăsprezece ori, colonelul-magistrat s-a transformat într-un şoricel, un hamster pătat, cu care se puteau juca în voie. L-au împins cu o nuieluşă în faţa unui complet de judecată, dar tremura ca varga, nu de frig; l-au scos de milă din boxa acuzaţilor şi l-au plimbat prin câteva redacţii pentru a fi fotografiat şi filmat, însă acolo făcea pipi când clipeau bliţurile şi când se aprindeau luminile de platou; l-au scutit şi de trauma mediatizării, mai ales că păta mochetele unor trusturi de presă importante, şi l-au dus într-un magazin de animale mici, ca să vadă cum e viaţa în cuşti şi colivii, să se privească-n ochi cu alţi şoricei şi să chiţăie ceva, dar se uita în podea şi tăcea mâlc, se blegise de tot; l-au legat cu o cureluşă, o lesă pentru hamsteri, şi l-au tras afară fiindcă nu mai reacţiona la loviturile uşoare cu nuieluşa, aerul proaspăt l-a pus pe picioare, mirosea speriat caldarâmul, rigolele, a dat cu nasul peste-un cotor de măr şi a trecut mai departe, probabil că-n altă situaţie l-ar fi ronţăit cu codiţă cu tot, a încercat apoi să fugă, să-şi caute

o ascunzătoare, dârdâia, nu de frig, cureluşa se întindea ca un elastic, îl pândea ceva din gurile de canal, din tomberoanele de gunoi, din găurile asfaltului, din curţi, de sub vreo maşină parcată, precis nu o pisică. Aşa cum îl scoseseră de milă din boxa acuzaţilor, l-au băgat într-o sacoşă şi, mai târziu, când şi-au amintit de el, i-au dat drumul printre pahare cu vodcă şi tequila, legându-l de-o sticlă cu apă minerală. Se învârtea pe masă, căpiat de foame. I-au dat să roadă un şerveţel, pe care-i scriseseră să aducă degetele mici înapoi. Pe urmă, când se apropia ora unu, s-au ridicat să plece, iar şoricelul s-a făcut nevăzut, întrupându-se într-un om al legii dormind, în camera 211 a hotelului.

Adevărata problemă de care se loviseră căutătorii de trupuri dispărute era însă alta. Groapa comună (descoperită tot de-un căutător, un puşti care săpa după rime) n-avea nicio legătură cu junta care-şi ascunsese tresele, petliţele, steluţele, stemele şi decoraţiile militare sub băşti şi haine proletare. Trecuseră oceanul şi ecuatorul ca arbitri ai unei deshumări controversate, într-o ţară mică, cu harta ca un peşte lătăreţ, cu botul spre centrul continentului şi cu coada lipită de-o mare, o ţară care, după apusul juntei, îşi trimisese echipa la trei campionate mondiale, obligând-o odată, prin hipnoză colectivă, să-l îmblânzească pe Gabriel Omar Batistuta şi să învingă tricourile cu dungi alb-azurii. Cum nu făceau parte din tagma cămăşilor albe, ci dintre cei infectaţi cu virusul „los desaparecidos”, îşi doriseră încă de pe malul drept al estuarului Rio de la Plata (din aeroport) şi speraseră de-a lungul zborului (într-un Boeing) ca rămăşiţele acelea trupeşti, prin vârsta şi descendenţa lor, să nu-i amăgească pe oamenii care nu meritau amăgiţi şi să nu dea apă la moară lichelelor. Şi se întâmplase exact pe dos. Se convinseseră din prima zi că oasele şi oscioarele nu erau chiar oale şi ulcele, dar împliniseră sau se pregăteau să împlinească două secole. N-au spus-o imediat, a trebuit să plouă de mama focului, să intre-n barul înghesuit la un subsol şi să-i întâlnească pe arheologii care coborâseră de

mult în pivniţa aia şi-i împuţinau rezervele de vin. Unul dintre argentinieni, stăpânul maioului cu chipul Papei, îmbrăcat atunci cu o bluză roşie, nu şi-a ascuns pasiunea pentru chiromanţie şi le-a studiat o vreme palmele. Din ce-a desluşit, căutătorii de relicve romane se aflau în impas. A înţeles împreună cu ceilalţi, din relatări, că arheologii localizaseră cu greu armurăria castrului, fuseseră la un pas să-i cunoască interiorul şi inventarul, erau gata să vadă şi să pipăie săbiile, platoşele, lănciile şi pumnalele din veacul Antoninilor, când îi oprise un ofiţer de poliţie care doar părea să aibă creier de bibilică, dar de fapt avea însuşiri de lup. Maiorul adulmecase puţin groapa comună, privise oasele dinăuntru ca pe-un uriaş os de ros, ciulise urechile nu la ce-i spuneau istoricii (între care un profesor universitar), ci la ce-ar fi fost posibil să se spună (în special despre el). Apucase apoi osul de ros şi se lăsase cucerit de propria imaginaţie auditivă, declanşând practic nebunia osemintelor acelora, disputele, suspiciunile şi patimile. Ce e mai grav, stârnise şi aşteptări în ţara de douăsprezece ori şi jumătate mai mică decât Republica Argentina, unde mai demult se ştiau închisorile, dar se pierduse şirul morţilor, unde memoria se trezise cât de cât din aţipeală şi unde muştele de pe căciula guvernului se încăpăţânau să nu-şi ia zborul. Iar ei, chiar ei (de ce, Dumnezeu, tocmai ei?), cei cinci căutători de trupuri dispărute, erau nevoiţi să-i spună domnului aceluia bătrân şi drăguţ care-i însoţea uneori la terase, dar se retrăgea devreme, care folosise franceza şi după gratii, că nu era cazul, nici locul, să fie ridicat un monument lângă groapa comună. Victimele juntei nu puteau fi omagiate la căpătâiul morţilor de ciumă.

3

Articolul care-l descria pe Onufrie slujind la marginea gropii comune numărase paisprezece rânduri şi fusese înghesuit printre ştiri diverse, de vară, într-o pagină năpădită de reclamă. Probabil că legătura lui cu ziarele ar fi început şi s-ar fi terminat odată cu acel text, dacă la final n-ar fi existat un citat, o frază rostită de el de nenumărate

ori pe zi, reprodusă fără prescurtări sau adăugiri. Datorită enunţului aceluia neobişnuit, care avea fără îndoială publicul lui, un public însemnat, se tipăriseră însă şi alte articole, în care se făcea vorbire despre mânăstirea pe care-o înălţa la Piatra Roşie, despre paraclisul de lângă bradul cu nouă vârfuri, despre cicatricele strânse pe degetul lui arătător, despre pălăria de pai, despre ucenicii supuşi, despre obiceiul lui de-a citi după-amiezele pe-un tăpşan însorit, despre felul tărăgănat de-a vorbi, despre defectul de dicţie, despre cum amesteca vopselurile şi-şi curăţa pensulele, despre coliba lui şi despre o mulţime de lucruri care mai adăugau câte-o tuşă portretului şi-i sporeau aura. Onufrie ţinuse sub tăcere destule pasaje din trecut, cum erau anii copilăriei, împunsătura cu foarfecă în pulpa stângă a Pruncului, evadarea de la mină, recompunerea unei Evanghelii pe coajă de molid, prietenia din munţi cu omul care-şi ascundea chipul şi se purta ca Sfântul Gheorghe, înmormântarea unui urs într-un parc din cel mai mare oraş, discuţiile cu fata din căruţă, Săndica, pe care însoţitorii ei o hrăneau cu peşte, o înveleau cu flori şi-o credeau Trâmbiţa lui Dumnezeu, unele spaime şi rătăciri din timpul nopţii, când i se părea că zilele se urâţesc. La rândul lui, ajutorul dulgherului nu-şi uitase jurământul şi, sub asaltul întrebărilor şi al curiozităţii dreptcredincioşilor, nu suflase o vorbă despre smocul de păr negru-albăstriu din creştetul părintelui. Chiar şi aşa, fiindu-i ştiute doar frânturi de biografie, unele seci, eliptice, ca perioada de pustnicie, altele doldora de amănunte, ca vindecarea miraculoasă de paralizie, în jurul călugărului se ţesuse o legendă care-l prinsese în firele ei ca un năvod. La răspândirea numelui şi a faptelor lui Onufrie contribuise şi-un reportaj lung, influenţat în bună măsură de limbajul şi de construcţiile epice din *Vieţile Sfinţilor,* scris de-un tânăr care-şi tăinuise intenţiile, muncise cu lopata la fundaţiile viitoarelor chilii şi dormise împreună cu ucenicii. Săptămânalul în care apăruse reportajul acela se ocupa cu tratamente naturiste, cu reţete cosmetice şi culinare, cu formule rapide de slăbire,

de regenerare a părului şi de îndepărtare a coşurilor, trata teme precum lipsa apetitului sexual şi absenţa orgasmului, recomanda lecturi şi muzică, linii vestimentare şi călătorii, oferea sfaturi pentru reuşita în societate, pentru serile intime şi pentru bunele relaţii cu şefii, nu ocolea niciodată previziunile astrologice şi se apleca într-un fel aparte asupra întâmplărilor şi calendarului ortodoxiei, cu exces de evlavie şi cu mare disponibilitate de-a zări semne cereşti şi miracole oriunde ar fi descins reporterii săi. Aşa făcuse şi-n cazul acela, prin fotografia care-l înfăţişa pe călugărul cu pălărie de pai scuturând arătătorul de la dreapta, prin reproducerea micului paraclis şi a bisericii înconjurate de schele, prin povestirea duioasă în care pogorârile Fecioarei erau reinventate, prima fiind socotită cea de la sanatoriu, descrisă noaptea, în toiul unei furtuni, când Sfânta Născătoare ar fi alunecat pe limba unui fulger, i-ar fi atins genunchii paralitici şi l-ar fi reînvăţat să umble, a doua fiind plasată în poiana de la Piatra Roşie, când Ea ar fi însemnat locul mânăstirii printr-un trăsnet venit din soare, nu din nori şi ar fi trasat pe pământ conturul zidurilor, iar a treia fiind pusă în legătură cu groapa comună, ca şi cum Maica Domnului i-ar fi şoptit călugărului să coboare muntele şi să binecuvânteze osemintele revărsate printre ruinele cetăţii. Relatarea întinsă pe două pagini de ziar mai conţinea o sumedenie de imagini închipuite, cum ar fi fost obiceiul unui stol de porumbei de-a înnopta pe acoperişul paraclisului sau apariţia unei crăpături pe trunchiul bradului cu nouă vârfuri, care-ar fi copiat profilul Măriei. Asemenea lucruri cuprinse într-o asemenea publicaţie, mai ales vara, când oamenii au concedii şi călătoresc, când zilele sunt lungi şi călduroase, schimbaseră în multe privinţe viaţa lui Onufrie. Soseau în poiană femei transpirate şi îmbujorate după drumul prin pădure, nădăjduind că urcuşul pieptiş avea rolul unei încercări şi ştergea destule păcate, bărbaţi iritaţi şi sceptici, vlăguiţi şi ei de panta abruptă, însetaţi şi dornici să fumeze, copii gălăgioşi şi neastâmpăraţi, fericiţi să se cocoaţe pe grămezile de nisip şi pe schele, să rupă

florile de la uşa paraclisului, să se stropească la izvor cu apă ca gheaţa, să ţipe şi să fluiere, să dea cu pietre după câini. Femeile voiau să vadă cu ochii lor ceea ce citiseră sau auziseră, iscodeau, şuşoteau, încercau să descopere urmele şi aburul minunilor, măcar firimituri de minuni rămase prin iarbă, aprindeau lumânări, băteau mătănii, îngenuncheau şi-şi umpleau pieptul cu aerul tămâiat de trecerea şi de protecţia Preacuratei, luau anafura şi agheasmă, lăsau pomelnice, contribuiau la ridicarea sfintei mânăstiri după buzunar şi după suflet, după fală şi după orgolii, unele puneau banii în cutia milei, altele ţineau morţiş să fie trecute pe lista ctitorilor ori să i-i ofere părintelui, toate aveau să-i spună ceva înainte de-a-i cere binecuvântarea, să se plângă, să-l roage, să-i povestească, să-i mulţumească, să-i ceară sfatul, să-i înşire vrute şi nevrute, să cerşească învăţături. Firi şi firi, oameni şi oameni, alungaseră tihna locului, schimbaseră ritmurile, sunetele, obişnuinţele şi decorul. Şuvoiul vizitatorilor, înfiripat încă de la apariţia articolului de paisprezece rânduri, umflat după ieşirea altor articole din tiparniţe, nu pierise ca un torent năvalnic şi trecător, ci se aşezase în albia lui, ca un pârâu care n-avea să mai sece în niciun anotimp. Şi şuvoiul îl obosea pe Onufrie, care nu i se putea feri din cale. Mânăstirea era lucrarea Născătoarei Pruncului Sfânt, vrerea Ei pe care o aşteptase aproape jumătate de veac, răbdător, umil, sperând, până când răbdarea, umilinţa şi speranţa năpârliseră şi se şubreziseră, Înduioşând-O abia atunci, fiindcă Ea avea alte criterii decât muritorii, alt ceas şi alte unităţi de măsură. Dacă ar fi înălţat schitul din propria lui voinţă, s-ar fi grăbit să-şi caute alt culcuş şi i-ar fi lăsat pe alţii să termine, călugări dornici să se scalde în pârâul nou apărut, cărora nu li se părea că zilele se urâţesc. Iubirea unui bătrân întrece însă celelalte iubiri. Iar ca unealtă în mâinile Ei ziditoare, nu-şi îngăduia să plece. Suporta şi se obişnuia, era nevoit să facă lucruri la care nu se gândise niciodată, să pună un ucenic la uşă când se ruga şi când se odihnea, să sfinţească câte zece pâini mărunţite şi câte-un

butoi de apă ca să ajungă anafura şi agheasmă pentru toţi, să aşeze la intrarea în paraclis două tăvi uriaşe, cu apărători de vânt (prea se înnegrise iarba de la lumânări), să citească teancuri de pomelnice şi să spovedească suflete până la dimineaţă, să lege un câine în lanţ, unul alb şi miţos, cel mai repezit, să ceară să mai fie săpată o latrină, adâncă şi încăpătoare, să oprească tot felul de sminteli de-ale credincioşilor, fiindcă ei, chiar dacă nu văzuseră stolul de porumbei şi nici profilul Măriei, aruncau boabe şi pesmeţi pe acoperişul paraclisului până încolţise grâul printre şiţe, până se înfundaseră streşinile şi se umpluse pământul cu găinaţul altor păsări, agăţau de crengile bradului cu nouă vârfuri atâtea iconiţe, buchete, cruciuliţe, poze cu suferinzi şi scrisori cu rugăminţi, încât ajunsese un fel de brad de Crăciun, îşi umpleau buzunarele cu pietricele din balastul pentru fundaţii, convinşi că apără de rele, poartă noroc şi lecuiesc bolile. Ca să îndrepte ce creştea aşa de strâmb, a trântit într-o zi cu arşiţă uşa chiliei, a ridicat altfel decât de-obicei arătătorul de la dreapta şi a rostit apăsat, nu tărăgănat, că *de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere lui Onufrie.* Şi s-a făcut linişte, o linişte care tiuia, întreruptă abia de câinele alb şi miţos din lanţ, atunci când părintele l-a dezlegat cu mâna lui şi a promis cu voce tare că n-o să-l mai lege. Şi câinele a rupt-o la fugă, fugea-n cerc, lovea cu fruntea şi cu coada poalele sutanei, scâncea şi se gudura, fugea cu limba într-o parte, cu urechile-n vânt, îi sărea cu labele din faţă pe piept, i-a lins barba şi i-a rupt cu dinţii un şiret. Apoi ucenicii au periat acoperişul, au greblat şi au măturat în jurul paraclisului, s-au suit pe-o scară şi au curăţat bradul cu nouă vârfuri, au îngrădit balastul pentru fundaţii şi l-au acoperit c-o prelată. Au muncit până s-a întunecat, iar poiana de la Piatra Roşie a arătat scurt timp, cât lumina fusese cenuşie, ca înainte de tipărirea articolului de paisprezece rânduri. Pentru călugărul care trecuse de optzeci de ani şi de-o paralizie, umbrele înserării s-au alăturat lucrurilor neatinse de şuvoi. Se ruga în coliba lui şi amenința cu

arătătorul către peretele de la miazănoapte, fiindcă din stânga icoanelor şi a candelei credea că vin duhurile rele, se trezea vorbindu-i Preacuratei, se mai trezea plângând, hrănea câinii cu mâna lui, îşi reteza moţul negru-albăstriu din patru în patru ore şi ardea smocurile de păr ca să nu fie găsite şi tratate drept moaşte, scria câte-un acatist pe coajă uscată de molid, folosind o pană şi ulei de afine, ieşea uneori noaptea, tiptil, se lungea în iarbă şi privea perdeaua de stele în spatele căreia dormea Fecioara, alteori ieşea să prindă răsăritul. Şi într-o dimineaţă, când soarele încă nu trecuse culmea împădurită de peste vale, a văzut pe trunchiul bradului cu nouă vârfuri nişte pălării mari de iască, fixate nici prea sus, nici prea jos, ca să poată fi observate de ochii care le înţelegeau rostul.

4

Pe urmă, timpurile verbelor şi-au găsit un făgaş comun, persoanele povestitorilor, întâi şi a treia (ultima cu atâtea variante şi identităţi), au devenit una singură, iar lucrurile s-au îngrămădit către o zi care a început indecis şi a rămas nehotărâtă, nici cu soare dogoritor, nici cu nori grei, mai degrabă cu o peliculă gri deschis acoperind cerul. Tanti Paulina, a cărei temperatură se cuminţise şi-n tratamentul căreia fusese introdusă hidrazida, a zis că aşa o zi nesuferită n-a mai pomenit de mult, că-i apasă ceva capul parc-ar lipi-o de pernă, că simte furnicături în braţe şi-n picioare. I-a cerut surorii ei Lucica să-i facă vânt cu un ziar, s-a rugat să cadă doi-trei stropi de ploaie ca să se termine odată cu presiunea atmosferică, « sărit ca arsă când a aflat că-n dulapul ei, printre jerseuri, a apărut un plic pe care era trecut cu litere mari şi rotunjite numele chiriaşului şi care avea înăuntru douăzeci de bani de aur. Eşti un catâr, un catâr în carne şi oase, i-a strigat lui Petruş pe la douăsprezece, când a sosit singur, cu sufertaşul plin. Sorbea din supa cu găluşti şi-l certa că n-a acceptat cadoul, mesteca repezit bucăţele de friptură şi legume fierte şi nu pricepea de unde atâta încăpăţânare, şi-a vărsat furia pe şantierul arheologic, pe statuetele de

bronz şi pe brăţări, pentru că asta credea ea că s-ar ascunde în armurăria castrului, iar la sfârşit, lingându-se pe degete după plăcinta cu mere, a spus că un dar de nuntă n-o să mai poată fi refuzat. A aţipit cu o compresă rece pe frunte, cu pofta de mâncare care-o speria pe Eugenia Embury de câte ori îi gătea şi-o vizita, cu imaginea rozalie a unei nunţi la care nu se gândise nimeni. Afară era înăbuşitor, aerul nu se mişca deloc, aşa că şi-au dorit şi alţii comprese. Procurorii militari n-au stat jos o clipă, i-au supravegheat îndeaproape pe soldaţi, au cerut şpacluri şi au lucrat cot la cot cu ei, s-au sfătuit în repetate rânduri şi au făcut o mulţime de însemnări, nu înţelegeau nici în ruptul capului de ce apar în dimineaţa aia atâtea falange ale degetelor mici. N-au putut să raporteze situaţia şi nici să primească ordine, fiindcă şeful lor lipsea potrivit plantonului din schimbul trei, colonelul primise un telefon noaptea şi părăsise camera 211 înainte să se lumineze. La casa arheologilor, în schimb, au stat jos tot timpul, au urmărit din cerdac vânzoleala de la groapa comună şi au băut ceai neîndulcit. S-au ridicat de pe scaune abia la prânz, au prăjit peşte sub acelaşi strat subţire de nori şi au destupat o sticlă cu şampanie, când argentinienii au vrut să ciocnească o cupă (şi s-au mulţumit cu căni şi pahare) la ultima lor masă acolo. După-amiaza, la conferinţa de presă improvizată într-o sală mică a hotelului, cu toate ferestrele deschise, cei cinci antropologi şi-au prezentat concluziile. Ca observatori străini chemaţi să se pronunţe asupra eventualei fraudări a unor oseminte, erau de părere că morţii aceia aruncaţi şi îngropaţi laolaltă fuseseră vii cu mult înainte de proclamarea republicii, chiar cu mult înainte de suirea primului rege pe tron, într-o epocă în care comandantul Manuel Belgrano, în altă patrie, încă nu-i zdrobise pe spanioli în bătăliile de la Tu cuman şi de la Saltă şi-n care molimele, mai cu seamă ciuma, făceau ravagii în ambele emisfere. Au adăugat că opinia lor avea doar caracter consultativ şi că verdictul urma să fie dat de investigatorii oficiali, care nu-şi încheiaseră cercetările. În încăpere era zăduf, aşa că domnul în vârstă, care nu era

ziarist şi care nu renunţa la haina de în, s-a grăbit să iasă, foarte palid, ştergându-şi fruntea cu batista şi căutând un pahar cu apă. Până să se termine ziua aceea care începuse indecis şi rămăsese nehotărâtă, a rupt în bucăţele opt planuri ale unui monument, a aruncat hârtiile în closet şi a tras apa de douăzeci şi trei de ori. Noaptea, nu în prima noapte, ci în cealaltă, a burniţat şi a bătut vântul. Printre zidurile cetăţii s-a prelins o siluetă, poate era un câine, înainta puţin, fără zgomot, asculta, se strecura, s-a apropiat mai întâi de singura santinelă de acolo, trebuie să fi simţit după ritmul respiraţiei sau după poziţia corpului că soldatul doarme, s-a dus apoi în direcţia opusă, tot cu mişcări scurte şi precaute, s-a oprit la marginea gropii comune, nu era un câine, era un om care mergea ciucit, cu paşi mici şi iuţi, tot ieşea din ascunzătoarea pe care şi-o găsise, călca cu grijă peste oseminte şi risipea ceva dintr-un săculeţ pe deasupra lor. Era aşa de întuneric, încât silueta nu numai că n-avea chip, dar n-avea nici umbră. Dimineaţa au descoperit primele gloanţe vechi şi ruginite, fragmente de os care purtau semnul gloanţelor acelora, chiar un craniu la care glonţul perforase fruntea şi se înfipsese în calotă. Tot dimineaţa, Onufrie avea să asculte spovedania unui om pe care nu-l mai văzuse şi nu-l mai auzise, dar pe care-l mai spovedise demult prin mijlocirea unor scrisori.

Referinţe critice

Adevărul ca pas în gol

Degete mici e un roman excepţional, de o limpezime sofisticată, graţioasă şi suculentă, sprijinit pe o scriitură dintre cele mai clasic-elegante. Nicio asperitate, nicio poticneală, aproape nimic în plus. O demonstraţie pe cât de simplă, pe atât de savant căptuşită cu straturi de referinţe posibile. Pentru că Filip Florian este probabil cel mai reuşit dozaj de imaginaţie ficţională şi densitate culturală din câte au răzbit la debut după ’89.

Un orăşel de la poalele muntelui, un şantier arheologic care dezgroapă un castru roman, dar găseşte

un număr mare de schelete fără identitate. Atrase de semnalele misterioase pe care această intrigă latentă le lansează în univers, mai multe personaje se mişcă prin preajmă, pentru a pune în scenă o teză cu bătaie lungă: *ce este/care este adevărul?* Răspunsul: un ghem încâlcit, un cod fără cifru, în raport cu care se defineşte nivelul de eşec al omului contemporan. (…) Romanul se încheie lăsându-ne sur *notre soif, ream*intindu-ne autoritar că ne-am îndepărtat de la rostul discuţiei: nu despre identitatea câtorva zeci de schelete e vorba, ci despre noi înşine şi despre cât de puţin capabili mai suntem să înţelegem adevărul. (…)

Lectura dă un fel de dependenţă, de tip *O mie şi una de nopţi,* şi tocmai când te pregăteşti să tragi concluzia că avem de-a face cu un povestitor foarte talentat, dar nu neapărat şi cu un romancier, mâna cu cinci degete se strânge brusc, romanul care a dantelat şi supradantelat în toate direcţiile îşi adună brusc cei cinci afluenţi. Sper să nu trişez numărând la atât principalele linii epice: săpăturile arheologice şi actorii lor direcţi, Petruş, personajele cu care el intră în relaţie în orăşelul de munte (Lady Embury, domnul M, Jojo, tanti Paulina), argentinienii şi obsesia lor antropologică şi, în fine, Onufrie. Efectul e de trezire din reverie, pe o stare mai degrabă euforică, al cărei sens este, culmea, constatarea unui eşec. Mâna cu cinci degete e un nonsens, toate degetele sunt… degete mici. Chiar şi strângerea finală a pumnului auctorial e un bluff, un număr de iluzionism rasat. Răspunsul la întrebarea ce e*ste /care este adevărul? nu e*xistă. Există doar căutarea lui, cu care măsurăm distanţa crescândă dintre omul modern şi sensul propriei sale existenţe.

Tania Radu, 22, nr. 790, 26 aprilie 2005

Falange şi falanstere

Doar puţin medici, mai degrabă vraci, „tomnitorii” ştiu să pună oscioarele la loc. Tot aşa cum alţii se pricep să le fure. De la vechile căpetenii de trib, „decorate” cu arşice de om, până la osuarele profanate ale vremii noastre,

drumul e lung şi povestea ciudată. O spune, *en miettes,* Filip Florian, în romanul *Degete mici.* Se adună în carte, ca pe buza ciobită a vreunei ulcele dintr-o „cultură" oarecare, o lume-fagure, făcută din trabecule inegale, în care feluritele curiozităţi sunt hăituite tot timpul de iuţea, schimbătoarea curiozitate.

Simona Vasilache, România literară, nr. 16, 27 aprilie 2005

Acţiunea se petrece în zilele noastre, într-un orăşel de munte unde, din adâncul pământului, se ridică o problemă de-o fastuoasă brambureală: cui aparţin oasele şi oscioarele apărute la suprafaţă în urma săpăturilor arheologice? Unui castru roman sau unei gropi comune din anii '50? Se creează un câmp magnetic unde toate se atrag într-un montaj voluptuos: amor etern şi politică la zi, religie locală şi geografie mondială, cronică fotbalistică şi istorie pusă perfid între paranteze, Sovrom-urile şi Argentina juntei militare, gastronomie şi visuri la „miazănoapte". Frumuseţea stă în fraza poveştilor – o calofilie binedispusă şi permanent controlată prin ironie crudă şi parodie fină. O revelaţie!

Radu Cosaşu, Dilema Veche, nr. 67, 29 aprilie 2005

O partitură pentru degete mici

Romanul are o articulare deosebit de complexă. În prim-plan stă misterul gropii comune. În plan secund, citim o poveste de dragoste. Restul evenimentelor consemnate de ochiul meticulos al naratorului au menirea de a da complexitate poveştii şi, cu siguranţă, de a crea o atmosferă la care, ca lector, eşti invitat să aderi.

Groapa comună exercită un fel de atracţie asupra tuturor celor ce intră în contact cu ea. Toţi vor să afle adevărul. Nu vor găsi decât mici adevăruri: ADEVĂRUL apare diseminat, descompus în variante personale, fiecare în parte având un serios temei. Însă cantitatea de energie pe care-o iscă descoperirea, neliniştile pe care le stârnesc şi varietatea caracterelor care se apropie de groapă cu

intenţii revelatoare prilejuiesc un adevărat spectacol al unei lumi mici, şi odată cu aceasta, inevitabil, un spectacol al limbajului însuşi. Ceea ce, bineînţeles, dă autorului şansa de a se desfăşura ca artist.

Filip Florian se prezintă cititorului cu o scriitură matură, tratând cu inteligenţă şi ironie o temă de actualitate. Iată aşadar un caz, cum ar spune Gombrowicz, de pătrundere cu forţa în literatură!

Mircea Păduram, Timpul, nr. 4, aprilie 2005

Spectaculoasa viaţă a furnicilor

Degete mici nu e cartea unui începător al literaturii, a unui scriitor în formare stăpânit încă de propriile poveşti şi obsesii nedisimulate; stilul său, recuperator al vocii magice a central-europenităţii româneşti, are graţia discretă a autorului matur, într-o relaţie de dragoste maternă-filială cu propriile personaje, pe care le urmăreşte cu pasiunea cu care-şi îngrijeşte terrarium-ul un crescător de furnici. Filip Florian e un pigulitor în arta miniaturismului literar şi a exotismului. (…) Literatura lui e vocea recuperatorie a unui trecut parţial autoreflectat, a unei ficţiuni de-o natură unică, născută din melanjul unei lumi arhetipale cu utopia exterioară a comunismului.

Iulia Popovici, Ziua, 25 iunie 2005

Minunatele oase

Autorului îi place să plutească în nesiguranţă şi în acest fel să-şi lase talentul liber, realizând o poetică a detaliului şi explorând răbdător şi voluptuos în biografiile unor personaje originale, insolite, deşucheate. De la un punct încolo, literatura există doar prin ea însăşi, cu alte cuvinte nu ne mai interesează ce spune autorul, ci cum spune, romanul – dintr-o previzibilă intrigă poliţistă – transformându-se într-un labirint al senzaţiilor şi al unor destine mozaicate. (…)

De fapt, romanul are această calitate de evantai, ale cărui lamele, desprinzându-se ca penele unei păsări fabuloase, creează un nor dens, halucinant, detaşat de

„pământul” preferenţial. Prefaţa Simonei Sora, intitulată inspirat „Degetul lui Mercur”, scoate în evidenţă disponibilitatea fantast-hermeneutică a autorului, care, părăsind mimesis-ul tradiţional, edifică un univers al semnelor pe care fiecare îl interpretează după vrerea şi putinţa lui.

Spre final, pentru a ne lăsa, pe drept cuvânt, fără glas, Filip Florian aduce în pagină un grup de antropologi argentinieni, prilej de-a trece în revistă istoria Argentinei şi de-a face chiar şi o aluzie la victoria din 1994 a naţionalei noastre de fotbal în faţa virtuozilor de la Antipozi. Arheologul, principalul hermeneut, e bolnav de ulcer. Ranitidina „literară” pe care o ia zilnic este şi leacul dat nouă pentru a ne uşura trecerea de la literatura banală, emfatică, la o literatură inteligentă, rafinată, plină de surprize.

Dan Stanca, România liberă, 28 iunie 2005

Glose la un debut remarcabil

Filip Florian înscrie literatura pe o nouă orbită: una a scriiturii artiste, departe de fumurile autoficţionale, o scriitură lucrată cu mize mult mai solide decât autenticitatea şi expresivitatea născute din explorarea unor teritorii rămase în umbră din raţiuni istorice. (…) De puţine ori am mers cu ochii închişi pe mâna unui prozator, mai ales a unuia aflat la momentul debutului. De data aceasta, cu toate rezervele faţă de o carte salutată unanim elogios în presa culturală (nu e ciudat că tuturor le-a plăcut?), mă alătur celor care pariază pe romanul Dege*te mici şi p*e autorul lui, care are în mod sigur ceva de spus în literatura viitorului apropiat. (…)

Ce anume e atât de grozav la cartea asta? Dincolo de poveştile în sine, care sunt fabuloase, curg natural unele din altele şi aproape că par spuse pe viu, ca în *Şeherezada,* pentru a păcăli nu moartea, ci plictisul, romanul e foarte bine scris. E mostra aceea de rafinament, de migală pusă în fiecare pagină cu grija de a amortiza redundanţele, pateticul sau, din contră, de a înlătura previzibilul şi deja-

vu-ul obositor. (…)

E imposibil să selectezi un singur pasaj din roman (faceţi o probă â la dada şi deschideţi cartea la întâmplare). Eu am obosit deja încercând, nu să povestesc, ci să induc o vagă idee despre conţinutul lui. Şi sub aspect tehnic romanul e o reuşită, cu o armonie pe care o guşti deplin abia la sfârşit, când ţii în palmă (sigur, între degete) întreaga construcţie. Autorul nu e un începător şi în mod sigur are o educaţie care, deşi neostentativă, este evidentă în aluziile culturale, în intertextualităţi şi în jonglarea cu perspectivele narative. Iar asta e esenţa: să ştii să spui o poveste. Să ai destul talent încât să nu plictiseşti. Şi Filip Florian are din plin.

Florina Pârjol, Observator cultural, nr. 275, 30 iunie 2005

Miercurea personajelor

Ştim foarte bine că magia povestirii nu poate funcţiona în absenţa unei „urechi bine temperate”, a unui catalizator. Povestaşul nu poate exista fără partenerul său „specializat”, în cazul nostru un timid arheolog cu vagi înclinaţii auctoriale – trimit la personajul „mistificator” din *Istoria asediului Lisabonei* –, pândit în permanenţă de autorul-narator ce parazitează mişcările micro-universului provincial cu ironie vorace.

Degete mici nu copiază vreun model, nu încearcă să uimească (magia are efectul incantaţiei pregătind terenul reveriei), ironizează în modul cel mai natural, creează personaje pline de viaţă, stabile în „istoricitatea” lor, dă naştere unei atmosfere inconfundabile etc, etc. Ca să nu mai vorbesc despre meditaţia ce ocupă un loc central în economia romanului: relaţia istorie mare – istorie mică, modul în care prima va destabiliza caracterul magic al celei din urmă sau felul în care istoria personală o poate face pe cea „obiectivă” să pară insignifiantă. (…)

Ar mai fi vorba şi despre limba pe care autorul o foloseşte în cartea sa: aici se simte, cred eu, cel mai bine faptul că acesta a „stat” pe carte şi nu s-a grăbit să

publice: dulceaţa cu două tăişuri a vorbirii de provincie, ironia insidioasă din observaţiile naratorului, alternarea registrelor lingvistice (Simona Sora observă pe bună dreptate, în prefaţă, caracterul hagiografic al relatării despre „idiotul” Onufrie) etc. Se demonstrează încă o dată că aparentul curs „tradiţional” al prozei se poate dovedi, atunci când este asociat talentului şi „răbdării”, mult mai destabilizator decât experimentul cătat. Aşa că mă alătur şi eu, în grabă, celor ce au salutat debutul lui Filip Florian.

Bogdan-Alexandru Stănescu, Adevărul literar şi artistic, 2 august 2005

Tonurile minore ale istoriei

Într-o vreme a nerăbdării generalizate a superficialităţii lipsite de conţinut şi a goanei disperate după notorietate, Filip Florian este un autor complet atipic. A avut curajul să renunţe la o foarte promiţătoare carieră de jurnalist (îmi amintesc şi astăzi unele dintre reportajele publicate de el în revista *Ciuntitul,* precum şi tonul echilibrat, sobru, documentarea riguroasă, caracteristici de marcă ale comentariilor sale făcute la microfoanele posturilor de radio Europa Liberă sau Deutsche Welle), pentru a-şi scrie primul roman. Decizie riscantă într-o vreme în care memoria publicului este scurtă, căderile în anonimat sunt frecvente, iar lectura din scriitorii români contemporani nu este pentru cei mai mulţi o prioritate. Nu ştiu câţi ar fi avut îndrăzneala să încerce un asemenea drum. Trebuie să spun însă, din capul locului, că pariul lui Filip Florian cu literatura este unul câştigat.

Scris şi apoi finisat vreme de câţiva ani de zile, romanul *Degete mici* este o poveste retro, cu iz mitteleuropean (are dreptate Simona Sora în prefaţa cărţii), în care nostalgia se îmbină cu ironia şi un umor fin, abia sesizabil. (…)

Deşi este pretextul naraţiunii, povestea gropii comune nu are cine ştie ce pondere în cadrul romanului. Ea nu face decât să aducă laolaltă, ca în Boccaccio sau la Sadoveanu, oameni din lumi diferite, cu propriile lor

experienţe de viaţă şi stiluri narative. Pentru Filip Florian importantă nu este acţiunea propriu-zisă a cărţii, ci jocurile narative pe care aceasta le generează, schimbările în registrul stilistic operate cu ocazia intrării în scenă a fiecărui nou personaj. Excelent mânuitor al limbii române, autorul reuşeşte de fiecare dată ca în cuvinte puţine să caracterizeze o situaţie. (…)

Metaforic vorbind, personajele acestui roman nu sunt altceva decât nişte „degete mici" ale istoriei. Destine minore, anonime, vieţi banale, existenţe cu mize mărunte risipite în plictiseala unui orăşel provincial. Dar aceste degete mici, niciodată pomenite în tratatele de specialitate, fac, până la urmă, istoria. „Beneficiari" (atunci când nu sunt victime) ai deciziilor luate de alţii, cei mai mulţi dintre oameni trăiesc istoria pe un alt palier decât cel consemnat în tratatele de specialitate, uneori fără să ştie ce se întâmplă în imediata lor vecinătate. (…)

Inteligenţa narativă, stilul artist, îndelung şlefuit, problematica foarte complexă abordată şi, dincolo de toate, siguranţa aşezată a scriiturii fac din Filip Florian un autor care, încă de la prima carte, devine o certitudine în literatura română a momentului. Este, cu siguranţă, cel mai solid debut înregistrat pe piaţa românească în ultimii ani.

Tudorel Urian, România literară, nr. 31, 10 august 2005

Între noi, cei mici

Degete mici descrie volute generoase, cercuri magice în jurul pietricelei care declanşează unda narativă. (…) Povestea merge dincolo de senzaţionalismul hulpav ce reduce la câteva rânduri de ştire firul vieţilor mari şi mici: pornind de la cele şase monografii din biblioteca oraşului, un tânăr arheolog alcătuieşte trăind o a şaptea variantă la zi ce include fermecătoarele detalii ale unor existenţe cuceritoare prin însăşi natura periferică.

Filip Florian alege experienţa măruntului ca punct de plecare într-un itinerariu ce reuneşte amintiri romanţate

cu agitaţia polemică a prezentului sub semnul miraculosului curent. Dimensiunea de cronică fantastică este conferită de întâmplările aparte ale vieţii sfântului local, Onufrie, înrudit simbolic cu raţele sacrificate înaintea naşterii lui. Evoluţia îi este marcată de evlavia ritualică şi fără obiect întreţinută de pogorârile Maicii Domnului în palpabil, privite prin lentila unei minţi opace. (…)

Uşurinţa schimbării registrelor oferă o neobişnuită vitalitate personajelor pe care Florian le scoate din anonimatul orăşelului, particularizându-le în portrete pline de savoare. Tanti Paulina, stăpâna ceaiurilor ghicitului, Jeni, fosta lady Embury, Dumitru M., matusalemul gastronom şi năvalnica-i soaţă, Paraschiva sau insomniacul Titu Maeriu sunt chipuri ce punctează universul casnic mustind de pasiuni ascunse al urbei de sub lupa ulcerosului Petruş. Senzualitatea nu lipseşte din împletitura de destine secundare ce pune în umbră cadrul principal: singurătatea după-amiezilor scăldate în cascadele de fructe întrupate în graţiile Josefinei împrăştie o ameţeală dulce asupra unui discurs ce jonglează cu stările şi pliurile memoriei.

Florian detronează fragmentarul, inserându-l între articulaţiile flexibile ale unui întreg narativ ce funcţionează ca atare, deşi desfăcut în scene, aparte-uri, secvenţe devotate fluxului conştiinţei. Lipsa dialogului direct marchează supremaţia eului narativ atotdescoperitor ce manipulează cu grijă detaliile infinite ale unor vieţi de păpuşi cu suflet.

Cristina Chevereşan, Orizont, nr. 9, septembrie 2005

Recul de sex, afluxul ficţiunii

Scena a fost dominată în 2005 nu de proza de atmosferă, ci de construcţiile ficţionale elaborate îndelung, la rece, multiplu etajate şi seducător iradiante – ca *Degete mici* de Filip Florian, revelaţia anului – cu mize profund umane şi etnorecuperatorii.

Dan C. Mihăilescu, Ziarul de duminică, 3 februarie

2006

Realism magic de senzaţie

Degete mici este un roman aşezat, în mod evident, pe calapodul realismului magic al lui Marquez şi Llosa, cu multă grijă pentru formă şi cu o foarte mare atenţie pentru detaliile narative. Frazele arborescente, imaginarul baroc, înţelepţii nebuni şi obsesia pentru cifra cinci amintesc de Bohumil Hrabal, iar construcţia non-lineară şi perspectivele multiple asupra aceluiaşi eveniment fac trimitere la Milorad Pavic. Filip Florian nu încearcă însă să îşi mascheze modelele, ci le scoate, în mod intenţionat, la vedere: aceasta este albia prin care povestirea trebuie să curgă. (…)

Există, în roman, câteva detalii care sugerează un trecut totalitar şi o localizare istorică: micuţul orăşel s-ar afla în România zilelor noastre, care a ieşit, de câţiva ani, din comunism. În acelaşi timp, mica localitate cu castru roman ar putea fi situată oriunde şi nicăieri: detaliile istoriei intră, accidental, în poveste şi sunt anihilate de asalturile întâmplărilor fabuloase, luate de protagonişti ca atare şi asimilate existenţei cotidiene. Filip Florian construieşte un Macondo, însă o face într-un fel personal: şlefuind minuţios modelele şi aşezându-le straturi-straturi, el le asimilează, construindu-şi o reţetă proprie, pe cât de consistentă, pe atât de omogenă şi funcţională.

Cătălin Sturza, Ziua, nr. 4, aprilie 2006

„Viaţa e în altă parte, nu în gazetărie”

Filip Florian în interviu cu Ovidiu Şimonca

Ovidiu Şimonca: În *Degete mici* e o anumită nostalgie după tipul de comportament din interbelic, după relaţiile amoroase, care permiteau unui ofiţer britanic să curteze o româncă. E o nostalgie şi după o stare religioasă: călugărul Onufrie trece prin tot felul de întâmplări incredibile pentru vremea noastră. Ai o nostalgie, o melancolie după alte timpuri?

Filip Florian: Întotdeauna am prizat la lucrurile care

s-au întâmplat în trecutul ce poartă numele de interbelic. Când în sfârşit se ajunsese la un anumit tip de normalitate, acea generaţie a fost distrusă, tratată în cel mai sălbatic chip cu putinţă, de la numărul gigantic de morţi din închisorile comuniste, până la naţionalizări şi alte drame personale despre care eu cred că se vorbeşte foarte puţin. Timpul nu închide un subiect.

O.Ş.: Şi în privinţa călugărului Onufrie, cel care aminteşte că „de trei ori s-a pogorât Maica Domnului din ceruri ca să-i arate sprijin şi încredere”, de ce a apărut acest personaj în cartea ta?

F.F.: M-a preocupat totdeauna un soi de marginalitate care există în ortodoxie. În afară de ceea ce vedem noi astăzi, înaltele feţe bisericeşti din Sfântul Sinod şi o uşoară inflamare religioasă, există în ortodoxie tipul acela de figură marginală, care respectă canonul până la un punct, dar poate fi catalogat şi ca eretic. Sunt personaje, grupuscule pe care biserica, la nivel oficial, fie le tolerează, fie le îndepărtează când sar calul. Şi cred că un asemenea personaj defineşte tipul de romanitate îndeosebi în zona neurbană, necivilizată.

O.Ş.: Cum a venit călugărul Onufrie în carte?

F.F.: Din tot soiul de poveşti pe care, în ani, ani, ani, le-am auzit, iar pe unele le-am cunoscut personal. Când lucram la revista *Cuvântul* am făcut câteva reportaje cu genul acesta de personaje. De atunci m-a fascinat tipul de realitate *paralelă* în care trăiesc oamenii aceştia, care n-au nevoie de nicio confirmare de la prezentul pe care îl vedem toţi, îl pipăim toţi. Au o realitate a lor, cu bucuriile şi dramele lor, în paralel cu ceea ce trăim noi, ceilalţi.

O.Ş.: În *Degete mici* e descrisă lumea unei staţiuni balneoclimaterice, o lume care caută să descifreze, în felul ei, misterul unor degete mici dintr-o groapă comună. De ce te-ai fixat în acest spaţiu?

F.F.: Eu am trăit foarte acut, făcând gazetărie, o stare de superficialitate. Numai că lucrurile nu se închid nici într-o moţiune de cenzură, nici în faptul că un parlamentar trece de la un partid la altul sau că un om de afaceri este

implicat în nu ştiu ce potlogărie. Cred că realmente viaţa e în altă parte, nu în gazetărie. Asta am vrut în roman: să imaginez o lume care să nu aibă contact cu lumea care se vede în ziare, la televizor, la vârful acesta superficial, ca o coajă. Cred că de fapt tihna provinciei spune mult mai mult despre ce este România decât o spun evenimentele care se succedă în viteză.

Observator cultural, nr. 271, 2 iunie 2005

Florian a prins ultimul tren

Filip Florian în interviu cu Eugen Istodor

Eugen Istodor: Cum ai scris *Degete mici?*

Filip Florian: Am scris fără nicio grabă, fără să-mi fixez un soroc sau altul, n-am mers niciodată mai departe cu cartea dacă nu mă mulţumea ce era în urmă. Îmi citesc extrem de sever textele, le pigulesc, tai şi corectez mult, încerc totdeauna să le văd cu ochi străini, ca şi cum n-ar avea legătură cu mine. Evident că o dedublare perfectă nu e posibilă, dar, măcar până la un punct, mecanismul funcţionează.

E.I.: De ce ai exilat *Degete mici* la Sinaia?

F.F.: Sinaia a contat enorm. Sinaia în sine şi Sinaia ca ficţiune. După zece ani de gazetărie, ajunsesem să mă simt ca un furnal. Se depuseseră straturi şi straturi de zgură în mintea mea, eram intoxicat cu o informaţie derizorie, nocivă şi parşivă, simţeam că, dacă nu fug, o să mă ia gaia. Ca să folosesc obositul clişeu cu iz feroviar, mi se părea că pentru scriitorul din mine, unul care l-a antipatizat mereu pe ziarist, trecea ultimul tren prin gară. Aşa că, acum vreo şase ani, m-am suit în maşină, nu în tren, cu un calabalâc impresionant, şi am fugit din Bucureşti. Sinaia m-a ajutat să mă curăţ, să mă vindec, să-mi redescopăr reflexele, ticurile, libertăţile şi plăcerile de copil. O vreme am recopilărit. Trei, patru ani n-am deschis niciun ziar, jur.

Cotidianul, 13 iunie 2005

„Cine rămâne indiferent la soarta cărţilor sale e, fără discuţie, un mare fericit”

Filip Florian în interviu cu Şerban Axinte

Şerban Axinte: Filip Florian, ai debutat la vârsta de 37 de ani cu un roman, *Degete mici,* care s-a bucurat de o primire cel puţin entuziastă din partea criticii de întâmpinare. Aşa ceva se întâmplă destul de rar, majoritatea autorilor dorind să-şi vadă mult mai devreme numele tipărit pe o copertă. Ce anume a determinat această amânare a debutului? Mă interesează în primul rând dacă a existat o anumită autocenzură, o dorinţă de a atinge un nivel care să te reprezinte cel mai bine.

Filip Florian: Mai întâi, nu ştiu dacă debuturile pot fi amânate sau grăbite, cred că trebuie să vină atunci când le e sorocul, marţi, joi, dimineaţa, pe înserat, când cade bruma ori când plouă. Nu mă refer la calendarele editurilor, fireşte, ci la timpii autorilor şi la vârstele cărţilor. După părerea mea, sensul literaturii se dă peste cap, devine găunos dacă ajungi să publici înainte de-a găsi împăcarea deplină cu un text, dacă râvneşti la un volum tipărit înainte de-a fi fost fermecat tu însuţi de manuscris. Încerc mereu să citesc cu ochi străini propriile mele pagini, cât mai detaşat, iar dacă plăcerea cititului există, dacă e vie şi mare, înseamnă că pot duce un capitol sau un roman mai departe. Spun asta pentru că, după mine, logica lucrurilor, a tuturor lucrurilor, e căutarea bucuriei. Iar scrisul, dincolo de tutun, de singurătate, de îndoieli, de prăbuşiri, de învieri şi de nervi măcinaţi, înseamnă o bucurie uriaşă. E singurul meu criteriu. Unul profund egoist. Nu m-a interesat niciodată, jur, să ating un nivel sau altul, să fiu pe placul cuiva sau al altcuiva, să public mai devreme sau mai târziu.

Ş.A.: În ciuda numeroaselor trimiteri către realitatea românească de după 1989, romanul tău nu e unul apăsat românesc. Dacă modificăm decorul, e posibil să nu se schimbe nimic fundamental. Ce şanse crezi că poate avea un roman-parabolă ca al tău în străinătate?

F.F.: Sunt de acord că *Degete mici* nu e un roman

„apăsat românesc”, fiindcă nici nu mi-am dorit să fie aşa. Mă încumet însă să presupun că, „dacă modificăm decorul”, cum zici tu, se va schimba totul, în profunzime. Nu sunt un autohtonist nici în sens militant şi nici în sensul convingerilor intime, tăinuite, dar iubesc o mulţime de particularităţi româneşti, în absenţa cărora mi-ar fi imposibil să concep literatura. *Degete mici* s-a născut din nevoia mea aproape fizică de a-mi rezolva raporturile cu comunismul. Fac parte dintr-o familie cu deţinuţi politici, cu expropriaţi, cu oameni care au avut destule de îndurat, reuşind să rămână liberi, profund liberi şi cu puterea de a râde. Am fost crescut aşa, am făcut zece ani de gazetărie numai în termeni de anti-comunism, m-a uluit, m-a durut şi m-a îngrozit uşurinţa cu care guvernele şi oamenii au trecut şi trec peste o rană naţională cumplită, care încă supurează şi frige. Cum terapia colectivă a eşuat de mult, am căutat o soluţie individuală. Şi, prin *Degete mici,* am scăpat de bolovanul pe care-l aveam în stomac. De bolovanul meu, nu al altora. Cât priveşte şansele în străinătate ale romanului acestuia, ele există şi vor exista multă vreme, ca la loterie.

Timpul, nr. 11, noiembrie 2006